

COLUMBIA LIBRARIES OFFSITE

CU08718814

II/9382

Ministerul Agriculturii si Lucrarilor Publice
BUCURESTI
Putna

MINISTERIUL AGRICULTUREI,
COMMERCIULUI SI LUCRARILOR PUBLICE

AGRICULTURA ROMANA
DIN
JUDETIUL PUTNA

DE
JON JONESCU,
INSPECTORU GENERALU DE AGRICULTURA

BUCURESCI.

IMPRIMERIA STATULUI, HOTELUL ȘERBAN-VODA

MDCCLXX

Handwritten text on aged, stained paper, possibly bleed-through from the reverse side. The text is mostly illegible due to fading and staining, but some characters are visible at the top right, including what appears to be the number '12' and some letters.

II/9382

MINISTERIUL AGRICULTUREI, COMERC. SI LUCR. PUBLICE.

AGRICULTURA ROMANA

DIN

JUDEȚIULU PUTNA

DE

ION IONESCU

Inspectoru generalu de agricultura.

JUDECIULU ALU III.

BUCURESCI

IMPRIMBRIA STATULUI

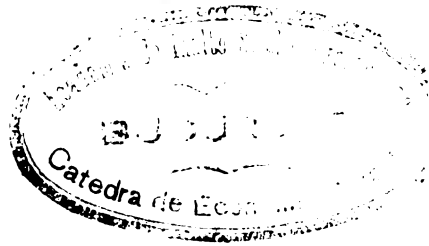
1869.

GLX
~~RHE~~
~~AXX~~
-5761

OFFSITE

S
469
184
156
15695

PREFACIA

Pun si la acestu studiu o prefacia, dupre cumu amu pusu si la cele duoe precedente, nu ca se spunu cetitoriloru cea ce amu voitu se facu; căci aceasta le amu spusu-o in introducerea de la studiele judecioloru Dorohoiu si Mehedintii, ci ca se le spunu, de asta data, că eu nu vorbescu in numele meu propriu, si că, prin urmare, autoritatea ce trebuie se aiba spusesele mele vine de mai susu, de la autoritatea faptelor ce se petrecu atātu in agricultura tierrei noastre, cătu si in aceea a altora.

Nu credu se fie unu singuru omu, se intielege din acei ce se respecta, care se fi pututu dobēndi, in cursulu vietii sale, indestula sciintia si esperiintia agricole pentru ca se poata comanda celoru-lalti in puterea unei sciintia personalu si directu dobendita in cultura pamentului.

Noi toti căti scriemu imprumutāmu unii de la altii.

In cartea de facia, fundulu sau tulpina ei, ca se dicu mai bine, este imprumutata din faptele ce amu observatu in agricultura româna din judeciulu Putna. Din acestu punctu de vedere potu dice cultivatorului român: ale tale dintru ale tale.

La faptele culese, cu multa osteneala, in judeciulu Putna, si pe care le consideru ca o tulpina adâncu inradăcinata in pamentulu tierrei, amu cautatu se adaugu, pe unde amu crediutu că este de trebuintia, si alte fapte noue, culese din agricultura altoru tierri si cari mi s'au pârutu mai folositoare de câtu acele ce se gasescu in agricultura noastra. Faptele noi, ce voescu a introduce in agricultura noastra, potu fi considerate ca niste altoae cu cari speru se se imbunatiasca agricultura tierrei. Astfelu si din acestu punctu de vedere, altoaele ce aducu, faptele noi ce propunu a se adopta, nu sunt ale mele, ci ale acelu ce sunt mai inaintati si mai invetiati de câtu noi in producere agricole.

Se poate ca se me fi amagitu in potrivirea altoaeloru cu tulpina; inse sciindu că cultivatorii nostri nu sunt de aceia cari urmeaza orbescu povatiuirile ce li se dau, speru că voru sci lua ceea ce voru gasi bunu si de folosu in aceasta scriere.

Cultivatorii practici afla metoadele cele noa, imbunatatescu obiceiurile cele vechi; invetiati studiaza si unele si altele si cauta legele generale ale producerii perfecte, economice si câtu se poate mai avantajoase.

Ajutati de sciintia, cultivatorii practici cei intelli-

PREFĂCIA

genti formuleaza cea ce se dice dogmele agriculturii. La rândul lor vinu scriitorii și vulgariza ceea ce unii au studiat, ceea ce alții au descoperit și practicat.

Acesta este concursul mutualu ce-si dau unii alora: învățatii cari cauta, cultivatorii cari practica și scriitorii cari propaga lucrurile cele bune, ce alții le au găsit și alții le au practicat.

Nu venim, dară, înaintea cetitorilor nostri cu propria noastră autoritate, ci cu autoritatea științii și a practicei, cu autoritatea faptelor ce se petrecu aici în țară și afara de țară.

Sunt mulți cari, în neștiința lor, au disu că cultivatorii români sunt niște prosci, și că n'au nici o știință, și apoi au venit de au insirat moși pe grossi pentru ca se-i scoata din prostia, se-i ciopleasca, se-i faca se fia cu știință. Cultivatorii auzindu-i dau din umere și-si cautu de treaba. De n'aru avea știință cultivatorii nostri, cumu aru putea se faca că pământul se produca, ca vitele se se înmulțiasca și ca veniturile se covârșiasca cheltuețele și se lasa unu câștig? De vore ce toate aceste se facu în țara noastră, ele se facu cu știință; căci nimicu nu se poate face fôra de știință.

Este adevăratu, cu toate aceste, că în producerea agricole a țării, mulți s'au deosebitu, au facutu stări colosale, mai multu cu altu ceva de câtu cu știință propriu disa a agriculturii; inse, dacă exploatarea omului este cauza averii lor, nu este mai puțin adevăratu că omulu acelu exploatatu a avutu și are în realitate știință de lucrările pământului și de îngrijirele vite-

loru, și aceasta știința s'a exploatat împreună cu omul ce o posedă.

N'avem de gându se cautăm dezvoltarea sau perfecționarea mijloacelor de exploatare ale muncii omului, ale științei și meseriei sale, ci numai se le constatăm și se le combatem, scopul nostru este de a alege știința din exploatare, a o redica pe unu piedestalul înalt, a ne închina ei, ca unei zâne ce ne hrănește și ne învârtă, și a o lua de basă a cercetărilor noastre, a cauta, în fine, se o sporim; căci în sporirea capitalului de știință, consistă progresul și civilizațiunea. Și pentru a spori știința cultivatorilor noștri vom lua preceptele utile, metodele bune, sfaturile înțelepte ce ni le dau toți acei ce fac autoritate în asemenea materie.

Astfel lucrând sperăm a pune pe cultivatorii noștri în stare de a se înalta ei singuri la nivelul cunoștințelor ce posedă cultivatorii cei mai înaintați din alte țări, și cu aceste noie cunoștințe a îmbunătăți traiul lor, a creștea și înmulți averea și puterea României.

ION IONESCU.

București, 29 Octombrie 1869.

PARTEA ÂNTEIA.

STUDIULU STATISTICU

ALU

JUDECIULUI PUTNA.

CAPITULU I.

Priviri generale.

Ca se se poata pretiui agricultura unei tierri, trebuie se se cunoasca constitutiunea pamentului ei, intinderea, aspectulu si impartirea lui economica, padurile si campiele, muntii si vâile, riurile si cele-lalte ape curgetoare, clima, mizloacele de productie, conditiunea si obiceiurile populatiuneloru rurale, si o multime de alte notiuni. Acestea toate constituie partea descriptiva. Dupe aceia trebuie a se areta in cifre populatiunea, muvmentulu ei, valoarea producerei pamentului, pretiulu arendeii si a venderei lui de veci, numerulu puteriloru lucratoare, si altele. Acestea alcătuescu partea statistica.

Aceste duoe feliiuri de notiuni sunt indispensabile pentru ca se putemu a ne face o idee curata si adev-

rata de agricultura unei țării; căci cifrele singure, fără de partea descriptivă nu dau de câtă nisce tabele, nisce rezultate abstracte pe a carora cauze și efecte nu le putem studia. Imbinându înse partea descriptivă cu acea statistică, ajungem la cunoștința lucrului, constatăm starea lui, și vedem ceea ce are bun și care trebuie să se mențină, precum și cea ce are rău și care trebuie să se înlăture, și să se înlocuiască cu altă ceva mai bună. La aceasta înlocuire tindu toate studiile și ostenețele noastre.

Începând studiul judeciului Putna din punctul de vedere agricol și statistic, industrial și comercial, aruncăm, după obiceiul nostru, o privire generală asupra stărei statistice.

Statistica, propriu zisă, n'a făcut în țară vre un pas mare mai înainte, din starea în care am lăsat-o și am descris-o în cel de urmă studiu al judeciului Mehedinți. Recensământul din 1859 ne va servi de bază și în 1869, cu toate că în cursul de zece ani multe din cifrele constatate au trebuit să iasă o modificare oarecare. Până la organizarea serviciului statistic prin o lege, care este și prezentată Corpurilor legiuitoare, nici că putem face vre un pas înainte. Nenorocita propunere, ce s'a făcut de a se desființa raportorii statistici, și care s'a și primită cu mare înălțare, a luat statisticii singurele mijloace eficiente de a putea face ceva. Secretarii Comitetelor permanente, ce au înlocuit raportorii, fiind ocupați cu o mulțime de lucrări, n'au timpul să se ocupe și cu acele privitoare la statistica, și poate că mulți din ei n'au nici

apetitudoinele cerute de la nisce agenti de statistica: si astfelu statistica, cu toata importantia ce are in Statu, in judeciu si in comuna, a cadintu la pamentu, unde jace neavëndu putere ca se se ridice, si se mearga in ante

Pe cându la noi statistica stă in nelucrare, aiure merge cu pasi atâtu de repedi câtu a si inceputu a cauta se se ridice intr'o regiune cu multu mai inalta si mai vasta de câtu aceea in care a fostu pëna acumu. Statistica este in ajunulu de a-si mari tiermurii ei, si a-si pface in sasi definitiunea ei. Multi invatiati sunt de parere a renuncia la definitiunea lui Moreau de Jonnès si la toate cele lalte numeroase definitiuni si a priimi pe urmatoarea: *studiulu raporturiloru omului cu natura si cu societatea*. Toate lucrările cele mai de curëndu facute in statistica internationale sunt indreptate spre aceasta nooa definitiune.

Pe cându lumea moderna merge inainte si repede cu sciintia, care face gloria si puterea ei, noi stămu in privirea statistica, ca si ologulu din evangelia, stămu acceptându omulu care se ne ie si se ne bage in apa, cându va veni ingerulu Domnului si va tulbura apa. Ingerulu va veni, legea pentru organizarea serviciuluu statisticu se va face, dar omulu cându va veni? Omulu car ese nu fie unu siefu de divisiune in ministeru, ci unu savantu capabile de a conduce lucrările statistice. Omulu acesta are o însemnatate atâtu de curmatoare in lucrările statistice, câtu Congresulu internationale de statistica de la Haga, a admisu in unanimitate ca se se invite toate guvernele

a pune in capulu serviciului statisticu oameni compe-
tenti, oameni cari se fie la inaltimea misiunii lor.

Ne avându omulu invâtiatu care se dirigeze lucrâ-
rile statistice spre scopulu ce lu urmaresce sciintia si
spre foloasele ce le avemu in vedere, ne avându legea
care se reguleze lucrările de statistica oficiale si se
ne dea cifre investite cu toata autoritatea ceruta, ne
avându, in fine, agentii care se culeaga faptele ce se
esprimu prin cifre cu consciintia despre raportulu ce
ele au cu omulu si cu societatea, suntemu siliti a face
ceea ce putemu : si asia cu documentele statistice pu-
blicate pēna acumu si cu faptele ce amu pututu culege
noi insine la facia locului, vomu da oare care notiuni
statistice asupra judeciului ce l'amu luat in studiu.
In constatarea, deara, prin cifre, a stārei presinte a
judeciului, avemu foarte mari dificultati. Acestea, spe-
rāmu, se voru lua in considerare de cetitori si-i voru
face se fie indulgenti la toate neajunsurile sau lacu-
nele ce voru gasi in aceasta scriere, si mai alesu in
partea ei statistica.

CAPITULU II.

TERRITORIULU.

§ 1. HOTARELE JUDECIULUI.

Judeciulu Putna se afla la marginea judeciului Rôm-
nicu-Seratu, avându de hotaru in aceasta parte Milco-
vulu de la obērsia lui pēna la Focsiani; eara de acolo

înainte un sianțiu care merge peste câmpia pîna în Siretu la satulu Blehanii, făcîndu o multime de cotituri. Acesta este hotarulul datu județiului de către *Stefancel-Mare**) care, luandu țienutulul *Siretului*, a mutatu hotarulul de la *Siretu* și *Trotusiu* la *Milcovu*.

Milcovulu, deara, începe a servi de hotaru de la isvorulu lui și pîna la Focsiani. De aici intra în judeciulu Rîmniculu-Seratu și, dupe ce cutriera câmpia, vine de se varsa în Putna din josu de Mîndresti la Restoaca. De la Focsiani în josu hotarulul judeciului Putna este unu sianțiu, ce pleaca din Focsiani din susu de Tabacari, trece la Mîndresti, apoi la Lamoteasa,

*) Cetimă în Cronica lui Grigorie Urechia, intitulata *Domnii țierrei Moldovei și viația lor*, următoarele despre hotarulul țierrei:

Cap. XII facia 128; editiune de Jassy. Anulu 6983 sau 1175 dupe Cristu.

„Intielegîndu Ștefanu-Voda că adevăratu Radu-Voda cu oastea sa 'i vine asupra, Genarie în 13 zile, au trecut Siretulu, și mai susu de Rîmnicu și-au datu resboiu vitejesce; și de ambe partile multa varsare de sange s'au făcutu, și cu vrerea lui D-zeu remas-au isbînda la Ștefanu Voda; eara Muntenii perdura resboiulu. Dat-au Ștefanu-Voda voia ostei sale se prîde în trei zile, cătu voru putea, în Țiara Româneasca; și prădîndu osteni, adus-au multa dobînda. Și zebovindu Ștefan-Voda acole, pîna a se strînge ostirile toate, aducîndu și prea multu din boerii Țierrei Romanesci, și alti oameni de frunte, acolo au pusu de au vorobitu și au tocmitu, de au despărtietu din Milcovulu celu-mare o parte din pîreulu ce vine pe lînga Odobesci și trece de dă în apa Putnei, și acolo pîna asta-di este hotarulul țierrei Moldovei și Țierrei Romanesci. Eară mai înainte era price între amendone țierile: că Țiara Munteniasca vrea se fie hotarulul seu pîna în apa Trotusiuului; eară Moldovenii nu 'i lasa, pîna au vrutu D-zeu de s'au tocmitu asia. Și au luat Ștefan-Voda cetatea Crăciuna cu țienutu cu totu, ce se chiama țienutulul Putnei, și l'au lipitu de Moldova; și au pusu pîrcalabii sei, pre Vâlcea și pre Ivanu.“

12. ... AGRICULTURA JUDECIULUI PUTNA ...
 Argintu, Gologanu, Hângulesti, Malurile, Rômniceni,
 Bolboaca, Garleasca și vine la Corbu, unde da în Si-
 retu din josu de Namoloasa. Acestu siandiu, care a
 servitu de hotaru între Principatele române, cu trece-
 rea lui p'ntre localitatile aretate mai susu, poarta nu-
 mele de Siretielu.

Siretulu despatti see acumu judeciulu Putna de
 judeciulu Tecuciu, incependu din dreptulu locului disu
 Capulu-Dracului și mergendu în josu pena la Blehani.
 Judeciulu Putna este, deara, între judeciele Rômnicu-
 Seratu și Tecuciu, sau între Milcovu și Siretu.

Judeciulu Putna se hotarase spre apusu și cu Tran-
 sylvania prin nisece semne hotare cari sunt departe de
 a fi acele naturale statornicite totu de către *Stefan-
 cel-Mare*, dupa ce a batutu și biruitu pe Mateiasiu Cor-
 vinu, acele aretate și prin hrisovulu datu Vranceniloru
 la 1736 de catre Gregoriu Ghica Voevodu, care dice
 că hotarele sunt vârfurile muntiloru Stogu, Buneu și
 Lacăntiu precuma se scurgu apele*). Hotarele din a-

*) Chisovulu lui Grigorie Ghica-Voevodu din 7244 Ianuarie
 20, adeca din 1736 face cunoscutu că oamenii din Vrancea au
 venit și au aretat o marturia hotarnica de la Mironu Dima,
 vornicu de Vrancea din 7243 în care dice că din porunca lui
 Constantinu-Voda au fostu ordonuitu se mergea la muntii
 Vrâncii unde se hotarase cu Unguri și că acolo au venit și
 commissariulu trimisu de generalulu de Sibiu Vaer și impreu-
 nândușă în vârfulu muntelui unde se scurgu apele spre Mol-
 dova și țiarra ungureasca și s'au hotaritu, ca ugurii se tie
 părțile muntiloru despre țiarra lor și Vrancenii pe acele des-
 pre Vrancea, din vârfulu muntiloru, precuma se scurgu apele
 spre țiarra Moldovei, precuma s'au tienutu și mai înainte. Eara
 vârfulu muntiloru se incepe din obirsia Oituzului și merge prin
 muntele Stogu, și prin muntele Buneu, și prin muntele Lacău-
 tiulu de unde se incepe Zabala.

ceasta parte a judeciului sunt calcate din timpu in timpul si nu se respecta astadi nici macaru asia cumu au fostu, insemnate in urma cotropirei loro. Insași pichetele cele noi, ce s'au facutu in anulu trecut, nu sunt puse pe linia necontestata, ci cu multu mai in intru in tiarra de câtu linia pe care se urma stepanirea mai înainte de infintiarea granicerilor in Vrancea.

Hotarul tierrai in partea judeciului Putna se incepe cu hotarul Soveji despre Casienu. Casienulu este in judeciulu Bacău, in care se afla si trecătoarea cu vama de la Poeana-sarata in apa Oituzului. Din Oituzu hotarul se pe diare muntele Runculu-albu pēna in verfu, si de aici trece in muntele Coarnele si coboara pe o scursura de apa pēna in apa Casienului; trece Casienulu si se sue earasi pe o scursura de apa pēna in verfulu muntelui Clabuculu, unde este si semnu cā a fostu tabla de hotaru. Din Clabuculu hotarele coboara pe unu picioru alu Clabuculu, in apa Lepsii, trecu apa si easa de-a-curmedisiulu in pisculu Paltinului. Din acestu piscu hotarul coboara in valle in apa Lepsii mici, apoi se sue in pisculu Macradeului, in dealu la Piatra-scrisa, unde este unu pichetu arsu. De aici coboara in curatura la Poeana Ciresiului si merge in verfulu Mesteacānului, unde au fostu si tabla de hotaru. De acoloa coboara in Vallea Mārului, tale vallea de-a-curmedisiulu si da in apa Putna. Apuca Putna in susu pēna sub sburatura Pāusiele, unde este si pichetulu arsu. De acolo tale curmedisiu si easa in susu deasupra Cābalasiului de susu unde este pichetu arsu. De aici ie Zabala in josu si merge pe dēnsa alaturea

cu muntele Gorului pe pârêulu Gorului pênã la obîrsia lui, si de acolo easa in diarea Giurgiului si merge pênã la pichetulu de trei hotare, alu Transilvaniei, Valahiei si Moldovei.

De la muntele Clabuculu, hotarulu vechiu alu tierrei avea pênã la muntele Giurgiu alta linia ce mergea pe diarea dealurilor si pe scursura apelor.

Pe aceasta linia fireasca de hotaru se vedu si pênã in dioa de astadi resturile picheteloru arse si a tableloru de hotare, si anume : de la Clabucu la Stânisioara, de aici la vârfulu Lepsii si pe diare inainte pênã la vârfulu Stogului sau Musiatului, de unde isvoresce Oituzulu. Din vârfulu Musiatului hotarulu vechiu coboara pe diare la muntele Hârtanu si easa in Buneu, si de acolo se duce in Butuci, si de aici la Facia Arisioaei, de unde isvoresce Putna despre apusu si Nârja despre resaritu. Din Facia-Arisioaei hotarulu merge la Poarta-de-ventu, si de aici sue in vârfulu Lacâutiului, de unde isvoresce Zabala. Din vârfulu Lacâutiului hotarulu se coboara pe diarea Mordanu pênã dà in Goru, ia muntele Goru si merge in muntele Giurgiu.

Astadi muntii Giurgiu si Clâbuculu sunt stepaniti in pace de Vranceni: deara de la unulu pênã la altulu dintr'aceste duoe puncte estreme de hotare sunt duoe linii de hotare: una vechia pe diarea muntiloru si scursura apelor si alte noua mai pe josu. Pamentulu dintr'aceste duoe linii de hotare este de pricina intre Vranceni si Ardeleni. Stepanirea intre aceste duoe linii se tiene cu hapca si pe apucate.

De la Clăbuculu și pînă la hotarul Valahiei sunt 18,500 stăngeni, și de acolè pînă la Giurgiu sunt 1,500 stăngeni, adică peste totu 20,000 stăngeni măsurați, în 1836, de către inginerulu Braun. Distanțele dintre linia veche și cea nouă sunt următoarele :

	<u>Stăngeni.</u>
De la Clăbuculu la muntele Lepsia.	2,500
De la Piatra-scrisă pînă în diare.	508
De la păreulu Musiatu pînă la Stogu	3,250
De la linia nouă pînă în diarea Buneului.	2,000
De la linia nouă pînă în Facia-Arisioaei	850
De la linia nouă la muntele Goru	1,400

Ardealu n'a avut pichete de cătu pe linia veche, și anume: 1 la Stânsioara, 2 în vîrfulu Lepsii, 3 în diarea Lepsii sub Musiatu, 4 în Stogu, 5 în Buneu, 6 în Facia-Arisioaei și alu 7 în Giurgiu. Toate pichetele aceste s'au arsu și daramatu. Pichetele de pe linia nouă au fostu: 1 în Sboina neagră, 2 în Piatra scrisă în vîrfulu Macredeului, 3 sub sburatura Pânsiele, 4 în Căbalasiulu de susu, 4 în Giurgiu. Pichetu ne arsu este numai acelu din gura vâii Mărului. Granitia această s'au paditu de Vrancenii, cari totu deauna au fostu în sfada cu vecinii pentru hotare, și anume cu locuitorii din satele din Ardealu: Brescu, Hodjulu, Ghelintiu, Coasna și Paga.

Înfîntinduse granicerii, în 1865, s'au asediatu pe această linia compania IV din batalionulu V din a II divisiune militară teritorială. În compania această sunt 251 oameni. Satele ce dau acesti graniceri sunt: Casienulu, Sovegea și din Vrancia, Tulnicii, Codia, Spi-

nestii, Nistorestii, Feresiâu, Paltinulu, Spulberulu si Neregiulu.

Pe o linia, care nu este nici cea vechia, nici cea noua, s'au facutu 14 pichete si cu unu fort-postu 15, si anume: No. 110 la saritoarea Casienulu; 111 Fundulu Criminetiulu, 112 Plaïulu Ungurasiulu, 113 Plaïulu Pion, 114 Sboina arsa, 115 Punga, 116 fort-postu in Soveja, 117 Lepsia deasupra schitului, 118 Fundulu Lepsii, 119 in Vallea mârului la Putna, 120 Piciorul Codii, 121 Valea neagra, in plaiulu la care vinu potecele de la Petrosu si Giurgiu. Acestu pichetu padiesce si muntele de sare din vallea Balosului. Aici au avutu locu doue lupte: una in toamna anului 1867, si alta in primaveara anului 1868. In cea dintai lupta, 6 graniceri români s'au batutu cu 70 de Ardeleni, hoti de sare, ce au venitu inarmati si au fostu goniti lassându 2 morti si 2 prinsi vii; intr'a doua lupta, 3 graniceri au gonitu 20 de Ardeleni armati ce au lassatu si 2 morti din ai loru. No. 122 Misiena aproape de minele de sare din acelu munte, No. 123 Laposiu intr'unu plaiu ce merge in Ardealu prin Sboina-verde si Petrosu, No. 124 Munteanu in apropierea minei de sare si a plaiului ce merge in Ardealu prin Giurgiu.

Judeciulu Putna a fostu, ca toate judeciile tierrei, remaniatu, adeca ingustatu sau largitu, in mai multe rânduri, in urma evenimenteloru politice ce au schimbatu situatiunea territoriului tierrei. Cele mai dupe urma remaniari s'au facutu dupa luarea Basarabiei la 1812 de către Russia si dupe rotundimea judecieloru

in 1832, cu ocasiunea aplicării Regulamentului organicu. Dara, cu toate acestea, si acestu judeciu nu este in conditiunile acelea care se cara a se mântine o regulare de teritoriu defectuoasa si prejudiciabila guvernantielor, mai alesu acumu in urma realizarei uni-rei tierriloru surori.

Asia cumu a fostu statornicita cea mai de pe urma regulare a intinderei lui, in 1832, judeciulu Putna are o linia despartitoare de judeciulu Bacău, foarte putienu inlesnitoare populat'uniloru rurale, in cautarea intereselor ce au cu administratiunea.

§ 2. INTINDEREA JUDECIULUI PUTNA.

Intinderea suprafaceri teritoriului judeciului a fostu insemnata, de către comisiunile statistice din 1859, cu suma de 160,557 fâlci. Intr'aceasta intindere nu intra de buna seama si teritoriulu muntosu al Vrancei, ale cărui suprafacia este de 75,871 fâlci. Adaogându si aceasta intindere adjungemu la suma de 236,428 fâlci, sau 333,383 hectare, sau 168 leghe, câte contiene judeciulu, dupa mesurarea facuta pe cele mai bune hârti.

§ 3. REGIUNELE JUDECIULUI.

Acestu judeciu are duoe regiuni bine determinate: regiunea muntenoasa, in care se afla Vrancea, si regiunea de campu ce se intinde in siesulu in care curge riurile Milcovulu, Putna si Siretulu. Siesulu incepe

de la poalele muntilor Magura si Dealulu-Mare, pe care se afla podgoriile judeciului, si formeaza regiunea de campu a judeciului. Siesulu merge inainte esierendu din judeciu pēna la Dunara. Intr'acestu siesu irrigatiunile, cu apa scoasa din gârlele Putnei, sunt unulu din obiectele cele mai importante ce caracteriza campia judeciului. Irrigatiunile sunt aduse astadi numai la gradini, cu toate acestea ele se potu intinde si la fōnetie si chiar la tiarrine, atātu de favorabila este suprafacia siesului si cūrentulu apelor cūrgētoāre ce lu riureaza din toate partile.

§ 4. ASPECTULU JUDECIULUI PUTNA.

In judetiulu Putna sunt muntii despre Ardealu si cāmpia despre Siretu si Dunarea. Regiunea de munte occūpa toata Vrancea si se intinde pēna la poalele Magurei si a Dealulu-Mare, cari sunt de aceāsta parte malurile cele inalte ale Siretului si corespondū cu acele de dincolo de Siretu. Intre Magura si Dealulu-Mare de o parte, si intre Siretu si Milcovu, de alta parte, se intinde campia imensa si foarte pucinu accidentata din judeciulu Putna.

Regiunea de munte coprinde Vrancea si din plasa Zabráutiū, de la Racoasa in susu, comunele Racoasa, Mārastii, Campurile, Vizantia si Soveja; ear din plasa Racăciunii comunele Cotiofanestii, Bălca si Borsianii; din plasa Gârlele, Miera, Sindrilarii, Reghiu, Poenitia si Capatanu. Aceasta regiune de munte are de o parte Milcovulu, si de alta Trotusiu; ear la marginea ei sunt pod-

goriile. Vrancea din vechime se întindea din apa Milcovului pînă deasupra Odobestiloru, și apoi linia Magurei pe drumulu Vrancei prin satele Jarêstea, Tiefertii, Satulu nou, Crucea de susu, Movilitia, Marginea Paunestiloru, a Rugînestiloru pînă în Trotusiu, cuprîndîndu mai toata plasa Zabráutiului; și din plasa Gârlele de la Odobesti pe Milcovu în susu pînă la hotarulul tierrei; și satele din Racâciuni de la Rugînesti în susu pe Trotusiu pînă în Casienu, coprîndîndu și Casienulu. Populatiunea din mai toate aceste sate pastreaza și pînă astadi datinele, obiceiurile și portulu Vranceniloru, remasi singuri nebantuiti în rediesieleloru. Regiunea de munte propriu disa vine pînă în marginea podgoriiloru, de la Odobesti și pînă la Rugînesti aproape de Adjudu. La gura Domositiei se afla și astadi unu drumu parasit care se numeste Drumulu Vranceanului.

Satele din Vrancea de astadi sunt pe apele Putna, Zâbala, Nâruja, Vasuia, Hâulisca, Vidiauti, Vidra și Ticherisiu, și anume: pe Putna de la hotarulul Gârlele în susu, Irestii, Calimanu, Vidra, Ticherisiu, Colacu, Podurile, Vallea-Sarii, Prisaca, Poeana, Barsâstii, Topestii, Negrilestii, Tulnicii și Codia; pe Zâbala, Nâruja, Prahuda, Paltinulu, Spulberulu și Nereju; pe Nâruja, Nistorestii, Ferestâu și Vallea-Neagra, pe Vasuia, Sacatura-Vasua, Haulisca, satulu Haulisca și Paulestii; pe Vizantu, Gaurile și Volosicanii; satele Spinestii, Bodestii și Rugetulu sunt pe dealuri; pe Vidra sunt satele Purceii și Ticheresiu, și satulu Sacatura-Pârosulu aproape de Putna.

Plasa Gârlele incepe din susu de Focsiani cu satele de pe Milcovu Orbenii, cari s'au intrupatu cu Focsianii, Găgestii cari s'au spartu, Panticestii, Slobodia-Vidrascu, Botestii, Pâtiestii, Vinasâstii, Grodiestii, Tergulu Odobestii, Capâtanulu, Miera, Sindrilarii de josu, Poienitia, Reghiu, Sindrilarii de susu, sau Andreșiu, de aice in susu pe Milcovu pëna la Obârsia lui la Munteoru nu mai sunt sate. Capâtanu si Miera sunt in plina regiunea muntenoasa si tienu de Vrancea, cu toate aceste ele facu parte din Gârle, despartinduse de Vrancea prin hotarele mosiei Miera, Jarestea, Odobestii si a Varsaturei, adeca parte prin scursura Măgurei si parte pe coastele ei pëna la përeulu Bălosiloru, ce trece între Cucuetii de sub Măgura, ce tienu de Gârle, si Calimanu ce tiene de Vrancea. Hotarulu între Gârle si Vrancea trece Putna din susu de Cucueti si se sue la scursura Dealului-Mare, ce desparte cursulu apei Putna de cursulu apei Siusitia avëndu toate satele de pe amënduoe partile Putnei de la Cucuetii de sub Măgura si Iresti pëna la Făurei în campia. De la capulu Dealului-Mare hotarulu plasii Gârlele (asia numitu pentru ca într'ënsa se afla amënduoe gârlele ce se iau din Putna) coboara la Siusietia, si vinu pe cursulu apei la Putna pintre Petrescani si Bizighestii, trece Putna lassându Faurii în plasa de Câmpa a Biliestiloru si vine pe siosea in Focsiani.

Magura se afla între Milcovu si Putna; ear Dealulu-Mare între Putna si Siusietia.

Pe coastele Magurei se afla schiturile Boloculu de calugari deasupra Padoreniloru, Scânteia de caluga-

ritie in dreptul Bolotestilor și Tarnitia de calugari in dreptul Vitănestilor.

Malul Putnei din dreapta despre Magura este multu mai josu de cătu celu din stânga. De la Tiefert spre Bătînesti malul Putnei se micsiorease apropiindu-se de câmpia in care se duce Putna cu amênduoe gârlele sale si cu canalulu ce duce apa la Focsiani.

Din susu de plasa Gârlele si din diarea Dealului-Mare incepe plasa Zabráutii, care merge alătura cu Vrancea pe din josu de monastirile Vizantia si Soveja pēna in muntii de la hotarulu tierrei despre Ardealu. Din munti de la hotaru vine alătura cu judeciulu Bacău despartindu-se prin linia ce este la Paunesti de plasa Răcaciunii pēna ce ajunge in siosea din susulu Siretului si in apa Siretului la reversarea pēreului Zabráutii. Apoi din Siretu si din siosea linia plasei Zabráutii vine pre sub dealulu Panciului despartindu plasa Zabráutii de plasa Biliestii, trece Siusietia si esa in diarea Dealului-Mare, in dreptulu satului Sêrbii, dându capete cu plasa Gârlele.

In aceasta plasa suntu multe sate in regiunea de munte, situate pe Siusietia sau in apropierea ei; eara acele situate pe Zabráuti se tienu mai multu de regiunea de podgorii, adeca de dealuri si de câmpia, de cătu de regiunea de munte propriu disa. Pe Siusietia suntu satele Satul-Nou, Repedea, Varuitia cu schitulu, Verdea, Racoasa, Marestii, Ciurucu, Vizantia, Rotilestii, Cănpurile si Soveja, tôte aceste suntu in regiunea de munte. Panciu, Crucea si Străoanii suntu in regiunea de podgorii; ear Diochetii, Sparietii, Monastioara,

Ciolanestii, Movilitia si chiaru Paunestii suntu pe Zabrá-
uti, sau aproape de vallea prin care curge aceasta apa.

Plasa Râcaciunii incepe de la Poiana Tiegancii, Seciurile, diarea Caregnei, Boulu si Paunestii despre plasa Zabráutii si vine aproape de siosea in drumulu de la Bizighesti la Domnesti. De acoloa apuca la valle si cuprinde locul, de aproape o posta in lungime, dintre Siretu si siosea, trecendu si dincolo de siosea pëna unde trece sioseaoa apa Zabráutii, si mergendu pe lângá aceasta apa pëna in Siretu. Aceasta parte de pamentu, din apa Zabráutii si pëna in apa Trotusiu-
lui, se afla la capetulu plasei Zabráutii, si între siosea si Siretu, si este in regiunea de câmpu. Regiunea de muie din aceasta plasa nu cuprinde de câtu satele ce se coboara in vallea Trotusiuului, precumu suntu Copacestii, Lunca-Dochiei, Cornatielulu, Cotiofanescii, Borsiestii, Bâlca și Urechestii. Pe vallea Domositiei se afla din susu satulu Anghelstii, ce are si mori pe përeu, si din josu despre Trotusiu satulu Ruginestii. Copacestii vinu pe dealu între Domositia si Trotusiu, din susu de Ruginesti. Toate celle lalte sate de la Trotusiu in susu pe Siretu si mai alesu de la Adjudulu-Vechiu, ce se afla pe malulu Siretului, precumu Adjudulu-Nou, suntu pe malulu dreptu alu Trotusiuului si suntu situate la poalele dealului Ciotolomu, in crepeturile dealului, avëndu fie-care câte unu përeu pe ale cârue maluri s'au făcutu casele. Poalele acestoru dealuri ce se sfârsescu in siesulu Siretului lângá siosea si nu departe de cursulu apei Siretului, sunt coperite cu vli și pomi roditori. Podgoriile scotu vinuri bune si câteva

sate sunt chiaru renumite pentru cualitatea vinului.

Mai toate podgoriile din judeciulu Putna ocùpa poalele dealuriloru ce au ÷facia cãtre Siretu si siesulu lui, de la capetulu din susu alu judeciului, de la Parava și pēna la Odobesti, intr'o lungime de cinci poste. Toate poalele dealuriloru sunt coperite cu vii apartinēndu la satele Parava, Drãgoestii, Orbenii, Scurta, Cucova, Vallea-Rea, Mândrestii, Pancestii, Sascutulu, Contiesii si pēna la Trotusiu. De acolo podgoriile incepu pe dealulu dintre Domositia si Trotusiu, si mergu pe poalele dealuri'oru la Ruginesti, Paunesti, Movilitia, Straoanii, Crucea, Panciu si Tiefestii pēna in vallea Putnei; ear de la Putna incepu pe poalele dealului renumitele podgorii de Odobesti cu Jaristea si Varsãtura si pe cãmpia cu podgoriile de la Biserica Cazaclieloru si Biserica lui Caragea pēna in vallea Milcovului. Trecēndu Milcovulu, regiunea podgoriiloru continue in judeciulu Rômniculu totu pe poalele dealuriloru. Faraoanii si Vãrtisicoiu sunt dincolo de Milcovu și in dreptulu Odobestiloru cù o producere de vinu de o cualitate superioaria atãtu pe dealu cãtu si in valle si egalã Odobestiloru. Vallea insusi de aici, ca si acea de la Caragea si Cazaclii este pe o mare redicatura si apa se afla la o mare adâncime. Lipsa de apa se indestuleasa in regiunea podgoriiloru cu apa ce vine pe canalu din Putna si merge la Focsiani si cu apa ce se ia din Milcov.

Plasa Biliestii este o adeverata plasa de campia in toata puterea cuventului; cãci aice nu e dealu nu e vale. Vallea ei este numai siesu, pamentu intinsu intre Siretu si Putna, si intre Putna si Milcovu, siesulu Sire-

tului, alu Putnei si alu Milcovului, siesu in care aceste ape si-au sapatu matca aceea prin care curge o apa lina si blânda ce nu aduce de câtu lutu si nesipu. In acestu siesu suntu bâlti facute din isvóre si mentienute pe mari întinderi de pamèntu, astfelu ca apa atâtu de necesaria vegetatiunei devine pre abundentia ei pre vatametoare pentru ca se nu înceapa oamenii a se gândi seriosu la sbicirea mlastineloru, la uscarea bâltiloru; câci precumu trebuie se aducemu apa acolo unde este necesaria spre a uda plantele, spre a le adapa cu dêasa, cumu se dice, asemenea trebuie a o nimici din unele locuri din aceasta plasa unde este atâtu de abundenta câtu nici seaca, nici se sbiceste.

§ 5. MUNTII.

Muntii din judeciulu Putna suntu cele mai dupe urma ramificatiuni ale Carpatiloru; ei suntu parte în Vrancea si parte în Gârle, unde se afla Magura pre ale carei poale sunt situate renumitele podgorii de la Odobesti, parte în Zabráutiu unde se afla Dealulu-Mare la ale carui picioare sunt întinsele vii de la Crucea-de-Josu, Panciu si Crucea-de Susu. Magura si Dealulu-Mare se despartu prin riulu Putna si lasa libera intrare în regiunea de munte propriu disa, si care co-prinde toata Vrancea.

Sunt mai bine de 55 de ani de cându Vrancezii au esietu cu judecata de sub stepanirea marelui boeru Iordache Rosnovanu. Proprietari ai pamèntului, Vrancezii au împartietu muntii loru în 14 parti de o potriva

dându câte una fie-căreia din comunele ce au luat parte la cheltuețele de desrobire.

De atunci (1814) și pēna acum, numai muntii Tulnici, Negrilești și Barsăști au rămas nesubimpărțiti. Impărțirea muntilor este următoarea :

1. Lăposiul de jos și Farul sunt ai satelor Neregii, Spulberu și Paltinul.

2. Lăposiul de sus și Muntisioarele sunt ai satelor Nărugia și Nistorești.

3. Sboina, Dealu-Saraturei la Spinesti, Văsuia și Ferestău.

4. Petrosu, Cobalasiul de sus și de jos la satele Valea-Sării, Podurile și Prisaca.

5. Verdele la satul Volosicani.

6. Musiatu și Vetrila la satele Poana și Bodești.

7. Giurgiu la Bârsiești.

8. Pâiusielele la Negrilești.

9. Capul Codii de sus la satele Găurele, Purcii și Secatura-Perosulu.

10. Mizlocul Codii la Paulești și Hâulisca.

11. Capul Codii de jos la Vidra, Ticherisul și Calimanu.

12. Misiena la Rugetu și Colacu.

13. Macradu și Piscu-Lepsiu la Tulnici.

14. Petricelele pēna în apă Tisitii la Codia.

Cel mai înalt munte din Vrancea este Petrosu.

Vârful cel mai înalt alu Măgurii, ramul de munte dintre Milcovu și Putna, este la Titila, deasupra schitului Tarnitia. Din vârful Titilei se vede de o parte Vrancea cu frumoșii săi muni, și de alta câmpia

din judeciulu Putna. Vederea se întinde in judecile Râmnicu , Tecuci, Galati si Braila, si nu se o-presce de câtu la muntii dintre Dunarea si Marea Neagra, ce se afla dinco de Saccea si Tulcea. Frumoasa privire din vârful Titilei resplătesce oste-neala ce pune cineva pēna ce ajunge la densa. Suirea cea mai indemanatica este cea de la Vitānesti si tiene doue oare pēna la schitu; ear de aici pēna in ver-fulu Titilei nu este de câtu $\frac{1}{4}$ de oara. Suirea se pōte face calare. Coborirea este mai grea de cât suirea, ea tiene patru oare, făcēdu-se pe la schitulu Schanteia si esindu la Bolotesti.

In Vrancea poate intra cineva cu trasura pe la Volosicani din partea stānga a Putnei si pe la Iresti din partea dreapta a acestui riu.

Drumulu de mersu cu carulu este de la Volosicani la Gāuri si inainte la Vizantia si peste dealu in vallea Sinsitii. Asemenea este drumu pentru caru pe la Vidra prin Tichirisiu, Colacu, Vallea-Sarii, Vasuia, Codia si Putna in susu pēna la Gura-Lepsii.

De la Vallea-Sarii, afara de drumulu ce apuca la Putna si merge la Ferestaie, mai suntu si alte drumuri la ferestraele de pe Naruja pēna sub pōlele muntelui Verde si pe Zābala pēna in susu de satulu Neregiu. De la Neregiu este drumu de caru ce trece peste dealu in vallea Milcovului.

Cele-lalte comunicatiuni din muntii Vancii se facu pe potece. Pōtecele cele mai insemnate suntu plaiulu Codii, plaiulu Vallea-Neagra, si plaiulu Laposiu. Pe aceste trei plaiuri se sue la munti oile si cele lalte

vite ale Vranceniloru. Numerotoarea oiloru se face la Sovegia, Codia si Vallea-Neagra. Toti Vrancenii din capetul de josu alu Vrancii suntu obligati a veni cu vitele la Vallea-Neagra.

Plaiulu Sovegii este unu plaiu mare prin care vinu si se ducu vitele austriace. Elu incepe de deasupra Sovegii si merge la Sboina-Neagra, apoi la Sboina-Verde si de aci sue la Clabuculu, trece la Stânisioara si ese la Cetâtiuia, la vama Oituzului.

Plaiulu Codii incepe la Gura-Codii si se bifurca in doua potece : una sue la Macradeu si alta apuca picio-rulu Codii si ese dreptu la Hârtanu in Ardealu.

Plaiulu Vallea-Neagra apuca muntele Verde si trage la Poarta de Vântu pe la Petrosu.

Plaiulu Laposiulu merge in Sboina si de acolo in Musia.

Suntu si alte potece in munti; insa mai putienu frecuentate, precumu poteca de la Fundulu Creminetiului, de la plaiulu Ungurasiului, de la Piva, de la Lepsia, de la Paltini, de la Tabla, de la Buneu, de la Munteoru, etc.

Pe plaiuri si poteci mergu Vrancenii cu vitele la stânele ce au in munti. Suntu in muntii Vrancei 32 de stâni, si anume : 1 in Sboina-Neagra, 2 in Sboina-Verde, 3 in Bradu lui Bucuru, 4 in Macradeu, 5 in Capulu Codii de josu, 6 in mizloculu Codii, 7, 8 in Capulu Codii de susu, 9 in Condratulu, 10 in Craclu Condratului, 11 in Pausiele, 12 in Pausioae mica, 13 in Zimnici, 14 in Muntisioru, 15 in Verde, 16 idemu, 17 in Petrosu, 18 in Cabâlasiu de susu,

19 in Giurgiu, 20 idemu, 21 in Misia, 22 in Vetrila, 23 in Frumoasele, 24 in Sboina, 25 idemu, 26 in Misina, 27 in Laposiu, unde mai suntsi stânele 28, 29, 30, 31 si 32 in Veglu.

In anulu 1868, Vrancenii au suitu in muntii loru spre pasiunare 1586 vite cornute, 206 vite de cai s; 34,136 oi, dupe cumu se arata in tabela urmatoare, luata de la numeratorii vitelor:

No. corentu	Numirea Comunci	Vite cornu- tate	Cai si ope	Vite marute	Numirea Muntiloru
1	Spinestii	120	23	931	Sboina
2	Vizantia	16	3	16	Macradet sau Lepsia
3	Poana	145	—	2,049	Mussia si Vetrila.
4	Codia	—	—	1,884	Petriceaoa.
5	Paulestii	86	14	2,215	Strungele si Coad.
6	Tulnicii	18	37	2,001	Lepesia si Macradet.
7	Vidra	174	7	2,597	Codia.
8	Bârsestii	153	—	2,729	Mussia si Ghiurgiu.
9	Haulisca	—	—	1,778	Codia.
10	Colacu	154	22	1,337	Fruntisorile.
11	Vâsua	156	8	1,107	Frumoasele.
12	Gâurile	127	20	1,986	Codia.
13	Năruja	—	—	2,201	Lapussiu.
14	Podurile	92	22	1,632	Cabalasiu.
15	Vallea-Sarei	79	17	1,290	Petrosu.
16	Volosicanii	78	—	954	Verdele.
17	Negrilestii	66	10	3,594	Paiusilile.
18	Pârosu	—	—	1,052	Sburatura.
19	Paltinlu	—	—	1,013	Furu.
20	Nistorestii	—	—	1,110	Muntisoarile.
21	Ferestău	94	17	269	Misina.
22	Vallea Neagra	34	6	291	Valea Neagra.
		1,586	206	34,136	

Muntii Vranci sunt coperiti in mare parte cu paduri ce se exploateaza prin ferestae. Numai pe Putna

si Lepssia sunt peste 100 de ferestae. Se socoate, in termene de mizlocu, câte 1000 dulapi de ferestâu. Asemenea sunt ferestae si pe Codia, Nâruja, Misina si Zâbala.

Avutia in sa cea mai insemnata din muntii Vrancei este sarea, care, in multe locuri, se afla in facia pamântului si a câria exploatare ar fi multu mai putienu costitoare de câtu sarea ce se scoate din fundulu dealuriloru de la târgulu Ocnei. Mai totu teritoriulu Vrancei este plinu de sare. La dece locuri se vedu goale stâncele de sare, si anuma :

1. Muntele Sboina in hotarulu Sovejei si muntele Bodescu in hotarulu Vrancei, despartitu in doue de pârleulu Siagâu ce dà in apa Lepsii dreptu pisculu Sârei unde este pichetulu No. 118. Muntele Bodescu este proprietatea D-lui C. Neagu, vranceanu, ce a u cumperatu-o de la satele Colacu si Rugetulu.

2. Muntele Petrosu are sare in piciorulu despre resaritu si in malulu pârleului Petrosu. Sarea este la unu statu de omu sub pamântu, si de multe ori fuge pamântulu si remâne goala stânca de sare. Sarea se cearca infingându in pamentu unu paru, si daca parulu stà de a mai intra, atunci este semnu ca a datu de sare.

3. Muntele Misina are sare in malulu pârleului dreptu pichetulu No. 123.

4. Muntele Muntioru, la hotarulu Vrancei despre Râmniculu-Saratu, are sare in facia pamântului.

5. In dealulu Poenii, in satu la Bodesti, sarea este esieta afara de pamântu lângu pârleulu Albiana.

6. In Dealu la Vallea-Sarei pe pârleulu Saratu este

mine de sare. De aici Vrancenii scotu sare pentru consumatiunea lor.

7. In comuna Paltinulu deasupra pârului sarea este descoperita.

8. Poalele muntelui Laposiu la Neregiu deasupra Zabalei sunt pline cu sare.

9. In Spulberu deasupra pârului in dealu la Tipâu este sare; mergu Vrancenii si scotu sare pentru consumatiunea lor.

10. Apa Codii este sarata, si la seceta se vede duce salamuri in malulu despre Paulesti si unulu chiaru in marginea satului.

Sunt in Vrancea multe pâraie sarate, care arata că vinu sau trecu prin minele de sare; dara sarea cea mai cu apropiere de schele este aceea din muntele Reghiu, ce se afla pe Milcovu, in domeniulu Statului Miera. Acestu munte de sare s'a studiatu de D. I. M. Melicu. Inseramu aici insusi raportul ce a facutu ministerului acestu ingineru de mine asupra stâncei de sare de la Miera.

Descriptiunea geografica. — Proprietatea Statului numita Miera, situata in districtulu Putna, se intinde pe partea stânga a Milcovului, si se afla intre comunele Vrancea si Odobesti. Ea se compune din catunele Andreasiu, Reghiu, Siendrilarii si Miera, dupe cursulu Milcovului, formându o singura comuna sub numele de Miera. Pământulu este foarte accidentatu, ca niste poale de munti; nu sunt de câtu vai si dealuri in care apele sapa râpe profunde.

Afluentii cei mai insemnati ai Milcovului, de pe aceasta comuna, sunt Tetigulu, in susu de Andreasi, Reghiulu si Arva. Apele acestoru afluenti si ale Milcovului se marescu cu apele ce provinu din diferite râpe, dintre care acele ce

intereseaza' mai multu obiectulu acestui studiu suntu : pèrèulu Slanicu ce dà de-a-dreptulu in Milcovu, pèreulu Reghiu ce dà in Reghiu si pèreulu Haiutu ce dà in Arva, viindu dupa muntele Haiutiu, cel mai ina'itu dintre toate piscurile dupa aceasta comuna.

Locurile pe unde se constata sarea. — De-a-lungulu pèrentui Slanicu, ce formeaza hotarulu intre cotuna Andreasiu si cotuna Reghiu, spinarea stânței de sare se afla desvelita in mai multe locuri, atâtu in dreapta râpei, âdeca in partea despre Andreasiu, câtu si in stânga ei, âdeca spre Reghiu. Acolea se vede inca groapa acoperita astadi cu tufe, de unde se scotea o data sarea pentru usulu interioru alu monastirei Miera. Esistintia unei stânței de sare la Andreasi este dara manifesta; grosimea ei visibila, âdeca diferintia de nivelu intre punctulu celu mai de josu alu râpei unde se vede sarea si punctulu celu mai de susu, numerându vinele stânței, este de vre o dua-deci de stângeni. — Asta grosime visibila trebue sa fie in sa o mica parte â grosimei stânței ce se intinde, fôra indoeala si pe dedesubtulu albiei Milcovului; caci in stânga acestei gârle, la Munteni cumu le numescu localnicii, sunt salamuri sau sorgintè de apa sarata si cea ce este mai multu, s'a constatatu, in facia bisericeii de la Andreasu, cufundari partiale a pamântului provenite negresitu din mâncarea spinării sarei de apele pluviale.

A dua localitate din comuna Miera unde apare stânca de sare este pe lângă pèreulu Reghiosu, la Secatura, in cotuna Reghiulu. Âci terémurile dupa spinarea sarei au o grosime mai mare si suntu mai mobile, cea ce face ca de multe ori, dupa ploii ele acoperu stânca, pèna ce cade o alta ploae si o desveleste din nou. Chiaru de n'ar fi sarea la lumina, culcusulu de marna verde de pe dealulu de la Secatura, marna ce se afla si in apropierea stânței de sare de la Slanicu (Prahova), ar face sa se presupue esistentia sarei acolo. La Secatura, ca la Andreasu, sunt

earasi mai multe p^{rae} de apa sarata ce depunu pe margini prin evaporatiune, cristale cubice de sare.

Totu in aceasta cotuna, insa peste duoa dealuri mari si mai spre Nordu, la Răiutiū, unde pam^{ntu}l este foarte sanatosu, trebue earasi sa se afle sare la o adâncime de câti-va stângeni. Cuvintele pe cari se baseaza acesta opiniune sunt: esistenza de apa sarata (aceasta singura n'ar fi o proba destula caci si marnel salifere patrunse de apa dau nascere la salamuri);

2. Se vede duoa gropi departate una de alta de vre o diece stângini si umplute de lemne de diferite esentie. — Aspectulu acestoru lemnarii arata ca ele sunt asiezate acolo de mâni de oameni, ear nu aduse de'int^{mplari}. — Vechile esplotatiuni de la Baicoiu si Slanicu, din districtulu Prahova, ce dateaza de secolu, se vedu si ele astupate cu lemnarie; de unde urmeaza a se conchide ca si la Răiutiū o fi fostu, daca nu o adeverata ocna, dara celu pucinu gropi de sare, si câ s'au astupatu espresu aceasta lucrare este cu atâtu mai vechia cu câtu locuitorii batrⁿⁱ, ce erau chiepati 'la facia loculu, ne au incredintiatu ca si ei asia le gasisera; 3. Puindu câti-va oameni ca sa sape o groapa alaturi cu una din gropile astupate, s'a gasitu, la o adâncime de duoa palme, dupa pam^{ntu}l vegetalu si unu argilu foarte nisiposu, argilulu plasticu cu vine de ghipsu pe lângă care se gasesce in genere si sarea. — Este dara mai multu de câtu siguru ca sa se fi adâncitu groapa de vre o câti va stângeni s'aru fi datu de sare; eramu insa grabiti de timpu; o ploae neincetata ne retinuse trei dile in casa.

Directiunea. — Aceste trei localitati pe unde s'a constatatu sarea, adeca p^{reulu} Slanicu de la Andreasiu, Secatura din Reghiu, si Raiutiulu se afla pe aceiasi linia dreapta. Stâncea de sare se intinde dara in aceste puncturi av^{ndu} o directiune de 21° NO. — Aceasta directiune nu se departeaza multu de directiunea generala a

păturilor stâncei de sare, care, dupe măsurile ce am pututu face la peretul Slanicu într-unu locu, unde s'a desvalitu bine suprafacia unei pături, s'a gasitu la $26^{\circ} 31'$ NO earu inclinatiunea loru de 33° . Spinarea sarei, de si nu urmeasa toate inflexiunile terrămuriloru superpuse, totusi este departe de a presenta o suprafacia plana. La Andreasiu, argilul plasticu pare că lipsesce de pe spinarea sarei; in timpuri de ploae, se facu mari miscari de pamânturi; se vede chiaru unu izvora esindu din sare, ceea ce nu provine de cătu din apele de ploae cadiate pe munte, ce 'si au facutu cursu prin sare, strabatându pamânturile permeabile superpuse.

Calitatea sarei.— In cotuna Andreasiu, stânca de sare desvelita in diferite pături nu presinta pretutindeni aceiasi aspectu. — La partea superioara a stâncei se afla o pătura de sare, de o grosime de $2^m 50$ aproape, alba, curata, bine cristalisata, in cristale mari cubice, insa puciuu solida. Causela desagregatiunei a acestei părți a stâncei, provina din influentia elementelora atmosferice la care a fostu supusa ea de atătia ani. Este probabilu că prelungirea aceleiasi pături de desubtulu terrămuriloru are mai multa tarie, ofera o mai marea coesiune a cristaleloru, si prin urmare nu se sfarama usioru prin transportulu cu caratia.

De desubtulu acestei pături de totu alba, se vedu mai multe alte pături, de grosime variabila si de o culoare vênata, ce provine din presentia materiiloru organice surprinse in timpul cristalisatiunei sârei. Aceasta parte a stâncei este mai tare si de o cristalisatiune mai fina; ea este insa totu mai alba de cătu sarea de la Tergulu-Ozna. Diferitele pături ale stâncei sunt despartite unele de altele de nisce vine subtiri de sare mai fragata, unde materiile organice sunt in mai mare abondentia.

Bucata de sare de la Reghin, luata din partea superioara a stâncii, nu este destulu de curata; mergându in

la o adâncime în stânca, trebuie să se gasească pături de sare mai alba, buna de exploatat.

Resumat. — La Andreasiu, Reghiu și Răiutiu zace aceeași stânca de sare de o calitate mai bună decât cea de la Tîrgulu-Ocna și de o întindere ce asigură o exploatare seculară. Proximitatea portului Galați (de la Andreasiu la portul de pre Siret pînă unde vine silepurile, este cale de o zi cu caruții cu boii), îi deschide unu vîntu, debusieu; marea adâncime a Ocnelor-Mari de la Tîrgulu-Ocna face din zi în zi neapărată deschiderea unei noi oceane prin prăgătură, căci almintrelea ar suferi sportul, ba chiar consumațiunea dintrulu țării. Aceste considerațiuni impun guvernului obligațiunea de a face să se exploateze sarea de la Miera.

Îndată ce guvernulu se va hotărî a deschide o exploatare de sare la Miera va trebui:

1. Să se facă planulu topograficu și nivelarea celor trei localități, Andreasiu, Reghiu și Răiutiu;

2. Să se cerceteze prin câte-va sondaje pozițiunea spînzării sării în diferite locuri cuprinse între cele trei localități, și să se caute locul celu mai favorabilu pentru asediarea gurei sălinei;

3. Să se întrebuinteze ca mijlocu foarte economicu de extracțiune, de vreme ce se poate usor aplica în cazul de față, o galerie orizontala principala, sau pucinu înclinata, combinata cu unu sistemulu de galerii de tăiere.

4. Să se înființeze o cale de transport între Andreasiu și portulu de pre Siret. Astăzi comunicațiunea cu Andreasiu se face pe malul Milcovului; cea mai mică ploaie face să se mărească apele acestei gârli, circulațiunea se intrerupe și întîmpina oare-cari dificultăți pînă se reînceapă. Este de nevoie pentru a înlesni transportulu produselor sălinei, de a se construi o șosea pe malul Milcovului.

§ 6. SAREA CE SE IÉ IN VRANCEA

La malulu Misina, aproape de tiara ungureasca vinu Ardelenii si fura sare multa. Paza se face de grancierii din Nistoresti si Ferestrâu ca sâ nu ia sare nici Vrancenii. Vrancenii iau sare de la câte-va locuri.

Malulu Tipâu este datu spre a lua sare Vrancenii din Nereju, Spulberulu, Paltinulu, Prahuda, Nistorestii, Ferestâu. Omulu taie sarea din malu cu toporulu.

Muntele Nereju are sare dar este opritu. Elu se padiesce de Nereju. In hotarulu Tulnicii la perêulu Mes-teacânulu este sare care se padiesce de granicieri.

Vallea-sârei are in dealulu ei sare care se ia cu rîndueala de Vrancenii din aceasta parte.

Sarea din Vrancea se privigheaza de administratiunea de la Têrgulu-Ocnei.

§ 7. DESPRE SARE IN GENERE.

Oare cari notiuni statistice, aproposito de sare, credemu câ voru interesa pe cetitoru.

Unu omu pune 100 oca de sare pe 2 boi si se duce de la Ocna la Iasi in cursu de dnoe septemâni pentru 14 lei suta. Pentru 700 oca, dara, ié 98 lei, care impartinduse prin 15 dile dà de fie-care di cate 6 lei si 21 parale. Poste de la Ocna la Iasi sunt 7, cea ce face de posta 13 lei si 2 parale.

Omulu cu 4 boi pune in caru 1000 de oca si are pe di 9 lei si 13 parale, vrea sa dica transportul de o parechia de boi mai multu este lei 2 parale 32.

Omulu ce ié sare pe compta sa si o duce cu caru cu 4 boi, pune unu capitalu de 300 lei pentru 1,000 oca sare a 30 lei suta.

Chiria   140 l. la 1000 de oca.
Peste totu 440 l.

Sarea costa pe Stat $1\frac{1}{2}$ para oca. Suta de oca 3 lei si 30 par. Sarea se vinde la groapa ocnei cu 30 lei suta, (9 lei 50 bani), adica aproape de diece ori câtu costa.

Sarea marunta se vinde cu 20 lei suta de oca.

În 1867 s'au vendutu 9 milioane de oca, în anul acesta 1868 se va sui la 12 milioane, sau de 12 ori câte 95,000 lei noi, sau 1,140,000 lei noi.

La ocna sunt trei guri numite: Sântulu Gheorghie, Sântulu Ioanu si Sântulu Constantin.

O banitia de sare (18 oca) se platesce cu 10 parale. din care 8 se dau ciocanarului si 2 sararului. Drobulu se platesce 1 para oca, drobula de 20 oca se platesce 20 parale, din care ciocanaru ié 18 parale pentru drobu si sararu 2 parale.

Pêna la 1860 sararulu a avutu leafa 25 lei pe luna si atunci nu se lua câte 2 parale de ciocanaru.

Esploatarea sârei este unu monopolu alu Statului constituitu în vederea realizarii unui venitu. Statulu cheltuesce $1\frac{1}{2}$ ca oca de sare, o vinde cu 12 si realizeaza unu venitu de $10\frac{1}{2}$ parale la fie-care oca.

Monopolulu sârei este infintiatu din timpurile cele mai veci: i. Romanii însusi se foloseau de dânsulu; câci nu este materia mai lesne de impozatu ca sa rea, ce se considera ca obiectu de prima necesitate, ce se privighiaza bine la scosulu ei si care aduce unu venitu siguru. Cu toate aceste, în Vrancea nu s'a pututu infintia monopolulu sârei, din cauza ca sarea este pretutindene si nu se poate priveghia, nici opri

de a fi luata si intrebuintata de oameni. Din toate tierri-
rile numai Engletaria a desfiintiatu monopolulu sârei;
si aceasta a facut-o in 1825.

Sarea este necesaria nu numai oameniloru dar si
viteloru. In multe tierri sarea ce se ié pentru trebu-
intia viteloru nu este supusa monopolulu. Sarea ce se
cumpera pe tru a se da la vite se falsifica, se ames-
tica cu materii straine, ast-felu câtu nu se mai poate
intrebuintia si de oameni. La noi si vitele suntu su-
puse la monopolulu sârei.

In alte tierri se vede câ de câtu va timpu guver-
nele reducu pretiulu sarei si pentru acea ce se intre-
buintiaza de oameni. La noi din contra pretulu sârei
merge crescându.

In fine, in alte tierri se scoate sarea din mine, si
din mare, si din ape sarate, si nu remâne nici o par-
ticia ne intrebuintata. La noi se vinde numai sarea
in bulgari, cea maruntica, ce se face cându se taie bul-
garii, se scoate din ocna si se lasa afara de se perde,
cu toate ca aceasta este o cuantitate mare, si in ra-
portu de a patra, sau a cincea sau e siase parte către
sarea in bulgari.

In facia acestei risipi, adeca a sârei marunte ce se
scoate din ocna cu cheltucala mare si apoi se lasa de
se perde, trebuie se dicemu ca ar fi bire a se lua me-
suri de a se curma risipa, de a se utiliza sarea ma-
runta. Utilizarea s'aru putea face sau macinându-o si
verdiându-o ca sare pisata sau vendindu-o asia cumu
ese din ocna cu unu pretiu multu mai scadiutu de câtu
sarea in bulgari, cu unu pretiu scadiutu padindu-se ra-

portulu ce este între sarea bulgări și sarea maruntica. Sarea maruntica s'aru vinde bine, dacă s'aru pune în aceste condițiuni.

Afara de aceasta îmbunătățire, care credem că este mai ratională de câtă sporirea prețului sarei, mai este încă una și mai importantă, aceea ce trebuie să cerem pentru trebuința vitelor și a amendamentului pământului. Sarea ce se dă la vite nu este nicăire supusă monopolului, ea n'ar trebui să fie nici la noi, cari avem o nevoie mai mare de a îmbunătăți vitele de câtă alte națiuni. Vitele noastre suferă de lipsa de sare în alimentațiunea lor, și suferă cu atât mai mult de câtă prețul sarei, în loc să scadă și la noi ca la alta lume, merge crescându, ca la nime alții. Am putea face și noi amestecări de sare cu materii străine, cari se oprească de a se întrebuința de oameni sarea ce se va destina pentru vite.

Cele mai de pe urma formulare de amestecări de sare cu materii străine, în scopul de a se da sarea la vite și la pământ fără de nici un venit pentru Stat, sunt acele publicate prin decretul Mariei Sale Imperatului Francesilor, Napoleon III. Aceste amestecări sunt pentru 1,000 kilograme de sare, 300 kilograme de malae (ce rămân după ce se scoate ooliu) sau 5 kilograme de peroxidul roșu de fier și 100 kilograme de malae. Mai sunt și alte amestecări arătate în decretul de care vorbirăm; înseși materiile acele nu sunt încă cunoscute sau întrebuințate la noi, precum sunt guana, pudreța, ipsosul, etc.

Afara de sarea ce se află în munții Vrancei și de

care se folosese oamenii fara ca se plateasca vre o dare Statului, se mai scoate din munti varu si siga.

Siga sau ipsosulu este foarte respândita in toti muntii Vrancei. Dealu Bâlosu are foarte multa siga. Femeile iéu siga, o ardu in focu, si deleindu-o apoi in apa, muruescu cu dênsa casele. Acemenea si cojocarii o intrebuintiaza la altitulu pieiloru.

§ 8. APELE JUDECIULUI

Apele cele mai insemnate din judeciulu Putna sunt: Siretulu, Trotusiulu, Putna, Milcovulu, Zabala, Neregulu, Siusitia si Zâbrautii.

Siretulu isvoraste din muntii Ardealului, merge prin muntii de prin Moldova, despartiasce judeciulu Putna de judeciulu Tecuciu, și, dupe ce culege toate apele, se duce de se varsa in Dunare.

Trotussiulu isvorasce din muntii Ardealului, culege Taslâulu, Oituzulu, Slaniculu, Casinulu si intra in judeciulu Putna, la satulu Bordenii, si merge la valle, luându in sine apele Bâlca, Cornâtielu, Lunca-Dochiei si Domostia, si merpe pe de la valle de Adjudu de se varsa in Siretu, din josu de satulu Bârcioae.

Din partea dreapta a Trotusiului se ié o gârla in Gura-Domostiei, trece sioseaoa din josu de podulu Trotusiului si se duce pe Ja dealu de Domnesci de se varsa in Siretu din susu de Pufesti. Pe aceasta gârla sunt duoe mori, una din josu de podu cu 4 petre si alta in satu la Domnesti cu 2 petre.

Din partea stânga a Trotusiului se ié o alta gârla

din dreptul Corlătielului și se duce alături cu Urichestii la Slobozia Coșăcestii, unde dă earasi în Trotosiu din jos de Copăcești. Pe această gărlă se afla o moară la Urichesti ce mână roata lovindu-o cu apa pe dedesupt și alte două mori mai la vale.

Domostia isvorăște din Fundul deului Pêreului-Negru, Bârlogul și Frasinetu, a căroră pârăe se strângu la una locu în gura Bosicului și formează apa Domostia. Acestu pârău vine cu apa multă pâră din susul Ruginestilor și apoi se perde în prund, lăsându numai valea care merge pâră în Trotosiu în gura Domostiei.

Bâlca isvorăște din gropile Budăiului și din isvoarele de pe apa Tulbure, trece prin satele Bâlca și Cotiofaestii și se varsă în Trotosiu.

Râmniculu intră în judeciulu Putna din jos de Belciugu și dă în Siretu din sus de Costeni și Namoaloasa.

Milcovulu isvorăște din vârful Munteorului, unu munte la hotarul mosiei Miera și a judeciului Putna. Milcovulu are unu isvoru mare, de unde apa bolborosindu ese în mare cuartitate ca dintr'o cofă. Milcovulu are apa dulce pâră la Andreiașiu unde, intrându în regiunea de sare, începe și elu a fi saratu. În apa Milcovului dau multe pârăie și scursuri, între cari cele mai însemnate în partea dreapta sunt Reghiu ce curge pînre satulu Reghiu, Milcovululu ce vine pînre satele Sindrilarii și Miera, Arva pînre cotuna Rosioara și Capatanulu; earu în partea stînga sunt Larga în dreptul monastirei Miera și dupe dînsa Vallea-Rea. Mil-

covulu dă in Putna in dreptulu Rêstoacai; ear Putna dă in Siretu intre Călieni si Nărestî, Milcovulu de la Focsiani in josu se moae, nu aduce bolovani si petre in cursulu apei sale, matca lui devine nesipoasa, maulurile inguste si cursulu apei sale linu si atātu de linu pre câtu este de furiosu in regiunea de munte. Inundatiunele au acoperitu din vechime cu mâlu de lutu si nesipu pamânturile vegetale ce a formatu facia pamântului cultivabi'e.

Siusitia isvorasce in mosia Sovejea la locul numitu Fundulu-Tina, priimeste pèreulu Sarata si apoi pèraele Dumicusiu ce isvorasce din Fundulu-Chinuscului, Chioa ce isvorasce de sub Stoina-Neagra, si Cărligatu din Fundulu Doschilei. Cremine iu isvorasce din muntii Sovegii si vine de se varsa in Siusitia din susu de Cămpurile de josu. Largutia dă in Creminitiu. Mircanii vinu din Petrile Vidiului si dă in Creminitiu. Vallea-Babei isvorasce din Fântana-Petreanului si dă in Siusitia prin Cămpurile de josu. Pèreulu Singurelu isvorasce din coasta Dealului-Mare si dă in Siusitia prin Cămpurile de josu, de la valle de pèreulu Vallea-Babei. Râdaoe ese din coasta Dealului-Mare din Budău si dă in Siusitia prin Ciurucu. Hatiasiu ese din muntii opoziti ai Vizantie si se varsa in Siusitia din susu de Rotilesti. Alba este pèreulu celu mai mare ce dă in Siusitia. Elu se formeaza din trei pèrae: Alba, Limpegioara si pèreulu Vârlanului din mosia Marestii. Pe Alba sunt si duoe mori. Râcoasa este pèreulu ce dă in Siusitia din josu de satulu Râcoasa. Repejoara isvorasce din Fântănele din dealu si dă in

Siusitia pînre Verdea si Varnitia. Aluna isvorasce din dealu, trece prin Varnitia si se varsa in Siusitia. Vallea-Câmpului isvorasce din Dealu-Mare si se varsa in Siusitia între Varnitia si Repedea. Repedea isvorasce din Muncelu si se varsa in Siusietia pe din susu de satu. Straoanii esu din marginea satului de josu si se ducu in Siusietia. Vallea Danii isvorasce din midiloculu Straoaniloru si se duce de se varsa in Siusietia. Hâulita ese din Muncelu si merge in Crucea de susu, dupe acea vine pînre Panciu si Schitu-Bradii si se duce la valle de se varsa in Siusietia.

Zâbrautiî isvorascu din susu de Mosinou, primescu Glodulu din susu de Tihonesti si la capatulu Monastioarei se unesce cu Zâbraucioru si merge pe din josu de Deochieti de se varsa in Siretu pe din josu de Pâdureni. Zâbraucioru isvorasce de la Poienile-Popii, din susu de Ciolanesti, si vine de se varsa in Zâbrautiî din josu de Monastioara.

Caregna isvorasce din Fântâna lui Moise, se perde in Gura-Plopului si resufla la Aramoasa. In Caregna vine Gura-Vâii morii, apoi vallea cu apa, dupa acea Vallea-Cosiula din satu de la Paunesti si se varsa in Siretu, trecîndu prin satulu Pufesti.

Clabuculu isvorasce de sub coastele muntelui Clabucu si a poienii Căpusia, ce se tiene de muntele Sboina-Verde si se duce de dà in Lepsia-Mare dreptu Piscu-Paltinului.

Lepsia-Mare isvorasce din Poiana-Vrancii de sub Stânisioara, se întêlnesce cu Lepsia-Mica, care isvo-

rasce de sub Pisculu-Paltinului si vine la valle de se varsa in Putna sub muntele Macrađen.

Lepsiuletiulu isvorasce din Laculu-Vulturului de sub Sboina-Neagra si vine de se varsa in Lepsia de la dealu de la Schitulul-Lepsia.

Steiulu isvorasce de sub Tiva-Golasiu si dà in Putna de la dealu de Petrile-Steiului.

Gresiu isvorasce din Piatra-Scrisa din vârful Macrađenului de sub poalele dealului Lepsii si se varsa in Putna dreptu Dealu Noveselor.

Lorinca isvorasce din poalele muntelui Lepsia, dà in pèreulu Stogului sau Musiatu, se impreuna cu pèreulu Poiana-Mârului, trece prin Vallea-Mârului si se duce de se varsa in Putna sub dealulu Mesteacânului,

Pèreulu-Hârtanu isvorasce din vârful muntelui Hârtanulu, se intèlnesce cu pèreulu Buneu si se varsa amenduoe in Putna in capulu Noveselor din susu.

Pèreulu-Tiganului isvorasce din laculu de la Condratu si dà in Putna in Lunca-Mare.

Tisietia-Mare isvorasce din Sburatura ce se tiene de muntele Pâusiele. Tisietia-Mica isvorasce din Fetele-cele-Mari, se intèlnesce cu cea mare dreptu Piatra-Tisarului si dau in Putna sub Piatra-Steicului.

Cozia isvorasce de sub Dealu-Negru, ié pèreulu Cascaria la Kinu, vine la valle luându si pèreulu Alunulu, ce isvorasce de sub Muntisioru, apoi luându si pe Dalhateasa, ce ese de sub Garghetta, vine de se varsa in Putna din josu de satulu Cozia.

Deju isvorasce de sub Sovejia, trece pe de la dealu

de satulu Negrilestii si se varsa in Putna între Negrilesti si Tulnici, Dejulu in susu are apa sarata.

Pèreulu-Negrului isvorasce din Poiana-Aseusa si dà in Deju.

Pèreulu-Ursului isvorasce din muntii Sovejei si dà in Deju.

Vidra, Tichirisiu, Colaculu sunt pèraie ce se varsa in Putna lângă satele pe a carora nume poarta.

Vizantia se formeaza din duce pèraie, ce vinu unulu de la Petricele si altulu de la Popu. Vizantia se unesce cu Vizantulu-Mare si Pèreulu-Albu, ce are isvoare de pacura si de apa cu pucioasa. Pe Vizantiu este unu isvoru cu apa sarata la locul numitu Slatina, ce s'au astupatu de administratiunea salineloru de la Tèrgulu-Ocnei. Vizantia dà in Putna la satulu Calimanu din Vrancea.

Pèreulu-Saratu cu apa sarata isvorasce din Patrimanu si din Glodu, ié apa din Bahua, care nu seaca nici o data, si se varsa in Putna din josu de satulu Vallea-Sarei.

Plesia isvorasce din Fundulu Kiliiloru, trece prin satulu Vallea-Sarei si se varsa in Putna.

Sietopulu isvorasce din malulu satului si dà in Putna.

Vallea-Bradului ese din dealu Bodestiloru si se varsa in Putna între Poeana si Bârsesti.

Nâruja isvorasce de sub Pausiele si Verdele, ié intrînsulu pèreulu Mordanu, ce vine de la Poarta-de-Vèntu, ié pèreulu Gorului, ce vine din vârfulu muntelui Goru, ié pèreulu Verdele, ce vine din murtele Ver-

de, ié pèreulu Petrosu, ce vine din muntele Petrosu, ié Bâloasa ce vine din Sboina si la Nistoresti dà in Zabala.

Zabala isvorasce din Fatia-Arisioaei, ié pèreulu ce vine de la Poarta-de-Vèntu, trece pe cub Petrosu aducèndu cu sine apele pèreului de la dealu si se unesce cu Nâruja la satulu Nâruja si apoi dà in Putna la satulu Prisaca. In Zabala se varsa: Hârboaca ce isvorasce din Musia-Mare, Zirna-Mare ce isvorasce din Piatra-Secuiului, Zirna-Mica ce isvorasce din Turula, Vallea-Boului ce isvorasce din Muntioru.

Vâsuia isvorasce din Plostina si venindu la valle ié Haulita ce are apa dulce, apoi ié Saritielulu cu apa sarata, si se duce de dà in Putna din josu de satulu Poana.

Vâsuia, Zabala si Putna ocolesc muntele Grumadeu.

Putna isvorasce din Fatia-Arisioai si venindu la valle priimesce apele din Vallea-Mârului, Lepsia, Tisietia, Codia, Dejiu, Zabala, Nerujiu si esa din Vrancea pintre Magura si Dealu-Mare, luându pèreulu Bâlosiloru ce vine din Magura, Câlugârasiulu din susu de Vitanesti, Apa petroasa din josu, Varvanoae din Gâgesti, Scurta, si in fine Miclâuseu.

Isvorulu Putnei este unu sipotu mare aproape de vârfulu muntelui Arisioaii. Vrednicu de insemnatu este cataractulu Putnei ce se vede de departe de calatorulu ce merge de la Codia la schitul Lepsia pe siosea prin coastele muntiloru, la a carora picioare curge Putna. Cataractulu are intre munti cinci scâri pe cari

se precipita apa din susu in josu si curge la valle, unde se aduna ca intr'unu basinu, si de aici se precipita in altulu si mai josu, care este mai mare si mai latu de câtu cele-alte. De acolo earasi se precipita pintre stânci, pintre care se strecoara intr'o lungime ca de 10 metri, si apoi se precipita intr'unu basinu mare, din care curge prin mai multe scarisioare si se aduna si formeaza o matea cu totu volumulu apei neimpedicata in trecerea ei de stânci pëna la Scarisioara vechia. Aceasta s'a stricatu de apa si Putna si'a facutu o alta curgere pe vaiagulu ferestailoru, la a carue capetu se termina si cataractulu Putnei.

Pe Putna in susu sub Tisarulu celu micu, precum si in alte locuri, se afla multe ape minerale.

Din Putna si ié, la esirea ei din Vrancea, gârlele pe care sunt facute morile si canalulu ce duce apa la Focsiani.

Canalulu incepe de la gârla din partea dreapta, din susu de moara lui Gastia. Gârla din dreapta ié apa din Putna la silistea Babele, o dà la una sau dua mori si apoi o lasa earu in Putna; insa de la Bâtinesti gârla nu mai dà apa in Putna, ci o duce prin câmpia si o varsa in Siretu. Gârla din partea stânga a Putnei ié apa din Putna, la Iresti, o abate la moara lui Tufelcicu si apoi o dà inapoi din josu de Babele. Dupe aceea o ié earasi si o dà la moara din Vitanesti si apoi earasi o dà in Putna; insa din dreptulu Bolotestiloru nu o mai dà in dreptu ci o duce prin câmpia pre din josu de Tiefesti si o varsa in Siretu.

Putna prin midilocu si gârlele cu apa luata din-

trinsa se duc una in dreapta si alta in stînga in cîmpia, mîindu de o parte morile si de alta udându gradinele de verdetiuri de prin preajma lor, tus trele apele in-tîmpina in cîmpia soseaoa de la Focsiani la Marasiasti. Gârla din partea dreapta a Putnei, trece sioseaoa in-tre kilometru alu 7 si alu 8. Mesurarea kilometreloru sioselei incepe da la Focsiani cu No. 1. De la aceasta gârla pîna in matca Putnei care si ea trece sioseaoa este $1\frac{1}{2}$ kilometru. Matca Putnei trece sioseaoa la inceputulu kilometrului alu 9. De la matca Putnei pîna la gârla a doua, acea din partea stînga, sunt 2 kilometre. Gârla stînga trece sioseaoa la inceputulu kilometrului alu 12. Siusetia trece sioseaoa la kilometru alu 14 alu sioselei.

Cîndu canalulu lua apa de-a-dreptulu din Putna o lua la Vitînestii si trecea de a curmejisulu peste gârla dreapta pe uluce de scînduri. Acumu canalulu luându apa din gârla, o trece pe unu canalu de scînduri peste pîreulu Varvanoaei. Dupe acea cîrmesce pe sub Magura, lasîndu in stînga satulu Bolotestii, situatu pe malulu matcei Putna si merge la valle spre Focsiani. apropiinduse de satele Jărestia si Vărsatura, ce sunt situate pe coastele Magurei si la poalele ei, si dupe acea pe din dosulu viiloru de la Odobesci apuca drumulu Vrancei si ese la Focsiani in partea de susu a tîrgului, intra in mahalaoa de la Oboru si ese afara din tîrgu la gradina publica, traversîndu sioseaoa in-tre bariera si cazarma, si ducîndu-se pintre satele Măndrestii si Bahna pîna ce dă in Putna. In canalu ce varsa la Bolotesti, Runculu, ce vine din Magura si

ami la valle dà intrênsulu si pèraele Vársatura-Mare si Mica, ce vinu totu din Magura.

Putna de la Joresti se moae. De aici inainte nu mai aduce bolovani, petre cu furie. Matca ei este de nesipu si cursulu apei este linu, si atâtu de linu pre câtu este de furiosu prin regiune de munte si chiaru de câmpia, mai alesu cându vine mare.

De la cotitura Putnei spre Râstoaca si pèna aproape de acestu satu, Putna alimenteaza cu apa si Balta Mândrestiloru ce se întinde, tâindu de a curmegiesiulu intinsa câmpia ce se afla între Milcovu si Putna. Pamântulu este baltosu. mocirlosu in vecinatatea baltii întindiënduse de la Râstoaca si pèna aproape de Siretu la Suroae.

Inundarile acestoru locuri sunt considerabile. In malulu Milcovului, la Risipiti, se vede istoriculu inundatiuniloru. Pamântulu negru, sau suprafacia pamântului arabile este la o adincime de duoi metre sub málulu adusu aici de Milcovu, málu de nesipu si lutu care constitue acumu suprafacia pamântului.

In Vrancea sunt multe ape sarate si multe ape minerale pe Milcovu, Zabala, Putna si Lepsia. Pe Putna la locul numitu Peatra-Jemanata, apele minerale coprindu atâtu de multu feru in câtu locurile in cari se aduna sunt rosii ca sângele.

Asemenea si la domenulu Statului Vizantia sunt multe ape minerale. Analisa acestoru ape ocupa foarte multu pe farmacistulu din Focsiani.

Apa dia Putna, Zabala, Lepsia si Nerujiul serva in munti spre a mâna ferestaie, de care numai pe Putna

amu numeratu peste o suta. La ferestăie se facu scânduri, dulapi, doage din bradu, care este esencia domniitoare in padurile din munti. Chiria unui ferestău este 2000 dulapi. Pretiulu unui dulapu este 20 parale la ferestău.

La ferestău lui Popa Toader Nicoara se aduău butucii si vara; prin urmare, se taie padurea si vara: cea ce arata că taierea padurei se face fōra nici o prevedere de viitorulu ei.

Omulu care taie butucii la ferestău se platesce cu 7 lei si o oca faina pentru o suta de dulapi. Grosimea dulapului este de 2 degete, lungimea de 12 pēna la 16 palme si latimea o palma.

In 15 minute se taie unu dulapu, intr'o ora 4 si in 12 oare 48 dulapi. Asia dara vine omului pe di 3¹/₂ lei din 7 lei suta. Se potu taiă intr'o di 60 pēna la 80 de dulapi.

§ 9. PADURILE

Pe Zăbala in susu sunt destui munti acoperiti cu paduri seculare de bradu neatinse enca de oameni. Acolo copacii srescu, imbetrānescu si moru fōra ca se aduca vre unu folosu omului, care nu poate strebate la dēnsii in multe locuri nici macaru cu piciorulu. In regiunea de munte, inaintāndu cineva, trece de la locurile cuprinse de padure si ajunge la golurile cele inalte in cari numai earba se face; si aceasta numai in câteva luni ale anului poate fi intrebuintiata de pastorii ce rca vitele la munte spre a le vara. In muntii

Vrancei se vareză peste 50,000 de oi ale Vranceilor. Pasciune însă este pentru mai multe vite; și adesea vede cineva copaci seculari însemnați a se stărpi pentru a deschide locuri de pasciune. Avuția forestieră, atât de considerabilă în munții Vrancei, se pierde, în multe locuri, fără să aducă vreun folos. Cu cât sunt pădurile mai departe de locurile locuite de oameni cu atât sunt mai fără preț. În preajma locurilor locuite, pădurile s'au stricat, și lipsa lor a început să se simtă până într'atât cât în multe locuri ar trebui luate măsuri pentru acoperirea locurilor goale și sterpe cu păduri.

§ 10. PĂMÎNTULU

Suprafața dealurilor este în genere alcătuită parte din petre marunte aglomerate și libere și amestecate cu nisip, lut și bucățile de var, parte din lut galben, avându în unele locuri pe deasupra o patură neagră de pământ vegetal și în altele lăsându lutul gol în fața lor. În lut nu sunt bucățile de var stins ca în petrism. Podgoriile de pe coastele dealurilor Odobestii, Tîefestii, Crucea, ocupă pământuri ce au o patură subțire de pământ vegetal; și în unele locuri ele sunt numai din lut galben format. Vaile din munți și din câmpia sunt într'unu pământ cu o patură groasă de unu metru și mai bine de țărâm vegetal, de aceea și dau mai multe roade de cât cele de pe deal; earu dedesuptul pământului vegetal este pământ de lut galben curat și

amestecatu cu petre sau cu pamèntu petrosu prin care se gasescu bucatiele de varu.

Suprafacia pamèntului arabilu alu judeciului se presinta in plasa Râcaciunii pe dealuri cu lutu, sprevaliturile cu terrêmu vegetalu si siesulu Siretului cu mîlu, unu pamèntu argilo-nesiposu, earu aproape de cursulu apei cu nesipu si in multe locuri prundisiu.

In Zâbrauti pamèntulu arabilu este parte nesiposu si parte lutosu, si numai in marginea Paunestiloru despre Domnesti este terrêmu vegetalu negru.

In Vrancea pamèntulu este mai multu nesiposu pe platourile Putnei si ale Zâbalei, lutosu pe dealurile de pe lînga toate satele si pamèntu negru pe pèreulu Vizantii si Vidra, unde nu se gasescu petricele nici macaru de leacu.

In Gârle partea muntoasa are pamèntulu a ra bile si in Vrancea: in podgorii pamèntulu este lutosu si putienu vegetale, eara pe sub poalele Magurii si pèna in plasa Billiestii este, incepèndu de la Magura in josu, în dreapta scursurei Vallea-Sioimului pamèntu vegetalu si in stênga nesipu si prundisiu.

In Billiesti pamèntulu este terrêmu vegetalu negru, afara de marginele Siretului într'o departare de la 2 pèna la 3 kilometre de la matca apei pe toata linia Siretului.

In Billiesti se cultiva mai multu popusioi de câtu grâu; caci pamèntulu este mlastinosu, tare, greu de lucru, adeca talposu, dupe cumu se dice. Porumbulu se face foarte roditu si fîra gresiu.

In Gârle se face bine si grâul si popusoiul, afara de coastele Putnei, unde se face numai popusoi.

In Zâbrauti grâul si pânea alba se face foarte bine nesemanându-se popusoi de câtu pe luncile pârânelor Zâbrautii si Caregna, unde pamântul i priesce.

In Râcaciuni se face atât de bine grâul câtu si porumbul. In Vrancea pe dealuri se seamana grâu si pâne alba ; eara in vai si lunci popusoi.

Inulu si cânepa se seamana in Râcaciuni si Billiesti, unde se face foarte bine si se seamana si in cultura mare.

Tutunul se face mai multu si mai bine pe siesiul Siretului, începându de la Domnesti, in Pufesti, Padureni, Calimanesti, Ionasiesti, Cozmesti si Doaga ; insa tutunul celu mai bunu si mai renumitu esa de la Cozmesti si Pufesti.

§ 11. CLIMA

In judeciulu Putna suntu trei regiuni : de munte, câmpia si de podgorii. Clima caracteriseaza pe fie-care regiune.

Clima din Vrancea si din partea muntoasa a Zâbrautiului, Gârleloru si Râcaciunii este rece. Pe pârreul Reghiu, Zabala, Nâruija si Putna pêne la Gura-Zâbalei, Siusitia pêne la Gura-Verdii, si partea de pe Trotusiu pêne la gura Domostiei este multu mai aspra de câtu acea de la Podgorii. Earna in Vrancea incepe de la sfârșitul lui Noembrie si dureaza pêne in Aprilie. Toamna ea tiene lungu, scurteazaearna ; insa

earna tiene multu pēna in primavara in Aprilie, când inflorescu pomii si apoi inverdiescu si padurele de pe dealuri.

La podgorie earna vine mai de graba de câtu la munte: incepe cu brumelc din Octombre, se moae in Noembre si Decembre, devine aspra si constitue dri-culu erneli in Ianuarie si Februarie. Vēnturile de la bāti (despre resaritu) o imblāndiescu. Viile se scotu afara in Martie, când inflorescu si pomii. Brumele cele tērdii cadu in Aprilie si vatama pomii si via. De la Maiu inainte vara devine tare si incepe a scadea de pe la Septembre.

In regiunea de câmpia earna incepe târdiu, tiene putienu; insa câtu tiene este foarte aspra, din cauza vēnturilor de Nordu, ce aici au drumu deschisu ne-oprindu-se nici de dealuri nici de padure. De multe ori Putna este inghietata de la Tiefertu in susu spre Vrancea si desghietata de la Tiefertu in josu spre câmpia. Zapada cade multa si se topesce greu. Primavara vine timpuriu si este foarte frumoasa. Vara incepe cu secetele ei, ce sunt adesea foarte simtitoare si pagubitoare. Astfelu daca câmpia, desbracata si de padure, n'ar fi recorita de cursulu apelu Siretului, Putnei, de alu bātiloru, si daca aceste n'ar scoate neguri dese si multe, câmpia ar fi espusa la o uscaciune ce nu ar permite a se produce recolte de câtu o data in cinci ani. Toamna vine târdiu la câmpia, incepe cu brami dese si tiene multu timpu frumoasa. Timpulu se strica cu vēnturile de nordu si cu ploile ce aduca la cursulu lunei Decembre.

Vânturile în regiune de munte sunt foarte iuti, mai alesu acele de sudu. Vânturile de nordu nu se simtîescu în satele situate pe cursulu apelor, ci numai pe dealuri și munti, unde facu stricaciune în păduri daramându copacii. Vântulu celu dulce la munte este acela care vine de la resaritu și care perde puterea trecându dealurile podgoriilor spre a intra în munti. Vranceanu lu asteapta vântulu de la sudu, pentru ca se deschida mugurii copaciloru, altmîntrelea nu l'aru dori fiindu ca este tare și usuca.

În podgorii pe lînga vânturile care bîntue regiunea de munte, apoi se adaoga și vântulu de nordu care face stricaciune.

În cîmpia domnesce mai multu vântulu de nordu și nu aduce ploaia de cîtu în sesoana cea rece; în timpulu verei vântulu de sudu recoresce cîmpia aducându ploi; iara cînd nu aduce ploi, în luna lui Iunie și Iulie, se dice saracûlu; căci aduce uscaciune în locu de ploaie.

Ploile în regiunea muntoasa vinu cu vânturile de la nordu și de la resaritu. Ploile aceste cadu nu numai în munti, dara și în podgorii. În munti ploile sunt mai dese de cîtu în podgorii. Satele din Vrancea, cari duc lipsa de ploi, sunt Spinestii, Bolestii, Vasiua și Poceana, ele sunt situate pe dealuri goale ce nu au păduri împrejur.

Ploile la cîmpia vinu cu vânturile de sudu și estu. Ploile cadu adese pîna la Iulie și reincepu la finele lui Augustu.

Între loculu udatu de ploile de nordu și între acela

de estu si sudu remâne o bucata de locu intr-o regiunea de podgorii si câmpia, care de multe ori remâne ne udata de ploile ce cadu la munte si la câmpia. Acestu locu este coprinsu de satele Purcelestii, Căpătestii, Bătînestii, Ivancestii, Faureii si pamântulu dintre aceste hotare si hotarulu comunei Petrestii. Aceste locuri dintre Siusitia, de la Satulu-Nou in josu, si sub poalele Magurei si intre Vallea Sionului pëna la Balta Rătîei sunt bântuite foarte adese de seceta. Terrêmulu acestoru locuri secetoase este formatu mai multu din petre si nesipuri, aduse de inundatiunile apelor Putna si Siusitia.

Podgoria sufera mai adesu de câtu câmpia de lipsa ploiloru. Ploile cele mai regulate si mai la timpu vinu în plasa Răcaciunii, care ocupa siesulu Siretului, intre cursulu apei si padurile depe dealulu Ciortolomu si Morcotetiu.

In cursulu celoru din urma ani, numai intr'unu anu, 1868, ploile au venitu la timpu, in ceilalti ani judeciulu a suferitu de seceta : si când a venitu ploile nu mai erau de nici o trebuintia.

Podgoreniloru nu le place de locu ploaia de la sudu; fiindu ca de multe ori este repede si stricatoare viei, ardindu frundiele ei ca si bruma.

Peatra bate de multe ori judeciulu ; insa efectele ei cele rele se simtu mai adese la podgorii si pe dealuri. Trotusiulu este mai in toti anii bântuita de peatra.

§ 12. IMPĂRTIEREA ADMINISTRATIVĂ A TERRI- TORIULUI

În judeciul Putna sunt 230 de cotune și sate, 6 târguri și 5 plăși. Cotunele și satele au fost regulate pînă la 1864, cîndu s'a facutu cea mai de pe urma împărțiere administrativă, în 153 de sate și 6 târguri, adică în 159 de comunități. Aplicîndu-se, în 1864, noua lege comunale, s'au facutu 81 de comune rurale și 3 commune urbane, adică peste totu 84 de commune. Din siese târguri, trei s'au trecutu între communele rurale și anume Adjudulu, Domnestii și Nîmoloasa, și trei au ramasu commune urbane, adică Focsianii, Odobestii și Panciu. A pune târgurile între sate de o parte, și de alta a lipi satele de târguri este o lucrare care ne arata din capulu locului că nu s'a procedatu cu toata rîndueala la formarea nuoiloru commune. Precumu la Focsiani s'au pusu satele Bănele, Donca și Cerdacu în communa urbana, asemenea se puteau pune satele vecine de târguri și la Adjudu, și la Domnesti și la Nîmoloasa, spre a forma și din aceste trei târguri trei commune urbane. Însuși la Odobesti și Panciu se potu pune sate pe lînga aceste târguri și forma din ele nisce commune urbane, cari să fie în stare a purta cu usiurintia toate sarcele unei commune.

Dar gruparea sateloru în commune rurale s'a facutu fîra cea mai mica întielegere de scopulu pentru care se facu communele și de foloasele ce trebuie se traga oamenii, cîndu se aduna mai multi la unu locu

si facu communa. Asia de vomu cauta numai la Vrancea, unde cele 80 de cotune si sate, ce sunt in acea plassa, au fostu grupate pëna la 1864 in 32 de sate, vomu vedea cã la formarea comuneloru s'au facutu commune de câte 91 si 95 de contribuitori, ca Poeana si Vasuia, de nu sunt in stare sa tie nici macaru unu primaru cumu se cade.

In Vrancea s'au formatu 18 commune, cându s'aru fi pututu foarte bine forma numai 6, adeca mai bine putiene si cu multi contribuitori, de câtu multe si cu putieni contribuitori; cãci cu putiene puteri nu se potu purta sarcenele comunale ce le impune legea si nici scopulu infiintarei comuneloru nu se poate ajunge. Asia in Vrancea aru trebui a se uni: 1 Vidra cu Gaurile si a face o singura communa, 2 Tichirisiu, Colacu si Vallea-Sãrei, 3 Poeana, Bãrsastii, Vasuia si Negrilestii, 4 Tulnicii, Paulestii, Nistorestii si Spinestii, 5 Ferestãu, Nãrujea si Paltinulu si 6 Spulberulu si Neregiulu. Cu aceasta grupare de sate in comune amu avea commune de câte 519, 543, 547, 732, 512 si 360 de contribuitori, adeca communa care, avëndu multi contribuitori, ar putea indestula toate trebuintiele comunali, fõra ca sa se speteasca oamenii cu purtarea sarceniloru si fõra ca sa se plãnga, precumu se si plãngu de marimea acestoru sarceni. Usiurarea sarceniloru comunali este in mãna celoru ce se plãngu de dënsele si, daru, in locu sa se plãnga, ar face mai bine sa se patrundia de spiritulu legei si se faca communele lora mai mari de câtu ce sunt acumu, a le face dupe cumu le arataramu mai susu.

Amu spusu că in judeciulu Putna sunt duoe regiuni, una de munte si alta de câmpia. In cea de munte iatra nu numai Vrancea cu toate satele ei, dar si alte sate din alte plâsi, precumu Miera din plassa Gârlele, Sovegea, Vizantia, Câmpurile din plassa Zăbrautii, Râcaciunii si Billiestii. Intr'aceste plasi intra si sate de munte si sate de câmpia. N'ar fi bine oare, si in interesulu unei rationale impartieri a teritoriului si chiaru a unei economii bine intielese ca si plâsile se se rotundiasca, precumu se grupeaza communele? Numerul plassiloru se poate reduce de la cinci la trei numai, facându o plassa de munte mare, in care se intre Miera, Soveja, Vizantia, Câmpurile si satele de munte din Râcaciuni; si duoe plassi de câmpia: una din susu si alta din josu de Focsiani. Marindu communele si reducându plasiile, credemu ca s'ar face mari economii atâtu in cheltuelile comuneloru, câtu si in acele ale Statului, fôra ca interesele unora si altora se suffere.

In plassa Zăbrautii sunt 36 de sate si cotune, grupate in 14 commune rurale si una urbana, Panciu. Sî aceste commune s'au facutu cu pripire si fôra se se aiba in vedere scopulu communei. Astfeliu s'au facutu mai multe commune din satele ce sunt unele lângă altele si cari au totu interesulu a se uni la unu locu într'o singura communa. Cautându, dara, la adeveratulu interesu alu oameniloru ce se unescu in communa, credemu ca Râcoasa se poate uni cu Mârastii, Straoanii-de-susu cu cei de josu, Crucea-de-susu cu Panciu si Crucea-de-josu, Movilitia cu Diochetii, Monastioara cu Ftionestii.

In aceasta plassa unu subprefectu, anume Ghitia Gălesteanu, a adunatu de la oamenii din sate o contributiune de aproape de 60,000 lei, pentru ca sa se faca incaperile necesarii subprefecturei: si a facutu o casa in paienturi, un grajdu de bârne, care nu facu nici sese mii de lei. Se dice că si cheresteaoa a fostu dăruita de evreulu Ilie Lupu.

In toate plassile sunt de facutu grupuri nooi din communele de astadi in commune cari se conrespunda mai bine la scopulu legiuitorului. La descrierea comunelor vomu mai reveni asupra acestui importantu mizlocu de imbunatatire; căci nu putemu sa 'lu trecemu cu vederea, mai alesu cându vedemu, de exemplu, că communa Vulturulu-de-josu din plassa Billiestii, este una cu Vulturulu-de-susu, amânduoe satele aceste si tienu unulu de altulu si cu toate aceste ele formeaza dooe commune cu dooi primari. Amânduoi lucreaza in aceasi cancelaria, avându unulu si acelasiu notaru. Credemu că aru putea se fia numai unu primaru si aru putea face numai o comuna. Asemenea Malurile sunt mai aproape de Vulturulu-de-susu de cătu de Călienii, si cu toate aceste facu communa cu Călienii, cându le aru veni multu mai indemâna sa se uneasca cu Vulturulu-de-susu. Asemenea si Belciugu, situatu in marginea Putnei, este aproape de Nănesti, si cu toate aceste s'a unitu in communa cu Costenii de pe Siretu. In fine, Costenii se tienu de una cu Nămoloasa, satulu si tērgulu, si cu toate aceste facu communa deosebita, cându ar fi mai de folosu ca din aceste trei commuoe sa se faca numai una.

Amu aratatu cea ce este si cumu aru trebui sa fia impartierea administrativa a teritoriului, acumu nu ne remâne de câtu sa constatamu si prin cifre starea presinta. Cea ce si facemu prin duoe tabele : una si-noptica arátatoare de numerulu si numirea plassiloru cu numerulu sateloru si a comuneloru, cu numerulu caseloru, a bisericiloru si a scoaleloru, si cu numerulu familieloru si a contribuitoriloru ce se găsescu in fie care plassa , si alta detaliata arátatoare de numele comuneloru si a sateloru din care sunt formate, a caseloru ce se afla in fie-care satu, a bisericiloru, a scoaleloru si de numerulu familieloru si a contribuitoriloru din fie-care comuna.

TABELA SINOPTICA

DE COMUNELE DIN JUDECIULU PUTNA

No. corentu	NUMELE PLASILORU	SATELE		No. caseloru	No. bisericilor	No. scoaleloru	Popula tiunea	
		No. sateloru	No. comuneloru				No. familieru	No. contribuitoriloru.
I	Biliestii	30	15	6,828	57	19	8,586	6,354
II	Gârlele	36	11	4,326	4	4	5,137	3,472
III	Zăbrautii	30	15	6,152	45	5	7,535	4,468
IV	Vrancea	32	16	4,711	33	5	5,116	3,182
V	Racăciunii	31	25	4,769	41	6	5,816	4,581
		159	84	26,786	225		32,140	22,057

LISTA COMUNELORU RURALE SI URBANE

DIN

JUDECIULU PUTNA

PLASA BILIIESTII

No. comenlu	NUMIREA		No. caselor			No. bisericilor	No. scoalelor	Popula- tiunea	
	COMUNELORU	COTUNELORU	din co- tune	din co- mune	No. familii			No. contrib.	
1	Suroaea. . . .	Suroaea. . . .	588						
		Dimaciu. . . .	116						
		Dumbravitia. . .	62	766		3	1	670	497
2	Vulturul-de-sus	Vulturul-de-sus	119						
		Vadu-Roseai . .	86						
		Botariu	94	299		3	1	430	272
3	Vulturul-de-jos.	Vulturul-de-jos.	194	194		1	1	256	190
4	Costenii. . . .	Costenii. . . .	197						
		Belciugu	22	219		2	--	300	143
5	Nănestii. . . .	Nănestii	201	201		1	1	294	192
6	Nămolosa . . .	Nămolosa . . .	161						
		Cliceru	93						
		Elehanii. . . .	23	277		1	1	306	243
7	T.-Namoloasa .	T.-Namoloasa .	170	170		1	--	270	217
8	Călienii. . . .	Călienii. . . .	206						
		Malurile	22	228		2	1	190	201
9	Billiestii . . .	Billiestii . . .	162						
		Sasu	74	236		2	1	286	221
10	Ciuslea	Ciuslea	143						
		Ponii-Strejescu.	48						
		Doaga	37	223		3	--	340	205
11	Mărasiestii . .	Mărasiestii . .	226	226		1	1	260	266
12	Făureii. . . .	Făureii. . . .	63						
		Bizighestii . . .	32						
		Precistanu . . .	47						
		Balta-Rătii . . .	52	194		5	--	263	199
13	Mircestii . . .	Mircestii . . .	155						
		Radulestii. . . .	154	309		2	1	300	186
			6555		27		14165	5039	

No. corent	NUMIREA		No. caselor		No. bisericilor	No. seccalelor	Popula- tionea	
	COMUNELORU	COTUNELORU	din co- tune	din co- mune			No. familii	No. cortrib.
14	Jorăstii . . .	Transportulu . . .	—	6555	27	—	4165	5039
		Jorăstii . . .	87	—	—	—	—	—
		Măndrestii . . .	30	—	—	—	—	—
15	Răstoaca . . .	Crugu-Statului . . .	8	120	2	—	135	106
		Răstoaca . . .	153	153	1	1	171	153
16	Focsianii . . .	Focsianii . . .	—	—	24	9	—	—
		Bahnile . . .	—	—	1	—	—	—
		Donea . . .	—	—	1	—	—	—
		Cerdaeu . . .	—	2994	1	—	4065	3063
				—	6828	57	19	8536
PLASSA GÂRLELE								
1	Odobescii . . .	Odobestii . . .	436	—	—	—	—	—
		Grozăstii . . .	60	—	—	—	—	—
		Vinăsiestii . . .	33	529	7	2	602	565
2	Bolotestii . . .	Bolotestii . . .	182	—	—	—	—	—
		Purecelestii . . .	50	—	—	—	—	—
		Căpotestii . . .	30	—	—	—	—	—
3	Tiefestii . . .	Iouăsiestii . . .	40	302	5	—	435	269
		Tiefestii . . .	194	—	—	—	—	—
		Codru-Sârbiloru . . .	205	—	—	—	—	—
4	Găgestii . . .	Olasicestii . . .	92	491	6	—	435	330
		Găgestii . . .	172	—	—	—	—	—
		Vitănestii . . .	12	—	—	—	—	—
5	Miera . . .	Cucuetii . . .	27	331	4	—	700	296
		Miera . . .	143	—	—	—	—	—
		Sindrilarii . . .	159	—	—	—	—	—
		Răgiu . . .	178	—	—	—	—	—
		Andriesiu . . .	214	—	—	—	—	—
6	Jarăstea . . .	Capătanu-de-s. . .	58	—	—	—	—	—
		de-josu . . .	42	794	6	1	894	578
7	Irestii . . .	Jarăstea . . .	436	436	2	—	430	295
		Irestii . . .	250	—	—	—	—	—
		Siarbestii . . .	105	—	—	—	—	—
8	Bătineştii . . .	Cucuetii-de-sus . . .	55	410	5	—	420	322
		Bătineştii . . .	127	—	—	—	—	—
		Igestii . . .	30	—	—	—	—	—
		Pătrăscianii . . .	30	187	3	—	274	178
			3480	58	3	4190	2833	

TERITORIUL. IMPARTIEREA ADMINISTRATIVA 63

No. comantu	NUMIREA		No. caselor		No. bisericilor	No. scoalelor	Popula- tiunea	
	COMUNELORU	COTUNELORU	din co- tune	din co- mune			No. fami- li.	No. contrib.
9	Clipicesti . . .	Transportulu . . .	—	3480	38	—	4190	2833
		Clipicestii . . .	81					
10	Varsatura . . .	Vitanesti-de-sus	79	160	2	—	183	135
		Varsatura . . .	84					
11	Pătiestii . . .	Pădurenii . . .	120	204	2	—	236	181
		Slob.-Vidrasicu . . .	4					
		Pânticestii . . .	23					
		Florestii . . .	13					
		Calienii . . .	18					
		Găgestii . . .	13					
		Botestii . . .	204					
		Pătiestii . . .	208	482	7	1	528	323
		4328	49	4	5137	3472		
PIASSA VRANCEA								
1	Vidra	Vidra	148					
		Calimanu	34					
		Volosieanii	76					
2	Tichirisiu . . .	Irestii	62	447	4	1	509	304
		Tichirisiu	80					
		Rugetu	68					
3	Găurile . . . g.	Sacatura	32					
		Parosulu	102	288	2	—	330	213
		Găurile	112					
4	Oolacu	Purecii	51					
		Piscu-Radului	102	265	2	1	350	225
		Colacu	118					
5	Valca-Sărei . .	Podurile	131					
		Galime	26					
		Cornetu	20	295	2	—	321	199
6	Poeana	Vallea-Sărei	80					
		Prisaca	71					
		Matăcina	11					
6	Poeana	Sacatura	80					
		Cătunu-de-susu	23	265	2	—	224	131
		Poeana	60					
		Catanu	53	138	1	—	154	91
			1698	15	2	1888	1163	

Litera g insemneaza ca comuna este de graniceri.

No. comentu	NUMIREA		No. caselor		No. bisericilor	No. scoalelor	Popula- tiunea	
	COMUNELORU	COTUNELORU	din co- tune	din co- mune			No. familii	No. contrib
		Transportulu . . .	. . .	1698	15	2	1888	1163
7	Bărsăstii . . .	Bărsăstii . . .	125					
		Topestii . . .	105	286	2	—	307	184
8	Negrilestii . . .	Negrilestii . . .	229					
		Gromazestii . . .	44					
		Vranceoa . . .	7	280	1	—	200	125
9	Tulnicii . . g.	Tulnicii . . .	220	220	1	—	300	132
10	Paulestii . . g.	Paulestii . . .	120					
		Fundatura . . .	21					
		Coza	100					
		Hăulistica . . .	90					
		Plostină . . .	14	443	3	—	476	282
11	Spinestii . . .	Spinestii . . .	150					
		Bodicescii . . .	38					
		Malurestii . . .	22	260	2	—	289	163
12	Văsuia	Văsuia	90					
		Poenitia	16	132	1	—	144	95
13	Nistorestii . g.	Nistorestii . . .	40					
		Romanestii . . .	18					
		Cat.-Nistorestii.	33					
		Rebigarii	47					
		Ogori	14					
		Bascarii	36					
		Găinariii	19					
		Coltiarii	22					
		Olărestii	11	225	1	—	250	145
14	Ferestău . . g.	Ferestău	40					
		Ungurenii	17					
		Vetrestii	20					
		Podu-Schiopului	31					
		Vacarieii	11					
		Dărăstii	20					
		Podu-Tirdei . . .	10	190	1	—	290	125
15	Paltinulu . . g.	Paltinulu	40					
		Prahuda	40					
		Fônacu	40					
		Drăganii	12					
		Văleanii	37					
		Vallea-Rea	20					
		Ghibarii	15					
		Răduarii	17	260	2	—	290	212
				4000	29	3	4341	2646

TERRITORIULU. IMPARTIEREA ADMINISTRATIVA 65

No. carentu	NUMIR		No. caseloru		No. oru		Popula- tiunea					
	COMUNELORU	COTUNELORU	din co- tune	din co- mune	No. bisericil	No. scoaleloru	No. famil.	No. contilb				
16	Nărugia . . .	Transportulu .	—	4000	29	3	4341	2646				
		Nărugia . . .	100									
		Stroiescii . . .	24									
		Poenitia . . .	26									
		Lunga	20									
		Podu-Stoicăi . .	30									
17	Spulberu . . g.	Reghiu	10	243	1	1	275	176				
		Petrestii	13									
		Spulberu	40									
		Carsochestii . .	39									
		Tiepâu	41									
		Neregiu	100									
18	Neregiu . . . g.	Bizarii	15	160	1	—	150	121				
		Neregiu-Mare . .	80									
		Podurile	33									
		Ianarii	10									
		Ciorii	22									
		Neregiu-Micu . .	28									
		Barcestii	20									
			308						2	1	320	239
			4711						33	5	5116	3182
		PLASSA ZÂBRAUTII										
1	Panciu	Panciu	333	332	2	2	399	285				
		Crucea-de-josu .	150									
2	Crucea-de-josu .	Satulu-Nou . . .	155	365	4	—	428	276				
		Ursoiulu	20									
		Dumbrava	40									
3	Diochetii	Diochetii	160	340	2	—	331	225				
		Sperietii	60									
		Chiticanii	10									
		Bolotestii	10									
4	Movilitia	Movilitia	442	500	3	1	599	336				
		Trotusianii . . .	58									
5	Paunestii	Paunestii	668	772	3	1	886	571				
		Bou	104									
6	Fitionestii	Fitionestii . . .	258	302	2	—	450	241				
		Holbanestii . . .	44									
			2662	16	4	3093	1934					

No. com. entu	NUMIREA		No. caselor		No. bisericilor	No. scoalelor	Popula- tiunea	
	COMUNELORU	COTUNELORU	din co- tune	din co- mune			No. famil.	No. contrib.
7	Manăsticara . .	Transportulu . . Manăsticara . . Ghimicescii . . Ciolanestii . .	— 104 164 71	2652 339 310	17 3 2	4 — —	3093 466 390	1934 245 271
8	Crucea-de-susu.	Crucea-de-susu	24	310	2	—	390	271
9	Străoarii-de-jos	Străoarii-de-jos Valcenii	32	335	3	—	325	295
10	Străoarii-de-sus	Repedea . . . . Străoarii-de-sus Muncelu . . . . Varnitia	60 260 100 40	455	4	—	580	365
11	Râcoasa	Talapanu . . . . Râcoasa . . . . Verdea	55 260 50	350	4	—	461	296
12	Mărastii	Gogoiu . . . . Mărastii	40 146	146	1	—	170	99
13	Câmpurile . .	Câmp-de-susu. " de-josu. Rotilestii . . . . Ciurucu	210 340 110 140	800	7	—	1042	423
14	Vizantia	Vizantia, mon. Vizantia, radiasi	200 110	310	3	1	368	245
15	Sovegea. . . . g.	Sovegea	455	455	2	—	640	295
			6152	45	5	7535	4468	
PLASSA RÂCACIUNII								
1	Parava	Parava . . . . Teiusiulu . . . . Capu-Draului	138 87 5	230	2	—	270	204
2	Dragusianii . .	Dragusianii . . Schitulul	134 57	191	2	—	250	213
3	Orbenii-de-susu.	Orbenii-de-susu.	245	245	1	—	282	237
4	Orbenii-de-josu.	Orb nii-de-josu Orbenii, Buzdug.	44 88	132	1	—	200	134
5	Măndreasca . .	Măndreasca . . Gura-Mândrise.	87 3	90	1	—	122	76
6	Pâncestii	Pâncestii . . . . Tergusiorulu . .	404 18	422	1	1	464	369
			1310	8	1	1588	1233	

TERITORIULU. IMPARTIEREA ADMINISTRATIVA 67

No. cont.	NUMIREA		No. caselor		No. bisericilor	No. scolarelor	Popula-tiunea	
	COMUNELORU	CGTUNELORU	din co-ture	din co-mune			No. familii	No. gosp.trib.
7	Sascutul.	Transportulu . . .	—	1310	8	1	1528	1233
		Sasutul.	18					
		Contiestii.	7					
		Valentia	106					
		Fontanele.	43					
		Schinepii	40					
8	Berestii.	Sasutioae	50		5	—	403	224
		Vallea-Cracului	29	364				
9	Adjudu-Vechiu.	Berestii.	140	140	1	—	149	130
		Adjudu-Vechiu .	59					
10	Cucova.	Siscanii	64	123	2	—	130	105
		Cucova.	165					
11	Vallea-Seaca .	Satu-Nou	15	180	1	—	220	145
		Vallea-Seaca . .	290					
12	Seurta	Badulasin.	25	315	2	1	332	249
		Seurta	206					
13	Bărcioae	Bătea	19	225	3	—	272	212
		Bărcioae	92	92				
14	Pufestii.	Cioranii.	120	285	1	1	340	277
		Pufestii.	165					
15	Ruginestii. . . .	Ruginestii.	179		2	—	320	231
		Valanii	20	299				
16	Anghelostii . . .	Anghelostii . . .	98	98	2	—	109	89
		Urichestii	33					
17	Urichestii. . . .	Urichestii	74	107	1	—	140	95
		de-Josu						
18	Copăcestii	Copăcesti	95		2	—	160	135
		Helonia-Copăc.	34	129				
19	Cornatielu. . . .	Cornatielu	42		2	—	99	75
		Lunca-Dochia . .	34	76				
20	Cotiofanestii. . .	Cotiofanestii. . .	85		1	—	173	146
		Satu-Nou	42					
21	Bălca.	Tâmasioaea	27	154	1	—	133	115
		Bălca	111	111				
22	Borsianii	Borsianii	96	96	1	—	113	96
		Satu-Domnestii. .	104					
23	Domnestii	T.-Domnestii . . .	80	184	2	1	281	273
		Pádurenii	47					
24	Pádurenii	Calimănestii . . .	62		2	—	226	180
		Huipestii	28					
25	Têrgu-Adjudu.	Modruzestii	24	161	1	2	448	381
		Têrgu Adjudu.	320	320				
			4769	41	6	5816	4581	

§ 13. IMPARTIREA ECONOMICA A TERRITORIULUI

Intrebuintiarea pamântului din judeciulu Putna, care numera 236,428 fâłci mesurate pe harta, sau 333,383 hectare, se face parte pentru pastoria, parte pentru plugaria, parte pentru gradinaria si cultura viei si parte pentru crescerea si exploatarea pădurilor.

Dupe recensământulu din 1859, intrebuintiarea pamântului, constatata de către comisiunile de statistica, coprindea 160,557 fâłci. Insa in aceasta suma s'a scapatu din vedere a se pune muntii cu pasciunile si pădurile din Vrancea. Suprafacia acestora este de 75,871 fâłci, dupe lista ce ne au datu insusi D. Nichitache, care a fostu, in 1859, delegatulu statisticu: prin urmare, corectându cifra din publicatiunea oficiala, facuta la Iassi de către D. C. Negruti, fostulu directoru alu oficiulu statisticu, prin adaogirea sumei acesteia, indreptamu lucrarea si ne apropiemu câtu se poate de realitate.

Este lesne a corecta o lucrare statistica, cându se cerceteaza cu toata cuvenita bagare de seama; nu insa asia s'a urmatu si in publicatiunea oficiala facuta in Bucuresci de catre D. I. Petrescu, ce a tienutu locul de directoru alu oficiulu statisticu. D-lui, luându cifrele publicatiunei oficiala din Iassi, atâtu acele constatate de comisiunile statistice in suma de 160,557 fâłci, câtu si acele aratate in facia loru, dupe mesuratoarea intinderei judeciulu facuta pe cele mai bune hârti in suma de 236,428 fâłci, a vediutu că este o diferentia de 75,871 fâłci, si fõra a cauta de unde provine aceasta diferentia, a regulat'o, puind'o intre pa-

mânturile necultivabile. Aceasta n'ar fi fostu vre o mare sminteala; insa la regulare, in locu se o pue acolo unde trebué se fia, a impartio intre cele cinci plasi ale judeciului, cându ea, in realitate, apartiene numai plassii Vrancea, si cându acolea pamântulu este parte acoperitu cu pāduri si parte este liberu si intrebuintiatu la pasciunarea viteloru. Raportulu intre aceste duoe intrebuintiari a acestora 75.871 fālci nu se cunoasce. Dupe numerulu viteloru ce se sue la munti in fie-care vara, amu putea diece câ celu pucinu jumetate din intinderea muntieloru, daca nu poate si chiaru duoe treimi este acoperita cu pādure. Aceasta imprejurare schimba lacrarile de statistica oficiale, publicate atātu in Iassi câtu si in Bucuresci, si, prin urmare, intrebuintiarea economica a pamântului din judeciulu Putna, ce o damu in acestu studiu, se resimtiesce de aceasta schimbare si se apropie mai multu de realitate de câtu toate publicatiunile oficiale.

Intrebuintiarea economica a pamântului din judeciulu Putna este, dara, dupe observatiunile de mai susu, urmatoarea :

Aratura	35,242 fālci	71	prājini.
Fônatiu	21,209	„	63 „
Imasiu	61,101	„	46 „
Gradini	4,857	„	55 „
Via	4,337	„	31 „
Sāraturi	20,530	„	35 „
Paduri	89,148	„	58 „
Totalu	236,428	„	39 „

Raportulu între diferitele întrebuintiari ce se face pământului este, în cifre rotunde de :

14	țiarina la sută
9	fânatiu „
29	imasiu „
1	gradini „
1	via „
9	sârături „
37	paduri „
<u>100</u>	

Padurile ocupa în judeciulu Putna mai multu de a treia parte din toata suprafața lui. Ele sunt mai multu în regiunea de munte de câtu în cea de câmpia; căci în Vrancea sunt cele mai multe paduri. Numai în Vrancea pământulu acoperitu cu padure este a patra parte din întinderea totală a judeciului. Dupe Vrancea vine Zăbrautii. Padurea cea mai puțină se afla în câmpia, și mai alesu în plassen Billiestii, unde nu sunt de câtu 1,440 fâlcă de padure în 35,960 fâlcă de pământu, câtu se afla într'aceasta plassen. Padurile se exploatează atâtu în Zăbrauti de locuitorii din Câmpuri câtu și în Vrancea de către Vrancenii. Din padurile ce ei exploatează scotu numai chereștea de bradu, adică grindii, dulapi, scânduri, leatiuri și sindrila. Totu din paduri se scotu și lemne de alte esenții forestiere, precumu fagu, carpenu, stejaru etc. pentru focu, și pentru trebuințele ordinare ale locuitorilor, și mai cu osebire haraci într'o cantitate considerabilă. Chereștele de bradu ce se scotu din padurile Vrancei și ale Zăbrautiului sunt următoarele :

TERRITORIULU. IMPARTIEREA ECONOMICA 71

	Din Vrancea	Din Zăbrăuți	Peste totu
Grindi	2,900	35,000	37,900
Dulapi	7,600	10,000	17,600
Scânduri	32,000	7,000	39,000
Leatiuri	25,600	30,000	55,600
Sindrila	130,000	590,000	720,000

Se vede ca din Zăbrauți se scoate cea mai multa cherestea si din Vrancea cea mai putiena : si cu toate aceste, in Vrancea suntu padurile cele mai multe, paduri seculare, neatinse inca de picioru de omu.

Padurile Vrancei asteapta oameni inteliginti cari se le exploateze nu numai in interesulu presentului ci si in acela alu viitorului, adeca care se scoata foloasele veniturile ce dau padurile, luându toate mesurile cuvenite pentru a asigura facerea la locu a paduriloru ce se taie, ca ast-felu se lasamu si noi urmasiloru nostri avutia in padure, precumu ne au lasatu si noa bunii si strebunii nostri. Golindu mai alesu vârfurile muntieloru, espunemu inodarei, inamolii ei, acoperirei cu petre, stricaciunei, in fine, insusi vaile si câmpiele noastre cele frumoase. Si apoi in taierea, si putemu dice chiaru devastarea, ce se face paduriloru, nici nu se trage totu folosulu ce poate se easa. Lucrulu lemnului nu se marginesce numai la facerea cheresteloru aratate mai susu, se poate face din elu si multe alte lucruri ce se cauta pentru indestularea trebuintieloru oameniloru, si mai alesu de acele ce vinu din Brasiovu si de aiurea, precumu lazi, plose, mâse, scaune si ori ce alte lucruri ; insa de aceasta nu s'au apucatu inca locuitorii nostri, si ar fi timpulu ca se se apuce,

se ié dascali de meserii cari se-i invetie. Nicairea ca in Vrancea n'ar fi mai de folosu a se infiintia scoale de meserii pentru lucrulu lemnului. Din Vrancea ese acumu cofe, doniti, putini si alte vase de lemn, si totu de acolo ar putea esi si cele-lalte lucruri de lemn ce au inceputu a avea cautare.

Imensa avutia ce se afla in padurile judeciului este impartieta in plasile urmatoare :

Vrancea	55,235	fâci
Zâbrautii	17,363	„
Gârlele	9,221	„
Râcaciunii	4,889	„
Billiestii	1,440	„
Totalu	88,148	„

Vile din judeciulu Putna sunt renumite pentru cualitatea vinului ce producu. Insași marca judeciului poarta pe Zeulu Bachusu calare pe unu butoiu, avèndu capulu incununatu cu frundia de via si tiindu in mâna o cupa de vinu. Intinderea pamèntului ocupatu cu via este de 4,337 fâci, dupe insemnarea facuta de catre comisiunile statistice din 1859, sau de 6,201 hectare. Nici unulu din judeciele României de dincolo de Milcovu nu are o intindere de via mai mare de câtu judeciulu Putna. Cultura viei creste incetu, dar totu merge crescèndu. Loculu vechiu nu si'lu schimba nici nu este tendintia ai da alta intrebuintiare, din contra domenu vîei se sporesce ingustându-se gradinele si livediele, pogorându-se in câmpia, mai alesu in plassa Bil estii.

Amu aratatu in paragrafulu despre aspectulu judeciului locurile ocupate cu via, se aratamu acumu si suprafacia ce se afla in fie-care plassa. Aceasta suprafacia au fostu din nou recensiatu in 1868 prin agentii administratiunei. Resultatulu acestui recensământu este urmatoriulu :

In plassa Gârlele. . . .	sunt	5,627	pogoane
„ Zăbrăuții . . . „		3,866	„
„ Răcaciunii . . . „		1,764	„
„ Bilceștii . . . „		265	„
„ Vrancea . . . „		156	„
Pese totu		11,688	„

Sunt duce feliiuri de pogoane: mari si mici. Acestea sunt pogoane de cele mari, cari intra câte duce într'o falce. Cele 11,688 pogoane facu 5,844 fâlcu sau (câte 1 hectaru, 43 arii in falce). 8,473 hectare. In cursu de 10 ani, duce aceste cifre, s'au sporitu intinderea pamântului cultivatu cu via cu 2,272 hectare. Sporulu este in realitate; in sa se poate se nu fia atâtu de mare, pre câtu 'lu arata aceasta cifra, ca realizate de la celu din urma recensământu din 1859 pëna la acestu alu duoilea facutu in 1868.

Se observa că cea mai mare intindere de pamântu ocupatu cu via in judeciulu Putna este in plassa Gârlele, in care se afla Odobestii, ce numai ei au 1,354 pogoane. Duce aceasta vine plassa Zăbrăuții in care se afla Crucea si Panciu, si apoi vine plassa Răcaciunii in care se afla Pancești. Plassa Billieștii acumu au

inceputu a sâdi via, care dă unu productu pre câtu de abundentiu pre atâtu si de o calitate inferioaria. Via din Vrancea se afla in locurile cele mai varatice din aceasta regiune de munte.

Grâdinele ocupa o intindere ceva mai mare de câtu viele; si aceasta arata insemnatatea ce ele au in judeciulu Putna. Sub nume de grâdini, s'au insemnatu nu numai cultura legumeloru daru si acea a pomiloru, a pergiloru, de cari sunt destulu de multi in regiunea muntenoasa. Cu toate acestea, afara de grâdinile de legumi, ce au satenii pe lângă casele loru, se face in judeciulu Putna o cultura de grâdina deosebita pe marginea gârleloru ce iéu apa din Putna, atâtu pentru mersulu moriloru câtu si pentru udatulu grâdineloru. Grâdinele aceste sunt mai toate in plassa Gârlele si producu atâtu de multe legumi câtu potu se indetuleze mai multe judecie, in care se si vëndu cu pretiuri destulu de remuneratoarie.

Pastoria din judeciulu Putna are 21,209 fâlcii fônatiu si 23,465 fâlcii imasiu, dupe recensemântulu din 1859, adeca peste totu 44,674 fâlcii. Aceasta intindere de pamântu, comparata cu acea afectata plugariei, si care este de 35.242 fâlcii, ne arata că pamântulu pastoriei este inca mai mare de câtu acelu alu plugariei. Si cu toate aceste, tienerea viteloru a ajunsu a fi foarte grea, foarte scumpa. Intr'acestu faptu se vede o simptome care trebuie se atraga serioasa luare aminte a oameniloru ce se ocupa cu imbunatatierile agricole. Ingustându-se pamânturile pastoriei se reduce numerulu viteloru; si reducându-se numerulu

loru nu numai carnea se scumpesce dara nici pânea nu are cine se o produca: căci si pentru producerea pânei se ceru vite cu care se se lucreze pamântulu. Pastoria trebuie totu-d'auna se covêrsiasca plugaria: si astfelu intinderea pamântului datu pastoriei, trebuie se fia mai mare de câtu intinderea pamântului datu plugariei. Asia si este; dar in starea in care se gasesce agricultura judeciului nu este indestulatoare: de aceea se si simtiesce o suferintia generale in traiulu locuitoriloru, o suferintia care trebuie se aduca, pentru a se curma, o schimbare radicale in sistema de exploatare a pamântului, in intrebuintiarea lui economica.

De si, deara, cifrele arata că intinderea pamântului intrebuintiatu la pastoria este mai mare de câtu aceea a pamântului plugariei; insa aceasta intindere nu este indestulatoare, luându in bagare de seama utilisarea pamântului si sistema de cultura practicata pênă acumu in judeciu.

La pamântulu intrebuintiatu pentru pastoria trebuie se adaogimu si pe acelu din muntii Vrancei, care serva la varaticulu viteloru. Intinderea acestui pamântu, duppe unu calculu aprocsimativu ce amu facutu, poate se fie de 37,635 fâlci, cari adunate cu acele 23,465 de imasiu ridica suma imasiului la 61.100 fâlci si a pastoriei la 82,310 fâlci, adeca mai la a treia parte din suprafacia totale a territoriului judeciului. Aceasta face ca intinderea pastoriei se fia de duoe ori si mai bine mai mare de câtu intinderea plugariei. Aceste cifre ne arata, celu pucinu pentru Vrancea, in care se afla cele mai multe pasciuni, că in aceasta plassa macaru s'aru

putea desvolta in toata vigoara ei pastoria, acestu fundamentu alu agriculturii prospera si inavutietoare. Toate tierrile de munti aru putea servi Vranceniloru spre ai indemna ca si ei se faca din muntii loru intrebuintiarea acea care pe lânga avutia se le asigure si unu traiu bunu, de care sunt acumu atâtu de insetati.

Plugaria din judeciulu Putna este pre câtu de ingusta in regiunea de munte si de podgoria, pre atâtu de intinsa in regiunea de câmpia. Insusi Vrancenii, ne fiindu in stare sa se hraneasca in pamânturile cultivabile din munti, se pogoara si facu plugaria intinsa in câmpia. Cultivatorii nostri in genere tienu obiceiulu vechiu ce ni'lu descrie Voivodulu Cantemiru in geografia Moldovei: ei seamana pucinu dar nu culegu multu; câci din nenorocire imprejurarile agricole ale tierrei si puterile naturale ale pamântului nu mai sunt astadi cumu erau cu 150 de ani mai inainte, de acea astadi cultivatorii seamana multu si culegu pucinu si câte o data nici n'au ce culege. Aceasta fapta aru trebui sa'i pue pe gânduri si sa'i indemne a parasi obiceiulu vechiu si a pune in loculu lui altu-ceva, care se fie mai potrivit cu imprejurarile de astadi. Plugaria astadi nu poate fi profitabile de câtu facându-se intr'unu pamântu fertilu, ingrasiatu bine si de multe ori lucratu. S'a trecutu timpulu de a semana intr'unu annu ici si intr'altulu dincolo, de a lasa pamântulu sa se odihneasca si sa se inoasca de la sine. Astadi pamântulu s'a scumpitu si nu se poate lasa se stea anni intregi ca sa se inoasca, lumea s'a imultitu si nu poate trai fôra pâne; earu pânea se capeta greu de totu, cu multa osteneala

si multe cheltueli. Timpulu a sositu ca se faca si locuitorii sateloru noastre ca oamenii din alte tieri, se cultivate pucinu si bine de câtu multu si reu, se cultivate pumântulu numai acela ce se poate ingrasia bine, si ast-felu aru putea se manânce o pâne mai dulce, mai eftina de câtu acea ce o manânce astadi. Plugaria se poate face ca si in viitoru se f'a totu atâtu de prospera cumu a fostu in trecutu ; insa pentru aceasta se cere ca cultivatorii se caute de pamântu, se'lu ingrijeasca, se'i dea cea ce 'i trebue ; câci pamântulu s'a rosu, nu mai are vloga ce o avea odineoara, si astadi a devenitu o magasia in care nu mai celu ce pune gasesce se ié. Fôra ca cultivatorii se pue in pamântu cea ce'i trebue, cumu potu se'i ceara recolte abundente ? Si cu toate aceste, plugaria de astadi a judeciului Putna se face fôra ca sa se dea pamântului puterea de care simte trebuintia, pentru ca si elu la rôndulu seu se dea toata roada ce poate se dea.

Pamântulu cultivatu din judeciulu Putna se suea in 1859 la 35,242 fâlci ; eara semanaturile facute in 1868 nu s'au suitu de câtu la 21,823 fâlci : a remasu, dara, multu pamântu ne lucratu die acela ce se poate cultiva. Si au remasu atâtu din cauza ca Vranceii au perdutu vitele de lucru, câtu si din invârtoasierea pamântului mai inainte de a se termina araturile si semenaturile de primavara.

Pamântulu cultivabile s'a impartitu pëna la 1864, cându s'a facutu nooa lege rurale, intre proprietari si sateni. Aceasta impartiere economica a pamântului s'a constatatatu ; in 1859, de către comisiunile de statistica,

că era de 51,143 fălci pentru proprietari și de 37,969 fălci pentru sateni : adeca peste totu de 89,113 fălci, adeca a treia parte din suma totale a suprafeții judeciului și anume :

	Pentru proprietari		Pentru sateni		Suma totale	
Tiarrina	25,469	56	9,773	15	35,242	71
Fônatiu	7,660	64	13,548	79	21,209	63
Imasiu	11,179	39	12,286	37	23,465	76
Via	3,986	49	350	62	4,337	31
Gradini	2,847	21	2,010	34	4,857	55
Totale	51,143	69	37,969	67	89,113	56

§ 14. PROPRIETATEA PAMÈNTULUI

În judeciulu Putna proprietatea pamèntului, ca în toate judeciile României, aparține : 1 la particulari, proprietari deosebiti, 2 la radiesi proprietari devalmasi, și 3 la Statu ce s'a substituitu monastiriloru închinatè și ne închinatè.

Intinderea acestoru diferite categorii de proprietati este însemnatè de câtre comisiunile de statistica din 1859, precumu urmeaza :

Particulari	57,786	fălci	61	prajini
Radiesii	146,649	„	75	„
Inchinatè	30,250	„	27	„
Neinchinatè	1,741	„	40	„
Totale	236,428	„	43	„

TERRITORIULU. PROPRIETATEA PAMËNTULUI 79

Din aceste cifre se vede cã radiesii, între care intra și Vranceii, sunt proprietari pe mai multu de jumetate din suprafața totale a teritoriului judeciului, particularii nu au de câtu ceva mai multu de a patra parte; eara Statulu ceva mai multu de a siaptea parte.

Intrebuintiarea economica a pamêntului acestoru proprietari se arata în urmatoarea tabela sinoptica :

	Particularii	Radiesii	STATULU		Totale
			Inchinate	Neinchinate	
Tiarrina. . .	16,971 38	14,418 71	3,156 42	696 —	35,242 71
Fonatin . .	6,459 23	11,026 60	3,554 60	169 —	21,209 63
Imasiu . . .	9,639 59	43,708 63	4,293 34	459 —	61,101 76
Sâraturi . .	4,988 33	10,518 74	5,024 8	90 —	20,520 35
Via.	855 5	3,329 59	42 7	110 40	4,357 31
Gradini. . .	1,614 62	2,890 57	273 16	79 —	4,857 55
Padure . . .	17,538 1	57,154 77	13,906 20	120 —	88,548 18
Totale .	57,786 61	146,649 75	80,250 27	1,741 40	236,428 43

Numerulu proprietăților esie de 291, din care :

142 particulare,

108 radiesiesti,

24 inchinate, si

18 neinchinate.

---

291 totalu.

Intinderea relativa a proprietatilor din judeciu este de 551 fâłci $\frac{7}{10}$ sau 771 hectare, sau 1,542 pogoane.

Proprietatea, si in judeciulu Putna, este mare, mica si de mizlocu. Proportiunile acestoru differite feluri de proprietati variaza dupe locu si regiunea in care se afla.

Asia in Vrancea ori ce proprietate este mica; insa si chiaru aici se vedu tendintie manifeste către constituirea proprietatii de mizlocu si chiaru a acelei mari. Unii dintre Vranceni, ca Polcovniculu si Neagu au isbutitu a-si face o proprietate mare chiaru in Vrancea. In plassile Gârlele si Zâbrautii, precumu si parte din Râcaciuni, si cari se afla in regiunea de munte, proprietatea mica ocupa mai totu territoriulu loru. In plassa Biliestii proprietatea mica este alătura cu cea mare si de mizlocu.

Intinderea acestoru diferite categorii de proprietati variaza de la o plassa la alta.

Asia in plassa Gârlele proprietatea mare este de la 500 pêne la 2,000 fâłci; cea de mizlocu de la 100 pêne la 500 si cea mica de la 100 fâłci in josu pêne la pamântulu datu unui satean impropietaritu, si chiaru si mai josu.

In plassa Zâbrautii proprietatea mare este de la

300 fâłci in susu, de mizlocu de la 300 fâłci in josu si mica de la 50 fâłci in josu pèna la una.

In Râcaciuni proprietatea mare este de la 1,000 fâłci in susu, de mizlocu de la 200 fâłci in josu si mica de la 100 fâłci pèna la una. Intr'aceasta plassa proprietatea mica coprinde o intindere de pamèntu mai mare de câtu proprietatea mare.

In plassa Billiestii, unde se face o cultura mai multu mare de câtu mica, proprietatea mare este de la 3,000 fâłci in susu, cea de mizlocu de la 1,000 fâłci in josu si cea mica de la 300 fâłci pèna la una. Insemnatarea acestoru differite categorii de proprietati este considerabile din puntulu de vedere alu exploatațiunei loru. In genere proprietatea mica este acea ce o cultiva omulu avèndu unu plugu, si mare cându la cultura ei se intrebuintiaza mai multe pluguri.

Exploatarea proprietatiloru se face in Vrancea de către insusi proprietarii loru, In Zâbrauti cea mai mare întindere de proprietate se exploateaza de proprietarii mici. In Râcaciuni parte se exploateaza de proprietarii mari si mici si parte de arendasii cari facu cultura mare. In Billiesti cele mai multe proprietati se exploateaza de proprietarii loru. Putemu dice, intr'unu cuvèntu că in judeciulu Putna proprietarii mari, de mizlocu si mici exploateaza mosiele loru. Arendasi sunt putieni la proprietatile particulare; earu la ale Statului sunt numai arendasi.

Numerulu arendasiloru din intregulu judeciu Putna nu se sue de câtu la 67 de insi.

Numerulu proprietatiloru mari din totu judeciulu este de 79.

Numerulu rediesieloru ce frcu cultura mica si de mizlocu se sue la 13,638. impartiti in deosebite plassi, dupe cumu se arata in urmatoarea tabela sinoptica :

Numele PLASSILORU	No. radiasiel-ru	No. proprietarilor	No. arendasiloru
Billiestii	567	25	17
Zăbrautii	3,919	20	7
Gârlele	2,600	26	25
Răcaciunii	2,544	7	18
Vrancea	4,008	1	—
Totale	13,638	79	67

§ 15. IMPROPRIETARIREA CLACASIELORU

O categoria nooa de proprietate s'a infiintiatu in tiarra prin emanciparea sateniloru de claca si prin impropietarirea loru pe pamânturile ce le stepâneau. Aceste pamânturi aveau in 1859, cându s'a facutu celu ânteu recensemântu sistematicu, o suprafacia de 37,969 fălci, dupe cumu s'au constatat de către comisiunile de statistica si s'au aratat in publicatiunea officiale facuta de D. C. Negruzze, sub ministeriulu lui A. Panu.

In legea rurale din 16 Augustu 1864 s'au lamuritu foarte bine care sunt clacasii ce au dreptulu a se impropietari, hotarându-se a fi toti acei ce lucreaza claca

si prin care chipu trebuie sa se faca constatarea si clasificarea lor in diferitele categorii in care se impartiau dupe claca ce faceau. Aplicându-se legea rurale in judeciulu Putna, dupe trecere de cinci anni de la facerea celei mai de pe urma constatarî de numerulu clacasilora si de întinderea pamântului ce stepâneau, vedemu că li s'au datu 20,225 fălci dupe o socoteala, sau dupe alta 21,662 si dupe o a treia 22,563 fălci.

Alaturându suma falciloru de pamântu ce li s'au datu in 1864 cu suma celoru ce stepâneau in 1859, se vede o reduciune in loculul unui sporu ce au trebuitu se fia facutu in cursu de 5 anni, o reduciune considerabile, o reduciune de 15,406 fălci, adeca aproape jumetate de cea ce stepâneau.

Afara de aceasta, numerulu cultivatoriloru sateni au fostu constatat, in statistica facuta in 1859, că erade 26,692. In acestu numeru intra de buna seama si radiesii ce locuescu in sate si cari sunt, si ei, cultivatori sateni. Numerulu radiesieloru cultivatori sateni este, dupe rolulu facutu in 1869, adeca dupe 10 anni de la facerea statisticeii, de 13,638 familii. Scadiendu acestu numeru in care intra si sporiulu populatiunei in cursu de 10 ani, din suma totale de 26,692 a cultivatoriloru sateni, constatati in 1859, remânu 13,054 de cultivatori sateni fôra pamântu, si cari, prin urmare, pentru a putea trai, au trebuitu sa ié pamântu cu plata rentei lui in munca, in elaca. Si cu toate acestea, la applicarea noii legi rurale, comisiunile de plassa n'au constatat de câtu 6,956 sau 7,593, a-

deca ceva mai multu de câtu jumetatea numerului totale alu cultivatorilor sateni.

Se fi remasu oare in judeciulu Putna a patra parte celu pucinu din clacasi neimproprietariti? Eata intre-barea ce firesce 'si face cineva in facia rezultatelu numerice aretate mai susa? De voru fi remasu clacasi neimproprietariti, aceasta numai dupe o ancuetă parlamentaria se poate indrepta; căci nimeni altulu de câtu parlamentul nu este indrituitu a veghea la padierea legiloru si a cere ca legele se se applice in toata sinceritatea loru. Cultivatorii sateni, si putemu dice toti cultivatorii sateni de prin satele rediesiesti, au remasu neimproprietariti, precumu au remasu foarte multi si din satele proprietariloru mari si de mizlocu. Aceasta ne autorisa a dice că in judeciulu Putna legea rurale nu s'au applicatu cu toata sinceritatea cuvenita. In descrierea detaliata a sateloru vomu cita pe ici pe colea casuri de abateri de la legea rurale, casuri cari trebuescu indreptate. Nu scimu ce va aduce annulu sau dioa; dara se poate se via o di cându cele strimbe se se indrepte. Credemu cu atâtu mai multu in indreptarea lucrâriloru celoru rele, in punerea legiloru in aplicare, cu câtu avemu o profunda convictiune că dreptulu este vecinicu, si că nimului nu'i este datu de a'lu opri ca se nu eassa ca untdelemnulu deasupra apei.

In raportulu ce amu presintatu ministerului, asupra investigatiuneloru noastre statistice, amu pusu cifrele ce le resumasemu din informatiunele tramise la ministeru de catre prefectura judeciului. Crediendu că poate s'a comisv vre o eroare in mai pucienu in elaborarea

cifreloru, amu luat din nou in studiu aplicarea legeri rurale si, in locu se gasimu sporulu ce 'lu cautam, amu ajunsu la o suma si mai mica de câtu cea obtienuta antêia oara. In fine, vedendu câ antêia oara erau 22,563 fâlci date clacasiloru si a dua oara numai 20,223, amu cerutu a se revedea tabelele statistice de câtre insusi prefectura si a spune ea insasi câtu pamêntu s'au datu clacasiloru si câtu a remasu cultivabile pe seama proprietariloru. Prefectura raspunde câ s'au datu clacasieloru 21,668 fâlci.

Dupe studiulu celoru deantêi relatiuni statistice, trimise ministeriului, numerulu totale alu clacasiloru este 7,593 insi, classificati in urmatoarele categorii :

1,000 cu 4 boi,

2,335 cu 2 boi,

1,667 cu braciele.

6,011 totalu celoru impropietariti cu pamênturile de hrana.

1,582 Acei impropietariti numai cu locul de casa in vatra sateloru.

7,593 totalulu clacasiloru.

Acestoru sateni s'au datu dupe categoria loru 22,021 fâlci de pamêntu si 542 pentru locul bisericeiloru, adeca peste totu 22,563 fâlci, si anume :

La cei cu 4 boi . . .	5,186 fâlci	63 prajini
„ 2 boi . . .	12,618	„ 27 „
„ braciele. . .	4,004	„ 34 „
Peste totu .	21,805	„ 16 „

Transportu .	21,805	fâci	16	prajini
Locuri de casa s'au datu .	215	,,	30	,,
	<hr/>			
Totalu .	22,021	,,	46	,,
Locurile bisericiloru .	542	,,	7	,,
	<hr/>			
Totalu generale .	22,563	,,	53	,,

Dupe cele de al doilea relatiuni statistice, nume-
rulu totale alu clacasiloru este de 6,956, impartiti in
urmatoarele categorii :

Cei cu 4 boi	930
" 2 "	3,063
" braciele	1,359
	<hr/>
Peste totu	5,352
Cei cu locuri de casa	1,604
	<hr/>
Totalu	6,956

Acestoru clacasi s'au datu sumele de fâci de pa-
mântu urmatoare :

4,742	fâci	71	p.	la	cei	cu	4	boi	
11,488	"	58	"	"	2	"			
3,075	"	59	,	"	braciele				
<hr/>									
19,448	"	8	"	peste	totu				
286	"	64	"	la	cei	cu	locuri	de	casa
<hr/>									
19,744	"	17	"	totalul	pamântului	datu	clacas-		
473	"	40	"	bisericiloru					
<hr/>									
20,223	"	35	"	totalulu	generale.				

In judeciulu Putna categoriile de proprietati, pe cari
s'au improprietaritu satenii, sunt sau particularie sau

monastiresti inchinate si neinchinate, adeca ale Statului. Este o mare diferinția între lucrarea de aplicare a legii rurale la particulari și cea de la Statu. În genere vorbindu putem dice că pe domeniile Statului s'au improprietariu câtu s'au pututu mai multi clacasi, eara pe proprietatile particulare câtu s'au pututu mai pucini. Aceasta imprejurare ne determina de a resuma lucrarea prin tabele sinoptice deosebite pentru clacasi Statului de clacasi particulariloru, și apoi a le uni pe amândouă categoriile de proprietati într'una singura generale.

CLASIFICAREA CLACASILORU

PE MOSIELE PARTICULARIE.

Numirea plasiloru	CATEGORIILE CLACASILORU				No. total alu clacasi- loru
	cu 4 boi	cu 2 boi	cu brac	cu loculu de casa	
I. Gârlele . .	—	114	89	193	396
II. Râcaciunii .	82	124	496	418	1,920
III. Zâbrautii .	—	251	247	79	577
IV. Billiestii .	460	957	228	536	2,181
Totalu .	542	2,246	1,060	1,226	5,074
PE DOMENIELE STATULUI					
I. Gârlele . .	—	46	7	57	110
II. Râcaciunii .	78	221	50	114	463
III. Zâbrautii .	181	315	187	103	786
IV. Billiestii .	129	235	55	104	522
Totalu .	388	817	299	378	1,882

NUMERULU TOTALU ALU CLACASILORU

Numirea plasiloru	CATEGORIELE CLACASILORU				No. total alu clacasi- loru
	cu 4 boi	cu 2 boi	cu brae.	cu loeula de casa	
I. Gârlele . .	—	160	96	250	506
II. Răceaiunii .	160	1,145	546	532	2,383
III. Zăbrautii .	181	566	434	182	1,363
IV. Billiestii . .	589	1,192	283	640	2,704
Totalu .	930	3,063	1,319	1,604	6,956

Observatiuni asupra fapteloră ce esprime cifrele din tabela despre numerulu clacasiloru si despre categoria ia care s'au classificatu.

1. Numerulu clacasiloru cu 4 boi este de 542 pe mosiele particularie si de 388 pe domeniile Statului. Aceste cifre ar face se se creada că mai multi clacasi cu 4 boi au fostu si s'au improprietaritu pe mosiele particulariloru de cătu pe domeniile Statului; si cu toate aceste a deverulu este tocmai din contra; caei mai multi clacasi cu 4 boi au fostu pe domeniile Statului de cătu pe mosiele particulariloru; pentru că facându socoteala pentru a afla a deverulu, pe acelu a deveru necunoscutu, vedemu că la mosiele particulare se afla 542 clacasi cu 4 boi intr'unu numeru de 5,074 clacasi de toate categoriile, prin urmare vinu câte 13 clacasi cu 4 boi intr'o suta de clacasi. Facându asemenea socoteala si la domeniile Statului, unde vedemu că sunt 388 clacasi cu 4 boi in 1,882 clacasi de toti, gasimu că sunt 21 de clacasi cu 4 boi intr'o suta.

Prin urmare, raportulu clacasiloru cu 4 boi pe mosiele particulare fiindu 13 intr'o suta si pe ale Statului 21, dicemu că mai multi clacasi cu 4 boi s'au impropietaritu pe domeniile Statului de cătu pe ale particulariloru si că s'au impropietaritu pe mosiele Statului o a treia parte de clacasi cu 4 boi mai multu de cătu pe mosiele particulariloru.

2. A duoa observatiune este că clacasi ce au lătu numai locuri de casa sunt pe mosiele particulare 24 la suta si pe ale Statului 18; prin urmare, mai pu-cini clacasi cu locuri de casa sunt pe domeniile Statului de cătu pe mosiele particulare.

3. Raportulu clacasiloru cu 2 boi este de 45 la suta pe mosiele particulare si 43 pe domeniile Statului. Mai multi clacasi cu 2 boi s'au impropietaritu pe mosiele particulare de cătu pe ale Statului.

4. Rapertulu clacasiloru impropietariti cu braciile este mai acelasi la mosiele particulariloru ca si la ale Statului. La cele de anteu este de 20 la suta si la Statu de 19.

5. Constatărea, in fine, a numerului clacasiloru si clasificărea loru in categorii dupe cifrele si raporturile de mai susu arata, prin nepotrivirea raporturiloru, că legea rurale intr'aceasta privire nu s'au aplicatu cu toata sinceritate. De nu s'aru fi facutu abateri, pre care toata lumea le scie, raporturile intre cifrele de mai susu ar fi trebuitu se fia aceleasi atātu la domeniile Statului cătu si la mosiele particulariloru.

PAMËNTU DATU CLACASILORU

PE MOSIELE PARTICULARIE

Numirea PIASSELORU	PAMËNTULU DATU LA CEI CU							
	4 boi		2 boi		brasiere	Totalulu fâlciloru		
I. Gârlele . . .	—	—	297	20	188	49	527	34
II. Râcaciunii . .	433	39	3,691	10	1,161	2	5,470	71
III. Zâbrautii . .	—	—	1,004	—	617	40	1,631	30
IV. Billiestii . . .	2,411	32	3,611	41	345	41	6,795	42
Totale . .	2,844	71	8,521	71	2,312	79	14,425	62
PE DOMENIELE STATULUI								
I. Gârlele . . .	—	—	172	38	17	60	197	28
II. Râcaciunii . .	339	4	731	3	114	22	1,262	34
III. Zâbrautii . .	95	40	1,260	—	457	40	2,787	30
IV. Billiestii . . .	563	36	803	26	123	15	1,552	20
Totale . .	1,897	—	2,966	67	712	50	5,799	32
SUMA TOTALE A PAMËNTULUI DATU CLACASILORU								
I. Gârlele . . .	—	—	469	58	206	29	724	67
II. Râcaciunii . .	772	43	4,332	13	1,275	51	6,733	25
III. Zâbrautii . .	995	40	2,264	—	1,085	—	4,418	60
IV. Billiestii . . .	2,974	68	4,422	67	468	56	8,347	60
Totale . .	4,742	71	11,488	58	3,035	56	20,225	14

In suma de 20,225 fâlcii intra 286 fâlcii locari de casa si 479 fâlcii loculu bisericiloru.

DESPAGUBIREA CLACEI

LA PROPRIETARI IN TOTALE

Numirea PLASELORU	DESPAGUBIREA DE LA CFI CU							
	cu 4 boi		cu 2 boi		cu braciile		totale	
Gârle . . .	—	—	107.602	35	73.431	30	181.064	25
Râcaciunii . .	116,720	1	1.011.506	18	379,750	36	1,510,983	14
Zăbrautii . .	—	—	228.27	20	201.552	—	489,825	20
Billiestii. . .	666.935	37	1,040,364	26	177.164	2	1,884,465	4
Totale . .	788,661	38	2,450,747	19	831,929	7	4,066,338	19
LA STATU IN TOTALE								
Gârlele . . .	—	—	62,940	—	7,500	20	70,451	10
Râcaciunii. .	83,928	—	195,328	18	32,513	34	311,770	12
Zăbrautii . .	194,756	0	298,158	6	121,239	6	624,150	6
Billiestii. . .	155,844	16	20,643	—	42,236	18	426,72	34
Totale . .	434,528	22	787,066	24	201,499	38	1,423,095	22
SUMA TOTALE A DESPAGUBIREI CLACEI								
La particulari	783,661	38	2,450,747	19	831,929	7	4,066,338	19
La Statu . .	424,528	22	777,066	24	208,499	38	1,423,095	22
Totale . .	1,208,190	60	3,227,814	43	1,040,428	45	5,489,433	41
PLATA ANNUALE A DESPAGUBIREI								
La particulari	69,200	35	215,934	23	71,019	31	356,154	9
La Statu . .	38,863	22	68,857	8	17,736	5	125,457	7
Totale . .	108,064	57	284,791	31	88,755	36	481,611	16

Afara de aceasta plata locurilor de casa este de 1,500 galbeni la particulari si 378 la Statu.

PAMENTULU DATU FOSTILORU CLACASI.

No.	Numirea COMMUNELORU	Fălei.	Prajin.	No.	Numirea COMMUNELORU	Fălei.	Prajin.
<i>Plasa Billiestii.</i>				<i>Plasa Băcaciunii.</i>			
1	Suroae	64	15	1	Băreioae	311	4
2	Ciusile	831	40	2	Mândrisica	262	74
3	Jerăstii	500	40	3	Adjuda vechiu	351	65
4	Calienii	849	79	4	Puteții	949	40
5	Namoleasa	1090	50	5	Borsanii	375	35
6	Costienii	677	—	6	Bălea	375	37
7	Mirestii	730	—	7	Urheștii	367	40
8	Făureii	304	40	8	Cornățelu	275	—
9	Răstoaca	550	40	9	Berestii	512	—
10	Vulturii de susu	759	—	10	Omneștii	73	—
11	Vulturii de josu	509	—	11	Cotofanestii	486	—
12	Marășiestii	515	—	12	Copaceștii	209	60
13	Billiestii	737	20	13	Orbenii de josu	208	—
		5145	10	14	Pădurenii	132	—
<i>Plasa Zăbrautii.</i>				15	Săseutula	804	—
1	Campurile	684	40	16	Seurta	319	8
2	Străoanii de susu	25	0			6305	8
3	Sovăjia	2289	2	<i>Depuilementu.</i>			
4	Vizantia	528	—				
		4537	52				
<i>Plasa Gârlele.</i>							
1	Tieștii	88	—	17	Billiestii	8145	10
2	Miera	2200	20	18	Zăbrautii	4537	52
3	Clipicestii	—	50	19	Gârlele	2674	40
4	Găgăieștii	276	10	20	Răcaciunii	6305	8
5	Bolotestii	29	40	Totalul făleileru			
6	Bătineștii	80	—			21682	30
		2674	40				

§ 16. PUTERILE PRODUCTIVE.

Puterile lucrătoare, cari concura la producerea avutiei, sunt unele naturale, altele sociale si altele vietuitoare. Intre cele naturale, cea mai insemnata din toate este lucrarea agentilor fisici si inriurirea lor asupra producerii. Dintr'acestu punctu de vedere, judeciulu Putna presinta, prin clima si diferitele lui regiuni, toate sistemele de producere agricole, de la cea mai simpla, ce se face pe vârfulu golu alu muntiloru in cursulu verei numai, pëna la cea mai complicata si mai perfecta, care se face in câmpiele ndate cu apa luata din gârlele Putnei. Intre puterile sociale, proprietatea pamântului, impartieta asia cum amu aretat'o mai susu, este cu deosebire priimitoare de toate modificatiunile câte concura la producerea abundinta a agriculturei. Numerulu celu mare al rediesieloru din judeciulu Putna si indeosebi constitutiunea particularia, si din toate punctele de vedere admirabile, a proprietariloru cultivatoru din Vrancea face ca se se dea pamântului toata puterea productiva a oameniloru ce lucreaza pentru propriulu loru folosu. Afara de rediasi si de Vrancenii avemu in judeciulu Putna si marea multime a cultivatoriloru sateni, a tierraniloru, cari vinu aci la rëndulu loru si aducu la cultura pamântului munca loru. Oamenii sunt puterea lucratoare productiva, cea mai importanta din toate puterile vietuitoare. In fine, pe lōnga aceste mari puteri producatoare, avemu si in judetiulu Putna puterea vietuitoare a viteloru pre care omulu le ié intr'ajutoru la producerea subsistintiei si a avutiei sale.

Statistica din 1859 ne arata urmatoarele puteri lucratoare la producerea agricole :

24,848 oameni.

19,055 boi de jugu.

86 bivoli.

7,186 carre.

2,860 pluguri.

Vitele cele-lalte au fostu 4,483 cai, epe, mânzi, 2 asini; 33 tauri, 10,437 vaci, 10,755 gonitori, mânzati, vitiei; 86 bivolitie; 69,830 oi, 4,192 capre, 12,110 porci si 4,531 stupi.

Puterile lucratoare vietuitoare sunt acum, in 1869, dupe 10 anni urmatoarele :

21,846 oameni.

15,580 boi.

228 cai.

4,222 pluguri.

Aceste puteri lucratoare apartienu la 15,580 cultivatori mari si mici, arendasi si tierrani si sunt imprasciete pe suprafacia judeciului, dupe cumu se arata in urmatoarea tabela sinoptica :

ALE CUI SUNT VITELE	IN CARE PLASSA SE GASESCU					Suma totale
	Zăbra- utii	Billi- estii	Răea- ciunii	Găr- lele	Vran- cea	
Proprietaricesti . .	208	328	362	48	—	1,336
Arendasiesti . . .	162	723	382	248	12	1,528
Locuitoricesti . . .	3,386	3,978	3,652	1,779	1,941	14,736
Suma . . .	3,756	5,030	4,396	2,465	1,953	15,580

Cele 4,222 de pluguri se afla impartiete precum se arata in urmatoarea tabela sinoptica :

ALE CUI SUNT PLUGURILE	IN CARE PLASSA SE AFLA					Suma totale
	Zăbra- utii	Billi- esti	Răea- ciunii	Gâr- lele	Vran- cea	
Proprietarișesti . . .	59	53	68	66	—	246
Arendasiesti . . .	37	116	75	23	2	253
Locuitoresti . . .	715	589	758	388	315	2.713
Suma . . .	821	756	901	427	317	4,222

Cifrele din amândouă aceste tabele ne dau ideea cea mai curată despre importanța relativă a diferitelor categorii de cultivatori, despre puterile lor lucratoare în actul cel mare al producerii. Și mai înainte de toate însemnăm :

1. Cultivatorii sateni sunt acei cari, prin vitele și plugurile lor, facu cultura cea mai întinsă; prin urmare, ei sunt acei cari reprezintă în toată întinderea ei puterea lucratoare cea mare în agricultura judeciului.

2. Capitalul în vite al satenilor, moșineli și clăci impropriariți este mai mult de cât de diece ori mai mare de cât al proprietarilor mari cultivatori: și totu acestu raportu se afla și între sateni și arendasi. Satenii au 14,736 boi de jugu; ear proprietarii numai 1,336, și arendasii numai 1,528.

3. Numerulu plugurilor satenilor este de diece ori mai mare de cât numerulu plugurilor proprie-

tarilor mari. Satenii au 2,713 pluguri; ear proprietarii numai 246 si arendasii numai 253.

4. Puterea lucratoare in boi si pluguri este mai atâtu de mare la proprietarii mari si la arendasi; câci proprietarii au 246 pluguri cu 1336 boi; ear arendasii 253 pluguri cu 1528 boi.

5. Cele mai multe pluguri sunt in plassa Râcaciunii; 901 cu 4396 boi; dupe acea vine plassa Zăbrautii cu 831 pluguri si 3756 boi, si apoi plassa de Câmpia Billiestii cu 756 pluguri si 5030 boi.

6. Numerulu boiloru de plugu este mai mare in plassa Billiesti; pentru ca si pamântulu este aci mai greu de lucratu de câtu in cele-lalte plassi

7. Arendasii cei mai cu putere sunt in plassa Billiestii; caci acolo sunt cele mai multe pluguri; 116 de toate; ear in plassa Gârlele sunt cele mai putiene, 23 de toate.

8. Din cumpenirea puteriloru lucratoare intre sine, acea a locuitoriloru sateni fiindu cea mai covêrsietoare, urmeaza ca si interesele loru se fie luate in considerare dupe importantia ce au in travaliulu nationale, în producerea agriculturii. Si cu toate aceste, daca sunt interese negligiate, interese ne protegiate de legi, neajutate, acele sunt ale numerulu celui mai mare de muncitori.

Pentru proprietarii, dice prefectulu judeciului in esunerea situatiunii judeciului, opiniunea publică reclama intervenirea guvernului pentru infintiarea institutiuniloru de creditu cari ar permite proprietarii-

loru a gasi mai eftine capitaluri destinate la ameliorarea paménturiloru, si ar putea adaoga, si la esplotarea muncitoriloru lui; căci pentru acestia, cu toata importantia ce au in productie, opiniunea publica nu a formulatu nici o dorintia pēna acumu.

Capitalulu este o putere mare in productie; căci fōra dēnsulu paméntulu este lipsitu de puterea lucratoare. Dara oare fōra munca, fōra de puterea productiva a oameniloru, poate paméntulu se produca ceva? Munca sau puterea lucratoare a omului este in judeciu cu multu mai dorita de cătu insusi capitalulu. Acolea este buba; insa nimeni nu cuteaza a cere intervenirea guvernului pentru a da proprietariloru munca necesaria imbunatatirei paméntului. Opiniunea publica cere a le da numai capitalu, ca asia printr'ēnsulu se'si procure munca aceloru ce ducu lipsa de capitalu, si lipsa cu atātu mai mare cu cătu numarul cultivatoriloru sateni este si mai mare. Ce aru fi oare cându opiniunea publica aru cere se se dea capitalu si marei multiemi a cultivatoriloru sateni? Opiniunea publica aru fi atunci dreapta; căci ea aru cere pentru toti: si aru cere ca se se dea la toti dupe nevoile loru, dara nu numai la unii, precumu pare a se esprima in espunerea situatiunei judeciului. Cerēndu-se capitalu numai pentru unii, opiniunea publica devine pentru acestia mama buna si pentru ceilalti mast ica ceea ce nu este de locu nici dreptu, nici onestu.

Proprietarii n'au nevoia de intervenirea guvernului pentru ca se le pue la indemāna capitaluri cu dobēndimici; ei siuguri au putere ca se faca aceasta,

se voeasca, sau se aiba prevedere, cumu le recomânda prefectulu.

Ne servimu aici adese cu vorbele prefectului, ca se nu dica lumea că noi esprimâmu in aceasta cestiune grava curatu numai parerile noastre individuale. Prefectulu, dara, dice : „nici o indoeala ca preciulu cu care se poata avea capitalulu este de o adeverata importantia in agricultura. Dara oare reducerea dobândiloru prin intervenirea Statului aru da agriculturii unu avântu mai puternicu ? Ne induoimu că proprietarii nu indeplinescu totu-deauna amelioratiuni ce aru contribui a induoi venitul proprietatieloru loru, nu este in deobsce lipsa de capitalu sau de creditu, ci mai adese lipsa de prevedere. In absentia altui mizlocu nu au oare proprietarii pe acela de a vinde o parte din pamântulu loru spre a imbunatati cele-lalte bunuri, scapându astu-felu de neajunsurile ce producu differentia intre modicitatea venituriloru pamântului si a dobândiloru.“ Datoriile unoru proprietari sunt mai mari de câtu veniturile ce au si cu cari trebuie se plateasca dobândile pentru capitalurile cu cari s'au indatoritu si au facutu altu ceva de câtu imbunatatieri agricole.

In judeciulu Putna propietatea se transmite cu mare asiurintia. Ea trece din mâna in mâna fõra a fi oprita de formalitati lungi si costisitoare. In cursulu anului 1869 unu numeru de 120 de proprietati s'au schimbatu de proprietari, au essietu din mâna unora si a incaputu in mâna altora, cari au mai multe si mai puternice mizloace pentru ca se le faca se produca.

In casulu acesta se gasescu si noi proprietari ce au cumperatu mosii de la Statu. Putienele proprietati mari ce sunt in judeciu in alaturare cu cele multe si mici iéu in ajutorulu exploatatiunei loru si meteiagaulu, care este unu mizlocu de a se cultiva paméntulu fôra ca proprietarulu lui se aiba trebuintia de puterea lucratoare a capitalulu si a braciелoru. Insusi mosiene-nii, si mai alesu cei din Vrancea, se pogoara la câmpia si cultiva paméntulu in parte, sau cu dizma, cumu se dice, cu dizma induoita si intreita, adeca dându din trei sau din duce una.

Pentru munca necesaria la cultura paméntulu, proprietarii mari si arendasii se invoescu nu numai cu Vranceni si alti rediesi, dara si cu satenii emancipati si improprietariti sau neimproprietariti. Cu dile de lucru, luate de la sateni pe bani, si cu argati toemiti cu annulu si cu luna se face in judeciu o cultura deosebita de cultura in parte sau meteiagaulu. Fôra aceste dile, luate de la sateni prin felurite chipuri si mizloace, cultura proprietarilor mari aru fi imposibile, neavându puterea productiva a muncii omului. De acea proprietarii cultivatori si arendasii vèneaza munca omului, intindiendui feliuri de curse si oprind'o de a'si arata si ea dorintiele si nevoile sale. Nimeni altii nu sunt mai multu interesati de câtu arendasii si proprietarii mari ca proprietarii mici si fostii clacasi se aiba o necontentita lipsa de bani; si o nevoie atâtu de mare câtu se fie siliti a'si da munca loru mai pe nimica.

Nevoia cultivatorilor a fostu mare in timpul lip-sâi ce a bântuitu judeciulu in acesti dupe urma trei

anni pentru ca se fi remasu vre unu proprietaru sau arendasiu care se nu'si fi facutu o buna provisiune de munca pe mai multi anni. Satenii s'au acufundatu in datorii de platitu cu munca, si unii, mai alesu cei cu familia numeroasa, s'au afundatu p'na intr'at'ata c'atu au perdutu si insasi sperancia de a se mai putea plati vre o data. Amu adunatu fapte din mai multe locuri cari ne arata c'at omulu cu munca lui, disponibile in cursulu unui annu, nu este in stare a plati nici macaru dob'nda capitalului luatu cu imprumutare; c'aci si dob'nda se plateste in munca ca si capitalulu. Intr'aceasta stare omulu impovaratu cu dob'ndi vede cresc'ndu datoria cu toata dob'nda ce a remasu neplatita, cu toata munca ce n'au fostu chipu ca se o poata face. Sunt oameni cari au muritu, f'ora ca se fi putut plati datoria loru; vaduva, inse, si copii loru sunt inhatiati ca se munceasca si se plateasca! Copii sate- niloru in casulu de facia si nemoscenindu nimica totu sunt considerati ca mostenitori si apucati ca se plateasca, se munceasca pentru datoria parintieloru loru.

Puterea producetoare a agriculturii asigurata intr'acestu chipu esplot'arei mosieloru inspira ingrijiri serioase tuturor celoru ce se ocupa cu desvoltarea agriculturii. Agricultura facuta cu impingerea sate- niloru in datorii si cu caderea loru in datorii mai grele de c'atu cele ce potu purta nu este mai multa o aplicare a puteriloru lucratoare la producere, ci o esplotare a insusi acestoru puteri.

Cestiunea aceasta a esplot'arei muncii a fostu atinsa si pussa in vederea consiliului judecianu de c'at

tre însusi prefectulu judeciului in espunerea situatiunei judeciului pe anulu 1868 cu urmatoarele uvinte : „Remasi foarte impovarati in datorii, indelungu timpu munca, uniculu capitalu, afara de cultura loru propria, va servi numai a acuita datorii contractate in timpulu lipsei.“ Prefectulu spera că nu se va mai incerca nimenea a renoi inaintea espirarei termenului tocmelele facute in timpulu lipsei *cu unu precieu micsioratu*.

Este grava, foarte grava, situatiunea puterei producetoare a agriculturei essieta din tocmele apasatoare, facute in timpulu lipsei *cu unu precieu micsioratu alu munciei*. Dara adeverulu este acesta : cei mai multi proprietari si arendasi au profitatu de lipsa muncitoriloru pentru ca se 'i afunde in datorii, dândule bani si produse cu precieri urcate, puindu-le indatorirea de a le plati cu munca, ficsata cu precieri scadiute, si luându-le si dobândi din cale afara de grele. Suntu, cu toate aceste, si esceptiuni onorabile, acele date de către unii din proprietarii cultivatori, cei cu frica lui Dumnedieu si cu iubire de oameni, cari n'au cautatu a se folosi de foamete, de aceasta calamitate publica, ei din contra au ajutatu pre câtu au pututu pe sateni, fôra ca sa scada precieuu munciei.

§ 17. DATORIA SATENILORU

Datoria sateniloru, constatata in 1869, se sue la 743,151 lei, 12 bani, osebitu de 5,717 fâlci prasiela, 6,832 fâlei secera si 210 pogoane de via. Tabela urmatoare arata impartierea acestei datorii in're locuitorii din diferitele plâsi.

Numire ea PLASSIELORU	In BANI		IN LUCRU			AJUT. DATU						
			prasiela	secere	via	secara	porumbu					
Zăbrauții . .	12220	79	1821	1	1283	16	210	16	165	5	652	1
Biliiești . .	244278	24	3671	53	5549	2	—	—	163	10	732	5
Răcăciunii . .	191735	15	—	—	—	—	—	—	143	11	386	19
Gârlele . . .	42065	9	225	—	—	—	—	—	202	8	537	4
Vrancea . . .	50851	85	—	—	—	—	—	—	145	4	438	9
Totalu . . .	743151	12	5717	54	6832	18	210	16	823	19	2746	19

Afara de datoria ce au contractu satenii la deosebite facie, li s'a mai datu si ajutoare de produse in suma de 823 kile secara si 2,746 kile de porumbu.

Datoria de munca este regulata cu precierile urmatoare: in Zăbrauți cu 16 lei n. pogonulu de prasiela, 5 lei n. de secera si pogonulu de via 20 lei n.; in Biliiești cu 12 lei n. pogonulu de prasiela, 7 lei n. de secere; in Răcăciuni 18 lei n. pogonulu de prasiela, 4 lei n. de secere si 21 lei de n.via; in Gârle 14 lei n. pogonulu de prasiela, 6 de secere si 21 de via.

§ 18. SEMENATURILE JUDECIULUI

Puterile producetoare ale agriculturii: pamântului capitalulu si munca, erau in trecutu regulate si strânsu legate intre dênsele intr'unu chipu viciosu si contrariu tutoloru legiloru de producere si mai alesu de impartiere a avutiei produsa. Legea intervenisa intre posesitorii capitalulu pamântu si a capitalulu munca si

fișasa precizurile atât a pământului cât și ale muncii, fișase adică lucrul ce nu depinde nici poate depinde de la legiuitoru ci numai de la marele principiu alu darei și luarei (offre et demande) care presidează la toate transacțiunile oamenilor.

Sub îniriirea producerei regulamentate și a legii despre relațiunile reciproce dintre proprietarii de pământ și cultivatorii sateni, producerea agricole a țerei, și în speciale a judeciului Putna, a mersu crescându sporinduse din anu în anu întinderea pământurilor semenate.

Această sporire era o consecință inevitabilă a organizării data elementelor principale de producere. Baza primordiale a producerei agricole fiindu munca; și sporirea muncii prin înultierea populațiunei fiindu asigurată cu esistența garantată ori cărui născutu ajunsu a fi înșuratielu, spornicii, cumu se numescu, nu au întârdatu a veni se se înroleze în rîndulu muncitorilor, a clacasielor, a agentielor celor mai activi ai producerei.

Statistica constată prin cifre această sporire gradată, ce caracterizează trecutul producerei noastre agricole: așa vedem că, afără de înprejurările es-traordinare cari derangează mersulu natural alu lucrărilor în producerea agricole, într'unu periodu de 10 ani, de la 1850 și până la 1860 producerea a sporitu de la 25,000 la 30,000 de fălci de sementuri. Cea mai mică întindere de pământ, ce s'a sementat cu porumbu, în acestu periodu de 10 ani, a fost de 13,942 fălci în 1850, și cea mai mare a fostu de 16,615

fâlcii în 1859. Asemenea este și cu grâul, principala recoltă după porumb: cea mai mică întindere de pământ semănată cu grâu a fost de 2,640 fâlcii în 1853 și cea mai mare de 6,053 fâlcii în 1858. Tabelul următor arată oscilațiile între întinderile de pământ semănat în judeciul Putna în cursul de 10 ani.

Anii	Porumb	Grâu	Secara	Ordiu	Meiu
1850	13,942	5,086	6,745	786	200
1851	14,985	3,796	3,851	894	553
1852	14,925	4,183	4,194	929	277
1853	13,028	2,640	2,609	772	318
1854	15,171	3,909	1,780	896	286
1855	14,355	4,896	1,690	693	140
1856	16,593	4,658	4,814	984	282
1857	16,336	5,131	4,093	1,390	222
1858	16,102	6,053	6,739	1,256	309
1859	16,615	5,912	5,238	1,669	260

Sporirea aceasta în întinderea pământurilor semămate și, prin urmare, în producerea agricole, a urmat până la punerea în lucrare a legii rurale din 14 August 1864; căci în 1861/2 întinderea pământului semănat a fost de 35,233 fâlcii, în 1862/3 de 41,361 și în 1863/4 de 40,000 fâlcii.

Raportul diferitelor semănături aruncate în pământ se vede și din următoarele semănături făcute în toamna anului 1863 și în primăvara anului 1864 și anume:

26,575	fâlcii	grâu.
8,112	„	porumb.
1,918	„	secara.
10,605	„	

De transp.

Reportu .	10,605	fâłci
	3,488	„ ordiu.
	175	„ meiu.
	706	„ fasole, linte.
	288	„ cartofle.
	89	„ tutunu.
	<hr/>	
	41,351	„

In 1865, in urma aplicarii legii rurale, semenaturile din judeciulu Putna au scadiutu la 16,677 fâłci, au scadiutu adeca cu mai multu de jumetate din cele ce se faceau in 1859: ele n'au fostu de câtu de 2,776 fâłci grâu si 12,586 porumbu. De la 1865 insa agricultura a plecatu inainte si merge sporindu semenaturile. Dicemu si anunciamu cu taria acestu faptu de mare insemnatate pentru agricultura; căci, alaturându semenaturile din 1865 cu acele din 1868, vedemu ca intr'acestu annu este unu sporu de 5,146 fâłci, cu toate cauzele nefericite si mai multu naturale ce au lucratu asupra imputienării semenaturiloru.

Cu aceste puteri in cari au intratu de buna seama schimbarile ce se producu de imprejurarile economice, s'au facutu in toamna annului 1867 si in primaveara annului 1868 semenaturile urmatoare :

Grâu	1,071	de toamna	2,118	de primav.	3,189	f.
Secara	1,670	„	394	„	2,064	„
Ordiu	31	„	1,748	„	1,779	„
Ovesu	—	„	155	„	165	„
Porumbu	—	„	14.412	„	14.412	„
Transp	2,772	„	18,827	„	21,609	„

Rep.	2,772	de toamna	18,827	de primav.	21,609	f.
Meiu	—	"	114	"	114	"
Tutunu	—	"	6	"	6	"
Cartofe	—	"	53	"	53	"
Cânepa	—	"	51	"	51	"
Totalu	2,772	"	18,951	"	21,833	"

Din cauza secetei si a pierderii boilor de boala vitelor si a lipsei de nutritie, in cursul celor din urma trei ani, semenaturile au suferit o scadere foarte insemnata.

Aceasta scadere se arata si prin faptele ce s'au petrecut in Vrancea. Obicinuitu Vranceii se coboara din nuunti la câmpia spre a' si face semenaturile necesarii subsistintei lor, si mai alesu pe acele de porumbu. Si cându ei se coboara mai 'nainte de a fi fost bântuiti de seceta, aduceau cu dânsii pênã la 1,000 de pluguri. In annulu acesta n'au pututu aduce nici macaru 100! Ei au perdutu dara cea mai mare parte din puterile lor lucratoare, si astfelu câmpiele ce se lucrau de dânsii au ramas nelucrate in annulu 1868.

Asemenea multe ogoare nelucrate se vedu remase chiaru prin tiarrenile acelea ce obicinuitu se lucrau de către cultivatorii din câmpia, din cauza că pe de o parte au perdutu si ei multe din vitele lor si pe de alta n'au pututu a se servi nici de cele ce le au ramas; fiindu că pamânturile s'au invortosiatu prea curêndu in primaveara. Imprejurarile de mai susu ne oprescu a lua intinderea semenaturilor din annulu acesta 1868 dreptu unu punctu de comparatiune pentru a vedea

daca semenaturile sporescu sau scadu, daca produce-
rea agricola merge inainte sau dà inapoi; cu toate a-
ceste, scimu ca in anulu 1859 semenaturile ce s'au
facutu in judeciu s'au suitu la 35,241 fâłci. Aceasta
suma alaturata cu cea din 1868 aru arrata o scadere
in producerea agricole, scadere care trebuie se fia co-
rectata cu efectele produse de cause nedependinte de
vointia omului spre a dobândi adeverata scadere care
intr'adeveru a urmatu din osebite cause pe cari omulu
de Statu, legiuitorulu trebuie se le cunoasca si se le
inlature.

§ 19. VENITULU FONCIARU

Din intinderea semenaturiloru ce facu proprietarii,
precumu si din celelalte isvoare de venituri, venitul
proprietâtieloru fonciarie mari si de mizlocu din jude-
ciulu Putna se sue la 762,706 lei 98 bani; ear alu
celoru mici rediesiesci se sue la 735,507 lei 33 bani,
adeca peste totu la 1,498,214 lei 31 bani. Pe acestu
venitu este asediatu si impositulu fonciariu.

Venitul proprietâtieloru fonciarie din judeciulu Putna
se resuma in urmatoarea tabela sinoptica.

NUMIREA PLASSIELORU	VENITULU		Suma totala
	proprietati- loru mari si de midilocu	a celor mici rediesiesci	
I. Billiescii	299,518 48	24,891 66	324,410 14
II. Zăbrautii	17,602 —	166,574 58	184,176 58
III. Gârlele	159,355 50	150,983 8	310,338 58
IV. Răcaciunii	296,231 —	97,341 —	383,572
V. Vrancea	—	295,717 1	295,717 1
Totale	762,706 98	735,507 33	1,498,214 31

§ 20. VENITULU GENERALU ALU JUDECIULUI

Venitul generalu alu natiunei este unulu din obiectele cu care se ocupa astadi statisticienii cei mai eminenti. Directorele statistice generale a Franciei, D-nulu Legoyt, a facutu statistica agricole a Franciei si venitul acestei tierri din agricultura, din industria manufactoriale si din cea comerciale. D-nu Enghel, directorele statisticei Ghermaniei de Nordu, s'a ocupatu cu multu succesu de statistica industriei mai cu seama, si a adunatu totu materialu unei statistice de venitul generalu alu natiunei. Lucrarea aceasta insa este pre câtu de importanta pe atâtu si de greu de facutu : de acea congresuiu internationale de statistica de la Haga a pusu in desbatere mizloacele ce aru fi bune de intrebuintiatu pentru a ajunge la o statistica uniforma despre venitul generale alu natiunei.

Rôndulu materiilor ce tratâmu ajungându la venitul generalu alu puterilor productive din judeciulu Putna, luâmu semenaturele annului 1868 pentru a face aceasta estimatiune. Cu toate că in 1868 abia s'a facutu numai pe jumetate semenaturele ce se faceau in 1862, noi, amintind aceasta, facemu constatarea stârei presinta a producerei judeciului si aratâmu insemnatarea ei din punctulu de vedere alu producerei avutiei.

In annulu acesta grâulu s'a facutu bine pe la multe locuri, eara pe la unele nu a reusitu : asemenea a urmatu si cu porumbulu. Cu toate aceste se poate dice: buna in une locuri, rea in altele, este o recolta de miz-

locu in privirea cuantitatiei si o recolta buna in privirea calitatiei.

Luându mizlocia producerei unei fălci, care este de 5 kils de grâu, de 6 kile de secara, de 5 kile ordiu si ovâsu, de 7 kile de porumbu si de 5 kile de meu, si imultienduo cu numerulu fălciloru semenate in 1868 avemu kilele urmatoare de produse. Kila are 240 de oca.

Fălci	Kile
Din 3,189 grâu a 5 kile din falce.	15,945
„ 2,064 secara a 6 kile	12,384
„ 1,945 ordiu si ovâsu a 5 kile	9,725
„ 14,412 porumbu a 7 kile de falce	86,472
„ 114 meu a 5 kile.	570
5 tutunu.	
53 cartofle.	
51 cânepa.	

Din 21,833 fălci semenate au essietu kile . 125,096

Evaluându in bani productele aretate mai susu ca essiete din semenaturile annului 1868, si anume: grâ-ulu cu 5 galbeni kila, secara cu 2, ordiulu si ovêsulu cu 2, porumbu cu 4 si meinlu cu 3, avemu pentru :

Grâu	79,725 galbeni.
Secara	24,768 „
Ordiu si ovâsu	19,550 „
Porumbu	375,888 „
Meiu	1,710 „
Tutunu	90 „
De transportatu .	<u>501,731</u> „

Reportu . 501,731 galbeni.

Cartofe	162	„
Cânepa	306	„
Peste totu .	502,219	adeca 502,219 galb.
Gradinele câte 15 galbeni de falce .	72,855	„
Viele câte 15 galbeni de pogonu . .	175,320	„
Fônatiile 21,209 fâlci, a 4 g. falcea	106,045	„
Padurile celu pucinu.	50,000	„
Vitele	100,000	„
Cele alte venituri din industrii accesorii	50,000	„
Totalulu generalu in galbeni .	1,056,439	„

Venitulu producerei judeciului se poate enuncia, dara, a fi aprocsimativu de unu millionu de galbeni.

Dintr'anestu venitu, scadiându duoe treimi pentru cheltuielile de producere si semêntia, remâne venitu curatu, in cifra rotunda si aprocsimativa, 300,000 galbeni pe annu.

Producetorii ce creaza acestu venitu curatu suntu datori a contribui mai ântéiu la purtarea sarceniloru comunale, apoi la cele judetiane si, in fine, la ale Statului.

§ 21. VENITURILE SI CHIELTUIELILE COMMUNALE

Veniturile comuneloru rurale din judeciulu Putna provinu din 36 de feliiuri de isvoare, si anume: 1 capitalaturile cutieloru comunale, 2 tacsă de la actele de ispasia, 3 tacsă de la biletele de identitate, 4 tacsă de la biletele de vëndiare de vite, 5 accisulu benturiloru, 6 tacsă cotarâturiloru, 7 arenda cârciumiloru satesei,

TERRITORIULU. VENIT. SI CHIELT. COMMUNALE 111

8 amende politienesci, 9 taxa viteloru de pripasu, 10 taxa de la legalisări de inscristuri, 11 taxa de la biletele tēneriloru ce au trasu la sorti, 12 taxa de la actele civile, 13 diecimele analogisite asupra locuitoriloru, 14 taxa de la jugaritu, 15 taxa de la vadulu pluteloru, 16 taxa de la pecura si gazu, 17 taxa de la cāntaru, 18 taxa din esplotarea de paduri communale, 19 taxa de la gropile de varu, 20 venituri extraordinari, 21 venitul de la rachiulu ce se fabrica in communa, 22 fundaritul vaseroru cu vinu, 23 venitul de la mori, 24 venitul de la viale lucratoare, 25 venitul magazieloru de reserva, 26 venitul earmaroacelor, 27 venitul de la carele cu pesce, 28 venitul de la māturatulu hoarneloru, 29 venitul de la luminarele de spermantieta, 30 de la cārțiile de jocu, 31 de la pravaliele communale, 32 taxa mahalitului, 33 taxa de la cārțiile cu cherestea, 34 venitul de la mungerii, 35 venitul de la brutarii si in fine 36 venitul de la pasciunarea muntieloru.

Toate aceste venituri au addusu :

In 1865 . . .	lei 242,471	bani 31
„ 1866 . . .	293,945	„ 6
„ 1867 . . .	225,006	„ 20
„ 1868 . . .	239,423	„ 54

Intr'aceste venituri, celu mai insemnatu din toate este acela de la No. 5, adeca accisulu beuturilor, care ridca aproape jumetate din sarcenile communale. Dupe accisulu beuturilor vine dieciueala analogisita asupra locuitoriloru. In 1869, veniturile communale s'au sporitu mai la induoitu prin crescerea acciselor;

si cu toate aceste, veniturile totu sunt neindestulatoare pentru toate trebuintile comunale, dupe cumu vedemu in espunerea situatiunei judeciului din 1869.

Administratiunea comunale a facutu in cursulu unui annu unu pasu inainte spre bine prin sporirea veniturilor, prin facerea budgetelor si prin luarea socotelilor; căci in espunerea situatiunei judeciului pe annulu 1868, publicatu in No. 246 alu Monitorului, jrefectulu dicee unele ca aceste: „primăriile n'au nici o comptabilitate, nici unu regulamentu de ordine interioara. Cassele municipale in stare rea, remasiti neincasate de multi anni, sume neincheiate de la infintiarea lor, deficituri nejustificate, budgete pe 1869 nevotate;“ si ce se poate dice mai multu spre a se a-reta starea deplorabila in care se gasesce communa din judeciulu Putna.

Intr'aceasta stare se gasea judeciulu Putna cându s'a numit prefect D-nulu Vârnavu Al. Liteanu. Junele administratoru a cautatu mai ântêiu se cunoasca si se constate starea reului si apoi se applice mizloacele cele mai nimerite pentru alu inlaturà. Unu annu numai a trecut, si gratia energiei si staruintiei sale, starea lucrurilor s'au schimbatu, dupe cumu se vede in espunerea situatiunei judeciului presintata in 1869 consiliului judecianu.

Spre a se cunoasce originea veniturilor comunale, cumu si importantia fie-carue isvoru de venitu, dâmu aici tabela sinoptica a veniturilor comunale din annii 1865, 1866, 1867 si 1868.

TERRITORIUL VENTURILE COMUNALE 113

No. cozent.	1865		1866		1867		1868	
1	15,547	57	33,146	99	33,283	70	41,012	75
2	3,601	61	5,191	16	5,609	68	5,335	18
3	19,994	65	15,351	40	15,296	48	14,389	30
4	2,647	78	4,697	29	4,909	25	5,661	16
5	82,683	12	131,491	29	122,319	91	116,123	98
6	6,888	73	8,479	83	8,341	24	8,912	94
7	5,506	6	8,877	79	6,240	17	6,845	91
6	3,041	44	3,447	11	6,279	43	5,888	82
9	394	40	209	56	424	84	443	79
10	1,953	50	4,204	94	4,962	67	5,134	41
11	530	29	867	74	649	71	327	65
12	244	53	2,728	41	349	69	3,868	52
13	68,304	31	61,318	57	9,958	58	20,022	17
14	631	84	—	—	—	—	—	—
15	391	11	—	—	89	15	95	19
16	142	95	370	69	148	14	211	11
17	222	32	1,222	51	926	29	1,012	96
18	1,659	98	29	62	—	—	274	6
19	—	—	—	—	—	—	14	81
20	19,951	46	519	87	411	10	466	66
21	570	74	—	—	—	—	555	55
22	1,521	38	—	—	—	—	—	—
23	46	66	—	—	—	—	—	—
24	4	7	74	7	74	7	37	3
25	1,345	3	12,017	5	1,666	66	1,666	66
26	349	99	—	—	296	62	148	14
27	188	88	148	14	—	—	—	—
28	47	39	74	7	55	55	174	7
29	—	—	148	14	—	—	—	—
30	7	40	18	52	18	15	28	15
31	—	—	—	—	219	18	185	18
32	—	—	—	—	92	59	211	11
33	107	40	—	—	55	55	63	33
34	197	11	—	—	—	—	—	—
35	468	51	—	—	—	—	—	—
36	3,260	10	—	—	336	80	312	95
	242,471	31	293,945	6	225,006	20	239,423	54

Cheltueile comunale se sue la summele armatoare :

In 1865 . . 227,134 lei 99 bani

„ 1866 . . 251,580 „ 65 „

8

In 1867 . . 191,539 lei 62 bani

„ 1868 . . 192,217 „ 5 „

Aceste cheltuele se facu pentru: 1 lefile preotieloru, 2 a cântaretieloru, 3 a primariloru, 4 a diurneloru ajutoriloru de primari, 5 lefile scriitorului, 6 vatasieiloru, 7 perceptoriiloru, 8 precifulu condiciloru, 9 cheltueli de cancelaria, 10 abonamentulu la Monitoru, 11 Cumperarea de legi si regulamente, 12 intretienerea bisericiloru, 13 facerea si reparatiunea caseloru comunale, 14 tiparirea de bilete, 15 costulu portreteloru Mariei Sale, 16 costulu esiarfeloru de primaru, 17 diurnele invetiatoriloru satesci, 18 intretienerea localuriloru judecatoriloru de pace, 19 recensemântulu populatiunei si plata tabeleloru statistice, 20 intretienerea caseloru de popreala, 21 a cimitiriiloru, 22 cheltueli extraordinarie si intretienerea dorobantieloru, 23 intretienerea scoaleloru, 24 intretienerea sermaniloru neputinciosi si a copiiloru gasiti, 25 cheltueli pentru darea la semnu, 26 salariiele fonaragiiloru padietori de noapte, 27 iluminarea târgusioareloru, 28 lefile moasiiloru, 29 a padietoriiloru de vite si de tiarina, 30 offrande pentru cei lipsiti de hrana, 31 cheltueli pentru capitatia, 32 pentru cumperarea de sigiluri, 33 intretienerea cismeliloru, 34 cheltueli pentru ingradirea plantatiuneloru, 35 cumperarea de harnasari si tauri, 36 scutirea consilieriloru si a dascaliloru de contributiune, 37 cumperarea de mesuri si cântare, 38 de felinare, 39 construirea si repararea

de poduri, 40 de pavage, 41 încălzirea localurilor de primăria, 42 facerea de cădi pentru caratul apei pe strade, 43 lefile epistatiilor pe la târguşioare, 44 cumperarea de instrumente pentru focu si 45 deficituri.

La aceste cheltueli s'a adăosu pe annulu 1869 fonduri pentru construirea de scoli si de primării.

Dar pentru învăţătura poporului, ce s'a făcutu ? Au nevoia de a formă pe omu, care trebuie se ridice toate cheltuelile de mai susu, nu este ea cea mai deantêiu din toate ? Prin ce omulu devine omu ? Nu devine elu oare prin învăţătura ? Si ursulu din pădure încă devine folositoru prin învăţătura ce'i dă acela ce l'a prinsu si l'a dressatu. Numai omulu seraculu se rămăe neînvaţiatu ? Cătu se cheltuesce pentru ţienerea preotiloru si a bisericiloru, atăta si încă si mai multu aru trebui se se cheltueasca pentru întretinerea scoaleloru si a învăţătătoriloru.

Pentru scoala primăria din Sascutu doamna Maria Sgardeli a offeritu unu localu si 200 de lei pe luna pentru salariulu învăţătătorulu. Asemene si domnulu Alecu Balsiu, proprietarul târgulu si a mosiei Adjudu, a daruitu unu locu si lemnulu necesariu pentru facerea unei scoli in acelu târgu.

Ca se se vada si câte cătu se cheltuesce pentru fia-care din cele 46 de articole de cheltueli arătate mai susu, punemu aici tabela sinoptica a cheltueliloru făcute in communele din judeciulu Putna in annii 1865, 1866, 1867 si 1868. Coloana antêia cu No. corentu arata numerulu la care conrespunde enunţierea fia-căruia ramu de cheltuiala spusă mai susu.

No. corent.	1865		1866		1867		1868	
1	18,317	62	15,288	70	13,313	92	6,263	97
2	8,367	38	8,063	72	6,420	99	6,012	10
3	29,802	62	28,638	94	18,119	61	18,821	29
4	9,892	55	9,388	43	5,094	69	6,802	47
5	62,992	43	65,101	96	50,130	14	55,500	79
6	44,614	24	43,668	35	31,935	95	32,132	99
7	15,329	3	14,420	44	8,566	98	74	7
8	1,011	80	969	78	2,281	78	2,265	67
9	4,345	11	5,113	99	4,863	76	5,170	35
10	1,850	43	1,701	83	1,551	55	1,564	44
11	29	71	6	71	1	15	—	42
12	1,454	64	1,021	46	1,539	57	1,569	63
13	9,652	19	8,449	46	3,571	46	2,993	17
14	180	20	203	23	412	99	376	44
15	4	98	2	50	—	—	1	25
16	80	68	—	—	—	—	—	—
17	2,445	15	3,081	91	5,023	46	8,541	11
18	148	96	370	2	1,414	30	1,573	10
19	38	68	108	23	949	21	1,292	19
20	—	—	—	—	37	—	37	3
21	1,566	23	416	44	1,143	41	1,125	95
22	10,249	37	10,907	31	16,327	10	17,016	25
23	7,060	42	25,708	72	9,519	38	5,159	70
24	80	—	78	43	1,947	47	1,985	15
25	—	—	—	—	66	60	4,823	26
26	1,633	34	3,032	28	1,988	85	2,451	84
27	700	36	940	74	1,140	78	1,118	51
28	408	31	478	38	134	93	500	88
29	1,701	45	—	—	309	62	148	14
30	—	—	365	75	—	—	—	—
31	507	40	82	90	—	—	—	—
32	148	77	—	—	—	—	—	—
33	—	—	11	85	12	96	37	3
34	74	7	—	—	—	—	—	—
35	922	22	—	—	—	—	—	—
36	217	23	57	67	63	85	122	66
37	87	40	—	—	143	14	—	—
38	120	96	74	7	109	73	—	—
39	90	73	—	—	—	—	148	14
40	55	55	2,296	29	—	—	25	—
41	42	58	37	—	37	3	92	59
42	—	—	555	55	—	—	—	—
43	—	—	—	—	237	4	237	4
44	—	—	—	—	—	—	370	37
45	—	—	927	52	3,124	17	3,861	92
	227,134	99	251,580	65	191,539	62	192,217	3

In judeciulu Putna sunt si trei commune urbane : Focsianii, Panciu si Odobescii. Veniturile acestoru tîrguri au fostu in 1868 de 317,453 lei 6 bani, eara cheltuelile de 277,433 lei 41 bani. Communele urbane, pe lînga cheltuelile generale la toate communele, mai au si altele ce trebuie se le faca, fiindu cerute de imprejurarile in care se afla.

Din nenorocire, inasa, communele urbane sunt foarte departe de a satisface toate trebuintiele. In genere, trebuintiele mici si secundarie absorbu resursele comunale si trebuintiele cele mari, cele mai deantîi rîmînu neindestulate. Ce nevoe poate fi mai mare intr'unu tîrgu de cîtu nevoia de apa buna si cu indestulare? si cu toate acestea communa din Focsiani nîci pîna acumu n'a indestulat'o. Se lassamu a diece despre curatienia si cele-lalte interese vitale; caci la aceste inca nici n'au inceputu a se gîndi primîriile.

Dîmu mai josu duoe tabele sinoptice de veniturile si cheltuelile acestoru trei commune urbane pe annii 1865, 1866, 1867 si 1868.

Numirea COMMUNELORU	VENITURILE PE ANNII			
	1865	1866	1867	1868
Focsianii . .	187,850 2	195,683 44	198,107 31	256,176 33
Panciu . . .	16,833 60	15,814 82	22,530 70	19,205 19
Odobescii . .	24,094 7	28,38 20	37,922 67	42,071 54
Totalu . .	228,827 69	239,831 44	258,560 68	317,453 6

Numirea COMMUNELORU	CHELTUELE PE ANII			
	1865	1866	1867	1868
Focsani . . .	180,681 ⁹⁴	190,445 ¹⁸	175,671 ⁷⁰	238,031 ¹²
Panciu . . .	16,486 ³⁰	15,691 ¹¹	22,493 ³³	18,674 ⁴⁸
Odobescii . .	16,618 ⁵⁰	16,764 ⁷³	23,533 ⁹⁷	25,727 ⁸¹
Totalu .	213,786⁷⁴	222,901²	221,699	277,433⁴¹

§ 22, VENITULU SI CHELTUELE JUDECIANE

Venitul consiliului judecianu a fostu in 1864 nu-
mai de jumetate diecime si s'a suitu la 42,202 lei.

In 1865 a fostu de o diecime si anume :

Din darea personala 89,967

„ „ siossele 30,752

„ „ patente 6,661

„ „ fonciaria 21,839

Peste totu . . 149,219

Au remasu din 1864 38,000

Subventiunea pentru spitalu 18,450

Totalu . . 205,669

In 1866 venitul consiliului judeciului Putna a fostu
de una si jumetate diecime, si anume :

De la darea personala 133,270 8

„ „ de siossele . . . . . 45,522 —

„ „ de patente . . . . . 9,750 —

„ „ de fonciaria 32,347 32

Peste totu . . 220,889 40

Reportu	220,889	40
Excedintulu din 1865	39,511	—
Pentru cládirea primariei	63,000	—
Venitulu unui podu	4,000	—
Totalu	327,400	40

In 1867 venitul a fostu de 325,986 lei 24 bani.

„ 1868 „ „ 323,508 „ 35 „

Din acestu venitu s'a facutu budgetulu pentru a se cheltu in 1866, 1867 si 1868 summele alocate la deosebite servicii, precumu urmeaza :

	1866	1867	1868
Serviciulu consiliului	45,954	43,284	44,422
„ judecianu	23,904	22,608	18,158
„ judeciaru	5,700	5,600	7,050
„ sanitaru .	59,680	54,580	56,780
„ penitenciaru	27,050	34,738	56,088
„ postalu. .	28,440	—	—
„ instructiunei	72,000	89,404	57,760
„ estraordinar	4,000	11,020	3,000
„ facultativu	—	48,000	48,000
„ lucr. publice	53,200	9,500	12,700
„ perceptiunei	—	—	11,000
„ epizootia	—	—	6,000
Totalu	319,920	318,734	320,958

Intre observatiunile ce sunt de facutu asupra cheltuelilor consiliului judecianu sunt duoe mai cu seama pe care trebuie se le facemu.

Serviciulu postalu nu figureaza intre cheltuelile judeciului pe annii 1867 si 1868: se vede cá s'a gasitu de cuviltia a nu se mai intemeia relatiuni intre oameni

din judeciu. Invatiemântulu, câruia s'a fostu alocatu in 1866 o summa de 72,000 lei, a scadiutu la 57,760 in 1868, in locu se creasca. Se vede că nu se prea doresce a se respândi cunoscintele folositoare in massa poporului; sau de s'ar fi si dorindu consiliarii din 1868 s'au aratatu cu multu mai putienu darnici de câtu cei din 1866. Cetimu in espunerea situatiunei judeciului din 1869 că serviciulu instructiunei primaria, cu toată buna-vointia si impulsuinea administratiunei lassa inca mult de dorit. Scoalele s'au inmultiet in acestu annu (?); in sa multe au remasu lipsite de invatietori, vrea se dica ca si cându nu s'ar mai fi inmultietu. Prefectulu adaoga a dice că unu coutrolu mai seriosu ar trebui organisatu pentru a corrige negligentia administratiunelor comunale si a asigurà totu o data unitatea invatiemântului. Dâr cu ce se se infintieze si acestu coutrolu, când fondurile alocate invatiemântului scadu din annu in annu, in locu se creasca, dupre cumu aru trebui se se faca

Nu este nici o tiarra mai inaintata in invatiemântulu popularu de câtu Prussia. Invatiemântului datoresce acea tiarra suprematia la care in scurtu timpu a ajunsu si preponderintia ce are astadi in affacerea lumiei. Si cu toate aceste, si astadi Prussia totu la invatiemântu i-si are indreptate vederile si sperantiele sale. Conformu cu promissiunea facuta Camerei deputatielor din Prussia de a se consacra la trebuintiele invatiemântului escedentele rezultate din deosebitele suppressiuni ale budgetului si a lelei asupra consolidatiunei, ministrulu de finance a si adusu suplimentele

budgetului instructiunii deja votatu pe 1870. Domnulu Camphansen, ministrulu de finanee din Prussia a disu că guvernulu, cerându aceste credite in favorulu capitalului intelectuale si morale alu natiunei, este de parere că acesta este plasemântulu celu mai productivu ce poate se se faca capitalului materiale.

Revenindu earasi la judeciulu Putna, unde se constata că este lipsa de invatietori de sate, precumu arătaramu mai susu cu propriile cuvinte ale prefectului, si unde s'a luat mesuri de a se indeplini aceasta lipsa prin infiintiarea unei scoli normale primaria, in care au inceputu, de la finele annului acesta 1869, a invatia unu numeru de 12 copii ce se pregatescu a fi invatietori de sate, daca nu se voru face alta ceva, precumu s'au facutu multi din cei ce au fostu crescuti in seminare, si mai cu seama logofeti in locu de popi.

Constatamu cu placere această fapta implinita a infiintiarei scoalei normale, si-i urâm succesu si sfârșietu bunu.

Mai 'nainte de infiintiarea scoaleloru satesci, Româniî invatiau carte de la dascalii de pe la biserici. Cartea aceasta fiindu marginita in bucoavna, ceaslovu si psaltire, nu era potrivita cu nevoile sateniloru. Guvernulu a intervenitu, a facutu scoli satesci; dar oare cartea ce o dà guvernulu este ea oare mai potrivita de câtu aceea ce se cumpara de satenii de la dascalii bisericiloru? De ar fi mai buna, de ar vedea satenii că le este mai folositoare, oare nu si-ar trimite copii la scola? S'ar grabi se-i trimita, asia credemu noi, rezemati pe cele ce vedemu in Svitiera, in Prussia si mai alesu in Statele-Unite din America. Legea instructiunii publice

pune la amenda (gloaba) pe satenii ce nu-si trimitu copii la scoala, si totusi copii nu se duc la scoala. Si nici nu se voru duce, cu toata gloaba, p[er]na c[and]u scoala primaria nu va inceta a fi unu locu de supliciu pentru copii, p[er]na c[and]u nu va da sateanului o invatatura care sa-i fia intr'adeveru folositoare; c[aci] cu scrierea, cetirea, socotirea si cathecismul, ce se invatia astadi, bine sau reu, in scoale satesci, satenii nu vedu absoluta necesitate a invatiem[en]tului: si dic[en]du c[and]a potu trai si f[or]a aceasta carte, nu-si trimitu copii la scoala. Satenii trebuescu se capete la scoala o invatietura care se fia in armonia cu trebuintiele loru, cu constitutiunea societatielor moderne. Nimeni altulu nu are nevoia de mai multe si mai intinse cunoscintie ca sateanulu, care este chematu a desvolta resursele tierrei si a profita dintr'ensele. Sateanulu nostru nu este, din n[as]care, mai putienu inteliginte de c[atu] sateanulu din Prussia, si mai alesu de c[atu] celu din America, fia acela albu sau negru : de acea aru putea deveni si elu ceva, c[and]u i s'aru d[ati] invatietura cea mai potrivita cu soarta lui, aceea ce se d[ati] sateanului din Statele-Unite de la Nordulu Americii. Acolo unu sateanu iubescu meseria lui si invatietura ce i se d[ati], cu at[atu] mai multu cu c[and]u scie ca 'i este mai profitabile, c[and]u este luminatu de afluarele sciintieloru ce au schimbatu facia lumii. Si cu c[atu] misiunea invatiem[en]tului ruralu este mai nalta cu at[atu] scolile normale, in care se prepara invatatorii de sate, devinu mai importante si mai neaparatu trebuitoare. D-nulu prefectu de Putna a propusu a se face o scoala normala, aceasta s'a si facutu. Pro-

punerea este foarte buna. Remâne numai se vedemu daca la scoala infintiata se gasescu cele de nevoia pentru tienerea si infflorirea ei; căci nu este destulu a face o scoala si a o boteza cu numele de scoala normala primaria, trebue ca ea se poata fi intr'adeveru scoala normala, se aiba profesori cari se fia la inaltimea missiunii loru, si toate cele de nevoia pentru demonstrarea invatieméntului. O scoala normale, dice eminentulu economistu alu Franciei, Domnulu Michel Chevalier, in introducerea raporturiloru juriului espositiunei universale din Paris, din 1867, la capitolulu I, despre instructiunea primaria, trebue se aiba o biblioteca buna, unu cabinetu de fısica, collectiuni de mineralogia, geologia, botanica si zoologia, modele de macinele cele mai usuale, si mai alesu varietátiele cele mai caracteristice de macini de aburu, de macini ficse, de locomotiva si locomobila, unu assortimentu de instrumente de meteorologia pentru a observa timpulu, si in fine unu laboratoru de chimia, in care totu elevulu se invátie a face analisele chimice cele mai simple, analiza unei petre calcaria, unei hume, unui minerale de feru, etc. Scoala normala este lesne de disu; dara este foarte greu de facutu. Scoala normala facuta, fõra ca se aiba cea ce 'i trebue, este unu stabilimentu care petrifica intelligintia invatietorului, si petrificënd'o pe a acestuia condamna la petrificare si intelligotia scolariloru.

Scoala normala din Focsiani nu poate scoate invatietori neci mai buni, neci maf luminati de cătu copii ce essu din seminarii. N'aru fi oare o cerere mai ra-

tionale ca copii ce essu din seminarii se fia si invatietori de sate? Avemu 8 seminarii in tiarra, in care sunt celu pucinu 1,000 de scolari, oare acestia n'aru putea fi in sate si invatietorii copiiloru? Pêna se se faca scoli normali cumu se cade, adeca inzestrata cu toate cele de nevoia, seminaristii, câti au essietu si a-cei câti voru mai essi, aru putea se fia invatietori de sate, cându s'aru lua aceasta dispositiune si cându s'aru face o positiune buna unui invatietoru; câci positiunea loru de astadi, fia disu in parentezu, este mai rea de câtu acea a unui argatu bunu, cu toata deosebirea ce este intre unu invatietoru si unu argatu. In scopulu de a deveni seminaristi si invatietori de saté sau de a'i face se fia propagatori in sate si ai sciintiei, legea a prescisu predarea unui cursu de agricultura in seminariile noastre. Nu scimu ce voru fi facêndu profesorii de agricultura cu cursulu ce sunt datori a face, scimu in sa câ n'amu audietu pêne acumu nimicu vorbindu-se despre dênzii, nici despré succesele loru.

Domnulu Gheorghe Rozali, acelu care a infintiatu in Focsiani cea antéiu scoala publica, in care au trecutu unu cursu de 22 anni, redicatu de increderea cetatia niloru sei la demnitatea de membru alu consiliului judecianu, a profitatu de dreptulu inscisu in legea consiliului de a se manifesta dorintiele judeciului, si a aretatu câ dorintia cea mai via, cea mai urginta, cea mai esenciala desvoltarei puteriloru active ale producerei subsistintiei si avutiei este instructiunea si educatiunea omului. Cuvintele rostite de Domnulu Rozali,

in siedintele consiliului de la 12 Noembre 1868, merita a forma baza capitalului statisticeii instructiunei publice: de acea le si reproducemu aici. Cu toate aceste, Domnul Rozali arata si alte imbunatatieri pe cari le primimu si le inseramu totu cu acelu interesu ce'lu avemu pentru instructiune; căci o data formatu omulu si ridicata in demnitatea lui devine instrumentu sau agentulu tuturoru celoru lalte imbunatatieri. Dintre aceste acele aratate de Domnulu Rozali sunt cele mai de antei si mai importante.

Programulu deliberatiuniloru acestui consiliu judecianu pe sesiunea ordinaria a anului curentu s'au finitu, si noi suntemu in ajunulu dielei in care avemu a ne desparti, lasandu in urma noastra lucrari cari au a da fructulu loru in cursulu anului viitoru. Finitulu programulu nostru inasa mai are unu punctu de ordine, in care potu a dice este ascunsa adevrata civilizatia si prosperitatea viitoare a României: acestu punctu, D-loru, este esprimarea dorintieloru.

Si ce are omulu mai alipitu de elu de catu sperantta si dorintia? si care impulsia duce pre omu la totu ce este sublimu, de catu dorintiele rationale?

Totu omulu doreste prosperarea sea, si aceasta dorintia nestremutata este potu a dice implinirea vointiei divine, care au datu omului facultatea suprema de a rationa, de a combina si in fine de a-si prescri inasuri modulu cumu poate fi fericitu moralu si materialu.

D-loru, dupa mine esprimarea de dorinti nu este alta de catu o gindire perpetua la prosperarea materiala si morala a individulu si a patriei: este, D-loru, o intreaga legislatiune viitoare, si credeti că dorintiele trecute au

formatu legislațiunea prezintă, se simu convinși dăra că și dorințele prezinte voru forma legislațiune viitoare; ei bine, stăruescu a afirma că din neincetatele dorinți moralo-nationale va resări civilisațiunea și prosperarea României; însă, D-loru, nu este destulu numai a dori, este și a legisla: și cându dorinția și legislația se asociază, atunci producă totu ce o națiune are ca instituția folositoare ei și omenirei.

Ca se ve convingu de disele mele, este destulu a ve aminti că amu doritu unirea și ea s'au facutu, amu doritu improprietarea țerraniloru, o avemu, dorimū de multu civilisația, fericirea, gloria popoareloru culte, le vomu avea; căci e lege a naturei ca soarele se lumineze tuturoru: se simu dăra fermi în dorinți rationale, se simu fermi a se legifera și credeți că atunci viitorulu României va fi splendoarea și fericirea: se nu pregetamū, dăra, D-loru, a nu ne areta totu ce sufletulu nostru dorescu pentru binele patriei, ba stăruescu a ve invita ca se trecem cu dorințele folositoare chiaru în sfera idealității naturei, căci din idealu au scosu P'aton nemurirea sufletulu, prin idealulu oameniloru mari au esietu la lumina toate instituțiunele frumoase ce guverna lumea, din idealu au resăritu la noi legea rurală, căci în adevăru acestu faptu acumu implinitu era unu idealu, o iluzia, atunci cându se dicea de unii: bine aru fi ca țerranulu se aiba proprietatea lui.

Domniloru, civilisațiunea popoareloru culte de adi, prosperitatea individuale și universale, marele progresu cu totu felulu de invenții științifice sunt fructulu geniului omenescu; însă prin ce? prin care midilocu, prin influenția cărei instituțiuni universale s'au promulgatu așa dicēndu perfecțiunea omului? Trecēndu prin toate seculile, punēndu-ne înainte toate popoarele moarte care au facutu splendoarea genulu umanu, privindu în prezentu la toate națiunele lucsoase în progresulu artelorū, indus-

triei, comerțului și științelor de totu felulu, și cercetându sorginea principale a pregresului, nu me indoescu că instituțiunea care au facutu fructuositatea atătoru progrese, și care au schimbatu potu a dice chiaru inima omului, dicu instituțiunea aceasta nu este alta de câtu aceea a instrucțiunei. Asia, D-loru, prin instrucțiune omnia a esietu din pulbera barbariei, prin instrucțiune popoarele au începutu a fi membri familiei umane, și indivizii frati între ei; instrucțiunei datorimu armonia conștiinței popoarelor. Instrucțiunea au formatu armonia chiaru între Dumnedieu și omu, prin luminele științei au peritu fanatismulu. Prin știința s'au adusu libertățile: prin cultura morala și științefica legislatorulu au pusu egalitatea între oameni, prin ea, principiulu evangelicu că totu suntemu fii aceluiași parinte, au scosu sclavia dintre popoarele culte, instrucțiunea, dara, e vocea lui Dumnedieu; căci numai ea incarneaza prin legislatia totu ce e sublimu, totu ce e divinu.

Nimeni nu se poate induoi că popoarele nu se potu bine conduce, nu prospera, nu potu fi fericite de câtu atunci cându legislatia loru este egala cu gradulu loru de cultura. Unu poporu semi-cultu, cu o legislatiune mai larga de câtu inteligința lui, ajunge la confuzia; căci fia-care aplica legea dupa inteligința sa, se nu pregetamu dara a ne arata dorinți întinse în privirea instrucțiunei, se dorimu, se cerema ca legea ce avemu pentru inustructiune se devia unu faptu implinitu.

Actuala lege a instrucțiunei este, D-loru, obligatoare pentru invatiemântulu primaru și cere ca fia-care comuna se aiba scoala, ba ce e mai multu în communele urbane pretinde'ca fia-care suburbia se posezeze o scoala. Ei bine, în aceasta privire Focsianii stau totu cumu erau la 1834, esceptându cele doue scoale primarie de fete și gimnaziulu, dicu Focsianii cu o populațiune peste 20,000 sufete nu au de'câtu 2 scoale primarie de basti cea

ce era și sub Domnii Sturza și Ghika, cându nu era legea instructiunei obligatoare, care în adeveru din neaplicarea ei nu este pentru presinte de câtu o simpla espresiune.

Acestu tristu adeveru e și pentru communele rurale: căci dintre 82 de commune din districtulu Putna numai 16 au scoale.

Prin aceasta espunere nu voescu a acuza neci legea, neci ezecutia ei, voescu numai a ve arăta câtu de mare este necesitatea instructiunei la noi, din a caria lipsa se paraliseaza, se ingreuna aplicatiunea chiaru a legislatiunei ce avem; căci în adeveru ce poate face unu primaru necunoscoloru de carte, chiaru cu legea ce l'au facutu primaru ?

Din acestu simplu esemplu, Domniloru, credu că puteți fi convinsi că cea mai principala dorintia, fôra care toate sunt cu neputintia sau foarte anevoie, dicu cea mai principale dorintia este a fi o realitate legea instructiunei obligatoare: se staruimu dara a dori, a cere acumu de o cam data esecutiunea legi, care se va realiza atunci numai cându :

1. În Focsiani se va mai infintia inca 2 scoale primari de baeti în suburbiele cele mai populate, cu profesori retribuți de Statu.

2. Acei 10.000 lei vechi desemnati de acestu onor. consiliu judecianu pentru infintierea scoalei ferme-modelu de plugaria se devie în annulu 1869, o realitate.

3. Fie-care residentia de plasa se aiba câte o scoala primaria completa, adeca cu 4 clase și 4 profesori retribuți de Statu.

4. Fie-care communa rurala se aiba scoala sa primaria, conformu legi de instructiune.

5. În Focsiani se se deschida cursuri pentru pregătirea ténierilor ce voru voi a fi invaiatori pe la communele rurale, care ténieri se fia stipendiati de Statu și commune; căci pe D-nii profesori îi avem cu nobila cerere

a D-loru profesori de la gimnaziu, cari se oferu gratisu a preda lectiuni.

Domniloru, aceste sunt dorintie'le mele in privirea instructiunei si ca apostolu a acestei institutiuni in timpul de 22 de anni, amu esperientia, amu convingerea ca indeplinându-se, România peste pucinu timpul va veni in paralelu cu legislatia ce posedu si atunci libertatea, egalitatea si justitia nu voru mai avea obstaculele ignorantiei.

Daca este adeveratu ca instructiunea n' tresce ratiunea si preface desiertele in gradini si barbaria in civilisatia, apoi numai pucinu e adeveratu ca finciile alimenteaza chiaru activitatea desvoltata a ratiunei aplicata la arte si industria; căci in adeveru ce aru face artisanulu celu mai perfectu lipsindu-i aparatele necesarii? Ce aru face agricultorulu celu mai experimentatu lipsându-i mizloacele si obiectele relative la lucrarea pamântului.

Domniloru, largimea territoriului nostru, fertilitatea lui exceptionala, uzulu poporanu, derivatu din gradulu culturai lui, face pe România a fi o tiarra cu totu u agricola si pastoralu. Si in adeveru, noi n'amu avutu si nu avemu alta ocupatia, alta sorginte de avutia de câtu lucrarea pamântului si pastoria, din care numai cea deantêi merge progresându, pe cându cea de a dua au cadiutu multu; căci e naturalu ca amênduoe aceste ramuri suntu in opozitia, indata ce populatia cresce, indata ce nu mai sunt alte midloace de inavutire.

Mai nainte de a veni legea rurala, in România nu era de câtu proprietatea mare, care producea mari avutii, fôra inteligintia agricola, fôra capitalu, fôra atelage, ba potu a dice chiaru fôra unelte; căci ce felu de unelte, ce felu de masieni agricole sunt sapa, hârletialu, plugulu primu ivu si umblaciulu, nu voi u a le califica de câtu dându-le nume de unelte obositoare si intardietoare. Dicu inaintea lezei rurale era o singura proprietate, care se folosea de toate braciile populatiei date ei prin regu-

lamentu, prin urmare nu era concurentia, nu era rivalitatea agricola, nu era necesitatea de bracie, adică insa cându fostulu robu a proprietatii mari are patria sa, are, voiu a dice proprietate in patria lui, adică lucrurile s'au schimbatu, au intratu la midlocu concurentia, rivalitatea ce naturalmente esista intre oamenii de aceasi meseria, care rivalitate pēna cându amēnduoe proprietatiile voru capatā midloace morale si materiale va fi funesta la amēnduoe, căci in adeveru privindu la amēnduoe proprietatiile, vedemu ca cea mare are necesitate de bracie si in mare parte de capitalu, eara cea mica de capitalu mai alesu in timpuri nefavorabile agriculturii, din lipsa acestui capitalu si din timpuri rele au rezultatu ea tier-ranulu adică i-si are robite braciile pe nutrimentu pentru 4 si 5 anni, cea ce in adeveru nu este de cătu o sclavia, dara, Domniloru, sclavia capitalului care e mai amara, mai tirana de cătu sclavagiulu despotismului.

Din cauza acestui sclavagiu, statornicitu prin foamete, vedemu adică toti proprietarii mari, toti posesorii strigāndu : se se esacue tocmelile de buna voia, cu alte cuvinte se se esecute tirania capitalului, care din nefericire la noi fiindu micu, reclama mari avantaje, reclama pentru o chila de popusoiu robia braciilor pe 5 anni; căci atāta iarta legea legea tocmelilor de buna voia facuta in timpu de foamete.

Domniloru, spre a se curma pe viitoru acestu reu si spre a veni in ajutorulu prosperārei proprietatii mici, si a da impulsia si proprietatii mari de a se folosi de capitalurile ei, alergāndu la masieni in lipsa de bracie, dorintia mea este : *a se infintia bance rurale sau agricole in fie-care districtu*, care bance cu modulu anuitatiilor se dea proprietatii mici midloace cu care se poata face toate inbunetatiile, si se-și procure mizloacele alimentare in timpuri desastre.

Experientia statelor civilisate au doveditu cătu de ur-

genta a fostu aceasta institutiune si ce foloase au produsu în scurtu timpu acolo unde s'au promulgatu. Este bine cunoscutu, bine definitu că proprietatea mica produce inca o data profitulu proprietatii mari, acestu faptu este cons atatu si la noi; căci 100 fălci de popusioiu lucrata de 25 bracie proprietare a acestoru 100 fălci, produc la timpu favorabile subu o lucrare ingrijita de trei ori mai multu de cătu cându ele s'aru fi lucratu de o singura persoana proprietara.

Domniloru, aru trebui se abuzezu de timpulu Dumneavoastra, cându a-si pretinde a ve enumera foloasele ce aru produce o banca agricola, pentru proprietatea mica. scopulu meu insa nu este acesta, este puru si simplu a-mi arata o dorintia, care poate s'aru parea imposibile. In adeveru, insa, ea nu este imposibile de cătu numai atuncea cându nu va fi buna-vointia din partea oameniloru cu cunoscinti din Economia politica, ori cumu noi nu trebuie se pregetamu a ne arata dorintiele si cele mai ilusorii, voiu a dice cele mai largi pe cari fermitatea si vointia le preface in institutii folositoare.

Inainte de 1848 si 1857, totu ce avemu adi constitutionalu, era ilusia, era expresiuni ne ertate. oprite chiaru de lege, dara de lege! de legea censurei, care adi asculta numai si rationeaza.

Domniloru, in corpulu acestui consiliu judecianu sunt membri profesori, comercianti, proprietari si juristi. fiecare are specialitatea, esperiintia specialitatiei sale, se n'ntunimu dara toate dorintiele si se speramu că principiile liberalu-constitutionale ale prea iubitalui nostru Domnu ereditaru, Carolu I, va face din ele o realitate, care va da pacea. laboarea si fericirea blândului poporu român, va face dicu din dorintiele noastre a resari binecuvântarile viitorului fiiloru nostri, cari voru pune laura nemuritoare pe bustulu regeneraturului romanismului.

Ideele sanatoase, ce veduramu că esprima vice-presedintele consiliului judecianu, facu onoare alegătorilor si alesului loru Domnulu G Rosali. Cu perseverintia si necontentita lucrare ajunge cineva la implinirea dorintielor sale; căci si picatura de apa sparge peatra, nu prin puterea ei ci prin deasa ei cadere, duple cumu dice proverbulu latinu alu stremosielor nostri Romani.

Cu lucrari implinite de natura celoru exprimate mai susu, consiliulu judecianu ajunge la scopulu legiitorului si devene una din institutiunile cele mai binefacetoare, una din institutiunile care se respplateasca prin serviciu sacrificiele ce-si impun contribuitorii pentru sustienerea ei.

Inca de la 1865, consiliulu judeciului, fiindu presidatu de principele Nicolae Suti, a cerutu imbunatatierile urmatoare :

1. Se se faca legi pentru tocmelile agricole. — Legea s'a facutu.
2. Se se classifice drumurile. — Drumurile s'au clasificatu si legea pentru facerea lor s'a facutu.
3. Se se faca unu podu pe riulu Putna, la comuna Vulturulu. — Podulu s'a facutu.
4. Se se cladeasca unu edificiu pentru gimnasiu. — Cladirea nu s'a facutu.
5. Se se reguleza drepturile intrebuintiarei apei din gârlele ce se tragu din riulu Putna. — Regulamentulu s'a facutu.
6. Se se imbunetiasca rasa vitelor, cautarea lor,

ingrijirea si stringerea gunoiului. — Aceasta nu s'a facutu.

7. Se se ié mesuri spre a se opri degradarea ce face riulu Putna in malulu dreptu. — Mesurile luate n'au produsu rezultatulu doritu, degradarea continua si reclama lucrâri de arta de resortulu guvernului mai multu de câtu de alu particulariloru.

Cu ocasiunea ancuetei ceruta a se face si in tiarra noastra in 1866, s'a facutu lucrâri si in judeciulu Putna si s'a datu si respunsulu intrebarei a 40, relativa la imbunatatierile ce se ceru a se face. Cultivatorii din differitele plâsi ale judeciului au respunsu in urmatorulu chipu :

Cei din plassa Râcaciunii au cerutu esecutarea legiloru in vigoare si imbunetatierea artificiale a pamântului. Si una si alta n'au trebuintia de multa demonstrare; câci cea de antèiu aduce garantia si securitatea, fôra care nu este posibila producerea, si cea de a doua este temelia adeverala a producerei abu diute si inavutietoare.

Cei din plassa Zâbrautii au cerutu asigurarea esecutârei tocmeliloru agricole in modulu celu mai practicu, esecutarea studiiloru agricole, infintiarea câiloru ferate si introducerea de macini agricole in tiarra. Aici, pe lînga securitate si imbunetatierea pamântului, se cere si unelte perfectionate pentru lucrarea lui si midiloace de comunicatiune grabnice pentru transportarea productelor si in fine, facerea de studii agricole. Acestea se facura in aunulu acesta si nu voru lipsi a areta cultivatoriloru totu ce trebuie se faca pen-

tru a's iassigura o productie mai abundinta si unu traiu mai bunu de câtu celu de astadi.

Cei din plassa Gârlele au cerutu inlesnirea de asi procura culticatorii capitaluri fôra procente oneroase, midloace suficiente pentru esecutarea datoriiloru si la timpu a obligatiuneloru de munci si constructiunea drumuriloru de comunicatiune. Cererea relativa la organisarea creditului este intr'adeveru cea mai importanta din toate imbunetatierele ce reclama producerea agricole a judeciului. Producerea agricola cea mare, prin organulu principelui Nicolae Sutiuse rosteste intr'aceasta privire in *Observations statistiques* in chipulu urmatôru :

„Singurul nostru isvoru de avutia s'a disu este agricultura ; inflorirea ei este dara foarte strênsu legata cu inflorirea tierrei. Producetorii din ce in ce mai luminati asupra i tereseloru, prin inlesnirea comunicatiuneloru, ce ne au apropiatu de statele Europei, ar fi foarte plecati a introduce in cautarea mosieloru midloacele de imbunetatiere se reclâma cultura pamênului ; insa ori ce imbunetatiere de cultura, ori ce intindere de productie, cere mai antêiu de toate o intrebuintiare de bani mai mare sau mai mica. In starea de facia a lucruriloru, serviciulu capitaluriloru sunatoare este platitu celu pucinu cu 15 la suta, obicinitu cu 18 si 24 si chiaru mai multu in timpurile de crisa, in vreme ce productulu a ori-cârei imbunetatiere agricole nu ar putea aduce unu folosu mai mare de câtu 7 sau 8 la suta ; si câ banii pusi in agricultura

nu ar putea fi luati inapoi, de câtu cu trecere de timpu indelungatu si prin midloculu amortisarei.

Prin urmare, imposibilitate in aceasta privintia de a realiza progressele si de a intra in concurintia cu tierrile cari nu platescu de câtu unu interesu foarte micu, si care se platesce pe nesimtiete prin anuitátiele capitalului datoriei; insa afara de acestu desavantagiu insemnatu, trebue a avea in vedere ca aceasta situatiune a producetoriloru, care dateaza de departe, a sfêrsietu prin a ingloda in datorii, prin a afunda o mare parte in strimtorare si prin a ruina pe mai multi dintre dênsii, prin vindiaru silnice ale proprietatieru, alienate cu jumetate si câte o data cu a treia parte din precifulu loru normalu.“

Daca aceasta situatiune trista apasa pe proprietarii cei mari si i face a cere organisarea creditului, infiintierea de banci fonciare, apoi câtu de dureroasa trebue se fia starea populatiunei rurale, a cârei puteri si sanetate suffera de o potriua cu producerea din lipsa indemânarei de a se putea imprumuta cu dobândi mici. Este terriua positiunea miciloru cultivatoru din punctulu de vedere alu capitalului pecuniaru; si de acea si ceremu pentru dênsii infiintierea de banci rurale, de *banci satesci*.

In fine, cultivatorii din plassa Billiestii ceru infiintierea unei banci nationale, care se restaureze creditulu proprietatieru agricole.

Nu mai remâne indoeala câ cererea cea mai importanta pentru prosperitatea agricultureri este organisarea creditului pentru toate treptele de producetori

pentru proprietarii mari ca si pentru cei mici, pentru rediesi ca si pentru marea multieme a cultivatorilor sateni. Organizarea creditului ruralu pentru sateni este cu multu mai importanta de câtu insasi impropietarirea loru : căci aceasta este indemânarea principala ce poate se se dea producerei loru, si cu aceasta se face si se completeaza imbunetatierea soartei loru.

In sesiunea ordinara a anului 1868. consiliulu judecianu din districtulu Putna an esprimatu urmatoarele dorintie, care se termina totu cu organizarea creditului :

1. In Focsiani se se mai infiintieza inca duoe scoli primarie de baeti in suburbiile cele mai populate, cu profesori retribuiti d- Statu.

2. Acei 10,000 lei vechi, insemnati de consiliu pentru infiintiarea scoalei ferme modelu de plugaria, se devia in 1869 o realitate.

3. Fie-care resiedintia de plassa se aiba câte o scoala primaria completa, adeca cu 4 clase si 4 profesori retribuiti de Statu.

4. Fie-care communa rurala se aiba scoala sa primaria, conformu legeri de instructiune.

5. In Focsiani se se deschida cursuri pentru pregatirea tineriloru ce voru voi a fi invatietori pe la comunele rurale, care tineri se fie stipendiatu de Statu si commune, asia precumu Domnii profesori de la gimnasiu s'au oferitu a predà lectiuni gratisu.

6. A se infiintia bance rurale sau agricole in fie-care districtu, care bance cu modulu anuitatieloru se dea proprietătiei mici mijloace cu care se poata face

toate imbunetatierele si se'si⁸ procure midloacele alimentare in timpuri dezastre.

7. Se se faca ca legea tocmelilor de buna voia (de la care atârna comerciulu si creditulu unei tierri), a deveni satisfacatoare intereselor pe care ea le reguleaza.

8. A se completa sistemulu institutiilor de creditu prin infiintarea unei banci de scomptu si circulatiune si banca fonciaria.

Dorintiele esprimate de consiliulu judecianu in sesiunea annului 1869 sunt urmatoarele :

1. A se revisui legea tocmelilor agricole in scopulu de a se face mai practica si mai folositoare.

2. Decentralisarea administrativa si financiaria in scopulu de a largi atributiunile consiliilor judeciane si comunale.

3. A se lua dispositiuni pentru elaborarea unei legi care se assure pe locuitori mai multa in contractele ce incheie inaintea primariloru.

4. A se applica cu strictetia legile privitoare la oprirea evreiloru de a cumpera si lua in arenda imobile precumu si pentru oprirea vagabundagiului.

5. A se infiintia revisori scolari si a se imbunatat invatieméntulu primaru.

6. A se lua grabnice mesuri pentru infiintarea de calea ferata Focsiani-Marasiesti.

§ 23. VENITULU STATULUI

Venitulu din contributiunile directe: persona'a, siosele, patente, fonciaria de 4 la suta din venitu, si tacsă

de transmitere de 10 la suta din venitu, au variatu in chipulu urmatoru : au mersu crescându in anii 1863, 1864 si 1865, si scadindu in anii 1866, 1867 si 1868, dupe acea earasi au inceputu a se sui in 1869, ast-felu :

In 1863 de 1,470,144 lei

„ 1864 „ 1,623,983 „

„ 1865 „ 1,687,148 „

„ 1866 „ 1,577,375 „

„ 1867 „ 1,560,245 „

„ 1868 „ 1,344,771 sau 589,325 lei noi.

„ 1869 „ 1,381,990 sau 609,136 „ „

Acestu resultatu statisticu merita serioasa atentiune a oameniloru, ce presida si diriguiescu affacerile tierrei. Represinta ele oare adeverata stare a fapteloru ce se petrecu in societatea noastra, sau sunt simtoma unui viciu perniciosu ce s'au incuibatu la radecina administratiunei financiara ? Se cautamu :

1. Contributiunea personale ne arata la radecina acestui venitu câ numerulu populatiunei impusa pe capu merge scadindu de la 1865 in coace, in locu se mearga crescându, ca pëna la 1863 si de la 1863 la 1864,

asia :	maiori	minori	totalu
In 1863 a fostu	23,168	638	23,806
„ 1864 „	24,277	769	25,046
„ 1865 „	23,681	843	24,524
„ 1866 „	23,024	184	23,208
„ 1867 „	22,407	194	22,601
„ 1868 „	21,634	308	21,942
„ 1869 „	21,597	249	21,846

2. Darea de siosele numera in	1863	24,721	capete
	1864	25,525	"
	1865	24,999	"
	1866	21,855	"
	1867	21,279	"
	1868	20,713	"
	1869	20,552	"

Scaderea numerului contribuitorilor dintr'aceasta dare de siosele este de 20 la suta, adeca de a patra parte, cea ce este considerabile. Scaderile s'a facutu de o data cu infintiarea granicerilor a carora numeru nu trece de 1246 in 1866 si totusi scaderea este de trei ori mai mare din cauza mortalitateri ce a bântuitu populatiunea. Din punctulu de vedere curatu financiaru ingrijirea de starea sanataiei contribuitorilor este unu elementu esencialu alu mentinerii sau mai dreptu dicându alu cresscerei venituriloru. In interesulu acesta numai, financiarii nostri n'ar trdbui se treaca alature cu principiulu fundamentalu alu sciintiei care cere ca se se rescumpere sacrificiulu contribuitoriloru prin servicii; si care serviciu poate fi mai mare de câtu acela de anu, lassà se moara oamenii cu dile?

Scaderile contributiuniloru directe de siosele si de capitatiune sunt prevediute in legea impositulu personale la articolulu 6. Dupe acestu articulu persoanele aparate de contributiunea personale si siosele din judeciulu Putna au addusu o scadere in venituri de :

9,256	lei	in	1863
8,204	"	"	1864
35,460	"	"	1865

29,076 lei in 1866, dupe cumu se arata in urmatoarea tabela sinoptica :

Numirea PLASSIELORU si a ORASIELORU	Aparati de contribut. person. si siosele			Aparati numai de contributia de siiosele			Suma totala de la cei		Totalu generale.	
	militari	dobantii	graniceri	invatatori	cantareti	postasi	obstea gra- nicieriloru	aparati de pers. si siios.		aparati nu- mai de siios.
1863										
Râcaciunii . . .	31	6	—	—	69	25	—	1776	1128	2904
Billiestii . . .	13	8	—	—	52	2	—	1000	648	1648
Gârlele . . .	10	6	—	—	45	—	—	768	540	1308
Zăbrautii . . .	12	5	—	—	50	—	—	816	708	1524
Vrancea . . .	14	5	—	—	38	—	—	912	456	1368
Orasiulu Focsiani	4	—	—	—	19	7	—	192	312	504
Totalu . . .	84	30	—	—	282	34	—	5464	3792	9256
1864										
Râcaciunii . . .	9	3	—	—	61	8	—	528	828	1356
Billiestii . . .	13	5	—	—	52	—	—	764	624	1388
Gârlele . . .	12	6	—	—	60	—	—	864	720	1584
Zăbrautii . . .	19	4	—	—	57	—	—	1104	684	1788
Vrancea . . .	12	5	—	—	55	—	—	816	600	1476
Orasiulu Focsiani	6	—	—	—	21	6	—	288	324	612
Totalu . . .	70	23	—	—	306	14	—	4364	3840	8204
1865										
Râcaciunii . . .	21	6	—	—	67	11	—	1296	936	2232
Billiestii . . .	12	5	—	—	50	3	—	312	636	1452
Gârlele . . .	4	2	—	—	54	—	—	288	648	936
Zăbrautii . . .	26	4	46	—	73	—	380	2736	5406	8172
Vrancea . . .	13	5	144	—	55	—	1190	7776	14280	22056
Orasiulu Focsiani	6	—	—	—	21	6	—	288	324	612
Totalu . . .	82	22	190	—	320	20	1570	13200	22260	35460

Numirea PLASIELORU si a ORASIELORU	Aparati de contribut. person. si siosele			Aparati numai de contributia de siosele			Suma totala de la cei		Totalulu generale.	
	militari	torobanti	graniceri	invatietori	cantareti	postasi	obstea gra- nicieriloru	aparati de pers. sios.		aparati nu- mai de sios.
1866										
Răcaciunii . . .	8	6	2	—	19	1	—	576	240	816
Billiestii	11	19	—	—	18	—	—	1080	216	1296
Gârlele	4	8	—	—	—	—	—	576	—	576
Zăbrautii	3	46	—	—	3	—	—	2352	30	2388
Vrancea	8	43	107	—	48	—	1246	7584	15528	23112
Orasiulu Focsiani	4	6	—	—	28	8	—	480	408	888
Totalu .	38	128	109	—	114	9	124	12648	16428	29076

3. Patentarii s'au sporitu de o data de la 631, câti erau in 1863, la 1,742 in 1864 Dupe acea numerulu loru s'au suitu la 2,170 in 1865, apoi in 1866 au scadiutu la 2,093, in 1867 s'au suitu la 2,115 si apoi carasi s'au scadiutu la 2,079 in 1868 si s'au suitu la 2,218 in 1869, aducându unu venitu Statului de 23,906 lei nuoi in 1868 si de 24,132 in 1866.

4. Venitulu proprietătiei fonciarie din judeciulu Putna a fostu estimata in :

1863 la 5,002,404

1864 „ 5,516,053

1865 „ 5,410,230

1866 „ 4,708,561

1867 „ 4,686,881

1868 „ 3,987,378 sau 1,748,850 lei noi.

1869 „ 4,727,944 „ 2,073,660 „

5. In fine, venitul supus la taxa de transmitere au fostu in :

1863 de 669,199

1864 „ 998,822

1865 „ 914,711

1866 „ 282,187

1867 „ 257,412

1868 „ 210,653 sau 92,392 lei noi

1869 „ 39,031 „ 17,128 „

Isvoarele veniturilor in cursu de 7 anni, de la 1863 p'na la 1869 inclusivu, au addusu Statului su-mele totale de venituri aretate la inceputulu acestui paragrafu, in deosebi insa fia-care din acele cinci contribuțiuni directe au addusu in fia-care summele ce se arata in urmatoarea tabela sinoptica :

ANII	CONTRIBUTIUNI DIRECTE					
	Perso-nale	sio-ele	patente	fonciara	transm.	totalu
1863	855188	296544	5066	200096	6961	1470144
1864	847042	306300	55257	220642	99882	1623983
1865	860806	29288	65483	218621	91471	1687148
1866	834384	262260	61593	188342	28218	1577375
1867	812472	255348	65241	187475	2574	1560248
Totalu .	1259892	1420420	298270	101576	31493	718998
Mizlocia pe an	851978	284084	59654	203075	6282	1583759
1868 l n.	291803	91965	2906	69953	923	486869
1869	280654	91250	24132	82946	1712	490698

Afara de dările ce se cuvine Statului se adduna de la contribuatori diecimi additionala pentru judeciu, comuna si camera de comerci, Aceste decimi s'au suitu in 1868 la 102,456 si in 1869 la 118,436, adeca a 5 sau a 6 parte din summa totala a veniturilor Statului si anume :

	in 1868	in 1869
Decimele judeciane . . .	71,258	97,924
„ comunale . . .	30,957	20,286
Camera de comerci . . .	241	228
	<hr/>	<hr/>
Totalu }	102,456	118,438

Remasiile din veniturile Statului, constatate la 1 Octombrie 1868, sunt considerabile :

din	personala	sio. ele	pateate	fonciara	transmit.
1864	11,333	3,592	3,198	9,221	12,911
1865	21,709	9,146	6,148	25,360	21,414
1866	38,154	26,367	4,408	18,144	15,288
1867	80,401	33,919	8,444	22,761	5,276
1868	203,532	64,655	16,416	59,268	9,100
Totalu	355,129	137,679	38,624	124,754	63,939

Totalulu acestoru remasiete se sue la 719,177 lei, adeca la aproape venitul Statului pe duoi anni; si acesta este neincasatu. Darea personala este in remasietia neimplinita pentru mai multu de unu annu; eara darea fonciara este neplatita pe duoi anni aproape! Faptulu acesta din urma are o insemnatate considerabila: cumu se poate ca insusi proprietatea se remâna atâtu de in urma cu plata dărei de 4 la suta pusa asupra'i? Se vede de aici ca timpurile au fostu

atâtu de grele cătu însusi oamenii cei mai avuti n'au fostu in stare să'si acuite dârile loru către Statu!

„Proprietatea fonciara, dice principele Nicolae Suti, unul din cei mai considerabili oameni de Statu dîn România, eruditulu autoru alu statisticei Moldovei din 1848, si dice in *Observations statistiques* publicate in acestu annu, se afla astadi intr'o stare de inferioritate foarte insemnata in privirea ori cărei alte industrii. Agricultorulo, dice mai departe principele Suti, care in compensatiunea sigurantieii fondului seu nu scoate din pamântu de că u jumetate sau a treia parte din dobênda politicita a baniloru, este celu mai pucinu favoritu din toti capitalistii.“

Rescumperarea clacei nu este platita de cătu ceva mai multu de jumetate din cea ce se cuvenea a se incasâ in cursu de patru anni, va se dica este in urma cu duoi anni aproape neplatiti, dupe cumu se vede din urmatoarea tabela sinoptica :

anii	debite	credite	romasietie
1865	147,171	143,349	3,822
1866	196,226	124,535	71,690
1867	196,226	125,447	70,778
1868	196,226	22,138	171,088
Totalu	735,849	418,669	317,378

§ 24. DAREA DE DILE LA DRUMURI.

Drumurile judeciane s'au hotarâtu a se face patru : 1 din Focsiani prin Patisci si Odobesci, in susu pe Milcovu ; 2 din Badulesci spre Vrancea prin Faurei ;

3 din Badulesci prin Bizigesci pe Susietia in susu spre Soveja; 4 din Focsiani prin Bahne pëna la Calieni pe Siretu.

Dilele, de lucru la aceste drumuri sunt de toate. in cursulu unui annu, 25,086 cu palmele si 23,302 cu vitele, si anume :

	cu palmele	cu vitele
Din Vrancea	6,082	2,548
„ Răcaciuni	6,140	6,288
„ Billiesci	2,586	5,976
„ Gârle	4,842	3,189
„ Zăbrauti	5,436	5,301
Totalu .	<u>25,086</u>	<u>23,302</u>

Consiliulu judecianu a estimatu dioa cu palmele 1 leu 50 bani, si dioa cu vitele 4 lei nuoi, va se dica dilele cu palmele facu 37,639 lei si cele cu vitele 93,208, sau la unu locu 130,847, si aceasta numai la drumurile judeciane.

Pentru drumurile communale si vicinale urmeaza a se intrebuintia acelasi numeru de dile, cari au aceasi valoare, va se dica peste totu numerulu dileloru cu palmele este de 50,172, cu vitele 46,604; eara valoarea loru in bani este peste totu de 261,694 lei nuoi

Dilele comuneloru urbane sunt 9,204 cu palmele si 2,622 cu vitele, si anume :

	cu palmele	cu vitele
Din Focsiani	7,179	2,118
„ Odobesci	1,416	309
„ Panciu	609	195
Totalu .	<u>9,204</u>	<u>2,622</u>

Puindu-se si acestoru dile precifulu ficsatu de consiliulu judecianu, ele au o valoare de 13,806 lei cele cu palmele si 10,488 lei cele cu vitele, adeca peste totu 24,294 la communa, si inca pe atâta la judeciu, face peste totu 48,588, care adaogându-se la totalulu dileloru din communele rurale, adeca la lei 261,674 face 310,262 lei, cea ce face in cifra rotunda trei parti din toate veniturile Statului din judeciulu Putna, sau o dare de trei ori mai mare de câtu darea de poduri si siosele.

In cursulu annului acestuia s'a intrebuintiatu in judeciulu Putna 12,864 de dile cu palmele, cari facu 19,290 lei, si 14,466 dile cu vitele, cari facu 57,864 lei, sau peste totu 27,330 de dile, ce au o valoare de 77,154 lei, remâindu neintrebuintiate dile 21,058, adeca 12,222 din cele cu palmele si 8,836 din cele cu vitele, afara de dilele din communele urbane. Cu dilele intrebuintiate s'au facutu 28 kilometre de terasementu, adeca de siantiuri numai, si 16 si jumetate kilometre drumuri petruite, din care acelu de la Focsiani la Odobesci, avându 12 si jumetate kilometre cu 6 poduri cu temelia de peatra si tablierele de lemn, s'a si datu in circulatiune.

In cursulu annului 1869 s'au ridicatu planuri si s'au facutu nivelarea linielor de la Focsiani spre Galati, de la Odobesci la Vrancea si Panciu. Lucrulu efectuatu pe linia Putna spre Galati este de 19,438 metre la care s'a pusu 3,672 dile cu mânele si 8,585 dile de atelagiu.

In 1869 s'a reparatu sioseaoa facuta, in 1868, de la

Focsiani la Odobesci, care este de 13,425 metre, in-
trebuintiându-se 5,049 dila cu mânele si 3,066 dila
de atelagiu.

Linia depe Siusietia s'a largitu cu 2 metre pe o in-
findere de 9,912 metre.

Necesitatea de drumuri vicinale, mai alesu in sa-
tele din podgorii, este atât de mare câtu si acea de
drumuri judeciane si poate si mai mare; căci pentru
a ajunge cineva la drumulu judecianu trebuie se scoata
carula incarcatu din via, din satu.

§ 25. RAPORTULU INTRE PRODUCERE SI DĂRI.

Conclusiunea definitiva, in vederea căreia amu adusu
inainte, pe d'o parte, suma aprocsimativa a venitulu
producerei si pe de alta suma dărilor ce platesce po-
populatiunea, este ca se vedemu câtu dà contribuabilulu
din cea ce produce.

La communa se platesce . . .	242,863 lei noi
„ judeciu „ . . .	71,256 „
„ drumuri „ . . .	310,262 „
„ Statu „ . . .	477,627 „
	<hr/>
Peste tota .	1,102,009 „
Sau .	93,788 galb.

Venitulu totalu alu producerei fiindu aprocsimativu
de unu milionu si darile toate fiindu aproape de una
suta de mii de galbeni, resulta ca pentru plata dări-
loru populatiunea sacrifica a diecea parte din venitulu
seu. Dările Statului fiindu pe jumetate mai mici de
câtu ale communei si ale judeciului, urmeaza că pen-

tru spesele generale ale Statului, populatiunea judeciului Putna sacrifica numai a doua-diecea parte din venitul ei.

§ 26. VENITULU STATULUI DE LA SPIRTOASE.

Legea din 20 Apriliu 1867 asupra impositului beuriloru spirtoase s'a aplicatu in judeciulu Putna, incepêndu prin regia si a tienutu nuoe luni: si dupa aceea venitulu acestui impositu s'a datu in antreprisa pe 2 anni si 9 luni, incepêndu de la Aprilie 1868.

Regia a fostu organisata cu primarii ca agenti de constatare si percepere in communele rurale; eara in tîrguri cu perceptorii Statului.

Veniturile regiei s'au perceputu intr'unu chipu ce a lassatu locu liberu abusuriloru, s'a primitu bani fôra ca se se dea cuitantie din registrele cu matca. Cine se sculà mai de dimineatia dintre agentii administrativi, de la sub-prefectu pèna la vatasielu, constatà si luà bani.

Veniturile regiei n'au fostu nici a diece parte din cea ce au incasatu si incasasa antreprenorulu.

Antreprenorulu platesce pe annu pentru judeciulu Putna 41,000 lei nooi. Dara numai orasiulu Focsianii i-au advsu, in annulu acesta 1868, peste 36,000 lei nooi, adeca mai toata antreprisa, remâindui judeciulu intregu folosu.

In Focsiani se face unu depositu de rachi, adeca se aduna rachi de cãtre negutiatorii de rachi pentru a'lu desface cu deridicata pe la vendiatorii cu a-

manuntulu. Acesti negutietori au fostu marginiti prin circularea prefectului Constantinescu la a nu vinde cu deridicata summa mai mica de 50 de vedre. Detailiantii neputându cumpera de o data asemeni cuantitati sunt siliti a cumperà de la antreprenori sume de la 1 pèna la 10 sau de la 30 pèna la 50 vedre, dupe cumu se inlesnescu, si cu aceasta rîndueala antreprenorulu sub umbra regiei si'a creatu unu monopolu, lovindu pe toti comerciantii cu deridicata, unu monopolu pentru care s'a aprovisionatu cu 50,000 vedre de rachiu.

Rachiulu in judeciu se produce din prune, tescovine, drojdii de vinu si cereale.

Rachiulu se produce in Vrancea din prune, in Râcaciuni din prune, tescovina, drojdii de vinu si cereale la duoe velnitie, una in Cotiofanesti si alta in Sascutu, cea de antèiu lucreaza 30 mertie pe di, luându de mertia 42 de oca, cea de a duoa 50 mertie pe di, luându din mertia 34 de oca. Mai multulu provine din silintia D-lui Stefanache Teodorini, directorele velnitii. In Gârle se face rachiul din tescovina, drojdii si putiennu din prune.

Cuantitatea rachiului produsu din prune in Vrancea se sue la 7,200 vedre, esiete din 60,000 vedre de prune. Dintr'o sutu vedre de prune essa 12 vedre de rachiul de 20 grade. Din Râcaciuni ese ca la 8,000 vedre de prune si tescovina (jumetate). Din Zâbrauti 12,000 vedre de prune si tescovina. Din Gârle ca 4,000 idem, peste totu 31,000 vedre de rachiul.

Acestu rachiul se face in 600 cazane. Unu cazanu ié de la 2 pèna la 12 vedre de prune.

Acestu rachiul este supusu, prin legca din 20 Apri-

lie 1867, la impositulu de 1 leu vadra de rachiu de taria pēna la 16 grade inclusiv, 3 lei de vadra de rachiu sau spirtu de la 16 grade pēna la 30 inclusiv, 4 lei de vadra de spirtu de la 30 grade in susu. De aceasta din urma calitate (spirtu) nu se produce; fiindu cā insusi si fabricantii facu rachiu pēna la 36 grade si 14 temperatura, mesurate cu alcoometru lui Vagneru pe basa unei temperaturi de 34 grade Reomiuru.

Rachiulu ce se produce in judeciu si se consuma are 18 pēna la 21 grade, cāndu celu ce se consuma dincoace de Milcovu are de la 16 in josu si pentru rachiulu pēna la 16 grade se platesce 1 leu, eara de la 16 in susu pēna la 30 rachiulu se platesce cu 3 lei. Celu ce se consuma fiindu numai de 18 pēna la 20 se platesce totu cu 3 lei, si acesta este unu preciu neproportionatu; cāci pentru 1 sau 2 grade in susu de 16 grade se platesce 3 lei ca si pentru acelu de la 30 si 14 temperatura. Ar trebui o a treia classa de impositu pe rachiu, pusu intre 16 si 20 grade, si ast-felu legea s'aru correcta, conformāndu-se cu faptele cele ce se supune impositului.

La proprietatile de munte locurile ocupate cu pruni sunt supuse la impositulu fonciaru care se platesce in totu annulu. Daru prunii nu producu in toti annii, prin urmare se platesce impositulu fonciaru pe 2, 3 si 4 anni pentru unu venitu ce nu se realizeaza. Se ié dara impositu si de la unu lucru ce nu esista. O correctare in legea impositului fonciaru, aru fi de facutu in aceasta privire, aparāndu-se de dare proprietatile accoperite cu pruni cari nu dau roada.

Din rachiulu ce se produce in judeciu cea mai mare parte se espoarta dincoace de Milcovu, fôra ca se se plateasca vre o dare. Impositulu se percepe pe rachiulu ce se consuma. Rachiulu ce se consuma in judeciu, si alu caruia impositu este datu in antreprisa lui Solomonu Zibelisu cu 41,000 lei, se sue la 120,000 vedre pe annu, a 1 leu 10 bani vadra; dara totu rachiulu este in categoria de 3 lei vadra, sau de la 16 grade in susu, si face 133,200, adeca mai multu de intreitu de cea ce dà Statului, sau cu alte cuvinte antreprisa ce reduce la o parte Statulu si duoe parti din trei antreprenorulu.

Acestu venitu esse din :

Têrgulu Focsianii	37,000 lei.
Plassa Billiestii	16,000 „
„ Gârlele.	19,000 „
„ Zâbrautii	21,000 „
„ Râcaciunii	15,000 „
„ Vrancea	12,000 „
	120,000 „

Rachiulu ce se cumpera si se aduce pentru consumatiune este de 30 grade si 14 temperatura; insa nu se pune in consumatiune avêndu aceasta taria, ci se adaoga apa in elu de se reduce puterea lui la 18 grade: la 2 vedre de rachiu se pune o vadra de apa. Impositulu se percepe si pe apa adaogita la rachiu !

Mesura rachiului supusu impositului este calculata pe vadra de 10 oca, si ocaoa de 400 dramuri. Aceasta clausa, coprinsa in aliniatulu 8 din articolulu 1 alu legeri, este struncinata in applicarea legeri. Minis-

terulu de finance, prin contractu datu antreprenorului, impune acestuia la art. 23 datoria de a lua cotulu de la administratiunea contributiunelor indirecte. Cotulu luat nu contine mai multu de 9 oca vadra. Comerciantii cumpera rachiulu cu vadra de 10 oca si platescu impositulu pe vadra de 9 oca, ceea ce reduce impositulu pe rachiu la o cifra mai mare de câtu aceea stipulata prin lege. Causa acestei sporiri, de care se plângu comerciantii, provine din diferentia mesurilor de dincolo si de dincoace de Milcovu. Dincolo este ocaoa mai mica si acolo cotulu datu de la Finance se potriveste cu acelu usitatu. Aici ocaoa fiindu mai mare, cotulu de la finance nu se potriveste cu celu usitatu.

Legea impositului pe beuturi nu are în vedere de câtu numai consumatiunea lor; regulamentulu inasa facutu pentru aplicarea legeri merge pênã la producatoru, pe car 'lu supune tuturoru neplaceriloru agentiloru financiãli.

Mai antéiu nimeni nu poate fabricã rachiu fôra de a avea autorizare. Omulu ce are de facutu cu cazanulu seu 3 sau 4 vedre de rachiu, trebuie se vie 4 poste de la Parava, capulu judetiului, pênã la Focsiani, pentru a lûu autorizare. Si luându autorizarea platesce $\frac{1}{2}$ galbenu de cazanu. Darea aceasta nu este coprinsa in lege. Cele 600 cazane lucrãtoare in judeciu a datu 300 galbeni, osebitu de timpulu perdutu in curse.

Luându autorizare, proprietarul trebuie se faca declarare agentului communalu de cuantitatea ce are se puna in fabricare. Dã focu cazanului si rachiulu esietu in deja stã pênã ce vine agentulu ca se'lu mesoare,

stă si o septemâna de se resufla pēna ce acestu agentu vine. Venindu agentulu si mesurându, de exemplu 2 vedre, intreaba pe proprietaru ce are se faca cu rachiulu. De respunde că are se'lu esparte, capata biletu de transitu, cu impunerea timpului ridicărei de 24 de ore. Eara de respunde că nu are unde se'lu duca, atunci i se impune plata impositului.

Ca se scape omulu de pagubele ce'i adducu astep-tarile, priimesce a i se tacsă prunele sau tescovinele si a plati tacsă mai nainte de a face rachiulu. Vran-cenii in annulu acesta platindu ast-felu de tacse pe 60,000 vedre de prune, socotite 12 vedre de rachiul din suta, s'au gassitu la finele fabricărei cu o cuantitate de rachiul mai mica de câtu cea platita; căci prunele n'au raportatu in annulu acesta rachiulu presupusu in calculare, si mai alesu cele culesse târdiu n'au fostu bune de nimica. Prunele esiendo rele, tacsă se per-cepe si pentru unu lucru ce nu s'au produsu.

Regulamentulu cere la art 102 ca fabricantii din 3 in 3 dile se dea sciintia de cuantitatea si taria rachiului fabricatu. Cea ce satenii nu potu indeplini ne sciindu nici cartē si neavându nici instrumente de gra-datu si mesuratu. Aceasta silesce pe oameni se pri-measca a plati tacsă mai nainte da a face rachiulu, ca nu cumva se se espue a perde productulu lor. Ve-nindu agentulu si mesurându curatulu de golu si ga-sindu mai multu rachiul de câtu celu declaratu 'lu con-fisca. Agentii esercita in puterea art. 104 alu regu-lamentului o privighere permanenta asupra localuri-loru unde sunt depuse beuturile, si astu-feiu si la me-

diulu noptii potu calcà casa omului, in contra articolului 15 din Constitutiune. Persecutiunile aceste sunt foarte asupritoare si superatoare.

La transportulu rachiului dintr'unu locu intr'altulu, de esemplu, din Vrancea la Galati, se iè biletulu de transitu, aratatoru de taria gradelor si a temperaturi. In Vrancea este frigu si la Galati caldu, gradele de temperatura din biletu nu se potrivescu cu acele ce se constata la Galati. Differentia constatata face a se presupune frauda: si asià proprietarulu celu mai onestu se vede supusu la penalitatea confiscarei, la despoiere cu alte cuvinte. Altu esemplu, de la Bacău se espeduesc 558 vedre rachiu la Focsiani, deosebire de temperatura si de grade si de cotu scoate unu sporu de 46 vedre, care se confisca. Toate aceste confiscări nedrepte si pagubi simtietoare arata defectuositatele regulamentului, care aru trebui modificatu in sensulu evitârei pagubelor, a siecaneloru si a abuseriloru celu insotiescu.

Agentii de perceptiune au dreptulu de a dresà procese verbale, de a confisca si de a visita ori ce trasura sau birja si casse particularia. Ei potu opri pe or cine in drumu si a'lu intreba de beuturi, aceasta de buna seama nu adduce multa placere drumetieloru. Agentii sunt creaturele antreprenorulu si facu ori-ce in favoarea si interesulu lui. Agentii, ce dau bilete de transitu de la Bacău pentru Focsiani, poarta numele de Iancu Cherner, si altele ce se usiteaza in neamulu lui Iuda. Pe procesulu verbalu alu unuia ca Iancu Cher-

ner se face confiscarea, care de buna seama nu este nici in limitele lezei, nici in interesulu Statului.

In biletulu de transitu se cere a se indicà si loculu unde se transporta rachiulu. Intemplându-se ca in cursulu transportulu se se offere proprietarulu unu pretiu mai avantajiosu, elu nu'lu poate primi, din cauza că destinatiunea este ficsata: si aceasta, in locu se favorizeze comerziulu, 'lu impediçã, cea ce nu credemu se fia de interesulu neci alu producatorulu, neci alu Statulu.

In cursulu transportulu, apucându noaptea pe carasiu intr'o communa, se cere de art. 125 alu regulamentulu ca se depue tacsã cuvenita asupra beuturii ce are, si aduoa-di se restituiesce tacsã dupe justificarea scoaterei beuturii din communa. Justificarea cere mesurare. Aceasta de buna esama opresce circularea producteloru in locu se o inlesneasca; insa daca se intêmpla ca conducatorulu beuturiloru se nu poata depune tacsã, atunei pentru ca se treaca pria communa trebue se fia insotietu de agentulu beuturiloru si se 'i se plateasca cête 15 parale de vadra. Cu acestu chipu transportulu beuturiloru prin commune, transportu ce nu este supusu impositulu, devine unu isvoru de venitu mai mare de câtu insusi tacsã ficsata de lege; cãci este destulu ca se treaca rachiulu prin 8 commune, pentru ca se plateasca cête 15 parale de vadra in fiecare locu pênã la destinatiune inca o tacsã ca cea hotarâta de lege. Aceasta inca arata că regulamentulu a trecutu dincolo de lege, voindu se regulamenteze legea.

In toata communa prin care trece rachiulu cu biletu

de libera trecere, agentulu are dreptulu se'lu opreasca, se'lu coteasca si se'lu gradueasca. Astu-felu rachiulu plecatu din Botosiani la Focsiani poate fi gradatu si mesuratu si de trei-dieci de ori pe drumu, cea ce este cu totulu in contra articolului de libera trecere din legea beuturiloru.

Articolulu 8 din lege statuesce câ sunt supuse confiscarei si unei amende de la 200 pëna la 1,500 lei toate beuturile cari s'au addusu intr'unu chipu fraudulosu, etc. Articolulu 133 alu regulamentului pentru aplicarea legeri, trece de lege si diece ca amenda nu este colectiva ci individuale, prin urmare amenda se aplica la fie-care din persoanele cari au luat parte la o aceeași contraventiune, si apoi art. 134 dice caii, trasurile si ori ce alte obiecte, care au servitu la transportulu beuturiloru confiscate, se secuestreaza, cându contravenientii nu voesca sau nu potu se depue sau se garanteza indata dupe constatarea contraventiunei totalitatea amendeloru care le aru fi aplicabile. Unu esemplu întemplat. Unu ovreiu din Focsiani merge la Vârtisicoiu si cumpera unu buriu cu 12 vedre de rachiu, si tocmesce unu omu cu 7 lei ca se'lu adduca la Focsiani. A trecutu bariera fôra se dea de scire, a facutu dara contraventiune si a cadiutu in penalitatea prevediuta de art. 8 din lege. Cându sateanulu descarca buriulu la casa ovreiiului vine agentulu de perceptiune si confiscu rachiulu. Dara vedindu câ deli-cuentulu este saracu, nedemnu de a plati amenda ce insotiesce confiscarea, a confiscatu, in puterea art. 134 din regulamentu, si calulu cu carutia carausiului. Daca

s'aru fi întemplatu ca omulu se adduca din Vârtisicoiu in Focsiani pe vre unu negutietoru de vinu cu gemandanulu seu, confisca si gemandanulu drumetiului. Calulu si carutia s'au confiscatu, dându-se la a treia mâna.

Comisiunea ad-hocu, alcatuita din prefectu, casieru si primaru, imputerniciti a decide asupra confiscarei, pentru a nu lassà pe omulu nevinovatu a perde calulu si carutia sea pentru 7 lei chiria, a fostu silita a anulà procesulu verbalu de confiscare, ca astfelu se scape carausiulu de paguba la care 'lu supune regulamentulu.

CAPITOLULU III

POPULATIUNEA

§ 1. OBSERVATIUNI GENERALE.

Populatiunea este unulu din obiectele cele mai importante ce se afla in sositate, pe care o constitue, si in Statu, caruia 'i dà putere si marire.

In studiulu populatiunei avemu de insemnatu nu numai inmultierea ei dara si mizloacele cari o imultiescu sau o imputieneaza, mizloace care se reducu la hranirea ei. Inmultierea si hranirea populatiunei sunt foarte strênsu legate intre sine. Inca din vechimea cea mai departe de noi, chiaru de la ivirea celui antéiu omu pe paméntu, inmultierea a fostu scopulu ce a datu si hranirea stimululu si mizloculu de a'lu ajunge; căci

eata ce cetim in Biblia, la cartea facerei : Dumnedeu facându pre omu l'a pusu in raiulu desfaterei si 'i a disu : „*cresceti si ve inmultieti si mosceni'i pamântulu.*“ Crescerea si inmultierea sunt elementele esențiale ale puterei si, prin putere, ale stepânirii pamântului.

Pamântulu in sa nu se stepânesc, nici oamenii nu se inmultiescu, daca nu voru lucrâ pamântulu : de acea cultura pamântului, munca omului, cu unu cuvântu hranirea lui, sunt conditiunile necesarie esistintei omului, impuse chiaru de insusi Creatorulu seu ; căci totu in Genésă cetim că Dumnedeu a disu lui Adamu, devenitu culpabile : „*vei mânca pânea ta intru sudoarea fecei tale ; dupe acea l'a alungatu din raiu, ca se lucreze pamântulu din care era esietu.*“

A cresce si a se inmult, a cultiva pamântulu si a munci pentru a se hrani, eata problemele principale ce se gasescu in studiulu populatiunei si putemu dice alu intregi Economii politice.

Omulu, in sa, omulu intelliginte ; pamântulu, in sa pamântulu bunu ; apa, in sa apa venita la timpu ; caldura, in sa caldura cea datătoare de viatia, si toate cele-lalte elemente ce au facutu Dumnedeu, cându a facutu lumea, intr'unu cuvântu Omulu si Dumnedeu, Dumnedeu inspirându pe omu si venindu-i intr'ajutoru prin agentii fisici ce 'i dà in daru putu se creeze pânea pe care omulu trebuie se o manânce intru sudoarea fecei sale, pânea ce poate se faca ca omulu se traasca, se creasca si se se inmultiasca. Facerea dara a pânei este cu multu mai importanta, mai difficile de

obtinutu de câtu inmultierea omului. De acea si legile de cu:ându descoperite in inmultierea omului si traiulu lui dicu că pe cându oamenii se inmultiescu intr'o proportiune geometrica, pânea care trebuie se-i hraneasca urmeaza o proportiune aritmetica; adeca pe cându oamenii se inmultiescu din 2 in 4, din 4 in 8, din 8 in 16, din 16 in 32, din 32 in 64, din 64 in 126 si din 126 in 256, pânea care 'i hranesce se produce din 1 in 2, din 2 in 3, din 3 in 4, din 4 in 5, din 5 in 6, din 6 in 7, din 7 in 8, din 8 in 9.

Aceste duoe legi ale inmultierei si hranirei populatiunei s'a descoperitu de unulu din cei mari si mai strelociti economisti englezi, anume Malthus, care s'a ocupatu mai multu cu studiulu populatiunei, cu cercetarea causeru cari o inmultiescu sau o scadu si cu vindicarea releloru ce o bântue de câtu toti cei-lalti economisti.

Doctrina de astadi a creşterei si a scaderii populatiunei este resumata de unu altu eminentu economistu francesu, Domnulu Joseph Garnier, in urmatoarele 16 puncturi :

1. Populatiunea are o tendintia organica si virtuala a cresce mai repede de câtu mizloacele de esistentia.
2. Ori care populatiune este silita a se margini in cuantitatea mizloacelor de esistentia.
3. Insa aceasta marginire poate fi facuta de omulu insusi sau determinata de sufferintiele, saracia, si viciulu ce insotiescu inmultierea escesiva a populatiunei sau a capitalului ce poate intrebuintia.

4. Nemarginirea preventiva a numerului copiilor este contraria intereselor familieri, societății și moralei.

5. Este escesu de populațiune într'o țiarra, unde o parte din locuitori, cu toate că are toată aptitudinea fizică și morală cerută de munca, se află în neputința permanentă de a îndești trebuințele vieții.

6. Escesul de populațiune este în genere produsu de sărăcia, a căreia caracteru esențialu este neprevăderea, și care conduce la înșotieri de timpuriu, pre tinere, și prin urmare pre prolifică.

7. Pentru același cuvântu, traiulu bunu oprește înmulțirea populațiunii.

8. Într'o țiarra unde populațiunea este mai mare de câtu subsistenția ei sau de câtu mijloacele offerite muncii, sau mai bine dicându de capitalulu întrebuințiatu în munca, locuitorii traiescu sau în ticălosia sau într'o sărăcia lucia. În casulu de anteu populațiunea crește repede, fără ca se aibă vre o stepânire; în casulu de alu doilea, mortalitatea, rezultatu alu lipsei și alu suferințelor, oprește creșterea ei.

9. Teoria lui Malthus este adevărată, dacă nu cumu este formulată, celu puțin în înțelesulu ei generalu.

10. Trei circumstanțe potu aduce traiulu bunu într'o populațiune bătută de sărăcia: 1 emigrațiunea pe o scară vastă; 2 sporirea capitalulu destinat muncii; 3 și scăderea prețulu lucrurilor necesare vieții prin libertatea comerțulu.

11. O lege bună care se dea ajutoru, se nu lasse se moară de foame pe cei săraci.

12. Populatiunea nu trebuie să se radieze, pentru a contrabalansa efectele principiului creșterii ei, nici pe puterea constituiunilor politice, nici pe speranțele unei noi organizări sociale, nici pe slabul ajutoriu alu milosteniei.

13. Emigratiunea, îmbunătățirea agriculturii, progresele industriei, sporirea capitalului, reformele și progresele economice, pot neutraliza până la un oare-care punctu energia principiului populației; însă efectele lor se arată mai încet de câtu creșterea numărului oamenilor.

14. Familiile trebuie să nădăjduiască mai multu în ele însele, în munca lor, în purtarea lor, în prevederea lor de câtu în alte mijloace.

15. Principiulu populației, departe de a fi o piedică neînvingătoare îmbunătățirii soartei mulțimilor, este din contra aluatulu progreselor, cându este menținutu de înțelegerea omului.

16. Este de interesulu socialu a da populațiunilor cunoștința lucrurilor așa cum sunt, așa cumu trebuie să fie după legele naturii, așa cumu le constată Economia politică venindu în ajutorulu Moralei. Aceasta cunoștința le povățuiesce în cererile lor și le permite a dobândi ceea ce este dreptu, le dă ideile de înțelegere, de demnitate, de ordine și de prevedere, fără de care toate îmbunătățirile devin zadarnice.

Cunoștința lucrurilor este și pentru populațiunea noastră una din cele mai de înțelesuri trebuințe ale sale.

§ 2. POPULATIUNEA JUDECIULUI PUTNA.

La 1859 s'a facutu cea mai de pe urma numerare generale a populatiunei din judeciulu Putna, ca si din toata tearra: de acea vrându nevrându cáta se reproducemu aici cifrele enunciate de către commisiunile de statistica din 1859. Apoi la 1868 s'a facutu enumerarea strainiloru; dara nici aceasta nu s'a comunicatu publicului intr'unu chipu oficiale, o vomu inserá cu toate aceste asia neelaborata, necontrolata, necorrectata, dupe cumu ne amu putut'o procura de la officulu centrale de statistica din ministerulu de interne.

Nu putemu prevedea care va fi soartea proiectului de lege relativu la organisarea serviciului statisticu, proiectu ce s'a prezentatu Camerei, care l'a cercetatú in sectiuni si a numitu si delegati, si acestia au numitu si raportoru pe Domnulu Simeonu Mihalescu. Amu dori ca raportorulu se faca patru imbunatatieri proiectului de lege: 1 se'lu simplifice cátu va putea mai multu, stergéndu fôra mila la commissiuni si sub-commissiuni; 2 se dea statisticeei organe speciale care se se ocupe cu dênsa in fie-care judeciu, adeca se se pue la locu raportorii statistici, agentii cari au se faca lucrulu; fiindu cá este lucrulu firescu cá cine voesce scopulu trebuie se dea si mizloacele; alu 3 se ficseze periodulu facerei recensiméntului generalu din 5 in 5 anni, sau din 7 in 7 anni; si alu 4 se se faca recensiméntulu generalu chiaru in annulu acesta.

In Francia se face recensiméntulu generalu din 5 in 5 anni. Primarii sunt singurii insarcinati cu aceasta

lucrare. In târguri se potu ajuta cu agentii contributiunilor directe si indirecte. Numeratulu este personalu si nominatifu, adeca agentii insarcinati alu face, se ducu din casa in casa si ceru pre câtu potu sciintiele de la insusi locuitorii loru despre secsulu, starea civile a indivisiloru, vrâsta, professiunea, nationalitatea si cultulu loru. Populatiunea flotanta din inchisori, casarme, spitale, scoli se denumbreaa intr'o singura di. Asemenea primarii facu si recensimântulu pe care 'lu scriu separatu intr'o tabela ad-hoc ale populatiunei, ce serva de basa asiediarei impositeloru.

Afara de aceasta, primarii in cele de antêiu dile ale lunei lui Ianuarie pregatescu tabela nasceriloru, insuratieloru si mortieloru ce s'au inserisu in registrele starei civile in cursulu annulu ce espira. Aceste tabele sunt redigate in duplu esemplaru : unulu este depusu in arhiva communei si altulu este adressatu prefectulu care, prin raportorulu statisticu, controleaza toate tabelele communale ale judeciulu si le inainteaza ministerulu de interne, si aceasta la rîndulu seu, controleasa toate tabelele din toate judeciele.

Clerulu din judeciulu Putna era alcatuit in 1859 din 1,163 capi de familia, din care 944 barbati si 219 femei, si anume : in Focsiani 66 barbati si 10 femei, in Panciu 56 barbati si 2 femei, in Odobesci 18 barbati si 7 femei, in Adjudu 4 barbati si 6 femei, in Nâmo-loasa 2 barbati, in plassa Zâbrautii 213 barbati si 76 femei, in Gârlele 229 barbati si 103 femei, in Râ-caciuni 146 barbati si 18 femei, in Billiesci 97 bar-

bați și 1 femeia, și în Vrancea 164 bărbați și 1 femeia.

Starea civilă a clerului cuprinde 691 însurați, 144 burlaci, 109 veduve și 209 veduve, peste totu 1,163.

Secsulu clerului coprinde 1,825 parte barbătească și 1,649 femeiască, peste totu 3,474.

	barbati	femei	totalu
Vrâsta conține. . .	944	219	1,163
Copii de la 5 la 15 ani	712	674	1,386
Copii de 15 la 25 ani.	169	756	925
Peste totu .	<u>1,825</u>	<u>1,649</u>	<u>3,474</u>

Cultivatorii capi de familie sunt în judeciu 26,695, și anume:

	barbati	femei
În Focsiani	372	51
„ Panciu.	13	4
„ Odobesci.	274	69
„ Adjudu	153	46
„ Domnesti.	70	15
„ Nâmoloasa	5	—
„ plasa Zăbrauții	5,729	596
„ „ Gârlele	3,732	672
„ „ Râcaciuni	4,584	899
„ „ Billiesci.	3,674	324
„ „ Vrancea	4,653	760
Peste totu .	<u>23,259</u>	<u>3,436</u>

Totalu generalu . 26,695 c. de f.

Starea civilă a cultivatorilor numera 20,992 însurați, 539 burlaci, 1,798 veduve și 3,436 veduve.

Secsulu cultivatorilor are 45,497 barb. și 43,126 femei, peste totu 88,623 suflete.

POPULATIUNEA JUDECIULUI PUTNA 165

	barbati	femei
Vrăsta numera	23,259	3,436
Copii de la 1 la 15 anni . .	17,908	16,422
Copii de la 15 la 25 de anni.	4,330	23,268
Peste totu .	<u>45,497</u>	<u>43,126</u>
Totalu generalu .	<u>88,623</u>	

Meseriasii pamânteni sunt capi de familia 1,625, din cari 1,351 barbati si 274 femei, si anume: in Focsiani 736 barbati si 179 femei, in Panciu 73 barbati, in Odobesci 160 barbati si 62 femei, in Adjudu 104 barbati, in Námoloasa 108 barbati si 9 femei, in Zâbrauti 21 barbati, in Gârlele 111 barbati si 24 femei, in Rácaciuni 176, in Billiesci 10 barbati si in Vrancea 1 barbatu.

Starea civile a meseriasieloru numera 1,199 insurati, 45 burlaci, 107 veduvoi si 274 veduve, peste totu 1,625.

Secsulu 2,834 parte barbateasca, 2,826 femeiasca si 768 calfe, peste totu 6,288.

	barbati	femei	totalu
Vrăsta capiloru de familie	1,351	274	1,625
„ de la 1 la 15 anni	1,119	970	2,079
„ de la 15 la 25 anni	374	1,442	1,816
Peste totu .	<u>1,483</u>	<u>2,412</u>	<u>5,520</u>
Si calfele			768
Totalu de suflete .			<u>6,288</u>

Comerciantii pamânteni sunt 600 de toti, din cari 471 barbati si 129 femei, si anume: in Focsiani 260 barbati si 79 femei, in Panciu 90 barbati si 45 femei, in Odobesci 16 barbati si 4 femei, in Adjudu

41 barbati, in Námoloasa 23 barbati, in Domnesci 6 barbati, in plassa Zábrautii 27 barbati, in Ráca-ciuni 56 barbati si 1 femeia, si in Vrancea 3 barbati.

Starea lor civile este: 418 insurati, 4 burlaci, 49 veduvi si 129 veduve.

Secsulu: 1,189 parte barbateasca si 1,026 femeiasca, peste totu 2,215.

	barbati	femei	totalu
Vrásta membr. de familia	471	129	600
„ de la 15 la 25 anni	261	519	780
„ de la 15 anni mai josu	457	378	835
Peste totu .	<u>1,189</u>	<u>1,026</u>	<u>2,215</u>

Supusii straini numerá 260 capi de familia, din cari 232 barbati si 28 femei. Starea lor civile co-prindea 197 insurati, 17 burlaci, 18 veduvoi si 28 veduve, peste totu 260. Vrásta 133 de la 25 pëna la 15 anni barbati si 253 femei; de la 15 anni in josu 196 baeti si 486 fete. Secsulu 561 parte barba-teasca si 514 femeiasca.

Clasele ce au fostu scutite de dári formau 1,240 capi de familia, din cari 929 barbati si 311 femei. Starea lor civile: 660 insurati, 118 burlaci, 151 veduvoi si 311 veduve. Vrástu: de la 15 la 25 de anni 393 barbati si 829 femei, de la 15 la 1 annu 514 barbati si 536 femei, peste totu 907 barbati si 1,365 femei. In fine secsulu numerá 1836 parte bar-bateasca si 1,076 femeiasca.

Jidovii erau in 1859 capi de familia 644, din cari 581 barbati si 63 femei, imprastiati in judeciu, pre-cumu urmeaza :

	barbati	femei
In Focsiani	296	34
„ Panciu	57	5
„ Odobesci	73	14
„ Adjudu	65	10
„ Domnesci	27	2
„ Námoloasa	25	1
„ plasa Zâbrautii	12	—
„ „ Gârlele	5	—
„ „ Râcaciuni	9	—
„ „ Billiesci	12	—
„ „ Vrancea nici unulu	—	—
	<u>581</u>	<u>63</u>
Peste totu .	581	63

Starea civile: inurati 546, burlaci 6, veduvoi 29 si 63 veduve, totalu 644.

	barbati	femei
Vrâsta de la 15 la 25 anni	212	627
„ de la 1 la 15 anni	664	581
Membri de familie.	581	63
	<u>1,457</u>	<u>1,271</u>
Peste totu .	1,457	1,271

Secsulu are 1,457 barbati si 1,271 femei, peste totu 2,728 suflete.

Jidovii, presupuindu cá au fostu bine numerati in 1859, s'au inmultietu in cursu de dece anni, intr'o proportiune foarte considerabile prin venirea loru din alte locuri si mai alesu din Galitia si Russia.

Resumatulu generale alu populatiunei este 16,041 suflete in târguri si 88,115 in sate, peste totu 114,116 suflete, dupe cumu se arata in urmatoarea tabela si-
noptica :

LOCUINȚIA POPULAȚIUNII	Clerul	Cultivații	Mese-riși	Comer-cianți	Supuși străini	Clasele scolare	Jidovi	Orfani	Secula		Totalul sutetelor
									barb.	femei	
Focșani . . .	294	1,437	3,237	1,360	788	1,164	1,472	—	5,250	4,502	9,752
Panciu . . .	35	44	257	384	48	200	180	4	567	58	1,152
Odobesci . . .	88	981	625	57	34	167	335	13	1,200	1,100	2,300
Adjuda . . .	19	600	375	163	44	51	323	—	856	729	1,585
Domnescii . . .	—	251	20	16	18	9	120	—	210	234	444
Namoloasa . . .	6	19	394	92	13	134	137	13	508	300	808
Totalu . . .	442	3,332	4,918	2,072	942	1,726	2,577	30	8,591	7,450	16,041
Zăbrauți . . .	775	20,750	62	114	2	238	49	189	11,414	10,765	22,179
Garlele . . .	823	10,403	431	—	45	525	24	64	6,251	6,064	12,315
Răcăciuni . . .	542	18,888	70	22	13	474	37	105	9,895	9,453	19,348
Billiescii . . .	369	14,199	33	—	70	488	41	27	7,931	7,292	15,227
Vrancea . . .	523	18,244	6	7	—	61	—	285	9,862	9,184	19,046
Totalu . . .	3,020	81,684	602	143	130	1,798	151	590	45,350	42,762	88,115
Totalulu generalu . . .	3,474	85,016	5,520	2,215	1,072	3,511	2,728	620	53,944	50,212	104,156

Nationalitatea populatiunii din judeciul Putna se resuma in urmatoarea tabela sinoptica :

NATIONALITATEA	Cleru	Cultivatori	Meseriasi	Comerciantii	Supusi	Scutiti	jidovi	Totalu sufletelor
Româna	3204	84157	5151	1531	23	2394	620	97980
Greaca	30	24	21	26	126	29	—	292
Slava	41	27	290	329	53	63	—	803
Romana	12	493	2	10	127	66	—	608
Ungara	55	—	—	27	1	—	—	83
Armeana	19	6	14	199	17	34	—	289
Turca	5	—	—	—	—	—	—	5
Germana	98	—	—	70	523	—	1728	3428
Totalu	3474	84707	5478	2192	870	2506	1728	104156

Cultulu populatiunii din judeciulu Putna se arata in urmatoarea tabela sinoptica :

Ortodocsi	3234	84181	5172	1557	185	3323	—	98272
Lipoveni	41	27	290	—	—	53	—	44
Apusani	22	634	44	329	293	88	—	1410
Protestanti	55	172	—	51	1	66	—	341
Gregoriani	19	6	14	199	17	34	—	289
Mahometani	5	—	—	—	—	—	—	5
Mosaici	98	—	—	79	523	—	2718	3428
Totalu	3474	85030	5520	2215	1019	3574	2718	104156

Protectiunea supusieloru straini : 120 Austria, 37 Grecia, 57 Prussia, 30 Anglia, 1 Russia, 2 Turcia, 14 Frantia, 1 Sardinia, peste totu 260, din care 146 sunt suditi adeverati, eara 114 pamânteni suditi.

Profesiunea capiloru de familia din judeciulu Putna coprinde : 138 calgari, 149 calugaritie, 241 preoti,

9 diaconi, 333 dascali, 23,259 cultivatori, 1,543, meseriasi, 539 comercianti, 899 calfe, 6 arendasi, 108 functionari, 14 profesori, 1 avocat, 3 medici, 2 spitieri, 4 moasie, 1 zugrafu, 14 slujbasi politienesci, 30 soldati, 33 pompieri, 86 jandarmi, 6 ciocli, 6 fanaragii, 54 precupeti, 56 cârciumari, 342 servitori, peste totu 27,871.

Toata suflarea din judeciulu Putna contine 155,891 suflete in 29,439 familii, cea ce face câte 5 suflete si ceva de familia.

Raportulu intre populatiune si pamântu este de 1,172 suflete pe o leghia, in termine de mizlocu; insa populatiunea nu are aceasi densitate in toate plasiile: asia in Billiesci, plassa de câmpu, este cea mai multa populata, acolo se afla 1,853 suflete pe o leghia; in Vrancea, plassa de munte, este cea mai putienu populata din toate plasiile; fiindu că nu are de câtu 687 suflete pe o leghia.

§ 3. CORPULU ELECTORAL DIN PUTNA.

Populatiunea care produce si consuma, care face se circule si se imparta avutia, care, prin silintiele si economiele ei, formeaza capitalurile si devine printr'ênsele puterea si marirea Statului, a fostu multu timpu considerata ca o turma de oi care se mulgeau si se tundeau de către acei ce se constituau insii pastorii si conducetorii lor. Pastorii au crediutu că turma este facuta pentru pastori, eara nu pastorii pentru turma. Astadi, insa, lucrurile s'au schimbatu

si lumea crede că pastorii sunt facuti pentru turma, si de acea turma 'i pune, turma 'i tiene, turma 'i schimba.

Puterea suprema in Staturile moderne resida in populatiune, emanarea puterei si modulu esercitărei ei sunt regulate prin pacturile sociale, prin constitutiunile tierriloru. In constitutiune legea delegărei puterei este legea fundamentale a Statului. Aceasta lege, disa electorale, s'a facutu si la noi in 28 Iulie 1866. Ea nu s'a mai schimbatu din cea ce amu aratat'o in celu din urma studiu alu nostru despre Mehedinti. Dar de atunci si pēna acumu, in cursu de trei anni, s'au pusu in lucrare de patru ori: antēiu de către Domnulu Ion Ghica in 1867, alu duoilea de către Domnulu Ion Bratianu in 1868, alu treilea totu de către acesta si numai pentru Senatu, si alu patrulea de catre Domnulu Mihailu Cogălniceanu in 1869.

Aici aru fi locul ca se aratāmu causele ce au facutu ca populatiunea se fia chemata de patru ori in trei anni spre a'si allege sau primenī pe deputatulu sau senatorele ei, adeca pe delegatii puterei sale, si daca legea a fostu sau nu applicata cu sinceritate; căci de la applicarea cu sinceritate a legeri depinde adeverata sau mincinoasa representatiune a puterei suverane dintr'aceasta tiarra, precumu si legalitatea sau nelegalitatea tuturoru lucrăriloru si decisiunelor sale. Lumea scie ce s'au facutu, si cumu s'au facutu, si pentru ce s'au facutu totu ce s'au facutu. Judecata lumei este judecata lui Dumnedeu. N'avemu noi datorita a spune in acestu studiu care a fostu judecata lumei.

Lucrulu nostru se marginesce la cifre, la faptele sociale ce se exprima prin numere.

Corpulu electoralu din judeciulu Putna a fostu in 1868, la allegerea a duoa, facuta sub ministerulu Ion Bratianu, precumu urmeaza :

In collegiulu	I	inscrisi	30	si veniti la votare	30
"	II	"	52	"	"
"	III	"	445	"	"
"	IV	"	360	"	"

Alesii deputati a'i acestoru patru collegii au fostu : la celu I Domnulu Alexandru Balsiu ; la celu de alu II Domnulu Grigorie Apostoleanu ; la celu de al III Domnii N. Voinovu si Vidrasicu ; la celu de alu IV Domnulu Dimitrie Pruncu.

Collegiele pentru Senatu au fostu alcătuite :

Colegiulu	I	inscrisi	32	si votanti	26
"	II	"	82	"	72

Aceste duoe collegiuri au alesu de senatori : celu I pe Domnulu Costinu Catargiu si celu alu II pe Domnulu Asanaki Pamfilu.

Corpulu electoralu din 1869, cându s'au facutu a treia allegere sub Domnulu Mihalu Cogálniceanu, au fostu alcătuitu asia :

Colegiulu	I	inscrisi	44
"	II	"	79
"	III	"	556
"	IV	"	1,434

Aceste collegiuri au alesu : celu I pe Domnulu Alexandru Balsiu ; cel de alu II pe Domnulu Grigorie Apostoleanu ; celu de alu III pe Domnii N. Voinovu,

POPULATIUNEA. DENUMERAREA STRAINILORU 173

Vidrasicu si Balanescu si celu alu IV pe Domnulu Dimitrie Prunca.

Collegiulu pentru Senatu au fostu alcatuitu in 1869:

In collegiulu I inscrisi 32

„ II „ 82

Alegându celu antéiu pe Domnulu Alexandru Mavracordatu si celu de alu II pe Domnulu Pastia.

§ 4. DENUMERAREA STRAINILORU DIN 1868.

In 1868 s'a incercatu a se face unu recensământu alu strainiloru ce se afla in tiarra si n'a reusietu.

Astu-feliu lucrarea a remasu ca si cându nu s'ar fi fostu facuta. Cu toate aceste s'au addunatu destule materii fôra de interrogatoriu si fôra de instructiuni, si putemu dice chiaru fôra de rîndueala, dupe cumu se intrebuintiaza aceasta cându este se se faca o lucrare serioasa. Si aceste materii addunate stau si astadi in officiulu statisticu neelaborate, necontrolate, necorrecitate; câci nu au omul care se scia face ceva cu dênsele.

Tabela sinoptica ce ne amu procuratu despre rezultatulu definitivu alu denumerarei strainiloru din judeciulu Putna are 57 de coloane, pentru a aretá: 1 loculu nascerei, 2 secsulu, 3 starea civile, 4 numerulu membriloru de familia, 5 cultulu, 6 protectiunea, 7 timpulu de cându se afla in tiarra si 8 profesiunea.

Insierarea aceasta a materialului de resensemântu este destula spre a arata tuturoru câtu de straini erau de lucrarile statistice acei ce pretindeau cá ar fi

in stare a le conduce si cari cu aceasta pretentiune au luat emolumentele fõra ca se fia in stare a le res-cumpera prin servicii.

Cu toate cã nu punemu nici unu temeiu pe resulta-tele dobândite le insemnamu totusi aici spre sciintia :

In câte casse locuescu strainii ? Aceasta nu se scie, neci nu se arata, pare c'aru fi cu putintia a se face o denumerare de oameni, fõra de a incepe prin a con-stata numerulu casselor in care locuescu; cãci cu a-cesta locuintia se fieseaza oamenii pentru ca se poata fi numerati si pentru ca numerarea se se poata controla.

Cãti sunt capii de familia ? Nici aceasta nu se spune, cu toate cã cu acestia se incepe de obicinuitu nume-rarea oameniloru.

Dupe capii de familia vinu membrii de familia : si acestia sunt 1,691.

Secsulu arata cã sunt 660 barbati si 20 de femei : cãndu secsulu trebuie se arate cãti membri de familia din acei 1,691 sunt parte barbateasca si cãti feme-easca.

Starea civile arata cã sunt 519 insurati si 161 neinsurati, fõra a se spune cãti dintr'acestia sunt bur-laci, cãti vaduvoi si câte vadane.

La profesiunea strainiloru vedemu cã sunt 170 manufactori, 357 comercianti si 153 profesioni li-bere. La cultu se arata cã sunt 97 ortodocsi, 99 ca-tolici, 11 protestanti, 48 armeni, 425 jidani. Presu-puindu cã acesti jidani ar fi capii de familia si socotindu câte 5 membri in fia-care familia, numerulu jidani-loru straini aru fi de 2,125 suflete, adeca mai mare

de câtu numerul totalu alu strainiloru ce se arata a fi de 1,691; cea ce nu se poate, cea ce este, cumu se dice in matematica, absurd. Adaogându la acesti 2, 125 straini numerulu de 2,728 de suflete de jidani pamânteni, numerati in 1859, s'aru ridica numerulu totalu alu sufleteloru la 4,953 sau la 5,000, vorbindu in cifre rotunde. Acestu numeru este a 21 parte din populatiunea totale de 104,156 suflete numerate in 1859, cu toate câ de atunci si pēna acumu a sporitu si aceasta. Constatarea numerului jidoviloru a fost scopulu ce l'a avutu in vedere ministrulu ce a ordonat in 1868 facerea recensemētului strainiloru; dara n'a dobēnditu nici unu resultatu de oare-care insemnatate.

La protectiune se arata câ 244 tienu de cea româna, 313 austriaca, 5 russeasca, 9 francesca, 25 turca, 21 prussiana, 49 greaca, 7 angla, 1 serba si 6 hollandesa, de toti 680 insi (?) Fi-voru acestia capii de familia? Nu se spune; dara dâmu cu socoteala câ ei sunt.

La locul nascerei vedemu câ sunt 380 din România, 208 din Austria, 22 din Russia, 1 din Francia, 36 din Turcia, 1 din Prussia, 25 din Grecia, 2 din Anglia, 2 din Serbia, 1 din Germania si 2 din Belgia.

In fine se arata si timpulu de cându au venitu, adeca de la 1 la 6 luni sunt 19, de la 6 luni la unu annu 14, de la 2 pēna la 3 anni 33 si asia mai departe pēna la 24 si chiaru 27 de anni si mai multu, si in care colona sunt 237, adeca a treia parte din numerulu totalu alu strainiloru, daca acestu numeru ar fi 680 capi de familia.

§ 5. MORTALITATEA DIN 1866.

In annulu 1866 s'a bântuitu judeciulu Putna de epidemia cholerei in cursulu luneloru Iunie, cându au muritu 1,311 insi, Iulie cându au muritu 3,922 insi si Augustu in care au muritu 155 insi, adeca peste totu 5,378 insi. Dintr'aceasta suma sunt parte barbateasca 3,005 si parte femeiasca 2,373. Din suma de 3,922 oameni au muritu 1,475, avându vrâsta de 20 pēna la 60 de anni, si cari prin urmare au lassatu unu locu golu in impositile personale. De n'ar fi din altu interesu, macaru din acesta alu venituriloru Statului, si totusi ar fi destulu ca se se justifice mesurile ce aru trebui luate pentru a se feri locuitorii de boalele ce-i dieciuescu.

Mortalitatea cea mai mare a fostu in plassa Râciunii, unde au muritu 1,248, dupe aceâ in plassa Zăbrautii 1,216, apoi in plassa Gârlele 804, apoi in Vrancea 731 si in Billiesti 589 individe. In Focsiani au muritu 498, in Odobesci 215 si in Panciu 48 individe.

§ 6. STAREA SANATATIEI OAMENILORU.

Din toate puncturile de vedere starea sanatatiei oameniloru intereseaza economia generale a natiuneii: de acea pretutindenea se ocupa medicii si oamenii de Statu cu aceasta de mare insemnatate cuestiune. Bagâmu de seamu că cu câtu unu poporu este mai inaintatu in civilisatiune, cu atâtu cautarea de sanatatea

lui este mai îngrijita, și din contra cu câtu este pe o schitia mai josu in scara civilisatiunei, cu atât starea sanatației lui este mai abandonata, mai multu lasata in mâna babeloru, a descânteceloru și a tuturor credințeloru desiarte. S'a constatat că cu câtu oamenii sunt mai josu și mai saraci cu atât și moru mai multi, moru cumu se dice la noi cu dile. Medicii singuri nu sunt destui pentru a scapa oamenii de moarte, se ceru și o multime de alte imbunatatieri de facut pentru a inlatura causele care aducu moartea, precumu sunt miasmele pestilentifere din baltiele ce se afla in partea de josu a judeciuluu Focsianii, in plassa Billiestii, precumu sunt chiaru siantiurile din tîrgulu la Focsianii.

Afara de inlaturarea causeru naturale ce facu se moara oamenii cu dile, mai sunt multe alte cause economice și sociale care lovescu in sanatatea oameniloru, precumucasele cele rele și foarte putinu igienice, imbracamintea cea nepotrivita, și mai alesu alimentatiunea cea putienu substanciala și chiaru de multe ori contrarie sanatației.

Dupe observatiunile facute de Domnulu medicu Vainer, celu mai vechiu din medicii din Focsiani, boalele ce bântue judetiulu Putna, sunt urmatoarele :

In boalele sangelui syphilis este foarte intinsa in plasa Vrancei, ca in toate cele-lalte regiuni muntenoase din tiarra ; febrele tifoase sunt adese epidemice, inse cu caracteru bunu ; febrele intermitante sunt eudemice in plassele Răcaciunii și Billiescii, dupe cursulu apelor și in fine gussiele se gasescu in plassele Răca-

ciunii si Zâbrautii. Intr'o suta de tineri recruti din plassa Râcaciunii si Zâbrautii s'au gâsiti trei gusiati in 1868.

In boalele organiloru respiratiunei Astina (Emphysem tuberculosis) oftica face progresuri de câtu va timpu in totu judeciulu.

In boalele de piele corul, scarlatina morbille si ver-satulu (variolo) vinu adese ori ca epidemia; inse cu putiena mortalitate; râia (scabies) este foarte latieta in plassile de munte; lepra (pellagra) in toate plassile, mai cu seama la campia in timpulu verei. La recrutarea tîneriloru din plassa Râcaciunii s'au constatatu in 1868 Farus (rosevia,) chelbea la 12 dintr'o suta: chelbea bântue plassiele Râcaciunii, Garlele si Billiescii.

Vaccinarea copiiloru este foarte negliata in judeciulu Putna, dupe cum spune si prefectulu in espunerea situatiunei judeciului pa annulu 1868.

§ 7. MOVEMENTULU POPULATIUNEI.

Studiulu movementului populatiunei este unulu din cele mai vaste si mai avutu in invatiaminte folositoare si necesarie omului de statu si a savantului, legiuitorului si insusi guvernatorulu. Ramurile acestui studiu sunt foarte numeroase si de o importantia majora in toate calculele ce se facu asupra nasceriloru, si mortileru si mai alesu asupra tinerii visticiei. Credem ca timpulu incercâriloru si a invatiamentului oameniloru insarcinati cu tinerea actoloru civile in tarrâ s'a strecuratu ei ca a sositu acela in care am

TERITORIULU. MUVEMENTULU POPULATIUNEI. 179

putea si noi se fimu in stare, dupe unu recensementu generalu, a tinea si a elabora muvmentulu populatiunei asia ca se ne dea rezultate sigure si cu dênsele se respundemu la toate cerintiele statisticeei internationale cu cari acum se ocupa toate Staturile câte au ajunsu la acea treapta de civilisatiune ca se simpta in toata intensitatea trebuintia de a se cunoasce pe sine insele.

Avemu, in mâna extractulu registreloru acteloru civile din judeciulu Putna pe anii 1867 si 1868. In 1868 s'au nascutu 3257 de copii, din cari 1754 baeti si 1503 fete. Dintr'acesti copii 3207 sunt din parinti cununati si 50 din cei necununati. Intr'acesti copii nu intra si acei ai jidaniloru, cari inca n'au inceputu a se inscrie, de aceea in cei 3257 de nascuti din judeciulu Putna nu sunt trecuti jidani ci numai 3221 ortodocsi, 18 catholici si 18 armeni.

In 1868 au muritu in judeciulu Putna 2858 de individe. Vra se dica nascerile coversiescu mortiele. Intre acesti morti 1597 sunt de parte barbateasca si 1261 de cea femeiasca. Cu toate ca se nascu mai multi baeti de cât fete; inse baetii moru mai multu de catu fetele, si aceasta face ca in populatiune se fia mai multa parte femeiasca de cât barbateasca. Intre morti, copii nascuti-morti sunt optu baeti si trei fete. Copii morti pênza la unu anu sunt 377 baeti si 281 fete, peste totu 658. Copii morti pênza la 7 ani sunt 596 din cari 304 baeti si 292 fete. De la 7 pênza la 20 de ani au muritu 170 barbati si 157 femei, peste totu 327. Aici lipsesce perioada de la 7 pênza la 15

anni, când viația este cea mai sigură și mai lungă ; și lipsese de bună seamă din cauza că acei ce au ordonat și au făcut tabelele actelor civile n'au știut și scopul pentru care se însemna vârsta morțitelor. Cu toate acestea, acum congresul internațional de statistică de la Haga au cerut a se trece și la nașterea vârsta tatului și a mamei. De la 20 până la 40 de ani au murit 943 înși, din care bărbați 546 și femei 397. Până când merge mortalitatea scăzând, de la naștere începând, și de când începe a crește și cum merge? Eată ceea ce nu putem ști din tabelele reu formulate ale actelor civile ; și cu toate aceste tabele se fac pentru un scop oare-care și încă pentru scopul care interesează mai mult omul ca ființa viețuitoare. Până la 80 ani au murit 177 moșnegi și 24 de babe, peste totu 291 din 2858 de morți. În fine și femeile, cari moru mai puțin de cât bărbații, de la naștere până la cele mai adânci bătrânețe, încep și ele de la 90 de ani în sus a muri într'un număr mai mare de cât bărbații.

Însurații în 1867 sunt 1750, din cari bărbați la I cununia 620, la a II-a 277 și la a III 15 ; iar femei la I-a 607, la a II-a 230 și la a III-a 1. Vârsta de la cununați lipsese cu totu spre cea mai mare daună a științei. Ceea ce arată aceste cifre este că mai multe femei se cununa de a doua oară de cât bărbați, ceea ce este o probă de moralitatea părții bărbătești ; și mai mulți oameni trecu la a treia cununie de cât femei : raportul este precum 15 bărbați la I femeie.

În anul 1868 s'au născut 3313, vra se dica

TERITORIULU. MUVEMENTULU POPULATIUNEI. 181

nascerile mergu crescându de la unu annu la altulu ; in 1867 au fostu 3257 ; crescerea este de 56 , este mica, neînsemnata chiaru, dar in fine este creștere !

In 1868 au muritu 2821, mai putieni cu 37 de cât in 1867 ; fiindu că in 1867 au fostu 2858 morti. Pe câdu nascerile sporescu in judeciu , mortile scadu : scadu putienu , dar in fine scadu.

Insuratii in 1868 sunt 1862, adeca cu 112 mai multi de câtu in 1867. Si casatoriile cresc. Casatoriile de I-a cununia au fostu, in 1868, 749 barbati si 779 fete, la a II-a 175 barbati si 149 femei si la III-a cununie 7 barbati si 3 femei ; si in acestu annu totu mai multi barbati de câtu femeiau trecutu la a treia cununie.

§ 8. STAREA INVATIAMENTULUI DIN JUDECIULU PUTNA.

In judeciulu Putna sunt 9 scoale urbane cu 877 bâeti si 360 fete, adeca cu 1,237 copii. Scoalele rurale sunt de toate numai 21 cu 691 bâeti si 10 fete, adeca cu 701 copii. In scoalele particulare sunt 42 bâeti si 35 fete. Facându socoteala gâsimu că intr'acestu judetiu vine câte unu copilu la scoala de fie-care numeru de 16 familii.

Neingrijirea de invatiatură este aceea ce arata aceste cifre ; si cu toate aceste invatiatura este averea omului seracu si podoaba celui bogatu.

Neingrijirea de invatiatura se resfrânge asupra suferintei ce se vede in toate lucrările câte au de scopu satisfacerea celoru mai de antéiu trebuintie ale populatiunei.

„In producerea avutiei, dice eminentele economistu francesu, domnulu Michel Chevalier, in introducerea raporturilor espositiunei universale din Paris, specia omeneasca este mai de pretiu prin intelligintia de câtu puterea muschiloru si de unde urmeaza câ omulu face cea mai mare prostia, când, voindu se isbuteasca in industria, negliazia de a'si desvolta puterile sale intellectuali.“

„Urmeaza asemenea câ nici guvernele nu-si implinescu datoria loru, in privirea progresseloru industriei (si prin industria se intielege si agricultura, si manufactura si commerciu) si a tuturor celorlalte progressuri, nedându popoareloru mizloacele dobendirei unei bune invatiaturi, pre câtu depinde de dênsele de a le-o impartii. Aceasta insemneaza a pregati caderea si injosirea natiunei in alaturare cu restulu familiei omenesti, care se ridica neincetatu cultivându spiritulu ei si ingrigiându facultatiile sale.“

Multu timpu la noi nu s'a cautatu de invatiatura poporului, totu timpulu cându nici insusi boerii cei mari nu sciau de câtu a-si iscali numele. Dar de vre o câtu-va timpu s'au deschisu scoli si vediându unii din societatea noastra, acei mai antéiu statatori cum câ prostimea se ridica prin invatiatura, au intiellésu câ de acumu inainte nu mai poate fi cine-va mare si de oare-care insemnatate in aceasta tiarra de câtu in puterea invatiaturei, si asia s'au pusu pe de o parte pe invatiatu carte si pe de alta pe opritu lumina invatiaturei ea se nu resbata in massa numerului celui mai mare. De câti-va anni inse cu toate piedicele, in-

vatiamântulu se latiesce si tinde a se statornici definitivu infintiendu si perfectionându invatiamântulu primaru si toate cele-l'alte grade de invatiamântu.

„Lumea cauta a face invatiamântulu primaru, dice mai departe economistulu francesu citatu mai susu, câtu se poate mai favorabile inaintârei industriei, făcându se strebata bine-facerile cunosciintelor potrivite in toate treptele societății pēna si la cele mai de josu si mai umilite.“

„Este foarte departe invatiatura primaria de ceea ce trebuie se fia. Pēna ce guvernele europene nu voru indrepta ochii spre cea-l'alta margine a Atlanticeii, spre a-si assimila ceea ce se face acolo cu invatiamântulu primaru, in Statele de nordu ale Uniunii Americane, voru remanea espuse la imputarea de a nu plăti civilisatiunei o datoria santa. Evenimentele nu arata ele oare că guvernele ce s'au apropiatu de acelu modelu n'au de câtu se se felicite? Prussia ajuns'ar fi ea oare la gradulu de putere ce are astadi, daca n'ar fi ingrighiatu atâtu de multu invatiutura primaria? Dar Svitiera, in mizloculu rîpeloru si a muntieloru ei, si pe unu pamēntu atâtu de ingratu, pututu'ar fi ajunge la prosperitatea de care se bucura, daca guvernele cantoaneloru ei si guvernulu federale n'ar fi consideratu in toate actele si in toate hotaririle loru invatiatura ca cea mai de antēiu trebuintia a popoareloru?“

„Invatiatura este unu bine a cărui necesitate este simtieta de populatiuni; inșe trebuie a se intiellege oamenii asupra cualității si intinderei ce trebuie a se da invatiamântulu ce se cuvine a se impartii populatiu-

nilor sarace, muncitorilor din târguri si din sate.“

„Daca tiarranii, pe care trebuie a'î cita mai multu de câtu pe cei-l'alti, fiind câ sunt cei mai uitati, nu sciu nimicu din mecanica, cum voru putea pricepe ei alcatuirea macinelor, fôra de care agricultura de acum inainte nu mai poate satisface trebuintia publica si se dea nitielu traiu bunu acelor ce o practica? Daca cultivatorulu este cu totulu strainu de chimia, cumu va intiellege elu intrebuintiarea ingrasiariloru si cumu va sci se faca sau se intrebuintieze pre cele bune? Notiuni de botanica, de phisica, de meteorologia, de istoria naturale sunt asemenea necesarie acelu ce cultiva pamântulu. Si nu trebuie a dice câ aceste sciintie sunt multe si nu se potu intiellege de cât de inteligentiele cele alese. Nu este cu putintia oare a condensa mediulu celu folositoru intr'unu invatiamentu care se fia la inaltiimea spiriteloru celoru mai ordinare? Desemulu asemenea este tributoru si folositoru. Cultivatorulu americanu care, din nascere nu este mai inteliginte de câtu tiarranulu nostru, priimesce, in Statele de Nordu, educatiunea ce noi ceremu aci pentru tiarranulu nostru, si nu remâne mai putienu lipitu de profesiunea sa, elu o iubesce cu atâtu mai multu cu câtu ast-felu ea-i devine mai folositoare.“

„Omulu de la tiarra este mai in nevoia de a'si fi siesiu de toate de câtu târgovetiulu, pentru cuvântulu câ este mai isolatu, ar trebui se se dea clasei agricole o invatiatura mai intinsa si mai variata de câtu locuitoriloru din târguri. Si acum tocmai din contra se face. Invatiatura ce se da in scoalele primarie din

sate, se reduce la mai nimica, afara de citire, scriere, numerare si de religiune, ea este dar invederatu ne-indestulatoare. Si inca ce-va mai multu, metoadele de invatiamentu suntu astu-felu că copii prindu ura si desgustu de invatiatura. Asteapta cu nerabdare se scape din scoala, unde regulatu se tienu robiti oare intregi de lungi; multi dintr'ensii fugu, âmbra fugari si se lasa chiar de a mai invatia se scrie si se citeasca. Ei intra ast-felu in viatia, purtându o greutate de o nestearsa ignorantia, spre cea mai mare paguba a societății si a loru insusi.“

Situatiunea ce se face invatiatoriloru primari nu este din acele care se-i indemne a imbratiasia aceasta penibile profesiune. Scutire de oaste si de toate dârile, o leafa multiamioare ar fi singure in stare ca se-i indemne a se face invatiatori. Domnulu prefectu de Putna spune că au facutu scoale; dar n'are invatiatori ca se-i pue intr'insele; si cumu-i va avea cand soartea loru este mai proasta fie câtu a unui veze-teu? S'a facutu, spune prefectulu in espunerea situatiunei judeciului, o scoala normale in care s'au adunatu 12 copii ca se invatie se se faca invatiatori; pare c'ar fi dinstulu a boteza o scoala cu numele de normale pentru ca se si fia scoala normala. Eata ce dice bunulu nostru invatiatoru in Economia politica, marele economistu francesu, pe care 'lu urmarirâmu pasu cu pasu in toate cele ce amu disu mai susu.

„Scoalele normale, unde invatiatorulu se pregatiese la a implini datoriile sale, sunt in genere foarte putienu inzestrate cu acea ce poate desvali spiritulu

omului si impodobi capulu seu. Ar trebui ca fie-care dintr'aceste scoli se aiba o biblioteca buna, unu cabinetu de fisica, de botanica si zoologia, modele de macinile cele mai intrebuintiate si mai alesu din varietatile cele mai caracteristice ale macinei cu aburu, macinei fixe, locomotivei si locomobilei, unu assortimentu de instrumente de meteorologia, pentru a observa timpulu, si, in fine unu laboratoriu de chimia, unde fie-care invatiatoriu viitoriu se invâtie a face unu oare care numeru de operatiuni simple, analiza unei pietre calcaria, sau a unei huma, cercarea unui mineralu de feru. „Toate aceste lipsescu nn numai in Focsiani; dar nice chiar la scoale normale din Bucuresti nu sunt inca toate deplinite cele incepute a se face. Si apoi se voesce a se face scoala normala? Se face ori ce, a-fara de asemenea scoala.

In lipsa de invatiatori de sate, preotii din sate cari au essietu din seminarium potu lucra cu multu succesu la crescerea si invatiatura copiiloru, când ar fi chemati de ministeru ca pe lînga indatoririle preotiasci se ia asuprale si pre acele de invatiatori si cresctori ai copiiloru, nefindu nici o imponcisiare de misiuni intre aceste duoe indatoriri. Pentru a inlcnsi realizarea acestei idee salutaria, la care bucurosu ar lua parte toti preotii esieti din seminarium, dupe cum ne au assigurat venerabilulu protoiereu alu judeciului, santia sa parintele eonomulu Ion Chiriacu, dâmu aiei lista de preotii seminaristi atâtu a celoru ce se afla in urbea Focsianii câtu si a celoru asiedati in judeciu. Aceasta lista arata si numerulu preotiloru

formati in seminarii si asiadiati in judeciu p[er]na acum in annulu 1869. Numerulu este foarte redusu, consider[ând]u si aceasta c[ă] seminariile nu sunt indestulu de populate pentru ca se poate conrespunde cu preotii cuviinciosi la trebuintile cele spirituale si religioase ale poporului.

1. Preotulu Ioan Nistorescu servitoru la Biserica S-tulu Nicolae vechiu.

2. Preotulu Ioan Dimitrie Paraipanu la Biserica S-tulu Ioan.

3. Preotulu Teodor Georgiu la Biserica S-tulu Nicolae nou.

4. Preotulu Dimitrie Anghelu la Biserica Intrarea in Biserica din Tabaci.

5. Preotulu Michailu Georgescu la Biserica cu patronu Prea Cuvioasa Parascheva numita Domneasca.

6. Preotulu Tache Marosinu la Biserica cu patronu Profetulu Samuilu.

7. Preotulu Stefanu Munteanu, ocolulu Billiesci.

8. Preotulu Dimitrie Neagu la Biserica cu patronulu Inaltiarea din comuna Nanesti.

9. Preotulu Dimitrie Dinu, diaconu la Biserica Prea cuvioasa Paraschiva, comuna Suraia, ocolulu Billiesci.

10. Preotulu Dimitrie Badenschi la Biserica din t[er]gulu Agiudu nou, ocolulu R[ă]cacitni.

11. Preotulu Dimitrie Munteanu la Biserica cu patronulu Prea Cuvioasa Paraschiva din communa Capatesti.

12. Preotulu Grigorie Teodoru la Biserica cu patronulu S-tulu Vasile din comuna Padureni.

13. Preotulu George Munteanu, la Biserica cu patronulu Nascerii Precestei.

14. Parintele Grigorie Anastasiu, la Biserica cu patronulu S-tii Voevodi din communa Tifesti.

Insusi esistintia si traiulu populatiunei rurale, lipsita de hrana sufletului ca si de hrana trupului, sete pussa in pericolu de imprejurările nenorocite ce o bântue. Foametea si camataria, care este mai terribila in efectele ei de cât însu'si lipsa, s'au asediatu la radecina populatiunei si a inceputu a o roade. Mersulu spre inmultirea populatiunei s'a molcomitu; câci si aceasta cere oare-cari conditiuni peutru a se putea desvolta. Faptulu acesta este celu mai gravu din toate câte ne arata statistica; fiind-câ elu represinta toate cauzele cele rele cari bântue populatiunea.

In privirea stârei morale a populatiunei, prefectulu spune urmatoarele: „Biserici sunt pe la toate comunele, inse ele sunt putienu frecventate. . . Preoti sunt la toate Bisericile, inse avându nu mai pamântulu ce le dâ legea se gasescu redusi a'si cauta esistentia loru dilnica in munca, astu-felu câ serviciulu divinu suffera si prestigiulu Bisericeii slabesce din di in di, disparându garantia cea mai puternica pentru moralitatea publica. “

Aceasta stare fisica si morala a populatiunei, constatata oficialmente de către insusi autoritatea suprema a judeciului, nu are ea vre o inriurire asupra tuturilor celoru-l'alte stâri ale populatiunei? Noi credemu câ

are; si de aceea o semnalâmu chiamându asupra ei serioasa attentione atâtu a guvernului câtu si a particulariloru si mai alesu a celoru cârora legea comunala si judeciana pune indatoriri ce, de buna seama, nu se implinescu, de oare ce starea materiale si morale a populatiunei este atâtu de cadiuta din ceea ce a fostu si din ceea ce trebuie se fia.

§ 9. STAREA JUDECIARIA DIN JUDECIULU PUTNA.

Cându in poporu sunt simtieminte de moralitate, sprijinite de invatiamenturile moralei evangelice, atunci pacea si liniscea domnescu intre oameni si ordinea publica este asigurata in tiarra.

Dreptatea este aceea care, cându se dâ la toti de o potriva, face ca se se intareasca si se infloreasca Staturile.

Unii din judecatorii de pace din judeciulu Putna, judecatorii cei mai in relatiune cu poporulu, nu cauta totu-de-a-una se faca dreptate la toti de o potriva, celu putienu asia erau parerile generale pe cându studiamu judeciulu, mai alesu in plassa Zâbrautii. Judecatorii de pace cauta se traasca bine, se faca voia si interesiele celoru mai puternici, daca voescu se stea in functiune, de câtu se fia drepti de o potriva către toata lumea, către celu seracu ca si către celu bogatu, către celu slabu ca si către celu tare si mare. Pre câtu amu audietu plângându-se cultivatorii de judecatorii de pace, pre atâta i-amu vediutu multiamiti de judecatorii tribunalului judeciului, de

precurorii Curtiei apelative cari se sculara cu indignare la audiulu torturiloru neomenoase ce se esecutau la Marasiesci.

Se comitu multe neorândueli in judeciu , multe se infrâneaza si se pedepsescu dupe lege, dar si multe se strecura alaturea cu legea. Cetimu in aceasta privire in espunerea situatiunei judeciului de către prefectulu judeciului că hotii sunt putiene , asemenea si calcări ; furtisiaguri inse sunt mai multe. Tribunalulu in 1869 au condennatu in 9 luni 161 delicienti. Judecatori-ele de pace din totu judeciulu , au condennatu 107 contraveniti. Aici observâmu că ignorantii sunt de cinci ori mai multi infrangători ai lezei de cătu oame-nii cu sciintia de carte.

Resultatele statistice din annulu 1868 , adeca de la 1 Ianuarie 1868 pēna la 1 Ianuarie 1869, ne arata starea si gradulu de moralitate a populatiunei din judeciulu Putna.

La inceputulu annului se aflau in tribunalulu judeciului urmatoarele lucrări : procese civile 220 , comerciale si falimente 9 , correctionale 288 , de divorciu 155 , de separatiuni de patrimoniu 7 , esecutari silite 41 , sequestre 67 , tutele 306 , inscriptiunea actelor private si ipotecarii 35 , transmiterea acteloru do-tale 34 , transcrierea actelor de mutatiuni de immo-bile 193.

In cursulu annului 1868 au intratu in tribunalulu : 344 procese civile , 22 comerciale , 603 correctio-nali , 29 divorciu , 7 separatiuni de patrimoniu , 18 e-lectorale , 2 adoptii si interdictii , 132 esecutari silite ,

32 sequestre, 47 tutele, 82 inscripțiunea privilegiilor și a ipotecelor, 22 transcrierea actelor dotale și matrimoniale, 141 transcrierea actelor de mutațiuni de imobile.

În cursul anului s'au seversitu următoarele procese prin hotăriri: 185 procese civile, 9 comerciale și falimente, 276 correctionale, 3 divorciu, 3 separațiuni de patrimonie, 14 electorale, 2 adopții și interdicții; iar următoarele procese s'au terminatu prin închidere: 132 civile, 6 comerciale și falimente, 11 correctionale, 37 divorcii, 1 separațiuni de patrimoniu, 2 electorale.

Procesele ce au ramas în lucrare la 1 Ianuarie 1869 sunt: 247 civile, 16 comerciale, 604 correctionale, 144 divorciu, 10 separațiuni de patrimoniu, 2 electorali.

Lucrările de notariat seversite în cursul anului 1868 sunt: 25 esecutari silite, 17 sequestre, 13 tutele, 87 inscripțiunea privilegiilor și ipotecilor, 30 transcrierea foilor dotali, 130 transcrierea actelor de mutațiune a imobilelor; iar cele închise sunt: 16 esecutari silite și 11 sequestre.

Lucrările de notariat remase la finele anului 1868 pentru anul 1869 sunt: 132 esecutări silite, 71 sequestre, 340 tutele, 30 inscripțiunea privilegiilor și ipotecilor, 36 transcrierea foilor dotali, 204 transcrierea actelor de mutațiuni de imobile.

Se baga de seama că lucrările seversiete prin hotăriri și închideri, deja destul de numeroase, sunt cu multu mai mari de câtu cele ce intra și că

cele remase sunt foarte numeroase : ceea cu ar arăta că tribunalulu nu poate dovedi cu lucrulu seu dilnicu multiimea lucrâriloru ce-i vinu.

§ 10. OAMENII DATI LA ARMATA. :

Oamenii recrutati pentru armata de linia formeaza unu totalu de 1016. Dintr'acestia s'au datu 167 in annulu 1860 , 83 in 1861 , 74 in 1862, 98 in 1863, 117 in 1864, 128 in 1865, 64 in 1866, 131 in 1867 si 154 in 1868.

In 1868 s'au recrutatu cei 154 oameni pentru armata : 26 din plassa Billiescii , 44 din Zăbrauti , 17 din Gârle , 28 din Râcaciuni , 16 din Vrancea , 19 din Focsiani , 2 din Panciu si 2 din Odobesci.

Numerulu dorobantiloru din judeciulu Putna este de 316, din cari 65 sunt din plassa Zăbrautii , 63 din Billiesci , 71 din Râcaciuni , 47 din Gârle , 43 din Vrancea si 22 din Focsiani.

Granicerii sunt in numeru de 273, din cari 205 sunt recrutati din Vrancea si 62 din plasa Zăbrautii.

Granicerii se recruteaza dintre cei saraci cari moru de foame pe drumuri ; ear cei bogati ridu. Si daca se întempla se se ia vre unulu si dintre acestia, face ce face si scapa de serviciu. Cu toate că mantalele grâniceriloru se dau de Statu, cele de antein ce s'au datu in Vrancea au fostu platite de graniceri câte 4 jumgalbeni una. Îndata s'au aflatu aceasta lucrare , s'a ordonatu de a se da banii înăpoi oameniloru.

PARTEA A DOUA

STUDIULU AGRICOLU

ALU

JUDECIULUI PUTNA

PRIVIRI GENERALE

In studiulu agricolu alu judeciului avemu de luat in consideratiune trei lucruri: 1. conditiunile generale ale productiunei agricole, precum starea proprietății, modulu de exploatare, transmiterea si arendarea, capitalurile si mizloacele de credit, salariulu si indemanarile de bracie, ingrasiarile si alte sarceni ale culturai; 2. conditiunile speciale ale productiunei agricole, precum sistemele de cultura si assolementele, pregatirile pentru punerea in lucrare a pamântului precum curatitulu pamântului de buruene si spini,

ruptulu tielinelor, uscarea mlastenilor, udarea plantelor, imasiurile si fônatiile, cultura plantelor, crescerea vitelor; si, in fine, 3. rezultatele productiunii, circulatiunea, consummatiunea si vinderea productelor.

Productiunea agricole din judeciulu Putna se deosebesc de acea de celelalte judecie prin cultura viei si prin irrigatiunile gradinelor pe o scara intinsa.

Afara de aceasta, productiunea agricole a judeciului se caracteriza prin exploatarea padurilor si scoaterea cherestelelor, prin pastoria si crescerea vitelor, mai cu seama la munte, prin plugaria ce se face la campia. Rari judecie se gâsescu in tarrâ cari se fia inzastrate cu mai multe resurse agricole de câtu judeciulu Putna, si putemu dice curatu câ nici unulu nu are ca dânsulu atât de multe si de variate isvoare de producere si de inavutiere. Muntii cu padurile si pasciunile lor, campiele cu tarrrenile si fônatiile lor, poalele dealurilor cu viele si cu pometurile lor, si in fine irrigatiunile depe amendoe pârtiile Putnei, toate aceste punu judeciulu Putna in conditiuni speciale de productiune, in conditiuni cu totul esceptionale si eminentement favorabile creârei unei produceri prospere si inavutitoare.

Judeciulu Putna se mai deosebesc din toate celelalte judecie prin o remarcabile distribuire a proprietatii teritoriale, fiindu aproape jumetate din întreaga populatiune constituita proprietara, inca din vechimea cea mai departata si conservata pona in dia de astadi cu o admirabile tenacitate, mai alesu

in Vrancea, pēna in dioa de astadi. Simtiamētulu proprietătiei a facutu din Vranceni o populatiune laborioasa si mândra de independintia ei, o populatiune pe care n'a putut'o bantui vicissitudinile timpului, ca pe populatiunea din campia, care mai totu-deauna se punea sub adapostirea ei. Multu timpu vorba : *ce face Vrancea, ce dice Vrancea* au fostu respunsulu populatiuniloru celor batute de vânturile ce au suflatu cu raciala din toate partiele intr'aceasta tiarra. Multu timpu s'a facutu in judeciulu Putna numai ceea ce a voitu Vrancea. Si Vranceni in totu-deauna n'a voitu de câtu dreptatea si pacea, de câtu se munceasca, si au si muncitu in totu-d'auna cu onestitate. Munca aici platesce renta pamētului cu dijma, dându dijma ; de aceea nicaiurea nu este, ca in judeciulu Putna, mai adēncu inradacinata si mai latieta cultura in parte, cultura ce se numesce meteigiulu.

Meteigiulu sau asociatiunea este celu de pe urma cuventu alu sciintiei, alu legaturiloru ce trebue se se infintieze intre capitalu si munca, intre proprietarii liberi absoluti pe pamēturile lor si intre populatiunile libere si independinte, libere absolute pe munca lor. Asociatiunea agentieloru de producere agricole, a factoriloru avutiei teritoriale, este cu multu mai vechia, si ceea ce este mai vrednicu de insemnatu, cu multu mai generalminte applicata in agriculttura de câtu in cele-l'alte ramure de producere ale avutiei. Ceea ce se doresce acum si se cauta a se dobendi in industria tierriloru civilisate, in industria manufactoriala mai alesu, asociatiunea este de multu timpu

cunoscuta si applicata in agricultura si in deosebi in
acea a judeciului Putna.

Constatându in agricultura noastra unu faptu de o
assiá de mare importantia theoretica si practica, a-
vemu datoría alu scoate la lumina, ale pune in condi-
tiunile cele naturale si rationale si a'lu da ca mizlo-
culu celu mai puternicu ca se poata intrebuintia pen-
tru imbunatatierea agriculturii, pentru sporirca avu-
tiei si pentru readucerea intre noi a traiului-bunu,
dupe care toata lumea aspira si pe care toata lumea
'lu voesce.

CAPITOLU I.

Condițiunile generale de producere.

§ 1. STAREA PROPRIETATIEI.

Amu facutu cunoscutu, in partea antéia a acestui
studiu, starea proprietátiei din toate punctele de ve-
dere, amu aretatu cumu este impartíata si ce raportu
se afla intre proprietatea mare, de mizlocu si mica.
Se aratam acum, spre complectare, si cele-l'alte impre-
jurari in care se afla, si mai antéiu de toate pretiulu
cu care se cumpera sau se inchiriaza proprietatea.

Pretiulu de veci alu paméntului era de patru gal-
beni falcea cu 20 de anni mai in urma. Astadi, in sa,
se vinde falcea cu 10, 15, 20 si 25 de galbeni; assiá

in Zăbrauti pretiulu este de la 10 pēna la 20 galbeni, in Gârle de la 12 pēna la 25, in Răcaciuni de la 10 pēna la 15, si in Billiesci de la 10 pēna la 20.

Mai 'nainte, si pēna mai annu-tiartiu, vendiarile de veci ale proprietătielor celoru mari erau foarte rari; eară ale celoru mici incetase cu totul. Lipsa ce au bantuitu judeciulu a stîrnit intre rediasi o pornire in vediările proprietatielor cu pretiuri foarte scadiute. Omulu saracu dă si din mîna si din gură, dă totu ce are, numai ca se scape de foamete. Golaciunea, dice proverbul, incunjura satulu, dar foamea dă de-a-dreptula, si au datu pēna si in Vrancea, renumiti pentru tenacitatea cu cari tienu mosioarele lor. Micii proprietari au vëndutu pe unu capu mosioarele lor, atātu in Vrancea cātu si in cele-l'alte plassi ale judeciului.

Proprietarii mari, porniti din alte cause, si mai alesu din datoriile, in cari s'au inglodatu nebunesce, si din precuurile urcate ce li s'au offeritu, au vendutu mosiele lor, si astu-felu au addusu si au lassatu in loculu numeloru romenesci alte nume de proprietari cu totul straine istoriei noastre nationale.

Pēna acumu in judeciulu Putna numele grecesci s'au substituitu celoru romanesci. Grecii inse sunt acumu si la noi, in judeciulu Putna, cum erau la inceputulu imperiului ottomanu, singurii dominatori prin capitalurile lor. Jidovii 'i urmarescu de aproape, se lupta pentru ca se dobēndesca drepturi de cumperatu proprietăti; si cāndu le voru dobendi, voru face o

concurrinția terribilă grecilor, precum le-au făcut în Turcia și poate că voru și veni în locul lor.

Nu știm care va fi soarta proprietăților noastre, ce au început să se vândă la străini, să treacă de la mâinile românilor în mâinile grecilor; dar cu durere vedem disparându din proprietarii cei mari ai judeciului, nume ca cele de Catargiu, Sturdza, etc. Știm numai atâtă că dacă s'ar recunoaște jidănilor dreptul de a cumpăra moșii, n'ar trece mult timp și fiii lui Istrailu ar deveni proprietarii terrienți ai judeciului.

Deja vedem pe ici pe colea câte o urmă din partea celor mai mici și mai săraci jidovi, cari s'au legat de capul bietilor săteni și cauta să ia casele și locurile lor de case, ce au dobândit în vatra satelor cu ocaziunea promulgării legii rurale. Urmele sunt destule de vedute pentru că se descepe toată sollicitudinea, toate îngrijirea acelor chemați să asigure destinele țării și posesiunile pământului ei în mână aceloră a căroră buni și strebuni și-au versat sangele lor pentru pământul acestui pământ; căci și astăzi este adevărată în toată întinderea ei maxima vechea *pământul este patria*, le sol c'est la patrie. Când sătenii voru să pierdă pământul, ce li s'au dat pentru că se făcuse acest pământ în vechea pământ romănesc, atunci Românii voru să devină străini în patria lor și voru să rămână fără patria.

Amenințarea de a se lua Românilor pământul și patria lor este destul de bine vedută pentru că toți Românii se scoală de la mică până la mare și as

seape mosia de toti acci ce uneltescu instrainarea ei, nu prin putere, ca alta data, si prin resboae, ci prin viclesiugu si prin bani.

§ 2. CAPITALURILE

Capitalulu intrebuintiatu in cumperatulu unei mosii, fiindu celu mai siguru din toate capitalurile, aduce unu venitu sau procentu foarte micu, celu mai micu din toate procentele capitaluriloru. In strainatate asemenea capitale, numite fonciare. nu adducu pe annu de câtu 2 si multu 2 jum. la suta. Duoe la suta pe annu era si in judeciulu Putna venitul capitalulu intrebuintiatu in cumperatulu proprietatii pamântului, cu trei-dieci de anni mai in urma.

Imprejurarile economicé au redicatu venitul capitalulu fonciariu de la 2, la 4, la 5, la 6 si pēna la 7 la suta pe annu. Unu asemenea radicatu venitu fonciaru este din natura lui destinatu a trage la proprietatiile territoriale din tiarra o afluintia mare de capitaluri din strainatate. Cine dintre straini nu va cãuta se cumpere mosii la noi, când ele adducu 5 pēna la 7 la suta pe annu, adeca unu venitu sau productu de duoe si de trei ori mai mare de câtu in alte tierri? Nu este totu assiá si dincolo de Dunarea, in Turcia : acolo s'au datu drepturi tuturoru strainiloru se cumpere proprietâti ; si cu toate aceste nu se gramadescu nici se inghesuescu cumperatorii. Si pentru unu cuvântu foarte simplu ; pentru cã capitalulu pusu in cumperare de proprietate de pamântu nu adduce mai

nimica. Assiá, D. Ion Cuza a cumperatu in annulu a-
cesta o mosia de 1000 de pogoane, peste Dunarea,
duoe oare de la Rusciucu, cu 400 de galbeni, si nu-
mai acareturile facu 400 de galbeni!

In Turcia dara nu se ducu europeii ca se cum-
pere mossii, dar la noi voru veni, si inca voru veni
cumperatori chiar din Turcia, Greci, Armeni. Sas-
cutulu, Marasiestii, duoe din cele mai frumoase si
mai mari proprietáti din judeciulu Putna, s'au cum-
peratu de către Greci.

Cumperatorii inse cei mai seriosi au se fia jidovii,
cându li se voru da drepturi politice, jidovii cari si
in manipularea capitaluriloru fonciare se pregatescu
a juca rolulu celu joaca astadi cu capitalurile circu-
lative.

Dara proprietarii Români, cari din lipsa de capita-
luri, din raritatea lor, nu potu se tie concurentia cu
strainii, voru lassa si lassa pe streini in locul lor,
cu toate că ei capeta 5 pēna la 7 la suta pe annu;
câci in ideea loru acestu procentu este foarte minimu,
in timpu ce in ideea strainiloru este ceva prodigi-
osu, este induoitu si intreitu mai mare de câtu in tiar-
ra lor. Pe cându Românii cauta a se desface de ca-
pitalurile fonciarie, strainii cauta a si le apropria! Ce-
rerea si oferta este de o potriua de intinsa dintr'a-
mēnduoe părțile, si astu-fele operatiunea economica
este pussa pe cea mai buna cale de a se effectua.

Daca nici acum nu se voru descenta proprietarii
tierrei, nu voru sari cu totii, mari si mici, spre a-si
scapa mosiele de cei ce s'au radicatu ca se le iée, a-

poi fenomenele economice ce i au bantuitu in trecutu cu oare-care moderatiune si cari numai din timpu in timpu faceau apparetiunea loru, vor deveni stare normale, si proprietățile voru trece din mânele inepte ale celoru ce le posseda de veacuri in mânele veneticiloru.

In dispositiunea proprietariloru români stă toata puterea de a'si conserva mosiele si de ale imbunatati, neavându-nevoia pentru aceasta ca se inventeaza ei singuri mizloacele cele mai potrivite cu scopulu. Mizloacele snnt descoperite si chiar sanctionate de esperiintia, pooprietarii n'au de câtu se se uneasca cu toti intr'unu cugetu si se constitue si ei, cumu au facutu si altii, aceea ce se numesce *banca fonciaria*.

Banca fonciaria procura proprietariloru capitaluri cu conditiuni avantagioase: ea-i ajuta ca se-si conserve mosiele fôra ale instraina si se le imbunatati-sca fôra a se ingloda in datorii. Cu infiintiarea unei bance fonciarie, capitalurile nu voru mai lipsi proprietariloru nostri, nici raritatea loru nu-i voru pune in trista necesitate de a-si vinde mosiele.

Daca capitalulu ce se pune in pamântu este raru si scumpu, apoi nici capitalulu ce se intrebuintiaza in exploatarea mosiei, nu este mai abundinte si mai eftinu. Din contra, si acest capitalu, disu circulătoru, este si putienu si scumpu de mama focului.

La rara exploatațiune rurale din judeciulu Putna, capitalulu de exploatare este suficiente. Mai 'nainte de legea rurala, trebuintia de capitalu circulatoriu si mai alesu de acea parte dintr'ensulu care servea la

plata muncii pământului se dobânda prin cedarea timpurii a unei părți de pământ, prin schimbul primitiv între pământ și munca, prin schimbul regulat și statornicit prin legea relațiilor reciproce dintre proprietari și țărani. Capitalurile acestea se schimbă și acum, în urma abrogării legii vechi și a promulgării noii legi rurale, fără ca se mai fie trebuința de intermediarul monetei, al acestui prețios semn și reprezentant al capitalului.

Capitalul în moneta sunătoare este rar; și de aceea se și procură cu multă greutate și cu mari sacrificii. Obicinu se plătesc unu și unu și jumătate la sută pe lună. Imprumuturile nu se fac decât cu garanții în fonduri și chiar și în recolte. Condițiile grele ale procurării capitalului fac a se simți cu multă intensitate necesitatea organizării creditului, chiar pentru însuși proprietarii-cultivatori și pentru arendași.

Dacă proprietarii mari și arendașii dobândesc atât capitaluri cu condiții atât de grele, apoi proprietarii cei mici, rediesii, satenii improprietariti, satenii cei rămași fără pământ, nu pot să contracte împrumuturi decât supunându-se la condițiile cele mai oneroase, cele mai nepomenite. Ei dau sută la sută, și chiar două sute la sută pe an, și apoi și dobândile le plătesc cu munca, adică dau în plată dobândii și folosul se aduce munca! Satenii s'au speriat de dobândile cele mari ce plătesc. Unii dintr'ensii, ca cei de la Sascutu, au hotărât să dea și din mână și din gura numai să scape odată de dobândile cele grele.

O datoria contractata de sateni se platesce, macar ori câtu de mare ar fi. Si cându plata nu se face, atunci se fia siguru ori cine cá a intervenitu o imposibilitate materiale, ce n'a fostu in puterea omului a o inlaturá. Buná vointia si silintia sateanului de a'si plăti datoria n'a fostu pusa pēna acum in indnoeala. Insu'si prefectulu judeciului, Domnulu Al. Varnavu Liteann, dice in espunerea situatiunei judeciului pe annulu 1868, cá esecutarea tocmelilor agricole s'au facutu cu punctualitate.

Cându satenii sunt atâta de scrupulosi in plata datoriilor lor, oare n'ar fi bine ca se se faca ceva si pentru a'i inlesni si pe dēnsii intru a se indatora, a lua bani cu imprumutare cu conditiuni mai usioare, mai crescinesci, de câtu cele sub cari au ingenunchiatu?

Precumu, dara, amu cerutu mai susu infintiarea de bănci fonciarie pentru inlesnirea cu capitaluri a proprietarilor-cultivatori, asemenea ceremu si pentru sateni infintiarea de bănci rurale sau satesci.

In idea noastra banca sateasca trebue se fia mai multu o cassa de imprumutare de câtu o banca cu valoare cotate. Ne trebue unu stabilimentu de creditu care se uneasca operatiunile cele simple financiare cu operatiunile unei casse de păstrare, unei casse de imprumutare, specialmente destinata pentru a intimpina trebuintiele satenilor, adeca ale da creditu ef tinu, creditu cu care se poata veni intr'ajutorulu culturai pamēntului, singurulu isvoru de subsistintia si de inavutire in tiarra noastra.

Aceasta banca, pe care o numim sateasca, fiindu că cerem a se infintia numai in scopulu de a veni intr'ajutorulu sateniloru, arc se faca avansuri si imprumuturi sateniloru atātu pe garantia personale, sau simple angagiamente de sateni cunoscuti prin probitatea si munca loru, câtu si pe starea aceloru ce vor fi avându, intocmai precum se facu astadi avansuri la sateni de proprietari si arendasi, cu deosebire că sateanulu remâne liberu pe munca sa si poate se nu o dee pe unu pretiu scadiutu. Trebuintiele ce au astadi satenii de bani se se indestulase in viitoru de Banca sateasca ca asiá se nu mai fia ei nevoiti a-si da munca loru mai pe nimica.

Precumu la emanciparea sateniloru de claca si la impropietarierea loru, Statulu le-au venitu intr'ajutoru, dându a trea parte din fondurile thesaurului publicu, asemene si la infintiarea Bancei satesci Statulu trebuie se pue capitalulu necesariu. Statulu a dotatu cassa de licuidatiune cu sume considerabile, Statulu poate se doteze si Banca sateasca cu unu capitalu ce este cu neasemanare de micu. Si ori câtu poate se fia de micu acestu capitalu, nu este in conditiuni ca celu mare datu la rescumpararea clacei; fiindu că capitalulu bancei stá neatinsu si merge crescându, cându capitalulu datu la rescumperarea clacei nu se mai intoarce in casa Statului. Poate că Statulu plateste pe annu peste 20 de milioane pentru rescumperarea clacei sateniloru si cu toate aceste fôra de a avansa capitalulu necesariu Bancei satesci, imbunata-tirea soartei sateniloru nu se poate face; căci nu este

destulu a se da omului pamântulu necesariu subsistintiei sale, ci trebue a i se da si capitalulu necesaru pentru a exploata acelu pamântu. Pamântulu s'a datu sateniloru, dar, nedânduli-se si capitalulu necesariu exploatarei lui, s'a lassatu in voea soartei, s'a pusu sateanulu in trista positiune de a'si robi elu singuru munca in conditiuni cu multu mai grele de câtu acele in care i-o robisa legea vechia.

Din acestu punctu de vedere plecându, dicemu că fôra de infintierea Banciloru satesci, sateanulu nu este cu deseversiere emancipatu, nici soarta lui nu este, nici poate se fia imbunatatita.

Capitalulu necesariu pentru a se infintia o banca sateasca nu poate fi mai mare de câtu capitatiunea pe unu annu a sateniloru. Cându Banca sateasca va pune in sucursalele ei din judecie câte unu milion de fia care judeciu, atunci toate trebuintiele de bani ale sateniloru se voru indestula.

Ce mare treaba este pentru unu Statu ca Romania, care dobendesce de la sateni pe totu annulu câte 30 de millioane, de a pune o data pentru totu-deauna unu capitalu de 30 de milioane pentru a veni intr'ajutorulu culturai loru si a-i emancipa de acei ce exploateaza munca loru prin bani? Romania a sacrificatu câte 20 de milioane pe fia-care annu si in cursu de cinci-spre-diece anni pentru a emancipa satenii de claca, de exploatarea ce li se facea prin pamântu, si nu va avea inima, nici minte de a avansa odata pentru totu-deauna o suma de 30 de millioane pentru a-i

emancipa de robia baniloru, de exploatarea ce se face acumu munciei loru prin bani ?

Banca sateasca trebuie a se infiintia si a se infiintia cu capitalulu de 30 de millioane avansati de Statulu romanu. Banca va avea residentia ei in Bucuresci si câte o sucursala in fia-care judeciu. Capitalulu bancei din fia-care judeciu trebuie se fia de unu million. Capitalulu se va avansa sateniloru cu unu procentu de siase la suta pe annu. Din acestu procentu 2 voru servi la amortisarea capitalulu, 2 la acoperirea cheltueliloru de administrare si 2 la acoperirea pagubelor; ear nefiindu pagube la sporirea capitalulu. Punctulu de capetenie este formarea capitalulu. Asupra acestui punctu emitemu parerea de a'lu avansa Statulu din vëndiarea pentru 30 de millioane de domenii. Cându se vëndu domenii pentru a plati datorii de banii cheliuiti neproductivamente; oare n'aru trebui se se vëndu si pentru a ne avansa productivamente? Poate că acestia voru remanea din toate domeniile ce se vëndu, si vor remanea lucrandu la sporirea agriculturei, la emanciparea sateniloru de bani, la imbunatatierea. in fine, a soartei loru.

Regulatu odata punctulu relativu la capitalu, toate cele-l'alte dispositiuni relative la administratiunea bancei, la rënduiala avansârei si a rambursârei baniloru, la comptabilitate, la controlu sunt lesne de aratatu si formulatu in spiritulu institutiunei de creditu pentru trebuintia sateniloru.

§ MUNCA SI SALARIULU.

Agricultura acestui judeciu a inceputu a se intinde peste pamânturile necultivate de la regulamentul organicu ; căci aceasta a garantatu proprietariului cultivatoru munca necessaria culturei pamântului.

Cu munca regulata si garantata prin lege disa a relatiuiloru reciproce dintre proprietari si tierrani s'a largitu domenulu plugăriei, care din lipsa de bracie era foarte redusu, si s'au datu si proprietariiloru mizloace puternice de a spori veniturile loru cari era foarte mici si neinsemnate. Munca a desfundatu pamânturile, a scosu buturugile, a ruptu tielinile, cu unu cuvântu, a datu valoare si pretiu pemântului; căci ce poate produce pamântulu fôra de munca? Nimica sau mai nimica. De aceea pamântulu era cu totulu necautatu mai 'nainte de a i se assigura munca.

Din minutulu inse ce s'au impusu muncitoriloru munca ce trebuie se dea proprietariiloru, din minutulu ce s'au datu proprietariiloru munca ce le lipsea pentru ca se se exploatese pamânturile loru, producerea agricole a luat unu sboru puteruciu, care din annu in annu au crescutu cu clescerea numerului muncitoriloru, pēna ee au ajunsu a nu se mai multiami proprietarii cu munca regulamentala si a cauta se intrebuintieze si alte mizloace pentru a o spori si pentru a spori si intinderea pamântului cultivabile.

Domenulu plugăriei au mersu crescēndu in totu timpulu cătu a tienutu munca silita. Cu rōnduiala in-

trodusa in chipulu celu mai arbitraru de a se schimba satenii din locuri, li se dau tielini si pamânturi ne-proprie culturai si dupe ce le rumpeau, le destupau si le imbunătățiau, apoi li se luau si li se dau altele pe care trebué earasi se le munceasca ca se le pue in cultura si astu-felu s'au desfundatu pamânturile arabile si s'au sporitu intinderea domeniului plugariei. Putemu dice că toate pamânturile ce se cultiva astadi sunt pregatite pentru a fi pusse in cultura cu munca sateniloru, cu munca luata fôra bani si fôra tocmeala prin sistema schimbârei pamânturiloru, a mutârei teraniloru dintr'unu pamântu intr'altulu.

Printr'aceasta sistema profiturile proprietariloru s'au sporitu; căci ei'aveau totu-deauna locuri bune de semanatu, cele rele se dau sateniloru, locuri lesne de cultivatu, cele grele se dau sateniloru. Si ast-felu, de acolo de unde mai 'nainte pamânturile nu aduceau proprietariloru de câtu nisce venituri foarte mici, fiindu ocupate cu spini, si fiindu de veacuri intiele-nite, acum aduceau veniturile necontenite crescênde cu toata munca si rodulu' muncii sateniloru, cu toata munca ce s'a datu de sateni afara din lege si fôra de nici o compensatiune pentru dênzii.

Pe cându insa venitul pamântului crescea si apoiulu lui sporea, preciulu muncii sta pe locu, cu toate că munca era aceea care in realitate da valoare pamântului.

Desfiintiându-se munca silita, preciulu muncii au inceputu a se sul; inse se sue incetu si cu greu, căci totu au mai remasu inca interese care tienu munca in

frâu, care facu se se capete munca cu precieri sca-
diute.

Argatulu, care mai 'nainte se tocmea cu 100 sau
200 lei pe annu, acumu nu se poate găsi cu 400 si
chiar cu 500, osebitu de 2 si jumătate chila de pa-
pusioiu, cari facu 150 pèna la 200 lei. Celu mai josn
argatu dobêndesce acumu unu salariu de la 500 pèna
la 700 lei pe annu.

Salariile sunt urcate, asemenea sunt urcate si pre-
ciurile dileloru ce se iéu de la oamenii tocmiti cu dioa,
mai alesu in regiunile din Podgorii, unde 'ajunge dioa
pèna la 5 lei si de-mancare, ce costa inca duoi lei, a-
deca peste tot 7 lei, la via.

Munca, de ar fi câtu de multa, totu'si n'ar pu-
tea îndestula dorintiele cultivatoriloru de a cre-
sce întinderea pamênturiloru cultivabile, de a spori
semenaturile loru. Cuanitatea muncii disponibile si
offerita de voia sau de nevoia nu este in raportu cu
întinderea pamêntului cultivabile, nu este sufficiênta
pentru toate pamênturile susceptibile de a fi puse in
cultura.

Proprietarii-cultivatori si arendasii têndu fôra in-
cetare la sporirea semenaturiloru, si acestea nu au
alta margine de câtu munca ce poate a li se da. Nu-
mai proprietarii cei mici, rediasii sau satenii impro-
prietariti, au inceputu a parasi cele ce apucase si ei,
dupe pilda ce le da cei mari. Ei au apucatu o calle
mai rationale, aceea de a se multieni se cultive bine
pamêntulu ce au, ba chiar se-lu si ingrassia.

§ 4. METEIAGIULU

Cându munca este prea scumpa, sau cându este prea putiena, sau cându nu se gaseasca, sau cându nu sunt bani ca sa se gaseasca, atunci se asociaza proprietarii cu muncitorii, si cultiva pamântulu puindu unii sau numai pamântulu sau si pamântulu si banii si altii munca. Aceasta asociatiune se numesce meteiaziu sau cultura in parte, sau cultura cu dizma.

Sistema aceasta de cultivatu pamântulu, dându dizma; era sistema generalu urmata in toata tiarra mai nainte de regulamentul organicu, care a robitu munca, care au asiguratu munca ce trebuca proprietariloru. In totu cursulu inse alu duratei regulamentului, de la 1834 pëna la 1864 se vede in judeciulu Putna esistându cultura cu dizma, cultura in parte, intre proprietarii mari si mici, mai cu seama Vranceii.

Meteiaziulu nu esista numai la noi, ci si in alte tierri. In Orientu noi insiene am cautatu 25 de mosii servindu-ne cu meteiaziulu pre care l'am gassitu in datinele tierrei, dupe cum pe largu l'am si descrisu in cartea ce am publicatu in Constantinopole in anntulu 1851 sub titlu: **De la Thessalie agricole telle qu'elle est et telle qu'elle peut être.** In Francia jumetate din pamânturile tierrei sunt cultivate cu sistema meteiaziului. Acolo, in Burgognia mai alesu, viele insu si suna sub regimele meteiaziului. O parte mare din Italia si dia Spania nu se cultiva de câtu cu meteiaziulu.

Trebue dar se fia, in principiul culturei in parte in-
tre muncitoru si proprietaru, o virtute secreta care
se potriveste atatu de bine cu slabiciunile naturei o-
menesci, care face se taca gelosia si cupiditatea si
care se pare potrivita cu situatiunea actuale a po-
poareloru, de oare ce vedemu meteiagiulu atatu de
respanditu in lume. In tierrele cu cultura in parte nu
se vede acea furia oarba improtiva proprietariloru
care se vede acolo unde domnesce iobagia si acolo
unde domnesce cautarea mosieloru prin darea loru in
arenda. A se supune muncitorii si proprietarii la a-
ceeasi soarta, a se teme amenduoe partile de aceleasi
rele, a se bucura impreuna de aceleasi evenimente,
a plange la unu locu si unii si altii, eata aceea ce se
vede ca produce meteiagiulu, care in cele din urma
statornicesce o infratiere intre unii si altii, ce nu lassa
a prinde radecina passiunile cele rele.

Comitele de Gasparin, acestu mare agricultoru alu
Franciei, acestu bunu invatiatoru alu tuturoru culti-
vatoriloru, care ne-au luminatu si pe noi, ne va ajuta
si acum prin scrierea lui intitulata Meteyage, considera
meteiagiulu ca o transitiune naturale de la sclavagiu
sau servagiu la exploatarea libera. Ideele Comitelui
de Gasparin au fostu applicate cu multu succesu la
positiunea speciale a coloniiloru cu Slavi de catre
renumitulu economistu Sismondi. Ideele dara aceste
le admitemu si noi si le propunemu a fi adoptate, ca
imbunatatierea economica cea mai importanta in sta-
rea in care se afla agricultura noastra, adeca in sta-
rea de transitiune de la munca silita la munca libera.

Pentru ca se se cultive pamântulu se cere, ca in oare-care industria, intrebuintiarea unei intelligintia directrice, a puterilor si a materialurilor. Materia-lurile sunt pamântulu, vegetalele si instrumentele; puterea este data de omu si de vite, si intelligintia presida la intrebuintiarea cea mai cu folosu a aces-tei puteri. In scurtu, la producerea agricole se cere, intelligintia si munca, capitalu si pamântu. Meteia-giulu nu este alta de câtu o asociatiune intre aceste elemente de producere: intre munca, capitalu si pa-mântu. Asociatiunea aceasta pune in lucrare ele-mentele de producere si din ceea ce dobândesce dá fia-câruea elementu plata sau resplata lui, dá muncii salariulu ei, dá pamântului renta sa, da si capitalu-lui interesulu san dobânda lui. Asociându-se munca, capitalulu si pamântulu, si luandu fia-care partea sa din rodulu dobândit, se face, se se intemeiaza dreptatea intre elementele de producere, fia care ié o parte de-opotriva, nu unulu mai multu si altulu mai putienu. Fia care ié, dupe cnm se facu roadele, multu cându ele snnt abundinte, putienu cându ele nu se facu bine, si cându vine calamitatea de nu se facu de locu, atunci fia-care elementu este earasi cu dreptate lovit, si fia-care suffere nerodirea cu pacientia si fôra a se plânge; câci fia-care simte o perdere deopotriva, munca perde salariulu, capitalulu procentulu si pamântulu renta.

Aceasta espunere va face se se intielleaga bine definitiunea meteiaigiului assia cumu a datu-o Comi-tele de Gasparin. „Meteiaigiulu este unu contractu prin care, cându muncitoriulu n'are capitalu sau unu

creditu indestulatoru pentru a garanta plata rentei si a avansariloru proprietariului, acesta ié; aceasta renta prin pârti proportionale asupra recolteloru din fia-care annu, astu-felu câtu mizlocia aritmetica a acestei portiuni anuale represinta valoarea rentei.“

Dupe imprejurarile economice ale tierrei, variaza si renta. La noi, precumu amu spusu era la inceputu dizma, adeca din diecè una; si aceasta una era renta pamântului. Dupe aceea s'a facutu dizma induoita, apoi dizma intreita si in fine acuma jumetate si jumetate. Precumu sunt trei puteri care se asociaza: munca, pamântulu si capitalulu, asemene in trei pârti; se impartu si roadele si fia-care elementu de producere ié câte una. Proprietarulu ié a treia parte din producere sau dizma intreita, sau din trei; una, cându de esemplu proprietarulu dá numai pamântulu; ear daca dà si capitalulu, atunci are dreptu se ié duoe parti din trei. Inse nicaiurea proprietarii nu iéu duoe parti din trei, cu toate câ punu si pamântu si capitalu, ci se multiamescu a lua numai pe; jumetate pentru renta si interesu, remaindu cea-l'alta jumetate pentru salariu, pentru plata muncèi omului.

Munca, dara, pretutindenea unde se intreuintiaza meteiagiulu, este considerata ca parte egala cu pamântulu unitu cu capitalulu.

Meteiagiulu, dupe comitele de Gasparin, este de origina romanu; fiindu câ se gâsesce la toate natiunele de origina latina, sau care au fostu supusa dominatiunei Romaniloru. Caton in cartea de re rustica vorbesce de meteiagiu. Legea Liciniana, marginindu intinderea

posesiunelor rurale și numărul sclavilor și îndatorându a se servi cu oameni liberi la cultura pământului, au silitu pre cei bogati a cere ajutorulu concețatienilor celoru saraci. Atunci fôra induoiala s'au nascutu obiceiulu de a imparti roadele pământului între proprietari și muncitoru. Plinie plangându-se de lipsa de muncitori, au avutu resursa la meteiaģiu, dupe cum se vede in lib. IX, epistola 37, și prin urmare se pare că sub Traianu imprejurarile ce facea se existe meteiaģiulu și care trebuia se-lu face se devia generalu se presintau celoru mai bune spirite ca o necesitate imperioasa, ca unu leacu la reulu ce copriģdea cultura din toate partiele. Acestu obicei se respandi in curându in toate partiele, și barbarii, copriģdiģndu lumea romana, au trebuitu se-lu gassęasca infintiatu in totu oģcidentulu Europei, dacę amu judeca dupe urmele ce ne-au lassatu. Meteiaģiulu dupe acea s'au conservatu sau au disparutu din diferitele tierri ce l'au fostu priģmitu odata cu civilisatiunea romana.

Consideratu sub forma cea mai simpla, contractulu de meteiaģiu este acela cu care muncitoriulu se însăreģneaza cu cultura unui pământu, pastreaza pentru sine o parte din recolta ca pretiu alu munciei sale și dă o alta portiune proprietariulu ca pretiu alu rentei pământulu. Aceste portiuni variaza dupe pământu și imprejurarile culturei, nu sunt nici odata fise; dar cu toate aceste ele nu represinta mai putienu salariulu munciei și renta pământulu. La Romani, Caton ne spune (cap. 236), că in cele mai bune pământuri din

Casinum si Vénafra, *politores*, muncitorii luau a opta corbela (banitia,) in acele de a doua mâna, a séptea si in fine a sésa in cele de a treia mâna. Grâulu măsuratu era parte in spice, căci elu face bagare de seama că, in pamânturile de aceasta a treea mana, era a cincea parte, deaca grâulu se mesura cu *modius*. Differentia represinta cheltuelile de trieratu. Partea aceasta era foarte mica. Fupe Caton si Varron, pamânturile din Etruria, unde se afla Casinum, dau de 15 ori sementia, care consista din 5 *modius* intr'unu jugerum: ceea ce revine la 1,68 hectolitre de sementia in hectaru, si la o recolta de 25,20 hectolitre din aceeași intindere de pamântu. Muncitoriulu luându a 8-a parte, lua 3,15 hectolitre, partea lui de grâu. Ci apoi, aceasta parte nu represintă de cătu numai munca lui, care putea se fia estimata la 28 de dile de hectarul semenatu cu grâu, si aceste dile fiindu platite cu 3,15 hectolitre sau cu 37 lei 80 bani, faceau ca dioa se fia platita cu 1 leu 35 bani. Cu acestu preciu dioa era destulu de bine platita, si mai multu de cătu nu capeta nici astadi muncitorii dintr'acelu locu.

Astadi la noi muncitorii au mai multu; căci ei iéu celu putienu jumetate din producere, acolo unde productele se impartu pe din duoe. Si inca si mai multu, unde ei iéu duoe parti din trei.

Effectele meteiagiului asupra conditiunei proprietariloru sunt de mai multe feliuri. Celu mai mare din toate este nesiguranția valoarei anuale a rentei pamântului. Renta depinde de la timpu: ea poate fi mare sau

mica, dar poate fi si nula, in casulu cându nu se facu productele. Acestu effectu face ca meteiagaulu se fia o sistema de cultura cu dreptate; căci de se facu roadele pamântului ié si proprietarulu si muncitorulu; ear de nu se facu perde proprietariulu renta si muncitoriulu salariulu. Asociatii câstigu sau pagubescu de odata amenduoi. Acestu effectu desastroso se poate inlaturà de la proprietariu când acesta, in locu se aduca in asociatiune pamântulu, in locu se se faca asociatu cu lucratoriulu, dà acestuea pamântulu cu arenda, cu chiria. Fermagiulu dara este sistema de cultura cea mai preferabila pentru proprietaru. Cu fermagiulu, daca nu se facu productele perde numai muncitoriulu salariulu lui si se inglodeaza in datoria către proprietaru; ear proprietariulu nu perde nimicu. Dar pentru ca se plateasca muncitorii fermagiulu,preciulu arendeii trebue se fia micu, se fia redusu pēna intr'atâta că in curgere de mai multi anni buni si rei, castigulu realizatu in annii cei buni se accopere pagubele urmate in annii cei rei.

S'au facutu socotele de meteiaigu in care cu toate că proprietarulu lua din 4 una, sau din 3 una, sau si din 2 una, ceea ce lua, si se para ca ié multu, abia facea o renta annuale moderata si unu procentu cum-petatu.

In efectele meteiaigului asupra muncitoriloru ne-siguranta si pentru dēnsii de a gasi unu salariu cu-viinciosu in timpurile de nefacere a producteloru este reulu celu mai mare care-i bântue. Muncitoriulu toc-mitu cu annulu nu este bantuitu de acestu reu; căci

ori se facu ori nu se facu productele, elu 'si iea salariulu seu; precumu 'si iea si proprietariulu renta sa, cându are data mosia in arenda. Afara de aceasta, muncitorulu nu este mai nenorocitu de câtu atunci cându nu are de lucru.

A avea bracie, puteri pentru unica lui avutia, si a nu putea face cu dênsele o intrebuintiare folositoare, este o calamitate care prea adese ori lovesce pre proletari in tierrile unde aceasta classa de muncitori este redusa numai la a asceptá panea sa de la munca ce-i cere proprietariulu sau arendasiulu. Sigurantia de a avea totu-deauna de lucru, si de a avea totu-deauna o plata data muncei, este celu mai mare bun alu muncitoriloru, si acelu bunu care face se se do-reasca atâtu de multu conditiunea celoru ce lucreaza meteia-giulu. Intr'adeveru, in fermele supuse meteia-giului rare ori vede cine-va miseria ce desoleaza pro-letariatulu. Numeroase familii sunt fericite sub ga-rantia contractului de meteia-giu. Ori care ar fi toc-meala de impartiere a productelor, starea muncito-rului-in-parte este mai buna de câtu aceea a argatu-lui cu annulu sau cu dioa; si de aceea oamenii fôra pamêntu n'au o resursa mai buna de traitu de câtu aceea ce le offera contractulu de meteia-giu.

Effectele meteia-giului asupra terrei sunt foarte re-marcabile din punctulu de vedere alu alimentatiunei publice, care totu-deauna este indestulata, din punc-tulu de vedere alu sporirei populatiunei, care totu-deauna cresce, si din punctulu de vedere alu liniscei si alu siguritatiei persoaneloru si a averei. Meteia-

giulu, cu toata anathema ce au aruncatu asupra lui unii din scriitori, nu este o sistema de cultura ce o aflêge proprietariulu sau muncitoriulu; câci nici unulu nici altulu nu o adopta de câtu de necesitate, de câtu câ nu potu face altmintrele. Amendoii acesti factori ai producerii se intiellegu, se invoiescu si de acea comitele de Gasparin are cuventu cându dice câ relatiunile dintre clientu si patronu nu sunt nicaiurea mai bune si mai bine conservate de câtu in tierrele cu mêt-teiagiu. In genere, classa metecieriloru a luat o parte foarte mica la toate turburârile politice. In Francia chiar din capulu localui, ea a dobenditu de odata cu isbuenirea revolutiunei si desfiintiarea dizmei, ce se lura din toate productele mai nainte de a se imparti, precum se iea si in dioa de astadi in Turcia. In Francia metecierii sunt cei mai putienu incarcati cu dâri, ei nu platescu nici impositate directe, nici indirecte, toate aceste sunt in sarcina proprietariloru, toate aceste se platescu din partea ce ieu proprietarii din productele metecieriloru.

Se poate adaogi, dice comitele de Gasparin, câ necesitate de a avea necontenitu interese comune, de a desbate cu muncitorii toate operatiunile culturai, statornicescu foarte bune raporturi intre proprietarii si muncitorii, precum si o superioritate neofensiva. Acolo se vede din partea proprietariulu mai multu autoritatea unui parinte de familia de câtu a unui stepân, si caracterulu ce iea dominatiunea in meteciagin se manifesta pretutindene. Se se compare poncele imperioase ale popoareloru, cum sunt Engle-

sii, care nu au aface de câtu cu slugile si argatii cari-i asculta pentru unu pretiu determinatu, cu acele ale popoarelor la care proprietarii exercitu o actiune limitata, inse constanta si in care sunt obligati a se servi mai multu cu sfaturi si cu vorbe bune de câtu cu porunci si se va vedea, se va intiellege, cum aceste relatiuni diverse au pututu se modifice caracterulu natiunei, confundându intr'un felu de egalitate deosebiriile de putere, cari in meteiagiu se confunda si se punu pe aceeasi treapta.

Meteiagiulu are multe defecte, dar ele se potu inlaturá. In Toscana, unde se vede frumosulu idealu alu sistemii meteiagiului, proprietariulu este insarcinatu cu toate imbunatatierile: acolo mosiele sunt cele mai bine cautate si cultura loru este cea mai perfectiunata, vra se dica cá meteiagiuiu poate se nu pue pedici in floriei agriculturii si perfectiunarii ei, precum nu pune nici sporirii venituriloru ei. Pamântulu este impartietu in mosii mici, si fia-care mosia este ca o gradina de cultivata si de cultura băneasca, gracie meteierulu care produce si via si maslini si dudii in acelasi pamântu. Sismondi, celu mai inversinatu dusimanu alu meteiagiului, citeaza in scrierea sa o mosioara de 2 hectare pe care o cultivá unu colonu ce traiesce cu familia sa, dându proprietarulu jumatate din rodurile dobendite. Acestu muncitoru dá proprietarulu, in 1797, din aceasta mosioara de patru po-goane 557 lei noiu in cereale, legumi, vinu (recolta principale), unt-de-lemn, fructe si matasa; ceea ce face câte 278 lei 50 bani de hectaru sau 139 lei 25

bani de pogonu ! Ori care ar fi adversarii meteagiului, in facia acestui rezultat trebuie se-si plece capulu ; fiindu că vêdu că si meteagiulu, cându este bine administratu, poate se dea rezultate foarte bune si mai mari de câtu prin`ori-care alta sistema de cultura s'ar cautá se se exploateze pamêntulu.

Am putea aduce aici multe esemple din propria noastra practica ca se dovedimu că meteagiulu bine administratu poate se dea rezultate banesci surprindetoare. Se gasescu câte-va esemple date si in scrierea noastra despre Thessalia, la care indreptamu precetitorii ce ar ar voi se capete idei mai intinse de câtu cele ce le putemu da aici.

Am lucratu cinci anni cu meteagiulu , avêndu o asociatiune vasta , o asociatiune cu aproape o mia de familii, respandite in 25 de sate ; nu putemu dara se terminam acestu sujetu fôra a indica si mizloacele ce se potu intrebuintia pentru a face imbunatatieri atâtu in conditiunea proprietariului câtu si in aceea a muncitoriloru.

In meteagiulu pe o scara mare sau mica proprietariulu suffera de nesigurantia rentei si de greutatea privegherii si strêngerei productelor cuvenite lui. Nesigurantia rentei nu se poate inlaturá fiindu in natura contractului de meteagiu , dara cu toate aceste si proprietariulu poate imbunatatí soarta lui , luându toate dispositiunile câte assigura reusietu recoltelor. Si pentru ca se le iea trebuie se se ocupe singuru sau se-si nmeasca unu vechilu capabile. Proprietariulu asociatu cu muncitorii poate se nu se espuna

la intemplările ce facu se varieze renta sau la imprejurările comerciale ce sue sau coboara summa ei, dându mosia in arenda, pentru partea cuvenita lui din totalul productiunei.

Rechida Passa, unulu din cei mari proprietari din Thessalia, avea 25 de sate locuite cu aproape 1000 de familii, dara nu capeta pe annu de la arendasiu de câtu 250,000 lei, bani turcești, socotiti pe 52 lei galbenu, care este de 11 lei 75 bani. Elu se determină a cauta singura mosia și ne luă pre noi ca vechilu cu tocmeala de a ne da dizma, dieciuiala din ceea ce vomu scoate din mosia, dupe ce vomu scadea cheltuelile și dupe ce vomu scadea și renta de 250,000 lei, ce o avea oare cum asigurata cându da mosia in arenda.

Incheindu, dara, contractu cu Rechia Passia și dându și chezasu pentru plata rentei de 250,000 lei pre Domnulu Ion Ghica, am inceputu a ne ocupa cu meteiagiulu de la implinirea datoriiloru ce avea proprietariulu către muncitori. Datoriele consistau: 1-ia a da muncitoriloru case, și casele fiind stricate, le-amu facutu o reparitiune generale; 2 ale da capitalu ca se-si cumpere boi, pluguri și sementia; căci din cauza că nu s'au datu muncitoriloru capitalu cu imprumutare și cu dobenda, nu erau intr'o mia de familii de câtu 250 de muncitori. Amu luat u jumetate million de lei cu imprumutare de la bancherulu Aboatt frère din Salonicu și amu făcutu 350 de noui asociati, sporindu astufelu numerulu loru și urcându lu la 600; 3 ale da pamântu; pamântulu fiindu nedestupatu, amu adusu 300

de ghegi si i-amu pusu la curatietu padurea si la desfundatu pamântulu, ba la multi din vechii meteieri le-am schimbatu pamânturile cele vechi dandu-le altele nooe; 4 amu addusu si apa ca se se ude porumbulu din vallea Domenicului ca assiá se fiu cu deplinetate siguru de producerea in care me inaintasemu atâtu de multu cu avansurile ce fatusemu.

Datorielê proprietariului asociatâ împlinite astufelul; precum amu aratatu mai susu, căci amu datu muncitorilor si pamântu si capitalu si o stimulare la munca, si apa care face se nu se zadarniceasca munca, muncitorii s'au pusu pe lucru, sfatuindu-se numai cu noi din timpu in timpu asupra lucrârilor ce trebuiau se faca. Si pentru ca sfatul se nu fia numai in vorba, amu infintiatu trei ferme mici; in care li se presenta esemplu de cultura mai perfectiunata de câtu aceea ce se obicinuia in partea locului.

Difficultatea cea mai mare era privegherea mai alesu la impartierea recoltelor, ca se nu se doseasca ce-va din ceea ce se aducea de la câmpu, si apoi îngrijirea de recolte si tienerea de socotele. In timpulú cându meteierii lucrau, noi însiene ne formamú oameni de priveghiere si de tienutu socotele într'o scoala inadinsu infintiata pentru crearea unoru asemenea agenti. Amu strênsu vre-o 30 de tineri, le-amu datu lectiuni de comptabilitate si economia rurale si pëna cându a venitú timpulú ca se se strênga recoltele si se se inceapa îngrijirea si tienerea socotelorú, tinerii terminase cursulu si fia-care era assediatu la loculu seu.

Recolta s'a facutu foarte abundinta, mai alesu a ceea de porumbu, singura care în annulu de antêiu a pututu a se face. Recolta s'a strênsu si la strensulu recoltei muncitorii au pussu o parte din partea lor de producere la o parte pentru a inapoia capitalulu ce li se avansase de cu primavara. Recolta strênsa si pussa in magazine, am plecatu dupe cautatu mizloacele de desfacere; căci de la aceasta, si mai alesu de la pretiulu cu care se va desface, era se depinda marimea venițului.

Profitându de cele antêiu cereri de porumbu si ne-cautându a specula cu pretiurile ci numai a intra in avansele facute, a realisa in bani renta pamêntului si plata osteneii cultivatoriului, amu facutu cea antêiu vendiare bancherului Camondo din Constantinople de porumbu pentru unu millionu. Aceasta 'mi reprezinta o rente impatrita de câtu aceea pentru care garantasa Domnulu Ion Ghica. Dar totu odata vendiu si porumbulu datu in comptulu datoriei de jumetate millionu, luat cu imprumutare si avansatu muncitoriloru, si ast-felu banii luati de cu primavara fura dati inapoi toamna, si muncitorii remasesera cu capitalulu propriu alu lor, ceea ce le da unu avantajiu mare; căci din productele culese o parte se da pamêntului, o parte capitalulu si o parte munciei, si fiindu capitalulu alu muncitoriloru 'si luau duoe pârti din trei, remaindu numai a treia parte a se lua de proprietaru.

Urmându padirea cu sinceritate a contractului de meteiajiu, esemplulu de susu ne arata că aceasta sistema de cultura poate se adduca, fiindu bine con-

dusa, venituri considerabile proprietariului, si venituri necontenitu crescetoare; căci veniturile mosieloru regulate cu 250,000 lei renta ajunsera in cele din urma a fi de diece ori mai mari, ajunsera in anulul alu 4-lea la 2 si jumetate milioane.

Dara pre cându realisaramu aceasta mare imbunatatiere in conditiunea proprietariului, n'am negliatu nimicu din totu ce puteamu face pentru a imbunatati si conditiunea muncitoriului. Asupra acestui de pe urma sujetu eata ce dice unu omu si mai competente de cătu noi, invetiatorulu nostru, comitele de Gasparin, pe care de atâtea ori l'amu luat de conducetoru in lucrarile noastre :

„Neinvetiatura, lipsa de capitalu si indolentia caloniloru sunt adeveratele cause ale putienei loru prosperității. Aceste necuviintie se potu inlaturá de proprietaru, cu buna-vointia a muncitoriului. Din cauza că muncitorii nu cunosc valoarea differiteloru culturi, se oppunu introducerii loru. Numai cu invetiatura si luminarea loru, numai cu tienerea socoteleloru in toata regula, numai cu convictiunea ce le da vederea culturilor modele se poate invinge forcia improtivirei. Cu cătu muncitorii voru fi mai invatiati, cu atátu voru scutura prejudiciile si se voru lepeda de netangia si relele deprinderi ce-i facu a se impotrivi la toate progresele.

In fine, de la cultura cu munca silita, meteciagiulu este singura si cea mai buna sistema de cultura de a trece la cultura libera. Aceasta este si parerea comitelui de Gasparin. Intr'o asemenea epoca de tran-

sitiune aflandu-se si cultura judeciului Putna, credemu că meteagiulu este mizloculu celu mai nemeritu pentru a merge cu bine inainte si pentru a ajunge cu securantia si a essi la cultura libera. Meteierulu inavutietu aspira a deveni fermieru. Aceasta este o dispositiune naturale a omului; eara starea cultivatorului de fermieru, de arendasiu, este starea cea mai inaintata ce se cunoasce pēna acum in cultura pamēntului. In loc, dara, ca proprietarii se caute, prin mizloace deturnate, prin tocmele si alte chipuri, a pune mâna pe munca sateniloru si a'i esplotá, ca in timpul si sub regimele muncii silite, credemu că este mai bine, si pentru densii, si pentru tiarra, ca se adopte sistema de cultura cea mai rationale, se adopte meteagiulu, si cu dēnsulu se mearga la fermagiu; căci ori ce ar face si ar drege nu, in timpul in care am ajunsu, potu se se lupte mai multu, fōra a nu se primejdui, spre a mentiené, in propriulu loru interesu, bracieme multieimei cultivatoriloru sateni. Civilisatiunea amēintia din toate pārtiele servitutea, munca luata cu pretiuri scadiute, tocmelele cele de nevoia sub umbra buneii voi; si opiniunea publica, multu mai putienu inca de cătu necesitatea, conspíra spre a sfaramá toate uneltirile de esplotare a muncii omului. Vrēndu nevrēndu căta se se lasse totu omulu de esplotarea omului, si se adopte meteagiulu, adeca se pue, in loculu esplotārei, asociatiunca; căci aceasta este cea mai profitabile, cea mai dreapta si cea mai rationale, nu numai intr'o stare de transitiune, ca aceea in care ne aflamu, dara chiar si intr'o stare mai inaintata de ci-

vilisatiune. Poate se se întempe că asociatiunea se devia si celu mai de pe urma termenii de cultura a pamântului in starea cea mai inaintata de civilizatiune.

§ 5. INGRASIIARILE.

Plantele, ca si animalele, nu potu trai fôra se se hraneasca. Plantele traiescu si cresc cu hranindu-se: si dovada la aceasta ne dá si insasi practica cultivatorilor nostri, cari dicu că s'a saracitu pamântulu. Dar cine l'a saracitu? De buna seama plantele ce l'au mancatu, ce au crescutu intr'ensulu.

Cultivatorii nostri, dara, au idee de hrana plantelor si de saracia pamântului. Ei sciu ce trebuie se faca pentru ca se se inoasca puterile pamântului. Indata ce simtiescu că s'a istovitu vlaga pamântului, 'lu lasa se se odihneasca si se capete noa puteri.

Pamântulu se odihnesce, se inoesce, remaindu sau in parloaga sau in batatura.

Cându pamântulu stá in parloaga scoate din elu buruene: buruenele se usuca si putrediescu. Resturile ce essu din putredirea buruenilor inoescu pamântulu.

Cându pamântulu remane in batatura, vitele mergu si'lu pascu; si pascându-lu lasa pe densulu baligele oru. Baligele uscându-se si putredindu inoescu pamântulu.

Cu parloaga si batatura pamântulu are trebuintia de multi anni ca se stea si se se inoasca. Mai 'na-

inte pamântulu putea se stea ca se se inoasca, dara astadi cu câtu stá cu atátu aduce paguba proprietariului lui; de aceea, cultivatorii sunt siliti ca se-lu ingrasia, daca voescu se nu pearda venitul in totu timpulu câtu va sta pentru ca se se ingrasia de la sine.

Ingrasiarile dau pamântului inoirea ce o capeta atátu prin parloaga cât si prin batatura; fiind cá ingrasiarile sunt alcatuite si din inoirea ce o dá pamântului parloaga si din aceea ce i-o dá batatura. Ingrasiare este facuta din baligaru, si baligarulu este alcatuitu si din paiele ce se asternu vitelor si cari lucreaza ca si buruenile ce se topescu in parloaga si din baligele cari, in locu se se imprascie de vite pe batatura, se aduna in ascernutul lor si formeaza baligarulu, gunoiulu.

A face baligaru, eata mizloculu celu mai bunu si mai economicu de a ingrasia pamântulu. Cine ingrasia pamântulu cu baligaru, n'are nevoie nici de parloaga nici de batatura.

Cine voesce se ingrásia pamântulu cu baligaru, acela trebuie se faca baligaru, se faca baligaru multu si bunu.

Pentru ca se faca cine-va baligaru, trebuie se aiba vite si se le tie bine: si pentru ca se le tie bine, trebuie se le hraneasca bine si se le si ascearna.

Plantele se hranescu si pamântulu se inoesce nu numa cu baligaru, dara si cu alte materii cari se numescu ingrasia chimice. S'a bagatu de seama si s'a

cunoscutu ca din ce parti este alcatuita planta, din acele parti ea se si hranesce.

Multe din acele materii hranitoare ni le da natura in daru; inse câte-va dintr'ênsele trebuie se le comperámu. Aceste sunt materiile dise azotate, fosfaturile, soda si varulu. Cu aceste patru materii, puse in proportiuni hotarite, potu plantele se se hraneasca: si hranindu-se, se dea recolte mai mari de câtu acele ce dau cându se hranescu cu baligaru.

Toata vorba despre ingrasiari se marginesce la duoe cuvinte; a dá si a lua, a dá cu o mâna si a lua cu alta, a da pamântului materiile cari au se serve la hrana planteloru si apoi a lua recolte bogate. Cine nu dá nu ié; sau de ié, ié foarte putienu sau mai nimic. S'a trecutú timpulu cându Románii semanau putienu si secerau multu, astadi seamana multu si iéu putienu, pentru cá pamântulu n'are puterea ce o avea cându era nou. De aceea cine voesce se aiba roade multe, trebuie se pue in pamântu hrana multa, pentru ca se aiba ce mânca plantele. Fôra ingrasiare, pamântulu nu produce; câci nu poate se dée ceea ce nu are: si pentru ca si elu se dea planteloru ceea ce le este de nevoie, trebuie ca cultivatorulu se dea ingrasiare pamântului. A lua fôra a da nu se poate de acum inainte.

In regiunea de munte si in cultura mica din judeciulu Putna, ingrasiarile sunt cunoscute, pretiuite si intrebuintiate. De la Rácaciuni in susu, insusi viele de pe dealuri sunt igrasiate. In regiunea de câmpu, si mai alesu in cultura mare, ingrasiarile nu sunt intrebuintiate: si cu toate aceste ingrasiarile facu ca pa-

mântulu se dea roade multe, si ca aceste roade se fia dobendite cu cheltuiala cea mai mica.

Nu este in judeciu nici o ingrijire pentru a se conserva fecunditatea pamântului, din contra cultura ce se face astadi se caracteriseaza prin o gaspiliare, printr'o risipa din cele mai nepomenite.

CAPITOLU II.

Condițiunile speciale ale producerei agricole.

§ 1. METOADELE DE CULTURA.

Insusi lucrarea pamântului lássa foarte multu de doritu in judeciulu Putna. Instrumentele perfectionate si macinele agricole, cari economisescu brucele si facu lucru multu si eftinu, nu sunt inca introduse in cultura judeciului. Abia sunt câte-va macini de treieratu, pe care trebuie se le consideramu mai multu cu unu semnu cá esista de cátu ca unu mizlocu de a face lucru multu in putienu timpu si cu cheltuiala cea mai mica. Cádi-va proprietari - cultivatori si arendasi mari au introdusu in cultura loru plugurile perfectionate; dara nici pentru aceste nu este in totu judeciulu unu singuru macar atelieru de reparatiune.

Lucrulu pamântului are tendinti de a se spori si de a se perfectiona; inse este lipsitu de macini si instrumente, care se permitta a se face bunu si cu eco-

nomia. Insi muncitorii de astadi, in genere vorbindu, lucreaza acum mai multu de câtu in trecut si ar lucra inca si mai multu si mai bine, cându ar avea unelte mai bune si mai perfectionate de câtu acele cu cari se serva; căci cându n'are cine-va unelte bune, cum poate sa faca unu lucru bunu?

§ 2. ASSOLEMENTELE.

In impartierea si intrebuintiarea economica a pamântului, imprejuriile naturale si sociale au avutu o inriurare foarte insemnata. Nu este hasardulu care a regulatu pastoria la munte si plugaria la campia, podgorile la poalele dealurilor si pe dealuri, ear gradinele de legumi irrigate in vallea Putnei.

Pe câtu timpu locurile erau largi, cultivatorii n'aveau nevoe a se ingriji de buna loru intrebuintiare, nici de supunerea loru la assolemente si rotatiuni bine combinate si potrivite cu natura pamântului si cu cerintiele consumatiunei si ale commerciului. Astadi, inse, cându totulu trebuie se fia mesuratu si cumpunitu, cultivatorii simtiescu strimptorire, vedu că viatia devine din di in di mai grea, vedu bine că pana si carnea se scumpesce, dara nu sciu ce se faca si se dreaga pentru ca se fia traiulu mai bunu, pentru ca si astadi se fia productiunea sigura si abundinta, precum erau adineaora.

Ingrijirea cu durere de inima de pamântu si de intrebuintiarea lui, dupre cum cere sciintia assolementeloru si a rotatiunei planteloru, sunt mizloacele cele mai pu-

ternice pentru ca se'lu faca se dea produse multe si eftine, pentru ca se aiba oamenii pâne si carne eftina si buna.

Pânea o produce plugaria si carnea pastoria. Sporindu-se intinderea tiarreniloru s'au ingustatu intinderea pasciuneloru, si cu aceasta s'a datu plugariei o preponderintia mare asupra pastoriei. Aici s'a smințitu lucrulu; căci nu se poate face plugaria prospera si banoasa fôra de pastoria. Si chiar in tierrile cele mai inaintate, cele cu populatiunea cea mai mare, totu pastoria este sustietoarea plugariei, este temelia plugariei si a producerii progresive si inavutitoare. A reveni la preponderintia pastoriei asupra plugariei, atâtu in munte câtu si in campia, este o necesitate pentru toti cultivatorii mari si mici din acestu judeciu.

In plugaria, assolementulu bienalu adeca intr'unu annu porumbu si intr'altulu grâu, ori ovêsu, se-cara, etc. este acela care domina in judeciulu Putna. Din nenorocire, inse, cultivatorii nu sciu că acesta este unulu din assolementele care cere pamêntulu celu mai fertile; si fiindu că ei lu intrebuintiaza fôra a lua in consideratiune principala lui conditiune de esistintia, apoi nici nu capeta recolte abundinte, recolte care se accopere cheltuelile cari din di in di sporescu. Afara de aceasta, recoltele de cereale sunt pline de buruene, din cauza că cultivatorii, in rotatiunea loru, nu canta se vrâsteze plantele, se curatia pamêntulu de buruanelere le ce'lu infesta si asia puindu una dupe alta cerealele, grâulu, ordiulu, ovêsul, in locu se imbunatatiasca pamêntulu, mai tare 'lu strica, infestându-lu

si de buruene : si astu-felu recoltele lor sunt si putiene si proaste.

Cu introducerea unui bunu assolementu, cu indreptarea chiar a vicielor de cultura ce le semnaláramu aici, producerea judeciului ar putea se se imbunatatiasca.

§ 3. FONATIURILE SI IMASIURILE.

Sunt locuri in judeciulu Putna unde pastoria a ajunsu a fi atátu de grea, imposibile chiaru, câtu cultivatorii neci câ mai potu tienea vitele necessarii assolementului lor. Natura nu mai poate producc, n'are unde produce nutretiulu trebuitoru viteloru, si celu pe care'lu produce a ajunsu a fi de o scumpete foarte mare. O falce de fónu a ajunsu a fi induoitu si intreitu mai scumpa de câtu o falce de tiarrina. Fónulu dintr'o falce de paméntu se platesce cu 2, 3, 4 si 5 galbeni. Cu asemene pretiu cumperatu fónulu, cultivatorulu nu poate tienea vitele, macaru ori câta buna vointia ar avea, macaru ori câtu ar fi de incredintiata de importantia lor in agriculture.

De s'ar irriga fónatiiele, si apa de irrigatu este pretutindene in acestu judeciu, numai se se appuce cultivatorii de lucru, de a o scoate si a o intrebuintia, s'ar produce o cantitate mare de fónu, o cantitate induoita si intreita de câtu aceea ce se produce astadi. Cultivatorulu a simtietu necesitatea de a crea fónatie artificiale, spre a spori cantitatea fonului si, prin urmare, a nutretiului viteloru ; câci numai cându este nutretiu multu si efin se potu tienea si vitele cu

folosu. Satenii au inceput se seamene parîngu, dar producerea lui nu este mai mare de câtu de unulu sau duoe carra de pogonu; eara proprietarii cei mari, ca D. Dascalescu si Balsiu, au inceputu a incercá cultura luzernei si a furageloru artificiale. Putiene ogoare de luzerna se vedu reusiete bine; câci si cultura acestei plante furagere cere oare-care conditiuni indispensabile reussietei ei. D. Alexandru Balsiu de la Adjud face incercâri laudabile pentru cultura radecineloru si a altoru furage necesarii alimentatiunei viteloru; in sa ni se pare câ agricultura nu a ajunsu inca la epoca de stabulatiune permanenta, adeca a tienerei viteloru la grajdu si a nutririi loru cu felu de felu de furage si radecini. Este intr'adever lipsa de nutretiu pentru vite, timpulu a sositu pentru a introduce cultura furageloru leguminoase, cultura alterna a fônatieloru si a tiarreniloru, pretutindenea unde nu se voru putea irriga fônatiile: ear acolo unde se voru putea irriga se se irrighesse; câci fônatiile naturale irrigate sunt acele care aducu nutretiulu cela mai bunu si mai multu si, prin urmare, si mai eftinu; câci din acelasu pamântu, in locu se se strênga numai o recolta de fônú pe annu, se potu strênge duoe si cu otava trei; si otava facuta fônatiu este aceea care ingrassia mai bine si mai lesne vitele de câtu fônulu.

§ 4. VITELE.

Vitele ce se tienu in judeciulu Putna sunt de rasa indigena. Rasa este buna; inse necântata si neimbu-

natatieta. Putieni]cultivatori s'au ocupatu p^{ena} acum cu soitul (imbunatafierea vitelor), si de aceasta nu avem a'i tienea de reu; fiindu cá s'ar fi pututu intemplá ca voindu se imbunatatiasca vitele prin corciri, mai tare le-ar fi stricatu.

Cea mai ant^{ea} imbunatafiere de facutu vitelor este a nu le lassa se moara de foame. Din lipsa de nutretiu bunu, rasele indigene se pipernicescu si se sgarcescu de nu le mai cunoasce cine-va. Dupe ingrigirea de hrana, care este menita a face cea mai de ant^{ea} si cea mai importanta imbunatafiere, vine si tienera lor, sub acopereminte, in gradjdeuri si staule; cáci din minutulu ce omulu a robitu vita, este datoru se-i dea de mancare si adapostire. Aceste duoe lucruri sunt cele mai ant^{eu} de facutu.

Dupe ce se voru dá vitelor nutretiu si adapostire, de care astadi sunt lipsite, si din care pricina numarul scade mereu din annu in annu, apoi vinu si cele-l'alte ingrijiri, cari assigura venitul celu mai mare ce se capeta de la densele, ingrigiri din minutulu nascerii si chiar de la zamislirea lor si p^{ena} ce ajungu la scopulu ce'lu are in vedere cultivatorulu.

Caii din judeciu sunt de deosebite talii, dupe regiunea in care traescu: mici la munte si mai mari la campia; dara si unii si altii sunt sobri, rabda de foame, tienu multu la munca, sunt chiar iuti si tari, duoe insusieri ce arata superioritatea rasei lor.

Boii sunt de rasa bucsiana, chilosi, mari, tari si buni de lucru. Vacile sunt multe atátu de bune de lapte cátu ámplu donitia. In vitele cornute cultivatorulu

cauta ca ele se fia bune de lapte , se fia bune de lucru si se se ingrasia lesne. Aceste cualitati se potu dá vitelor, allegându de reproducători pe acei care essu din vacile ce se deosebescu sau prin o cuantitate si o cualitate superioara a laptelui, sau prin facerea de boi ce tienu multu la lucru, sau prin facerea de vite care se ingrasia lesne. Allegerea aceasta este in puterea cultivatoriloru ca se o faca, prin urmare, si imbunatatierea vitelor este in mâna loru.

Se potu imbunatati vitele si prin adducerea de rase cari sunt renumite prin cualitátiele loru, precumu vaca hollandesa pentru laptele ei, rassa Durham pentru usiurintia cu care se ingrasia. Cátu despre putere si taria, credemu că putiene rase sunt care se intreaca pe bucsianii nostri.

Oile sunt de rase cari nu mai sunt astadi la inaltimea imprejurariloru in cari ne-au adusu timpurile. Lâna loru este proasta, si totu atâte cheltuele se facu cu lâna proasta, care se vinde 4 lei ocaoa, ca si cu aceea buna, care se vinde 8, 12 si 16 lei ocaoa ; de aceea imbunatatierea oiloru spre ale spori cuantitatea si cualitatea lânei loru este foarte de folosu : si speramu că nu voru intardia cultivatorii mai alesu cei din munte a da oiloru insusierile care le facu se aduca profiturile cele mai mari, adeca lâna multa si buna, carne multa si buna si apoi si lapte.

Cheltuelile ce se ceru pentru intretienerea unei vite in cursulu unui annu variaza. Ele sunt mari in locurile cele strimte, ca in podgorii, si mici in cele largi. La Munte, Gârle si Zabrautiu, intretienerea unui bou

costa 4 p $\acute{e}$ na la 6 galbeni, a unei oae 16 lei, a unui vitielu si porcu 10 lei. La c $\acute{a}$ mpia si in plasile R $\acute{a}$ ca-ciunii, Billiescii cheltuala anuale a intretinerii unui bou este de la 2 p $\acute{e}$ na la 3 galbeni, a unui cal 4 p $\acute{e}$ na la 6 galbeni, a unui vitielu 10 lei, a unei oae si capre 10 lei si a unui porcu 6 p $\acute{e}$ na la 12 lei.

Pretiuurile cu cari se v $\acute{e}$ ndu vitele variaza dupe plasi. In genere se poate cumpera unu calu cu 10 p $\acute{e}$ na la 30 galbeni, unu bou cu 8 p $\acute{e}$ na la 15 galbeni, unu juncan cu 6 galbeni, unu gonitoru cu 4, unu manzatu cu 2 si unu vitielu cu 1 galbenu. Vaca buna de lapte se platesce de la 4 p $\acute{e}$ na la 10 galbeni, o oae de la 15 p $\acute{e}$ na la 30 lei si o capra de la 20 p $\acute{e}$ na la 24 lei.

Se ingrasia multe vite mari, cornute, mai alesu in plasa Billiescii, si se taie toamna la zalhanale, unde se aducu si vite str $\acute{e}$ nse d $\acute{i}$ n alte judecie de c $\acute{a}$ tre cirediarii din Focsiani, cirediarii din cari unii sunt si tabaci. Tabacitulul peiloru este una din industriile indigene, din cele mai solidu intemeiata in orasiulu Focsiani, precumu alhanalele sunt in preajma lui.

§ 5. PLANTELE CE SE CULTIVA IN JUDECIU.

Plantele ce se cultiva in judeciu sunt gr $\acute{a}$ ulu, porumbulu, secara, ordiulu, ov $\acute{e}$ sulu, meiulu, $\acute{i}$ nulu, c $\acute{a}$ nepa, tutunulu, etc. Porumbulu este din toate plantele acelu care se cultiva in cuantitatea cea mai mare.

Cheltuelile de cultura variaza dupe locuri. Ele sunt pentru gr $\acute{a}$ u de la 6 p $\acute{e}$ na la 8 si 10 galbeni fal-

cea, cu arenda pământului si cu semântia, pentru se-
cara 6 pëna la 8 galbeni, pentru porumbu 6 pëna la
8 galbeni, pentru ordiu si ovësu 4 pëna la 6 galbeni,
pentru tutunu si legumi 10 pëna la 15 galbeni.

Productulu planteloru s'a calculatu intr'ua lucrare
tramisa ministeriului de prefectura judeciului a fi de
10 galbeni pentru grâu, de 9 gaibeni pentru po-
rumbu, de 7 galbeni pentru ordiu si ovësu, de 30
galbeni pentru legumi si tutunu.

Profitulu curatu ce remâne dupe scaderea cheltue-
liloru este la falcea de grâu de 3 pëna la 5 galbeni,
de seara 3 pëna la 4, de porumbu 4 pëna la 5, de
ordiu si ovësu de 2 pëna la 3, de tutunu 10 pëna
la 15, de in si cânepa de 4 pëna la 7 galbeni.

Pretiurile cu cari s'a vendutu porumbulu au osci-
latu intre 1 si jumetate si 2 galbeni chila pëna la
1864. In 1865 si 1866 s'a suitu de la 4 la 8 galbeni
chila. Acum in 1868 este de la 4 pëna la 6 galbeni chila.
Grâulu pëna la 1864 era de la 3 pëna la 4 si jume-
tate galbeni chila; in 1865 si 1866 s'a suit de la 4
pëna la 5 galbeni, si in 1867 a ajunsu la 7 si 9 gal-
beni chila, acum este de 5 pëna la 7 galbeni. Ordiulu,
ovësulu si seara au fostu in 1864 1 si jumetate pë-
na la 2 galbeni chila; eara de atunci s'a suitu pëna
la 2 si jumetate si chiar 3 galbeni chila.

Afara de cereale, plantele tecstiile si tutunulu,
care este planta unica industriale, se cultiva in ju-
deciu foarte multe legumi si radecini in numeroasele
gradini, a carora surfacia egaleaza intinderea co-

prinsa de podgorii. Cultura plantelorlor horticulte este cu deosebire favorisata in judeciulu Putna, mai alesu in locurile supuse irrigatiunei; si de aceea se si produce o cuantitate atátu de mare de legumi, cátu se poata indestulá mai multe judecie, pe cari intr'adeveru le si indestuleaza. Preciurile chiriei paméntului de gradina, supusa la irrigatiune, se sue la 8 galbeni falcea. Cheltuelile necesarii la cultura unei falci de gradina se urca la 8, 9 si chiar 10 si 15 galbeni. Eara o falce de paméntu, cultivatu cu plante de gradinaria, aduce de la 20 péna la 30 si chiar 40 de galbeni.

Gradinaria este in miniatura agricultura perfecti-onata, este scopulu la care tindu a ajunge cultivatorii din toate Statele civilisate.

In cultura mare si mica, cultivatorii vedu bine cá totulu depinde de la cautarea paméntului, de la lucrarea lui in timpulu oportunu si de la timpulu cum umbla ploaea. Seceta bántue producerea multu mai adesea de cátu plointele. Nimeni din judeciu nu se plánga de plointe, dara de seceta se plánga toata lumea. Cultivatorii vedu curgându pe lónga ogoarele lor, ce suferu de seceta, apele Siretului, Putnei si inca nu s'au avisatu ale uda si ale scapá de seceta, precum facu gradinarii. Irrigatiunile sau adaptulu plantelorlor nu au nicairi un viitoru mai strelucitu ca in judetiulu Putna, unde sunt atátu de multe ape curgêtoare si unde paméntulu este siesu, in panta, si atátu de bine facutu pentru a fi udatu.

In regiunea de munte, mosinenii, si aici ca pretutindeni in Romania, se ocupa foarte multu cu cultura

pomiloru roditori si mai alesu a pruniloru si a nuciloru. Sunt sate renumite cu dreptu cuventu pentru cualitatea si varietatea cea buna a meriloru.

In podgorii producerea nuciloru este prodigioasa.

Nucile si perjile uscate sunt unu venitu insemnatu, mai alesu pentru rediesii cari se ocupa si cu facerea rachiului din prune si cu scoaterea untului din nuci. Untulu insa celu mai intrebuintiatu in consumatiunea locuitoriloru este acelu ce se scoate din semântia de cânepa.

§ 6. GRĂULU.

Grăulu ce se cultiva in judeciulu Putna este de trei feliuri : 1 grăulu comunu, 2 grăulu ghirca si 3 arnautu. Grăulu comunu este de vara si de toamna, acelu de toamna, numitu ciacâru, are mustâti, paiulu este secu si bobulu invalidu in hoaspa (pleava) micu, lungaretiu, vertosu si rosieticu. Este deprinsu cu loculu, adeca se poate semaná câtu de tardiu toamna, suffere la frigu si când earna este goala, rabda la seceta si nu grabesce seceratulu. Acesta este grăulu ce se cultiva mai multu, atâtu in cultura mare câtu si in acea mica. Grăulu comunu de vara ca si celu de toamna cu ose-bire are bobulu mai mare, mai rotundu, mai tare si mai rosieticu de câtu celu de toamna. Se seamana prima-vara de timpuriu in mustulu omătului si mai târdiu la infloritulu mărului. Este grăulu care se cultiva mai multu de sateni si de cultivatorii cei mici in regiunea muntoasa. Elu rabda la seceta si asteapta

secerea fîra a se scuturá. Gráulu ghirca este unu gráu strainu si umblatoru, adeca aceeași sementia se poate semaná toamna ca si prima-vara. Este tunsu, pailu intregi, adeca pleinu, negaurita, nu cresce inaltu, bobulu lui este ca si alu celui ceacáru de toamna. Bobulu nu este invalidu in pleava, grabesce tare secerea, este intrebuintiatu mai multu in cultura mare. Acesta nu este in sa adeveratulu ghirca, ci unu gráu degeneratu; căci ghirca are bobulu mai micu, rodesce mai multu si nu se face de cătu in paméntu nou. Gráulu arnautu se seamana prima-vara ori in ce timpu, are bobul mare, invelitu in pleava care se scoate greu la treieru, paiulu seu nu se scutura. Se cultiva in cultura mare in regiunea de câmpu in plasa Billiescii, si cultura lui continua pēna in Galati.

Paméntulu in care iubesce a se face gráulu comunu este acelu argilosu si fertile. Se pune in prasietura si intoloaca. Gráulu ghirca se face mai bunu in prasietura. Gráulu arnautu se face in ori ce paméntu numai se fia negru. Acestu gráu nu rodesce la munte.

Gráulu de toamna comunu se sémana incepēdu de la Augustu in 15 si pēna la inghetiatulu paméntului, puindu-se 6 baniti la pogonu sau, 14 la falce, adeca 142 de oca.

Semēntia se sporesce cu cătu inainteaza timpulu spre earna, căte 6 sau 7 oca mai multu pentru fia-care 15 dile de intardiere, si ajungēdu pe la Noembrie si 8 baniti la pogonu (96 oca.) Gráulu de vara se seamana căte 6 baniti la pogonu (1296 st. pa-

trati, stengenu de Moldova, adeca cu o palma mai mare de câtu celu de peste Milcovu. Ghirca se seamana mai raru puindu-se primavara 5 si jumetate baniti la pogonu, sau 12 baniti (140 oca) la falce. Grâulu arnautu se seamana mai desu de câtu toate grâele, pêne la 10 baniti (120 oca) la pogonu; câci elu nu infra tiesce de feliu. La semanatu se padiescu oamenii de ploae. Grâulu communu de toamna produce la una cincii, sau 2 kile (480 oca) la pogonu. Grâulu de primavara dá la una 8 sau 720 oca la pogonu. Grâulu ghirca dá mai multu, dá la 1 diece sau 840 oca din pogonu. Arnautulu dá si mai multu pêne la 5 chile de pogonu 1200 oca.

§ 7. SECARA.

Secara este de duoe feliuri: acea comuna si aceea de Sant-Elena. Aceasta este mai rosatica si mai rotunda la bobu de câtu cea de locu. Mai toata secara acumu s'au amestecatu si au degeneratu apropiindu-se de cea de locu. Acumu cea de Sant-Elena se seamana mai multu.

Secara se seamana in pamêntulu celu mai slab, puindu-se câte 6 baniti la pogonu. Se seamana si toamna si primavara; dar cea mai multa este de toamna. Secara se samana mai multu in podgorii, la munte prea putien; câci acolo se seamana grâu si ordiu. Secara dà la una sease, adeca din pogon pêne la 50 baniti sau 500 de oca.

§ 8. ORDIULU.

Sunt trei feluri de ordiuri : 1, de toamna numit alacu, 2 de primavara si 3-lea unu neamu nou introdusu de câti-va ani si numitu ordioaica. Bobulu alacului este mare ca acela alu popusioiului de Italia, invalidu, se tiene bine de spicu si asteapta secerea. Ordiulu comunu se seamana primavara , are bobulu invalidu cu ghimpele lungu, elu nu asteapta mult secerea , si trebuie semanatu de timpuriu. Ordioaca nu este imbracata in coaja, adeca are bobulu golu, mare ca celu de grâu si suferu la seceta.

Alaculu se face in pamântu argilosu si fertile, in care merge bine si arnautului. Ordiulu comunu in pamântulu in care se face porumbulu, si ordioaca se seamana in pamântu bunu. Alaculu se seamana câte 9 baniti (108 oca) la pogonu si produce si 6 chile, adeca 1400 oca. Ordiulu comunu se samana câte 6 baniti la pogonu si produce pênã la 600 oca. In regiunea podgoriei ordiulu ca si grâulu produce mai putienu de câtu la munte si campia.

§ 9. OVÁSULU.

Ovêsulu este numai de unu feliu, adeca cu firulu albu ; in susu spre Bacâu se cultiva si de celu negru.

Pamântulu ce iubescu ovâsul trebuie se fia slabu ca si acela alu secarei. Se seamana câte 6 baniti la pogonu si dà pênã la 800 de oca.

§ 10. POPUSIOIULU.

Popusioiulu este de mai multe feluri : 1, de munte micu la strugenu si stulete, inse desu la graantie si greuntele micu, este deprinsu cu receala, cresce de graba dar nu rodeste multu. Acesta se intrebuintiaza, si intrebuintiarea lui este redusa la o mica cantitate, poate la 20 de chile in tot judeciulu ; 2, celu de camp are strugenu si stuletele mare, grauntele mare si ingropatu mult in stulete, are putiena faina; elu se cultiva mai multu in plassa Billiescii ; 3, popusioiulu hanganescu este micu la graunte, cu sirurile dese pe stulete pâna la 15, are faina multa, este greu, se usuca degraba si se bate lesne. Acesta se cultiva in toata plasa Râcaciunii si in Podgoria. Popusioii straini nu sunt de o intrebuintiare generale; cei de America cu firele lungaretie, facându câte 6-7 stuleti pe unu strugeanu inse mici, dau mamaliga albia si nu asia de dulce si mirositoare ca cea de popusioiu hanganescu. Popusioii hanganesci sunt acei mai generalu intrebuintiati in judeciu si mai potriviti cu clima si loculu.

Popusioiulu se face in pamentu grasu si fertile, 'i merge foarte bine la lunci, unde pamântulu este mare, fertile si trage umediala. Se pune intr'unu pogonu 10 pâna la 12 oca, la falce 2 si jumetate baniti; elu produce, dupe localitate, de la o chila pâna la 5 si 6 chile de pogonu. Popusioiulu se seamana pe deasupra si pe dedesuptu adeca mai 'nainte si dupe aratura. Nu este bine hotarâta opiniunea care dintr'aceste duce

metoade este mai preferabile. Popusioiutu produce multu in siesulu Siretului din plassa Râcaciunii, in toata plassa Billiescîi si in plassa Gârlele de la poalele Magurei in josu. Producerea este de mizlocu in luncele Zabelei, Putnei, Siusietii, Zăbrautii si Trotusiului. Producerea cea mica este in regiunea Podgoriiloru.

Mai toti oamenii seamana fasole si bostani in popusioi. Cele-l'alte plante se cultiva in micu prin gradini. Inulu a inceputu a intra si in cultura mare. Faina de fasole se amesteca cu cea de grâu; inse pânea din aceasta faina nu cresce. Bobulu se samana prin gradini, dar nu la câmpu in ogoare deosebite.

§ 11. INULU.

Inulu ce se seamana are bobulu rosiiu, rotundu turțitu, se pune in pamânturi nuoe si negri. Se seamana timpuriu pēna la 20 Martiu si resare tardiu. Se pune la falce câte 10 baniti, si produce pēna la 3 chile (720 oca) de pogonu. Greutatca este numai la culesu.

§ 12. CULTURA VIEI.

Cine voesce se faca o via, trebuie mai antēiu de toate se caute ca pamântulu si situatiunea lui se fia potrivita pentru aceasta cultura.

Viile din Panicu, cele mai renumite, sunt pe dealulu Neicului. Pamântulu din dealulu Neicului este galbenu, unu argilu amestecatu cu nisipu si in care se

gasescu si bucatiele de vara. Pamântulu nesiposu este mai bunu aici pentru via de câtu acela argilosu.

Pamântulu negru dá roada mai multa de câtu celu galbenu si nisiposu. Via in pamântulu negru scoate vitia lunga , cu nodurile departe, si se tienu verdi multu timpu. Rода asemine este multa, inse apoasa si fôra putere.

Ori care ar fi natura pamântului, situatiunea lui are o mare importantia. Via pe dealu si costisia este mai putienu supusa brumeloru de primavara, cari strica vield, pre cându cele de pe asiadiatura sunt adese supuse stricaciunei aduse de bruma. Vield depe dealulu Neicului, acele de pe dealu nu sunt batute de bruma ; marginele inse ale dealului sunt batute. Afara de acestu folosu ce'lu are via de pe dealu, mai are si acela de a fi espusa toata dioa la caldura soarelui. Ori cine voesce a face o via, trebuie a cautá ca situatiunea ei se o espue la soare.

Pamântulu nu se pregatesce altmintrele de câtu facându in elu gropi in care se punu carligile. Intr'unu pogonu se facu 576 de gropi (la falce 1200.) O groapa este departe de alta de 10 palme. Gropile se facu in linii in lungisiu si curmedisiu. Unii facu gropile mai dese si altii mai rare. Ceste din urma sunt preferabile; fiindu câ lasa viei mai multu spaciu spre a fi incaldieta din toate partiele de soare. Gropile se facu cu sapa si dupe aceasta unalta, ele esu facute piezisiu din duoe parti dupre cum lucreaza omulu cu sapa. Groapa se face de duoe palme de adenca, de o palma de lata si de duoe de lunga, dupre cum essa de la sapa

cu care se face. Pământul din groapa se trage numai de o parte, despre omul care sapa. Când situațiunea terenului este costisă, țărîna se trage de la dealu spre valle, omul lucrează de josu în sus. Gropile făcute, trebuie să stea câtu va timpu nesadite. Se facu gropi toamna, pentru a se sădi în ele primavara, și primavara pentru toamna.

Pentru a se face sădirea viei sunt două chipuri: prin mustaceri și prin cărlige.

Mustacerile se pregătescu în chipul următoriu: La desgroțatul viei de primavara se lasă câte-va vitie de la butuc ingropate. Peste anu fie care vitia scoate rădăcini; cari se numescu musteti. Capetulu rămasu afara scoate frunzie și de multe ori și roade. În primavara următoare, se taie musteceru de la butuc, adevărat vitia ingropată în pământu se desgroapă, și se mută puindu-o în groapă pregătită de toamna. La fie care groapă se pune baligă de vită și apoi se astupă cu pământu. În fie care groapă se pune 1, 2 și trei musteceri. Mustecerii sunt mai siguri de câtu cărligele, și dau roada mai curendu, cu unu sau două mai înainte. Cu mustecerii se poate avea o via întemeiată după patru ani; iar cu cărligele după șase. Oamenii și facu viei mai multu prin musteceri. Mustecerii nu se pot ținea mai multu de trei zile neresadite, de aceea oamenii ce-i întrebuintăza sunt cu apropiere de vie.

Cărligele pot ținea mai multu timpu, și se pot și trimite la locuri departate pentru sădirea viei. Cărligulu se taie din vitia de via primavara la tăiatulu

viei si toamna la descurcatulu ei. Din fia-care butucu se potu lua, dupe puterea lui, 5 pēna la 10 carlige. Carligulu se taie din vitia care essa din tulpina principale a butucului. Cârligulu este o bucata de vitia de 1, 2 pēna la 3 palme de lunga, avēndu unu ochiu sub nodulu de unde se taie si altulu deasupra lui. Ochiulu de sub nodu se ingroapa in pamēntu si scoate radecini; ear ochiulu de deasupra remane afara si scoate frundia. Cârligele taiete se potu espedui la locuri departate, asiediendu-se in lâdi cu pamēntu, o patura de pamēntu si una de cârlige, si puindu-se cârligele cu capetele taiete la mizloculu ladii si despartiendu-se capetele cu pamēntu indesatu bine. Lada cu cârligele puse in pamēntu se poate uda, daca drumulu are se fia lungu. Cârligele se strica de vēntu.

Cârligele, luata din via toamna, se potu pastra peste earna, puindu-se in groapa afara cu gunoiu de vite mari la radecina si acoperindu-se cu gunoiu si cu pamēntu. Caldura si umediala face ca carligulu se scoata musteti pēna in primavara.

Venindu timpulu saditului, se scotu carligele si, fōra a se lassá se se usuce, se punu in gropi, pe unu timpu bunu, si mai 'nainte de a incepe au mblá mázge in copaci. Pornitulu mázgei trebue se gaseasca carligulu in pamēntu. Carligele se punu câte 5 pēna la 8 intr'o groapa, jumetate de o parte si jumetate de alta, adeca la capetele ei, si se astupa cu tiarrina care se asiadia bine cu piciorulu, lasându-se afara sau acoperindu-se de totu dupe lungimea carligului. In mizloculu gropei remane o surpatura in care se opresce

apa din ploii. La seceta este bine a se uda gropile din timpu in timpu.

Sadite cârligele sau mustacerii, se pune la densele câte unu haragu, spre semnu si se sapa cu sapa loculu saditu, semanandu-se in elu popusioii, ca ast-felu cu lucraturu popusioiului se se ajute si crescerea carligiloru. Semanaturu se face mai antéiu, si apoi sepatulu; si atáta se semana pre câtu se poate sapa intr'o di.

In annulu de antéiu carligele care s'au prinsu remánu cu frundia si dupe trecerea lunei lui Augustu. Cele ce o perdu, dau semnu cá s'au uscatu; si de aceea se inoescu, puinduse altele in loculu loru. Se cultiva paméntulu semenandu-se in popusioiu 3 si 4 anni de-a róndu, pēna cându vitia sadita scoate primavara lastare cu frundia si rodu.

Pentru indesirea viei se intrebuintiaza si butasiu, adeca vitie smulte de la radecina butucului. Aceste vitie se punu in paméntu, la loculu unde trebuesce indesita via, si se si prindu facéndu roada chiar in a-cellu annu.

Primavara de la 25 Martie 'nainte se desgropa via, adeca se scoate din tierrina cu care s'a accoperitu toamna, pentru ca se nu degere. Desgropaturu viei se face apucéndu vitiele de capetele cele remase afara si redicându-le in susu pentru ale scuturá de tierrina ce le-au invalidu. Se face desgropaturu viei scotiéndu vitiele afara si cu tiapouiu; inse aceasta lucrare de si repede este vatematoare.

Indata dupe ce scoate via se taie, adeca se curatia de vitiele uscate si rupte. Acestea se numescu curpeni:

si curpenii se scotu afara din via, obicinuit la gardu unde se intrebuintiaza pentru apararea viei. Vitiele acele se taie cari au roditu annulu trecut si nun ai rodescu in altu annu. Roada se face pe vitia nova sau lastarea ce essa din ochiulu de pe vitia annului trecut.

Dupe taieatul viei se face cotaritul a deca se sapa butuculu viei imprejuru pēna la radecina lui. Remaind afara radecina, se curatia cu securea de cioturile groase si uscate sau cu cosoru de cele mai subtieri. Cotorulu disu mare consista in a sapá mai adencu la radecina butucului si a'lu curatí de musteti taindu-se, ca astu-felu via se creasca afara in crengi si se dea rodu mai multu. Aceasta catorala se face odata la 3 anni; căci de s'ar face in toti annii, butucul scoate multe vitie si acestea care inádusia strugurii de nu se cocu si tinđu mai multu a face crengi de cătu roade. Cotorulu micu se face in fia-care annu. Dupe ce s'a cotaritu fia-care butucu, indata se acopere cu tierrina radecina lui spre a nu o lassa se se usuce de soare si de vēntu.

Dupa cotaritul viei, se face redicarea ei la unu haragu, a deca vitiele de via ale unui butucu se iéu căte 2 sau 3 la unu locu si se leaga cu mlage la jumetatea unui haragu infiptu in pamēntu cu unu chitonagu, cu care se face borta departe de butucu de unu pasu sau si mai aproape dupe lungimea vitiei. Unu butucu avēndu 10 pēna la 20 vitie, cere a se pune imprejurulu lui căte 5 sau 6 haragi.

Dupe redicatul viei la unu haragu, se sapa totu pamēntulu, si apoi se incordeaza; inse incorditul este mai avantajiosu a se face mai nainte de sapatu. In-

corditulu si sepatulu trebuie a se face mai nainte de a crapà ochii sau capusia. Sapatulu trebuie facutu la timpu, adeca multu inainte de infflorirea viei; fiindu că sapatulu iu urma poate se strice inlesnindu caldura de a vestegi strugurii cu rodu si a cadea.

Incorditulu se face adaogându la haragulu cu care s'a redicatu vitia inca unulu, duoi, trei, patru si pēna la cinci haragi de la celu de'nțeu inainte departe de o palma sau 2 unulu de altu in toata lungimea vitiei, pentru a o sustienea de a nu cădea la pamēntu de venturi sau de greutatea rodului. Verfurile vitieloru se unescu si se leaga la unu haragu. Cu aceasta incordire strugurii sunt toti redicati si pusi in positiune de a fi strebatuti de aeru si caldura. Daca nu se incordiesce bine, strugurii atârna si se lasa la pamēntu si se strica. Mai tardiu, pe cându strugurii se formeaza, incordirea nu le poate aduce nici unu folosu. Legatulu cu mlagea a vitieloru se intrebuintiaza la redicatu si la incorditu. Legatulu cu mlagea de teiu este celu mai bunu; ear cu mlagea de salcia este celu mai economicu. La legatu se da odata mlagea mai antēiu imprejurulu haragului, dupe acea se pune vitiele si cu amenduoe capetele mlagei se prindu succindu unu capetu peste altu capetu, si capetulu sucitu se supune sub haragu sau sub vitia aninata de haragu.

Sapatulu se face cu sapa verēndu-se in pamēntu pēna aproape de toarta sau jumetatea sapei; ear la radecina butuciloru se sapa ca se nu remāe nici o burueana, smulgându-le si cu mana pe unde nu ajun-

ge sapa. Mai nainte se taia si sapa via toamna mai nainte de ingropatulu ei si primavara; acum se taie si se sapa numai primavara, din cauza că lipsescu braciele, si cele disponibile sunt șcumpe. Este bine si de folosu a se sapa via si toamna si primavara.

Dupe sapatu vne prasielulu, care se face cu 3 sau 4 septemani mai 'nainte de culesu. Scopulu prasielii este de a curati via de buruene si de a luminá strugurii pentru a se coace mai bine. Cu cătu paméntulu viei este mai bine lucratu si cu cătu este mai curatu, cu atátu cumperatorii dau pretiuri mai bune pentru roada ei, care este in fapta si mai buna.

Culesulu incepe a se face obicinuitu dupe dioa Crucii (in 14 Septemvrie) si tiene câte odata o luna de dile.

Uneltele culesului sunt cofele in cari se punu strugurii ce se taie cu cosoru (unu cutitu latu si intorsu ce se cumpera cu 60 de parale.) Strugurii din cofe se toarna in ciubere, fiindu la fia-care ciubêru unu omu care mustuesce strugurii, adeca 'i sdrobescu cu mustuitorulu, unu bătiiu cu trei sau patru cracane scurte la capetu ca se poate apasa si sdrobi bobitia. Unu ciubêru poate coprinde 5 sau 6 cofe si se duce la crama de către duoi oameni in parênga pe spate. Parênga este unu drugu de teiu sau de popu de a căruea mizlocu este atarnata o punte ce se baga in tortiele ciubêrului. La crama ciubêrulu se toarna in linu sau in cădi.

Linurile sunt de duoe feliuri: cu teascuri si fôra teascuri. Aceste sunt facute ca o masa lata din patru scânduri mari si groase. Latimea linului este de 2 metre si lungimea din 3 pëna la 4. Inaltimea pare-

tiiloru linului este de unu metru. Linulu se desparte in duoe : intr'o parte se toarna ciuberile cu strugurii mustuiti si in alta intru duoi oameni, iéu cu causiu strugurii mustuiti, i punu in saci de via, adeca impletiti din sfoara troica lungi de 75 centimetre si lati din 35, ei leaga la gura cu o franghiutia de teiu numita latiu, si-i calca pēna-i stoarce bine. Dupe aceea disiarta bostina calcata in teascu sau i toarna de a dreptulu in cada, calca cada dupe 5 sau 6 saci turnati, si dupe ce o ample, o acopere cu unu stratu de frundie de via, peste care apoi se pune pamēntu.

Teāsculu este facutu dintr'o masa paralelograma in care se face de juru imprejuru o dalbuitura de parte de o palma de marginea la care este cusutu cu cuie unu pervazu. In dalbuitura se punu doage de unu metru de nalte si tienute cu chingi. In ladu formata de doage, se toarna bostina din saci, se indeasa bine si se pune deasupra ei unu fundu grosu, care astupa toata gura, si fundulu se apāsa cu o scandura groasa prin duoe vârtege.

Puindu bostina necalcata in linu, se scurge in degea mustulu, ce se numesce ravacu, si care se ié cu cofele si se toarna in vasulu pregatitu.

Cei ce nu au linu, toarna bostina in cādi de unde o iéu, o punu in saci si o calca in sgeabu. Sgeabulu este unu conu taiétu prin mizlocu in lungu si scobitu ca o covāta. Mustulu calcatu curge in degea si de acolo cu cofele se ié si se pune in vase.

Facerea vinului. Mustulu turnatu in vase, unde ferbe, se padiesce la fertu. Vasele se lassa de o schiopa de

desierte unele; ear alte se ample pēna in doaga, lasāndu totusi un desiertu de duoe degete. Cele cari se ample, la fertu dau afara drojdiile, cele-l'alte nu le dau. Vinulu in vase ferbe in trei chipuri : 1, puīndu burluie in vrana , 2, batēndu bine dopurile si lassāndu numai produvele slabe si 3 se pune la produvuri tievii de tinichea cari respundu intr'o oala cu apa, prin care se face resuflarea. Burluiūlu este unu lemnu de o palma de inaltu, avēndu o grosime dupe vrana bolobocului si este gauritu prin mijlocu, avēndu la verfulu lui o resuflatoare cātu bobulu de poama de mare.

Incepēndu vinulu a ferbe, se resufla prin burliuiu sau prin produvu. Ferberea se domolesce turnāndu cāte-va oca de apa rece in vasu, sau mai multe cofe de apa rece peste vasu, sau batāndu vasulu cu nuele.

Mustulu pusu in vase ferbe pe drumu, padindu-se a nu umbla la dēnsulu.

Mustulu acesta dá vinulu celu albu , macar de ar fi essietu si din poama neagra.

Vinulu rosii se face din poama neagra mustuita si pussa la fertu in cadu, in care se mustuesce cātu se poate mai bine, si apoi se acopere cu o rogogina, si peste rogogina se pune pamēntu. In aceasta stare ferbe, si dupe cestá de fertu, strugurii se urca in susu si vinulu se trage pe din josu si se pune in vasu. Vinulu tienutu in cada prea multu, se face pietrosu. Poama neagra, pentru a face din ea vinu rosii bunu, se culege in urma poamei albe, se lassa chiar se o bata bruma, si cu cātu se culege mai tardiu cu atātu vinulu essa mai bunu. Vinulu rosii se intreaaba mai

putieniu de câtu celu albu. Cea mai mare cantitate de vinu ce se produce este vinulu albu. Celu mai bunu vinu albu se face din poama galbena, pasareasca si saina.

Vinulu tamaiosu sau busuiocu se face din poama busuioaca amestecata cu galbena si saina, din cauza că, singura, scoate vinulu amaru. Vinulu tamaiosu se face lassându bostina se fiarba in cadu. Fertulu depinde de temperatura, la caldura ferbe in trei dile, se trage indatu pentru că intardiindu-se essa negru in locu de galbenu, care este obicinuitulu seu coloru. Vinulu tamaiosu nu este bunu de beutu mai 'nainte de 2 sau 3 anni.

La o via de 5 pogoane, unelte necesarii sunt urmatoarele:

25 cofe a 60 parale una	37	20
5 ciobere a 6 lei una	30	—
5 parângi a 60 parale una	7	20
1 linu	185	—
1 sghiabu	50	—
1 degea	32	—
12 cadu a 60 lei una	720	—
4 saci a 5 lei unu	20	—
1 liveru	3	20
20 vase pentru 700 vedre a 60 vedre unu	2000	—
1 secure	5	—
panza pentru dopuri	6	—
20 oca varu pentru oparitu vasele . . .	10	—
pucioasa pentru afumatu vasele . . .	3	—
Raportu	<u>3109</u>	20

	Transportu	3109	20
1 ferestrau		8	—
1 barda		14	—
1 toporu		12	—
1 secure		3	20
1 cutietoae		12	—
1 sfredelu mare si 1 micu		4	20
		<u>3163</u>	20

Cheltueele culesului :

Unu pogonu se poate culege intr'o di de
12 oameni, a 3 si jumetate lei facu 48 si pen-
tru 5 pogoane . . . . . 240 —

Măncarea unui omu pe di, o oca de pâne 20
parale, udata 50 parale pentru 12 oameni 21 —
Totalu cheltuelei . . 261 —

Culesulu se platesce de proprietarulu viei, care
trebue se aiba toate uneltele si chiar vasele, ca se nu
fia la dispositiunea cumperatorului.

Via este o planta care tiene mai multi anni ; ea pro-
duce in toti annii roada multa sau putienu. Pentru a pro-
duce roada multa, trebue a o cultiva. O via remasa pa-
ragina, in cursu de trei anni, supusa la cultura, dă rodu
multu in annulu alu patrulea si mai multu de câtu
cându este lucrata in totu annulu. In alu cincelea annu
dă rodu putienu, la alu seaselea annu earasi se in-
dreapta. O via batuta de peatra, cându vitia ei este
cruda, nu dă rodu in cursu de trei anni, pēna ce cres-
ce alta vitia nuoe din radecina: si aceasta ajutata prin
cultura.

Brumele strica foarte multu viece. Brumele batu

via primavara si toamna. Cându o batu toamna si o gasescu eu vitia cruda, atunci ea nu dà rodu in anulul viitoru. Cându o batu primavara de timpuriu, o strica putienu, dar nu o impiedica de a rodi; fiindu că dau ochi de alaturea de cei stricati.

Via de seceta nu sufera, dar de ploae suferu; căci crescu vitiele lungi si capusiele se rarescu departându-se una de alta. Via suferu de ploae si ventu la in-floritu si cându incepe a se coace, ploile o crapa si o facu se putrediasca. Ploaea la culesu strica cualitatea vinului luandu-i puterea; de aceea pe ploae nu este bine a se culege. Ploaea este buna cându vine la 3 sau 4 dile dupe sapatu. Earna cu zapada nu strica viele: cându este zapada, via nu degera peste earna. Ploile multe in Martie, gasindu via in pamântu, o facu de putrediescu capusiele si nu producu rodu. Umbra nuciloru saca via. Salciile inse nu o vâtema.

Via s'a facutu foarte bine in anulul acesta 1868, ea are rodu multu, prea multu, dara roada este in cele mai multe locuri de o dulceatia mediocră, din cauza ploiloru ce au venitu la timpulu cându era se se coaca si avea trebuintia de uscaciune si de caldura. Sunt vii cari dau in anulul acesta induoitu si intreitu roade de ceea din alti anni. Cantitatea cea mare a recoltei viiloru si cualitatea ei inferioara au adusu o scadere insemnata in pretiulu vinului, o scadere care a lovit si in viile a caroru rocolta a fostu si multa si buna. Pretiulu vinului a scadiutu la jumetate, la a treca parte si chiar la a patra parte din ceea ce era intr'alti anni, căci s'a vendutu la Odo-

besci vinulu depe la poalele podgoriiloru cu 60 si 70 parale vadra. Insusi D. Vidrascu, a cârnie vie este din cele mai bine situata si mai bine ingrijita, a datu vadra cu 6 lei, cându in alti anni o da cu 12 si 14 lei. D. Giurgea a datu vadra cu 3 lei din via de la dealu. Cu toate că, in urma ploiloru, timpul frumosu din annulu acesta a addusu o mare imbunatatiere in cualitatea recoltei, totusi pretiurile au continuatu a scadea pēna la finele culesului. Pretiulu obicinuitu scade din cauza că cultivatorii in genere nu au vasele loru proprii, spre a strēnge recolta vinului, si astu-felu sunt siliti se'lu vēnda cu pretiulă ce'lu ofera cumperatorii, sunt, ca se diceuu assiă, la bunulu placu alu cumperatoriloru cari rupu pretiulu, fia si cu paguba produceriloru.

Cultivatorii cheltuescu cu cultura unui pogonu de via si pēna la 7 galbeni, afara de arenda care este si ea de 3 pēna la 4 galbeni. Cu asemenea mari cheltueli de producere, vinulu nu se poate da toamna mai josu de trei lei vadra. Vinulu, sau mai dreptu diecēndu, apa, adeca mustulu vēndutu cu acestu pretiu si cu paguba mare pentru produceru, se urca pēna in primavara la induoitu si intreitu, si astu-felu poate sa inapoeze cheltuelile si se lasse si unu profitu cultivatorului care 'lu va tienea pēna se'i vie pretiulu celu remuneratoru. Dara din nefericire cultivatorii s'au obicinuitu a vinde mustulu neavēndu in ce'lu pune si a'lu vinde cu paguba la acei ce vinu cu vasele loru spre a'lu lua.

Singurul mizlocu de a scapà de paguba este ca

cultivatorii se se lasse de obiceiulu vechiu de a vinde mustulu si, in loculu lui, se pue altu obicei nou, bunu, care se vede urmatu in alte podgorii, de a avea vase si a tiené mustulu pēna ce se preface in vinu si pēna ce vine timpul ca se se vēnda bine. Dara cultivatorii cei mai multi sunt lipsiti de mizloace de a'si procura vase, si cu toate acestea n'au alta scapare, alta mantuire de câtu intru a'si procura vase.

Amu disu câ cultura unui pogonu de via se sue pēna la 7 galbeni, rezemându-ne pe socotelile tienute cu toata esactitatea de către administratiunea locala, care a cultivat in annulu acesta o via a Statului de optu pogoane si 3 prajini!, via disa a Frumoasei dîn dealulu Odobesci. Lucrulu acestei vii s'a inceputu la 12 Martiu 1868 si culesulu s'a facutu in Octombrie, vendiēdu-se recolta cu toptanulu fōra ca se se mesoare, pe cându erau bani tramisi de la ministeru pentru a se face culesulu si chiar pentru a se cumperá vase. Dara cu toate acestea, recolta s'a vendutu si din pretiulu dobenditu nu este de unde a se inapoia nici macaru cheltuelile de cultura! Vēndiarea facuta nu este nici regularia, nici conformu cu legea generale de comptabilitate a Statului.

Cheltuelile de cultura facute la via Statului sunt urmatoarele :

1. Desgropatulu, taiatulu si scosulu curpeniloru la gardu, au cerutu 56 de dile, ceea ce face câte 7 dile de pogonu, cu totulu costa lei nuoi . . . 62 16

3. Cotoritulu, adeca sapatulu radeceinei si curatietulu ei, a cerutu 32 de dile, adeca câte

4 zile de pogonu, si pentru toate pogoanele	35	52
3. Radicatul si incordatul s'a facutu in 80 zile, vine câte 10 zile de pogonu, si peste totu	68	80
4. Sapatul s'a facutu in 48 zile, câte 6 zile de pogonu, si peste totu	53	28
5. Prasiatulu s'a facutu in 24 zile, câte 3 zile de pogonu si in totalu	28	64
	<hr/>	
	248	40
6. Măncarea muncitorilor, intreuintiati la lucrarile mai susu, a costatu	86	10
7, Rachiulu datu loru tiene	22	14
Totalul . . .	<hr/>	
	376	64

Impartiendu cheltuiala facuta de 376 lei 64 bani cu numarul pogoaneloru vine de pogonu câte 46 lei 83 bani, sau aproape 4 galbeni de pogonu, numai cultura lui. Cei ce cultiva via cu rupta platescu pogonulu 2 galbeni, dati de cu eara; ear cei ce o cultiva cu dioa in timpulu cuvenitu platescu induoitu.

S'a intreuintiatu de toate 240 zile, ceea ce face câte 30 zile de pogonu; ear pretiulu dilei se sue cu mancarea cu totul la 1 leu 56 bani. Annu au fost 60 parale diua, in acestu annu pretiulu dilei s'a suitu la 5 si 6 lei vechi.

8. Afara de lucru viei, s'a intreuintiatu 23 de mii de haraci, adeca aproape câte 3000 de haraci intr'unu pogonu, câte 8 lei 36 bani mia, si haracii au fostu scumpi in annulu a-cesta, peste totu haracii au costatu . . . 185 75

9. Mlăgea cu care se leaga curpenulu de haraci a costatu pentru 60 manunche . . . 21 60

Astu-felu haracii si mlăgea se sue pentru unu pogonu pēna la 2 galbeni.

10. S'a facutu unu gardu la poarta si o poarta buna de lemnu cu o cheltuiala de . . 64 42

Totalulu cheltuelei . . 648 41

Si vine de pogonu cāte 80 lei si 80 bani, sau aproape 7 galbeni.

Afara de Odobesci, mai sunt si alte podgorii, in plasa Gârlele, si totu lucrulu unui pogonu, unulu cu altulu, se sue la 192 lei sau 6 galbeni.

In Zabărautiu, unde sunt podgoriile de la Cruce si Panciu, cultura unui pogonu se sue la 200 lei sau peste 6 galbeni. In plasa Racaciunii, viile sunt pe poalele dealului ce formeaza malulu celu inaltu alu Siretului, acolo cultura viei cere 148 lei si mai totu atātu se platesce si in plassa Billiescii, care occupa siesulu Siretului si alu Putnei. Este si in Vrancea putiena via, ca la 156 pogoane, dara Vranceii mai toti au vii in podgoriile de la Tiefesci si alte locuri.

Cultura a 11,688 pogoane, care sunt in judeciu, dá muncitoriloru cu dioa pēna la 70,123 galbeni, a 6 galbeni pogonulu; eara proprietariloru de paduri, pentru haraci, ca degetulu de grosi, 23,376 galbeni.

Valoarea fonciaria a unui pogonu de via este de la 20, 30, 40, 50 si 60 galbeni, dupe locuri sau, in termine de mizlocu; 40 galbeni; ear venitul fonciarulu aunge pēna la 11 galbeni in viile cele mai bune, adeca 10 la suta.

Se afla intr'unu pogonu 400 pēna la 500 butuci, si la fia-care pogonu se pune, pe fia-care annu, pēna la 4000 haraci, cāci un haracu nu tiene de cātu unu annu si celu multu duoi.

Neamurile de poama din podgoriile judeciului sunt : galbena, plavana, coarna, grasa, creatia, neagra, vertoasa, verdea, francusia sau pasareasca si ta-maioasa.

Fia-care dintr'aceste neamuri de poama are timpul seu, timpul in care se face mai bine de cātu toate cele alte : asiá, in annulu trecutu a avutu timpul verdea, plavana si neagra-moale ; in annulu acesta, timpul a fostu propriu pentru galbena, plavana si creatia. Nu este annu in care se ámblesc timpul atātu de bine, cātu se se faca bine toate neamurile de poama.

La ploae, sufera galbena, plavana, verdea ; la se-ceta sufera neagra-moale, neagra-vertoasa si grasa. Grasa la ploae crapa. Vinulu celu mai bunu de Odobesci esse din poama galbena. Toate neamurile de poame sunt amestecate ; inse la domnulu Vidrascu poama galbena este aceea care predomina si de aceea si cualitatea vinului este superioaria. In plassa Gârlele predomina galbena si verdea si cualitatea vinului este cu totul superioaria. In Zabrauti domina galbena, plavana si neagra si cualitatea vinului este de mizlocu. In plassa Racâciunii domina plavana si cualitatea vinului este mai josu de cātu aceea de la Cruce, Panciu si Straoni. In plassa Billiescii toate neamurile sunt amestecate, siesnlu le face se dea mul-

ta cuantitate si foarte putiena calitate. Vinulu din câmpia este inferioru.

Cualitatea vinului la frunte se sue de la 80 pêne la 150 vedre de pogonu, de pogonulu depe dealu; eara in vale s'a urcatu si pêne la 450 vedre de pogonu. Mizlocia de la dealu si de la vale poate se se socoteasca a fi de 200 vedre din pogonu sau din 11,688 pogoane un productu de 2,337, 600 vedre.

Pretiturile vinului au mersu suindu-se in cursulu celoru din urma diece anni si variindu dupe locuri: asiá, in Gârle este de la 3 pêne la 4 lei vadra; in Zabrauti de la 2 si jumetate pêne la 3 si jumetate lei vadra; in Racáciuni de la 1 pêne la 3 lei vadra; si totu asemenea, in plassa Billiesci; mizlocia pretiului vendiárei vinului poate fi fixata la 3 lei vadra; si cu aceasta midiloacia, calculând numerulu vedreloru produse, ajungemu a dice cá producerea vinului in judetiulu Putna se sue la 6,682,800 lei. Putemu dice cá venitul brutu alu unui pogonu de via ajunge la 15 galbeni, din care, scadiêndu cheltuelele 7 galbeni, remánu 8 galbeni si din acestia, scadiându arenda pamêntului 4 galbeni, remáne profitu curatu 4 galbeni sau mai bine amu putea dice cá cultura si arenda tie ne 10 galbeni sau duoe treimi din productulu brutu; eara profitulu curatu 5 galbeni, cu alte cuvinte cheltuiala tie ne 66%, la suta si folosulu este de 33%, la suta. Acesta este venitul celu mai siguru; inse cu o conditiune numai, si aceasta este ca producêtorulu de vinu se'si procure si vase in cari se strênga vinulu si se nu mai fia espusu, ca in annulu acesta, a'lu da

pe nimicu , a'lu vinde cu paguba fôra ca se'si poata scoate cheltuelile ce au facutu cu producerea lui.

Vasele nu sunt prea scumpe si se potu procura lesne si cu cercuri de feru de la 2 pênã la 3 lei de vandra ; eara cele de Faraoani cu jumetate pretiu mai putienu. Si pentru a se inzestrá cultivatorii cu vase, credemu cá n'ar fi de paguba pentru dênzii a contracta chiar unu imprumutu ; mai alesu cá imprumutulu are a se intrebuintia productivamente.

§ 13. VIILE SI VITIA DE VIA DIN JUDECIU.

Viile celle bune sunt acele in care batte soarele toata dioa. Viile Fratiloru Giuresti din Odobesci sunt renumite pentru vinulu lor; asemene si a fratilor Polizo.

D. Asanache Pamfilu are peste 100 pogoane de via, in cele mai bune locuri din Odobesci ; dar cele mai multe sunt reu cultivate si chiar lassate in paragina.

D. Theodor Ghátia tiene via Statului cu jumetate galbenu pogonulu, in locu de 4 galbeni.

Via D-lui Vidrascu este renumita prin cualitatea vinului ce produce. Ea este situata la poalele dealului Odobesci in campia si aproape de biserica Caradgea ce se afla in marginea târgului. Podgorenii dintr'aceasta parte se ducu la Caradgea. Poama galbena face aici vinulu celu mai bunu.

Soiurile de poama de la Odobesci :

1. Pasareasca are boaba rotunda, alba, rara, marunta si se coace de timpuriu.
2. Tamáioasa are boaba rotunda-turtita , galbena

si verde, apoasa, boaba mica la vârfulu de josu, si cresce spre radecina de susu. La galbena boaba este deasa, la verdea este rara, si este cea mai timpuria din toate, tidva este cea mai târdia.

3. Tidva are boabele mari, albe si patate.

4. Galbena are boabele rotunde, de mizlocu, galbene si este cea mai buna din toate.

5. Verdea are boabele mari si batu in verde, apoase.

6. Coarna alba si rosia au boabele mari in forma coarnei.

7. Tietia vacii este o poama coarna cu boabele in forma tietiei, este rosia deschisa si se pastreaza multu timpu.

8. Razachia are boabele mai mari de câtu tietia vacii si coloarea boabeloru alba si rosia deschisa.

9. Neagra-moale are boabele rotunde cam turtite, groasa la pele si pielea neagra.

10. Neagra-vërtoasa, are boabele rotunde mai mici, pielitia mai subtiere.

11. Vulpea neagra sau cracana are boabele mici si rari, curpenulu, de care tienu boabele, rosii si pielea boabeloru subtiere.

12. Grasa seamana cu galbena si este cu boabele mai mari.

13. Sainulu este o poama cu boabele ceva mai mici de câtu galbena, boabele sunt galbene batandu putienu in verde, strugurile este micu, se coace cu o luna inaintea poamei galbena si face unu vinu bunu, dulce si tare. Neamulu acesta de poama este raru si merita a se inmulti.

Cele mai bune vii din judeciu sunt :

La Odobesci via lui Vidrascu, a lui Sichleanu si a Lefteriului in Caradgea, aceste pe vale. Via Golici si via lul Pamfilu de pe dealulu Odobesciloru, in comuna Versatura. Mitocul Monastirei Neamtului la Tiefert. In Zabrauti dealu Neicului in Crucea de susu, viile lui Raducanu Rosetu la Panciu si a doamnei Ileana Bontasiu ; via lui N. Boianu in Crucea de josu ; viile de la Stanca in Deochieti si viile Monastirei Neamtului.

In Racaciuni viile de la Orbenii de susu si Dragusiani sunt cele mai bune.

Cei mai buni cultivatori de vii sunt: in Odobesci Dimitrie Polizu, George Scurtu, George Giurgea. In Tiefert Iancu Selavoni. In Panciu Matos Măcsimu, Tudorachi Ghătia, George Galatianu si George Solcânescu. In Crucea de susu Toader Pechiu. In Deochieti Constantin Ghătia si Nicolae Boianu. La Orbeni Iancu Staveru si la Dragusiani Vasile Marcu.

§ 14. STATISTICA VIILORU

PLASSA GĂRLELE

NUMIREA COMUNELORU	Numerulu propriet.	Numerul	
		pogoan.	prajin.
Varsatura . .	677	1332	2
Jarestaci . .	453	499	7
Balotestii . .	20	48	—
Clipicesti . .	230	452	10
Batinesti . .	4	34	—
Transportu	1384	2365	19

NUMIREA COMUNELORU	Numerulu propriet.	Numerul	
		pogoan.	prajin.
Petrestii . .	437	908	30
Gajestii . .	32	18	³ / ₄
Mera	73	45	—
Tiefertii . .	1087	944	8
Vinesasti . .	249	898	6
Odobestii . .	191	456	—
Totalu . .	2067	3260	63

PLASSA RACĂCIUNII.

NUMIREA COMUNELORU	Numerulu propriet.	Numerul	
		pogoan.	prajin.
Borsianii . .	24	14	18
Bălca . . .	22	14	—
Cotiofanestii	33	23	10
Cornatielu .	51	19	34
Urichestii .	2c	7	20
Copacestii .	102	73	—
Angholestii .	42	9	7
Ruginestii .	470	274	15
Padurenii	4	4	12
Adjudu-vechi	29	10	27
Sascutu . .	69	108	—
Paunestii . .	368	132	6
Mandrisca .	7	17	—
Valea seaca	203	164	18
Cucova . .	130	131	—
Seurta . . .	172	185	27
Orbenidejosu	33	24	—
Orbeni de sus	287	215	27
Parava . . .	115	119	7
Dragusianii	200	215	27
Totalu . .	2355	1764	3

PLASSA BILLIESCHII.

NUMIREA COMUNELORU	Numerulu propriet.	Numerul	
		pogoan.	prajin.
Ciuslea . .	1	8	—
Nămoloasa .	59	18	—
Rastoaca . .	46	4	11
Stroae . . .	250	61	15
Nanestii . .	207	52	12
Vulturul susu	91	11	2
— josu	112	21	10
Costenii . .	71	17	—
Calienii . .	97	56	—
Bilceştii . .	22	8	—
Mirceştii . .	88	7	7
Totalu . .	1044	265	15

PLASSA ZABRAUTII

Crucea de jos	1028	1479	—
Movilitia . .	301	223	31
Paunestii . .	444	405	6
Manastioara	140	121	—
Fetinesţii . .	154	93	14
Crucea de sus	450	640	8
Straoanii sus	362	333	15
— jos	377	289	7
Diocetii . .	154	292	2
Totalu . .	3411	3876	11

PLASSA VRANCEA.

NUMIREA COMUNELORU	Numerulu propriet.	Numerul	
		pogoan.	prajin.
Colaculu . .	88	38	20
Barsastii . .	8	14	—
Valea de sus	83	29	—
Gaurale . . .	4	6	18
Vidra	30	23	12
Ticherisiu .	40	44	—
Totalu . .	255	156	2

DEPUILEMENTULU

NUMIREA PLASSELORU	Numerulu			
	comun.	propriet.	prajin.	pogoan.
Garlele . . .	11	3451	5625	27
Zabrautii . .	9	3411	3876	11
Racacuniu . .	20	2355	1764	3
Billiesti . . .	11	1044	265	15
Vrancea . . .	6	255	156	2
Totalu . .	57	10518	11688	10

§ 15. RACHIULU.

Rachiulu se face din tescovina si din prune.

Pentru a face rachiul este de trebuinta a avea unu sau dooe cazane.

Cazanulu este o caldare de arama de 16 pëna la 20 vedre, avëndu unu capacu, si dintr'ensulu esiendu trei tievi, ce se lungescu cu alte tievi totu de arama. Cazanele se adducu de la Brasiovu, si se vendu câte cu 25 pëna la 30 galbeni unulu, dupe greutate si marime. Se facu cazane si de caldararii nostri; dar mai eftine sunt cele de Brasiovu.

Cazanulu se asiadia intr'unu cotlonu pëna sub tortiele lui, capaculu remane afara pentru a se lua si pune cându se incarca si se descarca caldarea.

Lônga cotlonu se asiadia dooe durbace, adeca cădi de lemnu de 40 vedre, una josu strimpta si susu la gura larga. Prin o durbaca trece tievele caldării, lasându-se la intratulu loru susu unu podu de mâna si josu la essietulu loru afara dooe degete. Durbaca se âmple cu apa rece. Se incarca caldarea cu tescovina, puindu-se intr'ensa, dupe marime, 5 sau 6 ciubere pëna sub umeri, adeca pëna in gura, gâtulu remane desiertu. In aceasta tescovina, ce este ca de 10 vedre, se pune unu ciuberu de vinu rosu sau albu adeca 1 si jumetate pëna la 2 vedre. Se pune capaculu si se lipesee cu aluatu de secara sau lutu bunu galbenu ca se nu resufle aburii de rachiul.

Se dá focu cotlonului sub cazanu, intrebuintiendu

unu caru de lemne la fertulu a trei cazane. Dupe ce au fertu si s'au incalditu bine caldarea, incepe a curge rachiulu, atunci se astupa cotlonulu, se domolesce foculu si se lasa ca rachiulu se curga regulatu. Cându apa se inferbênta in durbaca se adaoga apa rece de se schimba.

Timpulu ferberii unui cazanu tiene 12 ore.

Dupe ce inceteaza rachiulu de 18—19 grade, incepe a essi vurtulu, posletiuulu, o apa ce miroase a rachiulu, inse este slaba si cu aceasta se ajuta la incarcatulul cazaniloru facêndu economia de vinu.

Unii facu rachiulu fôra ca se pue vinu, si turnându apa facu posletiu cu care incarca cazanele urmatoare.

Din 10 vedre de tescovina esse 12 pênã la 14 oca de rachiulu, oca de 18—19 grade.

Tescovina costa . . . 10 —12 lei

Lemnele . . . . . $3\frac{1}{2}$ — 4

Totalu . . . $13\frac{1}{2}$ —16 lei

Rachiulu essitu se vinde cu 12 pênã la 14 lei vadra. In annulu acesta rachiulu este estinu.

De la unu pogonu esse 30 pênã la 40 si 50 vedre de tescovina.

DESCRIEREA AGRICOLE A JUDECIULUI

CAPITOLU I.

PLASA GÂRLELE

1. **Păticești** sunt uniti în comuna cu Botestii, Slobozia-Vidrascu, Păticești, Florești și Gugestii, sunt șapte sate sau cătune situate unul lângă altul pe malul Milcovului, de la Focsiani până la Odobesti, într-o distanță de 2 ore și ceva. Între Milcov și satele aceste curge gârla cu apă, jumătate luată din Milcov, care pune în mișcare trei mori și servește la udatul grădinilor. La Păticești gârla dă în Milcov, de unde totuși acolo prin altă ezidură se scoate apă spre a uda grădinele cele mai întinse de pe moșia Florești. Pământul ce se uda se dă în arencă galbenă pogoană, cându celelalte se dau numai

cu unu galbenu si câti-va lei pre annu. In satele aceste sunt casele inconjurate de pomi roditori, pindre cari se afla multi dudi, cu a cârora frundia se crescu gandacii de matasa. In annulu acesta au muritu multi gandaci la epoca suirei loru in tufe.

Pamântulu de lînga Milcovu, pre care sunt situate satele aceste, este siesu si pietrosu. Drumulu mare de la Focsiani la Odobesci trece printr'ensele. In dosuku sateloru, pamântulu este nisiposu si ocupatu de vii, a cârora vinu cresce in cualitate cu câtu merge cine-va de la Focsiani spre Odobesci. Printre vii trece, cam paralelu cu Milcovulu, ulucele prin care vine apa de beutu la Focsiani si gârla scoasa din Putna in domnia lui Sturza spre a adapà vitele si care se varsa earesi in Milcovu din josu de Focsiani. Dupe vii vinu locurile de hrana cu pamântu lutosu si in une locuri nisiposu curatu si amestecat intr'altele. Oamenii cultiva in pamânturile aceste mai multu porumbu de câtu grâu, care se samana putienu.

Cultura a scadiutu in annulu acesta din cauza ca oamenii au perdutu vitele annulu trecut, cându a fostu lipsa de nutretiu, vendiëndu vita de 6 galbeni pre 2 si 1 galbeni si cumperându chila de porumbu cu 6 galbeni, ceea ce la timpuri bune o cumpera numai cu 2. Oamenii lipsiti de vite nu potu face plugaria. Totu din aceasta cauza nici Vrancanii, cari vinu si cultiva aci, n'au venitu in annulu acesta, si ast-felu intinde-rea culturai s'a redusu.

Popusioiulu se seamana mai antéiu pe ogoru, si apoi

cu aratura se ingroapa, se pune din aruncatura o dimmerlia la pogonu.

Pamântulu acestoru sate apartiene la particulari proprietari mari si rediasi. Putieni clacasi au ramasu cari s'au si impropietaritu, din cauza că inea de pe la 1860, cându s'a facutu statistica, clacasi fugeau de boerescurile cele grele, inainte de 1864 ei se alungau de proprietarii ce se asceptau la advenirea legeri rurale. Astu-felu satulu intregu Gujestii s'au spartu, Florestii au ramasu foarte putieni, si din suma din 528 de familii, ce erau la 1860, nu mai sunt astadi de catu numai 331 contribuitori communi si 323 contribuitori ai Statului. Multi din locuitorii fugiti si alungati s'au asediatu in Focsiani. Venitul communei din aceste sesse sate este de 10,000 lei, in care acciza beuturilor, cea mai insemnata din toate, figureaza cu 4000 lei, si dupre densa vinu 3100 duoe diecimi (9 si jumetate lei.) Ear venitul proprietatiei de la toate satele, venitul foncieru este estimatu cu 98,000 lei.

In Gujesti sunt 4 proprietari mari si duoi rediesi pe 670 falci, din cari 209 sunt a D-ei Maria Buter si 327 a D-ei Marghioala Vidrascu. Padure se afla putiena, ca la 40 falci. La 1860 era 285 falci tiarina, 4 fonatiu, 160 imasiu, 4 vii si 11 gradini a proprietarilor ; si 53 tiarina, 71 imasiu, 24 gradini si livedi a locuitorilor cari s'au dusu, lasandu'si sadurile si casele lor.

Producerea viei s'a socotitu in statistica din 1860 de 100 vedre de pogonu, pretiulu vinului 4 lei vadra

Lucrulu viei 5 si jumetate galbeni. Pretiulu viei 15, 18 pëna la 20 galbeni pogonulu, si venitulul 1 si jumetate, 2 si jumetate 3 galbeni pogonulu.

Pretiulu pamëntului a 670 falci este de 23,165 galbeni, estimatu in 1860, ceea ce face de falce câte 35 galbeni.

Venitulul proprietatii se socotea la 1860 câte 6 galbeni clacasiulu, si era de la 34 de 204 galbeni ; cu venitulul totalu de 1645 , ceea ce face câte 14 si ceva la suta.

Florestii, proprietatea D-lui Asanachi Pamfilii, au o întidere de 323 falci, din care 280 tiarrina, 24 imasiu si 19 gradini. Pretiulu este de 30 galbeni falcea de tiarrina si imasiu la unu locu adeca 9690, plus 1210 acareturi, peste totu de 10,900 galbeni. Venitulul acestui capitalu fonciaru a fostu estimatu in 1860 cu 993 galbeni , ceea ce face aproape 11 la suta. Florestii vinu dupre Gujesti.

Slobozia-Vidrascu a D-nei Elena Vidrascu are 212 falci, in care sunt 98 tiarrina, 56 imasiu, 30 vii, 12 gradini. Din 30 de falci esse 4500 vedre vinu câte 150 vedre de falce sau 50 de pogonu , estimatu in 1860 mai putienu de jumetate. Vinulu a 4 lei vadra aduce 364 galbeni. Lucratulu costa 340 lei de falce sau 10,200 lei. Pretiulu viei 1800 galbeni sau câte 60 galbeni falcea sau 20 pogonulu. Venitulul este scosu câte 1 galbenu de pogonu , dar elu este 2 , 3 si 4 galbeni ; fiindu estimatu josu de totu rendementulu. Capitolulu fonciaru este de 6548 galbeni plus 990 galbeni acareturile, adeca 7538 galbeni, adeca câte

35 galbeni falcea. Venitulu fonciaru este de 607 galbeni, ceea ce face de falce 12 galbeni si ce-va, ceea ce face 8 la suta. D. Vidrascu, fiulu, cultiva foarte bine proprietatea sa si este cu D. Ghica, celu mai mare si mai bunu cultivatoriu din communa aceasta.

Panticestii sunt proprietatea D-lui Alecu Baltiatu cu 86 falci si fratii Baltiatu 12 falci, preste totu 93, din care 65 tiarrina, 6 imasiu, 13 vii si 5 gradini. Capitalulu fonciaru este 3015, plus acareturile 853 adeca de 3868, sau aproape 42 galbeni falcea.

Din tescovina se scoate rachiu, care este mai scump de câtu celu de pâne. Sunt dar pre aice povarne. Venitulu fonciaru este de 327 galbeni, adeca aproape 9 la suta.

Botestii sunt proprietatea rediasiloru ce locuescu in acestu satu, celu mai insemnatu din toate cele din communa. Intinderea proprietatii este de 327 falci, din care tiarrina 126, imasiu 13, vii 123, gradini 27, padure 25. Intinderea culturei viei este totu atâtu câtu si a tiarrinei, ceea ce arata ca oamenii de o potriua se applica la porumbulu pentru hrana loru ca si la via pentru inavutierea loru.

Viile, 126 falci, producu 18,450 vedre, ca la 150 vedre de falce, a 3 lei vadra 1495 galbeni, ceea ce face câte 1 galbenu de pogonu, dar in realitate sunt 2 si 3 galbeni de pogonu.

Capitalulu fonciaru a 327 falci a fostu estimatu in 1860 la 12,215 galbeni, plus acareturile 1395, totalu 13,510 galbeni, sau peste 41 galbeni falcea. Venitulu fonciaru 941 galbeni, adeca 6--7 la suta.

Patiestii, proprietate de rediasi, are 305 falci locu si 25 padure: din locu sunt 150 tiarrina, 3 imasiu, 101 vii si 24 gradini. Viile si gradinile mai câtu si tiarrina.

Loculu este mai totu lucratu, numai celu reu rămâne in imasiu. Neputându-se lucra, se face fônatiu. Capitalu fonciaru 10,145 galbeni, plus acareturile 992, este de 11,137 galbeni. Venitulu este de 1105, ceea ce face mai multu de 9 la suta.

2. **Odobescii**, comuna urbana unita cu satele de lînga densii Grozestii si Vinasiástii, amenduoe pre malulu Milcovului, cu 565 contribuitori.

Vinasiástii, mosia rediesiasca, au 299 falci, din cari 168 tiarrina, 3 imasiu, 110 via si 7 gradini. Gârla din Milcovu trece prin satu; ear gârla din Putna trece prin vii, la Focsiani.

Viile 110 falci sau 318 pogoane, producu 19,080 vedre, a 3 si jumetate lei vadra, face 1804 galb. Din acestia scadiându-se cheltuiala, câte 340 lei de falce, adeca 37,400 lei, rămâne pentru vinulu curatu 794 galbeni, adeca câte 2 si jumetate galbeni de pogonu. Capitalulu in via este de 6052 galbeni.

Capitalulu fonciaru 11,363 galbeni, si in acareturi 2966, este de 14,329 galbeni. Venitulu fonciaru este de la tiarrina 529 galbeni, de la imasiu 10 si de la vii 794, adeca de 1425 galbeni, sau aproape 10 la suta.

Oamenii si aici ducû de o potriva cultura porumbului cu a viei.

Grozestii, proprietatea rediasiloru, au 301 falci, din cari 165 tiarrina, 3 imasiu, 124 vii si 5 gradini,

au pe lînga Milcovu gârla din Milcovu, si prin vii gârla din Putna, din care nu este nimeni liber a scoate apa de udatu.

Viile producu 22,440 vedre, adeca cîte 100 vedre de falce, sau mai dreptu de pogonu. Pretiulu vinului este 3 lei 30 parale, si aduce 2274 galbeni. Lucrulu, a 340 lei de falce, costa 42,160, si remîne venitul curatu 1134 galbeni din capitalulu de 8716 galbeni.

Capitalulu fonciaru 13,927, in a areturi 1429, peste totu 15,356 galbeni, venitul 1727.

Odobescii au podgoria ca la 1000 falci; inse in statistica s'a trecut numai 6, a cîrora productiu variaza dupre locu.

La *Odobesci* cultivatorii cei mai buni de vinu, cari au vinulu celu mai bunu, sunt fratii Giuresti si Polizu.

Pretiulu vinului este de 4 pîna la 5 lei vadra. Primavara 10 si 11, si vinulu de 2 anni 20 si 30 lei.

Dealulu Odobescii este pe pamîntu galbenu si produce mai putienu de cîtu valea; inse mai bunu. Cu cîtu pamîntulu este mai seracu, cu atîta produce mai putienu, dar mai bunu. Viile din vale producu mai multu de cîtu cele din dealu.

Culesulu viiloru incepe a se face la dioa Crucei; inse cu cîtu se culege mai tîrziu cu atîtu se produce vinu mai bunu, dar mai putienu. Via este bine de culesu dupre ce o bate odata bruma si mai bine este se o bata de duoe ori.

Vinulu culesu se vinde mustu. Pretiulu lui se rupea de cître cazacii. Acesti negutiatori din Odesa veneau

si faceau vinu la Odobesci pēna ce s'a redicatu vama in Rusia, la 1859, si de atunci n'au mai venit.

Vinulu de Odobesci se duce in tiarra de susu, de unde trece si in Bocovina, cu toate ca vama austriaca este ridicata. Se platesce transportulu pēna la Dorohoiu 6 lei de vadra. Vinulu de Odobesci se cauta si in cele-l'alte tērguri ale tierrei. Acumu a inceputu a trece peste Milcovu si a ajunge pēna la Bucuresci; inse vinulu facutu, se cumpera in primavara si vara urmatoare, urcāndu-se pretiulu lui pēna la unu galbenu de vadra. Vinulu de Odobesci a inceputu a se cautā si in Turcia, la Constantinopoli mai alesu, si pēna in Egiptu.

In primavara annului acestuia au venit negutiatorii din Germania de Nordu si mai alesu din Prusia, si au cumperatu vinu cautāndu cualitatea lui, platindu-lu bine.

Cererea vinului facutu va schimbā obiceiulu de a se vinde mustutulu si se va inlocui cu facerea si tinerea lui pēna la 1 si 2 anni; inse pentru aceasta se cere ca se aiba oamenii unu capitalu in vase si se poata ascepta. Vinulu facutu rapoarta induoitu si intreitu mai multu de câtu celu nefacutu; si aceasta este destulu pentru ca se se schimbe obiceiulu vecinu, mai alesu daca negutiatorii straini voru urma a cere vinulu facutu.

Imbunatatierea de capetenia de introdusu este facerea vinului si manipulasiunea lui, spre a'lu conserva si a'i spori cualitatea. Aceasta cere infintiarea unei scoli, aducerea unui viticultor din Francia si strēn-

gereea a vre o 10-15 elevi, guvernulu a opritu via Frumoasei, situata in dealulu Odobescii ca de 8 po-goane; inse via Goliei este ceva mai la dealu si mai bine espusa, este totu pre aceeaasi coasta, bate soarele toata dioa intr'ensa, si este mai buna de opritu.

In tîrgulu Odobescii si in podgorii sunt case si acareturi, cari au o valoare de 51,366 galbeni, acolea in vale este si biserica Cazaclielor, facuta de dînsii, ca o descaletoare pentru locuintia loru. In Odobesci este o scoala de baeti, una de fete si una a Primariei cu venitu de 30,000 lei pre annu.

3. **Mera** este o comuna alcatuita din Capâtanulu de susu, Capâtanulu de josu. Mera, Siendrilarii de josu, Reghiu, Siendrilarii-Andriesiu, tusu sease sate situate pe cursulu Milcovului, de la Odobesti in susu si pîna la munteoru, de unde isvorasce Milcovulu.

Dintr'aceste sease sate, unulu este alu D-lui Stefan Dascalescu, altulu alu rediasiloru Vilnitieri, Mandrulesti, Gionesti, Giuresti, in numer de 103, si 4 sate ale Statului, anume: Mera, Siendrilarii. Reghiu si Siendrilarii-Andriesi, formându la unu locu 578 contributori, si avîndu 6 biserici si 800 case. Venitulu comunalu pe 1868 este 11,515 lei numai cu jumetate treime aditionale. Pamîntulu dintraceste sate tiene de Magura si este in vale nisiposu, pe dealuri petrosu, argilosu, nesiposu, alternandu deosebitele aceste naturi.

Capatanulu de josu, mosia D-lui St. Dascălescu are 246 pamîntu cu 160 falci padure, 6 falci tiarri-na, 18 imasiu, 22 vii si 20 gradini.

Padurea scoate lemne de focu, producîndu de fal-

ce p $\hat{e}$ na la 480 lei. Proprietarul a taiatu in annulu trecutulu 6 falci de p $\hat{a}$ dure in care $\hat{a}$ mbla vitele la pascutu aduc $\hat{e}$ ndu proprietarului c $\hat{a}$ te 28 lei de vaca si 28 lei de parecchia de boi. Oamenii, in numeru de 45, neav $\hat{e}$ ndu locuri de hrana pre mosia, nu s'au improprietaritu de c $\hat{a}$ tu cu locul de casa ; inse ei au avutu invoiala facuta la 1845 pentru boerescu a lucra o jumetate pogonu de via de fia-care omu, a lucra c $\hat{a}$ te 10 dile la ori ce, se lucreze locuri boeresci, se duca duoe podvedi, se dea o gaina, se toarca o jumetate oca c $\hat{a}$ nepa, se dea dijma c $\hat{a}$ te 50 oca de pogonu, se plateasca c $\hat{a}$ te 20 lei de pogonu dijma. Proprietarul se le dea locurile de semenaturi si din padure lemne.

Astadi platescu 40 lei de pogonu.

Via proprietarului are 36 pogoane in duoe locuri pre dealu ; inse aceea din pam $\hat{e}$ ntulu lutosu este care d $\hat{a}$ vinulu celu renumitu al Cap $\hat{a}$ tanului, via este pre dealu sub altu dealu mai mare adumbrita si espusa la soare. Poama este intr'aceasta via mai multu galbena. Culesulu se face la dioa Crucei si strugurii mustuiti se punu in teascu, f $\hat{o}$ ra a se mai calc $\hat{a}$ si dau mustulu. Din via a essitu, dupre timpu, de la 600 p $\hat{e}$ na la 4000 de vedre, adeca c $\hat{a}$ te 111 vedre de pogonu. Vinulu se vinde cu 4 lei vadra, si d $\hat{a}$ 1500 lei care este venitul principalu alu mosiei. Din tescovina se scoate rachiul de 18 grade, ce se vinde cu 25 lei vadra.

Aici s'a facutu o velnitia la 1858, care n'a lucratu de c $\hat{a}$ tu duoi anni secara si ordiu, aduse de la campu.

Velnitia a costatu 3000 galbeni, lucrulu ei intr'unu annu a fostu 430 chile secara si 48 ordiu, costându 1019 galbeni; au essitu 5095 vedre ce s'au vendutu cu 2203 galbeni si s'au ingrasiatu 100 boi ce s'au vendutu cu 9 galbeni unulu, aducându adeca 3103 galbeni venitu. Cheltueele au fostu 1980 galbeni in producte si lucratori, si 870 galbeni cumperarea si hrana boiloru, peste totu 2550, remaindu venitu de curatu de la velnitia 253 galbeni.

Capitalulu fonciaru alu mosiei, 4474 galbeni, alu acareturiloru cu velnitia 3000, este de 8822. Venitululu fonciaru alu mosiei a fostu estimatu 425 galbeni de la 68 pogoane via, moara 60 galbeni si cârciuma 30 galbeni.

Oamenii de aici se ducu de lucreaza la campu, si se hranescu si cu dioa de lucru, ce se platesce la Odobesci cu 3 pëna la 5 lei.

Capitanulu de susu este locuitu de rediesi, cari nu au aici de câtu numai vatra satului si viile prin prejurulu lui; mosia loru este unita cu a rediasiloru din Odobesci si Jariesea.

Mai la toata casa din fatia drumului este si o cârciuma, unde vinde fia-care rachiulu si vinulu ce produce.

Mera cu 177 clacasi, Sindrilarii cu 178, Reghiu cu 155 si Andriesiu cu 196, preste totu 706 clacasi, ce s'au improprietaritu pre acestu domeniu alu Statului. Oamenii se hranescu cu munca, lucrându'si aici si la campu. Ei seamana popusioi mai multu, si apoi putienu grâu si secara si ordiu. Puterea loru este in

vite cu cari se ajuta mai multu de câtu cu plugaria. Trei ani de rîndu au suferit de lipsa de pâne si de fînu. Guvernulu 'i-au imprumututu cu 125 chile la nevoia si 'i-au îndatoratu prea multu. Vitele cele mai multe sunt vitele mari, putieni stupi, ear dudi nu sunt aici. De la Poienitia in susu, via nu se mai cultiva ; fiindu regiune de munte. Porumbulu nu aduce aci de câtu 1 chila de 240 oca din pogonu, cându la câmpia aduce de 4 si mai multe ôri mai multu.

La Andrieasiu mai toti satenii se occupa cu face-rea de vase, cofe, doniti din bradulu ce'lu cumpera in Vrancea.

4. Vârsatura, unita in communa cu Padurenii, este situata lînga Odobesci, la poalele dealului, si din susu de impreunarea scursurilor Versatura mare si mica si darea loru in canalulu de la Putna. Padurenii sunt situati la dealu, pre coastele Magurei si pre malulu dreptu alu Vârsaturei mari care-i desparte de Jaristea. Pamântulu este lutosu si pre vale si pre dealu ; la dealu inse este amestecatu cu pietre si printre ele se gasescu si bucatiele de varu. La Vârsatura este lip-sa mare de apa D. Constantin Pamfile a sapátu duoi anni, au cheltuitu 200 galbeni ca se faca unu putiu si nici la adencimea de 52 stênjeni n'au pututu da de apa. Apa de beutu se aduce cu sacale de la Odobesci si Padurenii. In susu, cale de 3 ore de aci, a sepatu si a datu de apa, la adâcime de 25 stênjeni. Lipsa de apa a fostu causa de s'au facutu sub domnia lui Sturdza la 1846, unu canalu ce aduce apa din Putna de la Gă-

jesti, si o duce in Focsiani, avându a se lua din elu numai apă de beutu.

La Padureni, situatia pamântului, mai susu de Varsatura, este lipsa de apa; inse oamenii au inde-manare luându din fontânile facute in fundulu ripei Varsaturei, unde se gasesce ape la 2—3 stênjeni.

Oamenii de aici sunt rediesi, au podgorii si ogoare, unii mai multe, altii mai putiene si altii nici de cum. Ei se ocupa mai cu seama cu cultura viei si cu a popusioiului, atâtu in vii câtu si la câmpu. Unii éu pamânturi cu câte 2 galbeni pogonulu chiria sau din trei una dijma, aratura fiindu a proprietarului.

In vii oamenii au de la 1 sfertu pênã la 10 si 12 pogoane de via; de acestia inse sunt foarte putieni, si nici unulu n'are cele de nevoe pentru a tiené vinulu. Negutiatorii de vinu sunt mai cu seama astadi, acei de la Braila si Galati, cari vinu toamna si cumpera mustulu. Mustulu dupe 3-4 dile ferbe pe locu in vasu destupatu, si tiene fertulu, dupe timp, 5-6 dile. In acestu timpu vasulu se pazesce a nu se astupa la vranã; câci se sparge. Dupe timpu este omulu silitu se venda poama; ca se nu se strice, si culesulu se face bine cându poama nu-i crapata, nici batuta de bruma. Negutiatorii de vinu aducu vasele si iéu mustulu cu 1, 2, 3 si 4 lei vadra obicinuitu, platescu chiria pênã la Galati 2 pênã la 3 lei vadra (90 parale) si cu alte cheltueli se redica vadra de vinu, dusa in Galati, la 10 lei, si acolo se vinde pre duoi lei ocaoa, adeca 25 lei vadra dealului, 12 si jumetateocale.

D. Ioan Ionascu este unulu din cei mai mari re-

diesi. Elu are 12 pogoane de via aici in Varsatura, si la campu are mosia, pre care o lucreaza cu 2 pluguri, cu câte 4 boi, arându toamna si primavara câte de 2 ori pamântulu. Elu face pre annu pēna la 50 pogoane de popusioiu. Elu face singuru plugurile sale, fiindu omu cu aptitudine la mecanica agricole si de aceea plugurile ce face elu mergu cu 4 boi.

In satulu acesta, ca si la Odobesci si Jarisce sunt multi dudi de doue feluri: unii cu frunza plina, si seamana cu acea a parului, inse ceva mai mare, si altii cu frunza crestata mai deschisa de câtu cea plina. Femeile au facutu si in annulu acesta crescere de gândaci, inse n'au reusietu toate; fiindu câ la unele au muritu gandacii in parte, si la altele mai toti, in timpul suireiilor in crengi.

D. Ionascu este epitropulu schitului de calugari Buluceu, situatu la 4 ore departe de Padureni, spre verfulu muntelui Magura.

Obiceiulu este aici de a culege tiarrinele pēna la timpul culesului viei; si ale lasa, fōra nici o plata, la boii carausieloru ce le pascu, căci cu aceasta se atragu oamenii a veni dupe vinu. Odinioara vinea multi carausi din tiarra de susu, acumu vinu putieni si toata carausia este indreptata spre Galati. Galatii si Braila, putemu dice, tienu astadi podgoriele Odobesciloru.

5. **Jariscea**, situata mai la vale de Pādureni, este despartieta de acestea prin ripa. Varsatura mare. La Jarisce, dupe plata impositului fonciaru, sunt 900 pogoane de via, la Varsatura sunt 486, si la Odobesci

1000. Oamenii si aici se ocupa cu cultura viei mai de o potriua ca si cu acea a popusioiului. Vinulu de la Jaresci este mai putienu bunu de câtu celu de la Varsatura.

D. Georġe Catârlanu n'are de câtu 12 pogoane de via, si pentru aceea este silitu a lua pamântu pentru popusioiu cu 2 galbeni pogonuii si a plati câte unu galbenu de varatulu unui capu de vita mare. Din via sa scoate de la 100 pēna la 200 vedre de pogonu, cându la dealu productulu este de 50 pēna la 100 vedre de pogonu. Sunt trei pogoane de via la falce, ear de popusioiu 2 si 8 prajini. Din tescovina se face rachiu, scotiēndu-se 2 vedre de pogonu.

Toti oamenii din Jarisce au lipsa de pamântu de hrana si ar dori se cumpere din domeniile Statului, de la Balotesti, ce se megiesiescu cu densii, daca s'ar applica si la rediesi art. 5, 4 si 6 alu legci rurale.

6. **Balotestii** facu communa cu satele Ivancestii, Căpotestii, Purcelestii, Bâncila, Schanteia, Schitulu, situate pre malulu Putnei intre Magura si Putna, in susu, afara de schitulu Scantea, situatu aproape de Balotesti, pre coasta Magurei.

Intr'aceasta communa sunt 269 contribuitori rediesi si fosti elacasi.

In *Ivancestii* sunt proprietari Statulu, D. C. Iacovachi, I. Zalariu, V. Busduganu si deosebiti rediesi, avēndu la unu locu 1796 falci, deosebite in hliza fiacărui. Dintr'acestu pamântu sunt tiarrini 1277, imasiu 147, gradini 38 si via numai 5 falci. Podgorii nu sunt in aceste 4 sate din aceasta communa, cu

toate că ea este aproape și în hotarul cu Jariscea. Dincolo înse de Putna unele sate au podgorii.

La Ivancești au fost 37 clacși, din cari numai la ai Statului, în număr de 5, s'au datu pământuri de hrană; iar la ai particularilor s'a datu numai locuri de casă.

D. C. Iacovachi are macina de triera cu apă din gârle.

Căpotestii, proprietatea rediesilor, a Statului și a D. Iorgu Zalara, au 723 falci, în cari numai 5 sunt cu via. Rediasii, în număr de 30, nu au de câtă locurile de casă, lipsiti fiindu cu totul de pământuri.

Purcelescii, proprietate de 147 falci, apartinente la 45 rediesi, D. C. Ciornei și Statulu, care a improprietaritu pe partea sa numai pe 3 clacși.

Balotestii au 947 falci, în care este via 31; ei sunt proprietatea Statului, a rediesilor, și domnilor C. Ciornei; rediesii au numai locurile de casă și grădini și putieni dintr'ensii și pădure.

Pământulu din această comună este la Ivancești, Capotesci și Purcelesci, Petresci și la Balotesci nisipo-argilosu, ceva mai bun de câtă la Ivancești. Aici oamenii seamana numai primavara popusioiu, grâu, ordiu, secara și nu capeta de câtă 2 chile la pogonu de popusioiu și una la grâu, cându la câmpu esse 4 chile de popusioiu și 2 pēna la 3 de grâu. Semenatura în anul 1868 este de 60 pogoane secara, 500 pogoane popusioiu, 100 pogoane grâu și 150 ordiu. În anul trecut s'au facutu numai popusioiulu, și în acesta n'a datu mai multu de o chila la pogonu.

Oamenii ce n'au pământuri și mai alesu cari sunt

in aceasta lipsa, cultiva pamânturi luate cu invoeala din trei una. In apropierea podgoriilor, unde se intrebuintiaza haragii, oamenii dintr'aceasta communa se speculau cu haragii ce-i taiau in padure si-i vindeau cu 10-12 lei mia. In annulu acesta in sa s'a sunitu la unu galbenu mia si oamenii de aici n'au mai pututu a se specula, fiindu oprita taierea in padurile Statului, cari sunt cele mai productive de haragi.

In aceasta communa fiindu gârlea moriloru, proprietarii au venituri insemnate de la mori, cari âmbლა totu annulu, afara de 3 luni de earna. Sunt intr'aceasta communa mori cu 5 pietre de moara, ear la Gagiesti 5 mori cu 9 pietre de moara. Capitalulu in mori se sue la 12,000 galbeni; ear venitul la 2000 galbeni. O moara buna cu 2 pietre aduce pre annu pēna la 100 chile, sau 200 galbeni.

In aceasta communa proprietarul cultivatoru celu mai harnicu si mai inteliginte este D. Costache Ciornei. Elu face pe compta sa 100 pogoane cu 4 pluguri si ca la 200 in parte din trei una, ceea ce face o cultura de 170 pogoane mai multu in popusioiu de câtu in grâu. Se occupa si cu cultura viei sale din Jariescea si Varsatura, unde are ca la 4 pogoane. Are si o moara cu 3 pietre. Din toate aceste, D. Ciornei scoate pre annu ca la 1000 galbeni. Elu are casa frumoasa de tiarra si moara de piatra.

Aice oamenii, uniti cu D. Ciornei, au facutu in annulu acesta o biserica frumoasa de caramida. Rediesii au datu totu porumbu loru de reserva.

Totu in Balotesti este si asiediare reposatulu

Constantin Nicolau, cari au avutu 18 copii si a căruia vaduva, ca de 90 anni, inca traesce, avându toti dintii in gura. Dintre copii, fete si baeti, aici sunt asiediati la casele loru 1 fata si 5 baeti. D. Ghitia Neculau, alu 16 copilu, a essietu din casa parinteasca si ocupându-se cu moara au agonisitu proprietate, cumpărându cu 800 galbeni 50 pogoane de tiarrina si se ocupa acumu si cu moara, si cu plugaria, avându plugulu sen, creându si din nou acareturi, o casa si unu patulu, amânduoe dupe modelulu generale, inse modificatu si mai bine acomodatu cu trebuintiele cultivatorului. D. Ghitia Neculau, prin purtarea sa cea dulce cu oamenii, au fostu alesu primaru alu comunei, si din primaru guvernulu l'a chematu la functiunea de sub-prefectu alu plasei acestea. In serviciu a aretatu tuturor locuitoriloru că omulu stimatu de dēnsii, că omulu desteptu si vrednicu, ce scie a cauta bine de trebile sale si ale communei sale, nu este mai putienu aptu a se ocupa si cu interesele generale ale tierrei.

Arendasii de aici facu cultura in parte cu satenii si rediesii; inse nu impartiendu productele din trei una, ci lucrându o a treia parte deosebita pentru arendasiu, care o alege a fi in pamēntulu celu mai bunu.

Schitul Scantea, ce avea in anulu 1860 79 de maici s'a desfiintiatu, si n'au mai remasu la densulu de cătu vre o duoe-dieci, cari acumu n'au nici ce mânca luându si vii, si pamēntu, si patule si totu, si lasându-se de traescu acumu cu mila crestiniloru.

7. **Gajestii** facu communa cu Vitanestii si Cucuetii

de sub Magura avându 296 contribuitori. Tustrele satele sunt situate pe malulu dreptu alu Putnei.

În *Gajesci* sunt proprietari: unu particularu, rediesii si Statulu, avându 900 falci padure si 337 tiarrina, 1 fônatiu, 14 imasiu, 7 vii, 18 gradini si liveqi. Padurele aducu 10-15 galbeni de falce in taiere. Viile producu vinu prostu, si de aci inainte numai sunt vii precumu la Vitanesci si Cucuesci, dar causa este că sau nu le facu oamenii, sau n'au unde le face, oamenii fiindu strimptorati de locuri de hrana, neavându nici pamânturi cu indestulare, nici pamânturi bune. Pamântulu de pe coasta Magurei este pietrosu si se spala de viitura apelor. Viele sunt in vatra satului câte 3 sau 4 prajine la unele case.

Dudi sunt; dar gândacii au muritu mai toti in anulu acesta, anulu trecut n'au muritu.

Capitalulu fonciaru se socoate câte 20 galbeni falcea de tiarrina, 12 galbeni de padure, si este de 17,033, plus acareturile 2572, peste totu 19,605.

Venițulu de la 3 mori este socotitu 100 de la o piua 24 si de la tiarrina si padure 1641 galbeni.

În Vitanesci proprietatea apartiene la Statu, Domnu Hadji Nicolae si D. Costache Dascalescu. In 1059 falci, domnulu Dascalescu are 797, in care 409 sunt padure, estimate cu 10-12 galbeni falcea. D. Dascalescu taie in totu annulu câte o parte de padure, vendiendu-o pogonesce cu 3 si 4 galbeni pogonulu pentru focu.

Capitalulu fonciaru este de 2407 galbeni in acare-

turi, si 9426 in pamânturi. Venitul este de 791 galbeni.

Cucuestii de sub Magura sunt proprietatea Domnilor Dascalescu, Vasile Vidrascu si Statul, peste totu 1426 falci, in cari sunt 893 padure. Aici nu sunt vii. Capitalulu fonciaru 11,624 galbeni si venitul 509.

In aceasta communa sunt 43 rediesi si 40 clacasi ai Statului fosti in Gajesti, ear in Vitanesti si Cucuesci numai 265 clacasi fosti ai Dascalescului.

Rediesii sunt strimptorati de pamânturi, ei se hrănescu pe mosia Dascalescului si a Statului, luându pamânturi in parte si mai multu cu bani, câte 2 ico-sari pogonulu, platiti in munca si pentru datorii din munca, socotindu procentulu la 10 la suta, ear pre alu Statului fiindu pamântulu bunu 2 galbeni pogonulu.

Jumetate communa esse la munca câmpului, fiindu pamântulu reu si nesemenându de câtu ca la 150 pogoane. Pentru vite ieu pâsciune de la Statu si Dascalescu, platindu câte jum etate galbenu de capu Pamântulu fiindu impartietu, vitele sunt prinse si strafuite. Pe unu imasiu de la Statu cu 200 galbeni sunt 150 vite si pre altulu 100 galbeni pentru 75 vite. Munca de la Podgorii este aceea care ajuta pre oameni in esistintia loru.

La *Gajesti* unu locuitoriu Ion Banu s'a facutu din clacasiu proprietaru, cumperându pamentu cu economie ce strângea din folosulu ce-i aducea munca sa, fôra ca se fi incetatu de a lucra boerescu cu patru boi. In cursu de 30 de anni au cumperatu bucatieca

cu bucatieca, platindu pasulu de pamântu câte 80 lei, din apa Putnei pëna în vërfulu Măgurei, cu silisce, aratura, via, locu reu si prundu. Duoi pasi facu unu stëngenu; stëngenulu dara vine la 160 lei pe 37 lei galbenulu. Intr'unu stëngenu sunt trei pogoane s'au 2 si jumetate fâlci. Pogonulu dara vine pe 53 $\frac{1}{2}$ lei. Optu stëngeni facu unu pamântu. D. Ioan Banu a cumperatu in satulu acesta 3 si jumetate pamënturi, adeca 28 stëngeni sau 56 pasi sau 84 pogoane. Elu a cumperatu si in Vrancea o curea de pamântu de 5 fâlci sau 2 stëngeni cu 600 de lei.

D. Ion Banu a datu la duoi copii ai sei, Ion si Nedelcu, amenduoi fosti clacasi cu câte duoi boi, câte 9 passi sau 4 falci preste totu, a datu adeca la amenduoi 18 passi sau 9 stëngeni sau unu pamântu si un pasu, remaindu-i inca lui 2 si jumetate pamënturi, si avendu inca unu copilu nescosu din casa. Copii s'au impropietaritu, si astu-felu fia-care posséda astadi câte 8 falci alcatuite 4 de la parinti si 4 de la proprietari.

D. Ion Banu s'a impropietaritu ca clacasiu cu 4 boi si a luat 5 si jumetate fâlci.

Cultura de astadi a D. Ion Banu se alcatuesce dintr'unu pogonu de via aici, si din alte pogoane ce le are la Tiefesci, din 10 pogoane aratura, in care seamana 1 grâu, 1 secara, 1 ordiu, 1 ovësu si 2 popusoiu, ear 4 le are date in arenda câte cu 2 carboave pognulu. Vitele sale sunt: 100 oi, 2 vaci, 4 boi si unu calu de calaria.

D. Ion Banu este unu esemplu ce se dà la toti mun-

citorii pe cari-i incurageaza a lucra, a crutia rodulu muncei loru si a-lu intrebuintia in cumperare de pamântu, instrumentulu principalu alu producerei agricole.

D. Nicolae Nicolau, primarele din Gâgesci, are patru pamânturi cumperate, sau 96 pogoane cumperatura, elu are numai 20 pogoane de tiarrina, din care nu capeta nici câte o chila de pogonu; căci pamântulu este reu si nu se ingrasia. Elu are si 30 pogoane de via, care-i adduce 400 galbeni pre annu, adeca câte 13 galbeni de pogonu. Cultura viei costa de la 3 pēna la 5 galbeni; ceea ce-i reduce venituluratu la 8 galbeni de pogonu.

Intre Vitanesci si Cucuetii de sub Măgura se afla siliscea dise Babele, unu satu rediesiescu pustiitu. Acolo se vedu unu numeru mare de nuci, celu mai mare dintr'aceste locuri.

In dreptulu Babeloru, dincolo de Putna, se afla alta silisce earasi plina de nuci.

La Iresci si la Vitanesci sunt asemene foarte multi nuci, cari adducu foloase insemnete, vendiēndu-se mia cu 2 lei numai.

Specula locuitoriloru de aici este cu haracii. Ei cumperu padure câte cu 50 lei falcea, o taie, scotu banii si remānu si câte cu 500 de lei căstigu.

8. Irestii facu o communa cu Sierbescii si Cucuetii de sub Magura de 322 de contribuitori. Sierbescii si Cucuetii sunt pe malulu Putnei, ear Irescii pe podisiulu dintre malulu Putnei si Dealulu mare. Tustrele satele aceste sunt locuite de rediesi, proprietari ai

loru, afara de Cucueti, unde a intratu, prin cumperaturi, D. C. Dascalescu. Acestu proprietaru mare intrase si in cele-l'alte duoe sate; inse n'au fostu suferitu de rediesi cari, judecându-se, au rescumperatu atâtu cumperaturele câtu si bastina lui, platindu stângenu celu scurtu (unu pogonu si o prajina) cu 100 de lei, ear stângenu celu lungu (2 pogoane) cu 160 lei.

Mosia merge parte din Putna pēna in Siusietia si parte din Putna pēna in diarea mica cea 'mai cu apropiere de apa Siusietii.

Numerulu rediesieloru proprietari este de 290, aflându-se intre dēnsii si 90 de acei ce n'au nemica si cari se hranescu cu munca pe la altii.

Intinderea pamēntului la Iresci este de 780 falci cu 295 falci padure; la Sierbesci este de 384 falci cu 130 falci padure; la Cucuesci sunt 141 falci cu 39 falei padure, adeca peste totu 1305 falci, afara de partea Dascalescului din Cucueti, de 274 falci cu 113 padure.

Via nu se cultiva la Sierbesci si Iresci, fiindu aceste duoe sate in hotaru cu Vrancea, unde clima este aspra. Dara la Cucueti D. Dascalescu are 9 falci de via din care nu esse vinu bunu.

Pamēntulu este strēptu si de aceea oamenii nu potu se tie vite multe. Cele ce se tienu se erneaza in satu si gunoiulu loru se strēnge, se lasa de putrediesce si apoi se intrebuintiaza in ogoarele in care se seamana popusioii. Pamēntulu de lucru este parte pe podisiulu intre Iresci si Sierbesci si parte pe dealu.

Gunoiulu se pune pe podisiulu din vale; căci in dealu nu se poate carrá din pricina greutátii de abordare a locului. Gunoiulu se cárra de cu toamna pēna in primavara, puindu-se intr'unu pogonu 20 de cárre. Pamēntulu gunoietu se seamana cu popusioi in toti annii. Se pune 10 oca de sementia de popusioiu, 40 oca de sementia de gráu si 36 de oca de sementia de ordiu la pogonu; ovésu nu se seamana. Pamēntulu in valle este argilosu si negru; ear pe dealu argilosu si galbenu. Celu din vale este mai bunu de cátu celu din dealu. Producerea pamēntului in valle este din pogonu pēna la 2 kile de popusioi la tempu bunu; ear la dealu pēna la o kila. Gráulu, secara si ordiulu rapoarta in valle ca si la dealu pēna la 2 kile.

Oamenii se specula cu padurea, care s'a imputiēnata, taindu-o si carându-o, ca lemne de focu la tērgu la Focsiani. Unu omu cu carru merge intr'o di la padure, taie lemnile, le incarca si vine seara acasa; a dua di se duce la tērgu, vinde lemnele de la 8 pēna la 14 lei carru, si se intoarce seara acasa. Omulu cu palmele capeta dara pe di 2 lei; ear cu carulu 4 lei, vra se dieca elu trebue se venda carulu de lemne celu putienu 12 lei pentru ca se-si scoata acestu pretiu alu muncei sale: si de'lu vinde cu 10 sau 8 lei, ceea ce i se intēmpla câte odata, elu perde sau nu capeta pe di de cátu 60 parale pe dioa cu palmele si 100 de parale cu carrulu cu boi.

Locuitorii din Iresci facu oale rosii nesmultiuite, cari serva la trebuintiele judeciului dimpreuna cu cele ce se facu la Focsiani si la Nicoresci. Vinu si oale

vinete si smultiuite din Ardealu. Pamântulu pentru oale se gaseste la Iresci numai in trei locuri: unu omu aduce intr'o di unu carru de lutu, a dua di 'lu moaie si'lu si calca, a treia di se apuca si'lu lucreaza facându oale mici numite mosionce de jumetate oca si oale mai mari de o oca, de 2 si pâna la 3 si jumetate oca, care este cea mai mare. Oalele facute stau de se usuca patru dile, a cincea di se punu la cup-toriu si se ardu cu lemne uscate in jumetate di. Dupe ce se recescu, se scotu si se incarca in carru cu paie. Duoe carre de lutu dau unu carru cu oale. Dintr'unu carru de lutu esse 150 oale cu mari cu mici. Transportulu la tîrgu alu unui carru de oale costa o carboava. Dintr'unu carru de oale prinde omulu 32 de lei. Din acestu venitu brutu se scade chiria transportului 12 lei, 5 dile de lucru cu manele 10 lei, 1 di cu carrulu 4 lei, si lemnele 6 lei, adeca peste totu 32 de lei. Olariulu dara cu aceasta industria scoate numai pretiulu muncii sale si alu lemnului ce intrebuintiaza.

Oamenii din Iresci nu obicinuescu a face sementuri la campu; dara se ducu la munca cu sapa si cu coasa.

Dudiloru nu le priesce clima aici si nici câ se mai facu bine mai departe in colo, in Vrancea; cu toate aceste aici in Iresci se vedu putieni dudi si femeile intrebuintiaza frundia lor la crescerea gândaciloru si la facerea burungiucului. Aici sunt multi pergi din a cârora roada se face rachiu, ce se vinde cu 21 lei vadra. Sunt si multi nuci cari aducu foloase destulu de mari.

Golidu-se de padure coastele Dealului-mare, versaturile apelor facu mari stricaciuni cu naruiturile dealului de pietre si bolovani ce se adducu in satulu Sierbescii si Cucuescii mai alesu. Versaturile spala de tiarrina si ogoarele de pe coastele Dealului.

Gunoiulu se carra si se lassa de stà la marginea ogoareloru unde se lassa de se scurge mursa din elu si apoi se impràscia. Guinoiulu trebue imprasciatu pe ogoare indata ce se carra: si daca pamântulu este ocupatu, mai bine este se se ascepte se fia liberu de câtu se se adduca gunoiulu si se se lasse a se ingrasia numai marginele ogoareloru.

S'a bagatu de seama aici că semanaturile timpurii sunt cele mai frumoase; si aceasta vine in adevireea dicêtoarei că cine se scoala mai de dimineatia, ajunge mai departe.

Pamântulu aici este lutosu, se lucreaza cu greu si se amanuntiesce si mai greu; de acea este bine a'lu apuca la lucru cându 'i-a venitu timpul, si este de mare folosu a se face ogorâri de toamna, ca asiá peste earna se degere aratura si se se prefaca lesne in tiarrina pëna in primavara.

Oamenii seraci din Iresci au câte o capra duoe, o capra dá pëna lu junetate oca de lapte. Capra se vinde primavara cu duoi icosari. Acesta este si pretiulu unei oi cu mielu.

Vitele in genere sunt cu talia mica si intretienerea loru este foarte scumpa: se platesce varatulu numai alu unui capu de vita cu unu galbenu. Din cauza acestei scumpete mari, vitele oameniloru s'au imputie-

natu foarte multu. Timpulu a sositu ca se inceapa oamennii a intra in sistema de cultura, care permite se se tie vitele mai cu putiena cheltueala.

9. **Clipicescii** facu o communa cu Vitanescii de susu de 136 contribuitori, ce au unu venitu comunale de 6000 lei vechi. Cheltuelile comunali sunt câtu si veniturile: si in cheltueli se vede figurându notariulu cu 1800 lei pe annu, adeca aproape de jumetate leafa primarului. Preotii trei au câte 800 lei pe annu. Acumu nu este nici unu preotu in communa; câci tustrei preotii au muritu.

Amenduo satele sunt pre malulu stêngu alu Putnei, Clipicescii din susu lînga Iresci, si Vitanescii din josu.

Proprietatea acestei commune este a rediesieloru si a particulariloru, D. Dascalescu, Hadgi Nicola si a Statului de pe Mera, Sovegea, Vizantia si Neamtii.

Rediesii din Vitanesci au vendutu, cu 20 de anni mai 'nainte, parte din mosia loru domnului Dascalescu câte cu 300 lei pogonulu de via, 200 lei pogonulu de aratura, 100 pîna la 150 lei pogonulu de padure. D. Dascalescu a cumperatu optu pamênturi mai antêiu si apoi pe lînga aceste a totu cumperatu de la rediesi pîna ce a facutu mosia de acumu. Cu duoi anni mai 'nainte D. Dascalescu au cumperatu mosia platindu 1000 lei pogonulu de via, si 300 lei pogonulu de aratura si de padure. Acumu inse rediesii nu mai vîndu, ci cumpera. Ei au cumperatu de la D. Al. Mateiscu 14 pamênturi platindu pogonulu de via 1000 lei si 300 pîna la 370 lei pogonulu de aratura.

Hadji Nicola a intratu între rediesi, împrumutându 37,000 lei și luându-le mosia amanetu. Rediesii, neavându bani ca se plateasca la termen, li s'a vendutu din mosia lor 41 pământuri cu 100,000 lei, și mosia s'a cumperatu de Hadji Nicola, și totu au mai ramasu datori cu 20,000 lei, au ramasu destula datoria pentru ca se-si pearda și cea-l'alta mosia dându-o în plata de dobândi. Rediesii acestia traescu ca vai de ei, semenaturî au putiene și n'au destulu pământu ca se se hraneasca; de aceea se duc de se hranescu pe alte mosii, se duc de muncescu pe unde potu. Abia au mai ramasu vre o 15 rediesi cari au în satu totu ce le trebuie. Rediesii nevoiasi cultiva pământuri straine, dându din trei una. Ei se ajuta cu chirii și cu vinulu ce producu. Pentru vite platescu câte unu galbenu perechia de boi de varatu, ceea ce este foarte scumpu.

Statulu a avutu pe aceasta mosia, pe partea Merei, cinci clacasi, cari s'a consideratu ca chiriasi, și nu s'au împrupietaritu de câtu câte pe 10 prajini, locul de casa în vatra satului. Asemenea s'au armatu și cu 8 clacasi ai D-lui Dascalescu. Tieganii nu s'au împrupietaritu.

În Clipicesci se afla 1006 falci de pământu din care 589 sunt ocupate cu padure, 86 sunt în tiarrina și 46 în vii sau 156 pogoane. În Vitanesci sunt 441 falci cu 88 padure, 97 tiarrina și 169 vii sau 506 pogoane. Viile sunt situate pe dealulu de deasupra malului Putnei și constitue resursa principale a esistintei locuitorilor, aducându-le pênă la 100 ve-

dre de pogonu sau câte 3 galbeni venitu curatu. Padurile asemenea le sunt de mare folosu pentru resursa ce le dá in lemne de focu si in haragi.

D. Dascalescu are ca la 80 pëna la 100⁷ pogoane de via, ce o lucreaza, platindu câte 2 galbeni pogonulu. Vinulu se vinde cu 1 si multu 2 lei vadra. Pretiulu vinului este cu jumetate mai micu de câtu celu ce se face la Odobesci. Oamenii în annulu acesta, 1868, au vendutu vadra cu 1 leu platitu în popusioi, D. Dascalescu a vendut'o cu 2 lei. Vinulu ce se vinde se dá hoaspa, adeca culesu si mustuitu, remaindu calcálatu si fiertulu in seama cumperatorului. Aceata hoaspa se pune in cada si fierbe si apoi se scoate, se pune la cazanu si se trage rachiulu. Din 20 de vedre de hoaspa esse 5 pëna la 6 vedre de rachiu. Vadra de rachiu se vinde cu 16 pëna la 18 lei, vra se dica din 20 vedre de hoaspa, ce costa 20 de lei, esse 80 de lei, pretiulu a 5 vedre de rachiu vendutu pe 16 lei vadra. Scotiendu cheltuelile de 20 lei, remánu 60 lei venitu curatu din prefacerea vinului in rachiu.

D. Dascalescu se ocupa cu facerea rachiului, are o velnitia din care poate scoate 10,000 vedre de rachiu si ingrasiá pëna la 400 capete de vita. Velnitia D-lui Dascalescu cu moara pe gárla si cu unu grajdu spaciosu au costatu 4200 galbeni. Velnitia nu lucreaza de trei anni, de cându s'au scumpitu pretiulu producteloru. Productele ce se lucreaza se adducu de peste Milcovu, unde se gasescu mai multe si mai cftine. Intr'unu annu D. Dascalescu a lucratu 910 kile de

secara ce au costatu 2047 galbeni, 90 kile ordiu sau 225 galbeni si 600 kile popusioiu ce au costatu 1800 galbeni. In acelu annu au ingrassiatu si 120 boi, cari au costatu 600 galbeni si s'au vendutu cu 1200 galbeni. Venitulu si cheltueele velnitiei sunt urmatoarele :

6000 galbeni s'au prinsu din vendiarea a 10,572 vedre rachiu, a 21 lei vadra.

1200 galbeni din vendiarea a 120 boi grasi.

7200 suma totale a venituriloru.

6780 se scadu cheltuelile, inse :

4108 pretiulu producteloru intrebuintiate.

634 salariulu lucratoriloru si a maistrului.

400 reparatia macinei si a altoru obiecte.

360 costulu a 180 stêngeni lemne consumate

273 macinatulu producteloru.

1005 pretiulu boiloru si hrana loru, inse :

600 pretiulu boiloru.

373 pretiulu brahai.

20 zaharaoa.

12 fônulu.

1005

420 galbeni remânu venitu curatu din velnitia.

Afara de venitia se afla aici si povarna pentru facutulu rachiului din tescovina. Se scoate câte doue vedre de rachiu din tescovina unui pogonu de via.

Rachiulu se vinde pe la scrâcime ; inse vendiarea ce se face acumu nu aduce mare folosu crasimaru-lui ; căci la vadra cumperata cu 25 lei se adaoga 4 lei ai Statului si 6 lei ai communei si asiá vadra se

sue la 35 lei, ceea ce face câte 3 si jumetate lei oca de rachiu. Se pune in rachiu si apa si totu folosulu nu poate fi asiá de mare câtu se se tie si unu crasi-maru care se vînda rachiulu.

D. Dascalescu s'au intinsu multu cu lucrările sale de imbunatatieri agricole, poate că s'au intinsu prea multu, facêndu o velnitia intr'unu locu unde nu sunt produse nici macaru cu indestulare pentru alimentatiunea publica, necumu pentru prefacerea loru in rachiu. De aceea vediuramu la primaria unu annunciu in care cetiramu ca banca de Moldavia a scosu in vendiare mosia Vitanescii, cu Clipicescii si Cucuetii de sub Mágura a D-lui Dascalescu pentru suma de 9060 galbeni, capitalu neamortisatu din summa de 15,000 galbeni dati cu imprumutare D-lui Dascalescu si garantati cu aceasta mosia ipotecata bancei.

De altmintrele D. Dascalescu este unu cultivatoru ageru si desceptu, avêndu dispositiuni foarte laudabile pentru imbunatatierea agriculturii. Acestu mare proprietaru-cultivatoru a simtietu că pamêntulu a slabitu, de aceea a inceputu a'lu ingrasiá: si pentru ca se poata produce ingrasiare a facutu foarte bine de s'a gânditu ca se faca mai antéiu nutretiu pentru vite si se tie si vite. La Clipicesci D. Dascalescu a reusietu in cercarea ce a facutu cu luzerna. Acestu furagiu artificiale ar fi fostu si mai frumosu, daca s'ar fi semenatu in pamêntu pregatitu bine si mai alesu ingrasiatu cu imbelsiugare.

Oamenii aici seamena mai multu popusioiu de câtu grâu, care este foarte putienu, si acumu de câtu-va

timpu au inceputu a fi bantuitu de unu gandacu ce'lu manânca cându dà in spicu.

Semenaturele de timpuriu se recunosc si aici preferabile celor tardii.

Proprietarii-cultivatori obicinuescu pe aici a lucrâ pamântulu si a'lu semená cu popusioi, si apoi pentru a'lu lucra, sau a'lu prasi si culege 'lu dau la oameni pe din duoe, adece dau oameniloru numai pentru lucru prasielii jumetate din rodulu lui. Meteciagiulu acesta arata că munca este cu multu mai de pretiu de câtu pamântulu si capitalu necesariu araturei si semenaturei lui.

10. **Tiefescii** facu o communa cu Sêrbii si Olisiescii, trei sate pe dealulu de deasupra alu malulu Putnei, din josu de Vitanesi, de 330 contribuitori comunali.

Sêrbii au 410 falci din cari 35 cu padure, 111 in tiarrina, 18 in imasiu si 201 in via. Tiefescii au 443 falci din cari 121 tiarrina, 58 imasiu si 199 vii. Olisiescii au 348 falci in cari sunt 220 falci tiarrina si 43 via. Dintr'aceasta intrebuintiare economica a pamântulu, vedemu că oamenii din Sêrbi si din Tiefesci se ocupa mai numai cu cultura viei, pre cându cei din Olisiesci sunt dedati cu precumpanire la plugaria.

Proprietarii dintr'aceasta communa sunt rediesii pintre cari se afla si trei proprietari mari, anume fratii Anton si Nicolae Angonescu, Alecu Stamati si Statulu cu pârtiele monastiresci. D. Iancu Sclavoni este proprietariulu celu mai mare cu pamântulu im-

partietu printre redjesi de la cari l'au cumperatu. Celu care posseda via cea m: i mare nu are mai mult de 24 pogoane, ca D. N. Angonescu, cei-l'ati au mai putienu, fruntasii pëna la 2 si jumetate pogoane, mizlocasii pëna la unu pogonu si codasii jumetate pogonu si câte o firta. Mai bine de jumetate din rediasii sunt codasii; si sunt peste 100 de rediesi numai cu numele, n'au nimica si traescu pe la viile altora.

Soiurile de poama sunt galbena, plavana, coarna grassa, creatia, neagra-moale, neagra-vertosa, verdea câte unu butucu duoi la pogonu. Fia-care neamu de poama are tempulu seu in care se face mai bine de câtu cele-l'alte: assiá in annulu trecutu, tempulu a fostu priitoriu pentru verdea, plavana si neagra, in annulu acesta, 1868, este pentru galbena, plavana si creatia. Nu este tempu in care se se faca bine toate neamurile de poama. La plointe suffera galbena, plavana si verdea, la seceta suffera neagra-moale, neagra-vertosa si grassa. Grassa la ploae crapa. Intr'unu pogonu sunt 400 pëna la 500 butuci la cari se intrebuintiaza in fia-care annu pëna la 4000 haragi. Unu harágu nu tiene de câtu unulu si celu multu duoi anni. Cultura unui pogonu de via datu cu annulu se platesce cu 2 galbeni si o banitia de faina, se cumpera mlage de jumetate galbenu, se dà pe haragi 1 si jumetate galbenu si asiá se sue cheltualia de cultura la 5 si 6 galbeni. Via se culege de la dioa Crucei inainte, dupe cumu gassesce cine-va si cumperatori de vinu. Dintr'unu pogonu essa 100 vedre din via frunte, din cea de mizlocu 60 si din coa-

da 40 vedre. Vadra se vinde cu 1 si jumetate leu, 2 si pëna la 2 si jumetate lei.

Oamenii, pe lînga lucrulu vici, se ocupa si cu cultura pamëntului, dându dijma din trei una, sau luându pamëntulu semenatu de proprietaru, lucreaza si impartu rodulu pe dinduoë. Oamenii se ducu la lucru la campia, si mai cu seama la Bătinesci, Bizighesci, Marasiesci, etc., la proprietarii-cultivatori DD. Iorgu Zalariu, Iorgu Pastia, Nicolae Angonescu, Costin Catærgiu si fratii C. si T. Ghâtia.

Apa nu este de locu intr'aceste trei sate. S'a sepatu pëna la 36 stëngeni de adencu si nu s'a datu de apa. Apa de beutu se aduce din valle de la Putna.

Pamëntulu este negru ca de jumetate stëngenu de adencu si dupe aceea se dà de unu pamëntu galbenu, argilosu. Gradinele sunt in lunca, intr'unu pamëntu petrosu, pe care'lu face se rodeasca apa ce se trage din gârta luate din Putna.

Aici se simtiesce o necesitate mare de unu podu peste apa Putnei, podu care ar servi atátu la comunicatiunea cu Vrancea, câtu si la aceea cu Zabráutii si Panciu.

Cându se vëndu viile aici, se platesce cu 16 pëna la 20 galbeni pogonulu; ear loculu de tiarrina cu 6 pëna la 8 galbeni pogonulu. Saracimea au vendutu pe unu capu si vii, si tiarrina, si vite si totu ce a avutu in acesti trei anni trecuti de lipsa.

Lucrările pamëntului au sufferitu si in annulu acesta: de cu primavara au fostu ploi si nu au pututu oamenii se are, dupe aceea pamëntulu s'a intaritu si

n'au pututu oamenii se'lu are. Numai aratura cea de tîmpuriu, facuta cu fînu si mai 'nainte de a da ploile, precumu si acea facuta pîna s'a intaritu pamîntulu a fostu de folosu. De la Maiu si pîna la Iulie (1868) n'au ploatu in aceste sate, unde au remasu nearate jumetate din tiarrinele loru. Abia s'a facutu in toata communa 35 falci de aratura. Toamna se facu prea putiene aratura, din cauza cî nu se facu semenaturi multe de grîu si din aceea ce pamîntulu este strempu. Toate aceste arata cultivatoriului cî nu o mai poate duce cu sistema vechia, care era buna pe cîndu pamîntulu era bogatu si largu si oamenii putieni. O nooa sistema trebue se se inceapa prin crearea de furage pentru nutretiulu viteloru, prin tienerea de vite pentru facerea gunoiului si prin gunoiera copioasa, singura capabila de a dá din putienu pamîntu multe producte.

11. **Batinescii** facu o communa cu Igescii si Petresicani de 178 contribuitori, avîndu unu venitu de 5852 lei.

Batinescii sunt situati in campia ce purcede din valle de la Tiefesci si merge pîna in Siretu. Dupe Batinesci vinu Igescii, totu in Campia; si mai la valle sunt Petresicani.

Canalulu de la Olisiesci incepe de aici inainte a servi apa nu numai la mori, pentru care este facutu, dara si la udatulu gradineloru.

De aici din Batinesci incepe regiunea de campia, satele incepu a nu mai fi cu casele loru incunjurate de vii si de pomi roditori.

Batinescii sunt stepâniti de mai multi proprietari: Statulu are Grigorescii si Dumbravitia, dupe densulu vinu domnii Iorgu Pastia, T. Ghâtia, D. Zalariu, N. Cotescu, Dinu, S. Selavonu si Costin Catargiu in Petrosiecani, apoi vinu 60 de rediesi cu proprietâti mici, de la 16 falci pênã la 20 de pragini.

Intinderea pamântului este la Batinesci de 1189 falci ocupate 78 cu padure, 817 cu tiarrina, 17 fônatiu (câtu de putienu fônatiu!) 181 imasiu, 13 vii si 48 gradini. La Igesci sunt 199 falci din care 132 tiarrina, 55 imasiu si 17 gradini. La Petresiecani sunt 399 falci cu 102 tiarrina, 23 imasiu, 4 vii si 22 gradini.

Aceasta impartiere economica a pamântului arata defectuoasa cale pe care a apucatu producerea agricole: tiarrinele predomina, pare c'ar fi cu putintia ca ele se se cultive si se dea roade abundente fôra de vite. In buna si profitabila sistema de producere, intinderea pamântului, intrebuintiata pentru tienerea vitelor, trebuie se covêrsiasca pe acea a tiarreniloru.

Regiuna de podgorii inceteaza aici; câci pamântulu intrebuintiatu in cultura viei are o intindere foarte mica. Din contra, fenomenulu celu mai importante este câ intinderea de pamântu, consacrata culturai de gradinaria irrigata, devine simtietoare si cu multu mai importanta de câtu acea a viei. Aici si via este cautata cu cultura in parte, ca in Burgonia si rodulu ei se imparte, luându proprietarulu din trei una.

Pamântulu este parte petrosu din Gârla spre Siusitia si parte lutosn si de culoare inchisa; dar dincolo

de Siusitia este humosu, vegetalu, negru cu unu sub-pamântu argilosu galbenu, ear între Gârla si Putna predomina nisipulu.

Intr'acestu pamântu, oamenii seamana mai multu popusioi de câtu cereale de toamna si de primavara. Grâulu este atacatu de unu gândacu rosiiu în feliulu carabusiului, inse mai micu, care'lu manânca cându se formeaza bobulu. Pamântulu nu se ingrasiya; elu se arra numai odata si apoi se seamana puindu-se 1 si jumetate banitia (18 oca) la pogonu de popusioiu, se seamana de duoe ori. Grâulu se seamena 7 baniti (100 oca) celu de toamna, ear celu de primavara numai 6 baniti. Ordiulu se seamena numai primavara, puindu-se 6 baniti la pogonu.

Recolta porumbului este de la 1 pênã la 4 kile de pogonu (1000 oca.) Pamânturile de peste Siusietia sunt mai roditoare. Grâulu dà de la 1 pênã la 2 si 3 kile de pogonu, ordiulu de la 3 pênã la 5 si 6 kile de pogonu.

Din cauza secetei urmate în Mai si Iunie, precum si a lipsei de boi, multe ogoare au ramasu nearate si aici; si apoi din cele arate mai pe jumetate nici n'au resaritu. Porumbulu semenatu în Aprilie este celu mai frumosu, celu ce a fostu semenatu si mai de timpuriu, adeca prea de timpuriu, au imbetranitu mai înainte de a se face, pre cându celu tardiu nici n'au resaritu.

În popusioi obicinnescu oamenii a pune fasole; inse aceasta motoda incurca crescerea papusioiului si-i reduce productulu.

Oamenii se sustienu mai multu cu gradinele de câtu cu tiarrenile. Ei cultiva ceapa, usturoiu, vardia, morcovi, etc. ; dara mai multu ceapa si vardia. Dintr'unn pogonu de gradina irrigata se capeta pēna la 5,000 oca ceapa. Ceapa se uda la 2 si 3 dile. Ceapa produsa se vinde cu 4 pēna la 16 parale oca, socotindu-o numai pe 8 parale oca, ea dá din pogonu 1,000 lei. Cu toata aceasta mare folosintia din gradinaria, oamenii au ingenunchiatu foarte multu perdiendu boii de munca si sunt astadi indatoriti venduti pe celu putienu cinci anni.

Domnulu Iorgu Pastia este unulu din proprietarii cei mai harnici si intelligenti. Acesta este unu omu care cu pastoria si mai alesu cu oile, a facutu stare si a devenitu proprietariu mare in Batinesti. Ne inchinâmu cu respectu inaintea averei agonisita cu munca onesta si aratâmu pe omul ce a sciutu se faca aceasta ca modelu multora ce-si perd tempulu prin tērguri, precumu amu aretatu de modelu pe d. Ion Banu multora ce-si perdu tempul prin sate. Câte sacrificii au trebuitu se faca si unulu si altulu pēna se ajunga ca se se faca, unulu proprietariu mare si altulu proprietariu micu!

Arendasiulu mosiei, domnulu Chircoru, platesce 1,000 galbeni arenda, tiēndu-lu câte 2 galbeni pogonulu. Mosia o cultiva avendu 10 pluguri ale sale. Pe mosia se afla aproape 100 pogoane de gradinaria care se irrigaza. Arendasiulu dá cu chiria vre o 60 pogoane de gradina cu câte 4 pēna la 5 galbeni pogonulu si remâindu-i gradina nearendata, s'a apucatu

singuru de gradinaria, cultivându ca vre o 20 de pogoane.

La cultura unui pogonu se intrebuintiaza munca, care costa pēna la 15 galbeni si cu 5 galbeni arenda unui pogonu, cultura lui se sue la 20 galbeni.

Dintr'unu pogonu de gradina essa ca 1,000 de lei, adeca 30 galbeni, din care scadiēndu cheltuelile, re-māne unu folosu curatu de 10 galbeni sau 30 la suta.

Gradinaria este cultura cea mai inaintata, cultura care cere capitalulu celu mai mare, cultura care lu-creaza cu putere de capitalu, si cu cātu capitalulu este mare cu atāta si beneficiulu este mai mare. Ca-pitalulu intrebuintiatu in gradinaria se sue, pre-cum amu spusu, la 20 de galbeni, adeca este mai mare de cātu se cere pentru a se cumpera de veci un pogonu de pamēntu Daca renta pamentului este de 5 galbeni si capitalulu de exploatare de 20, apoi pu-tem dice că in gradinaria se intrebuintiaza unu ca-pitalu circulatoriu de patru ori mai mare de cātu este renta pamentului.

Cu cātu se avanseaza producerei unu capitalu mai mare, cu atāta si folosulu curatu este mai mare. Fo-losulu pentru proprietaru este de a patra parte din capitalulu fonciaru, adeca de 25 la suta. Folosulu pentru arendasiu este induoitu mai mare de cātu alu proprietarului; fiind că pre când proprietarulu capeta 5, arendasiulu capeta 10 galbeni de pogonu; dara arendasiulu cheltuindu 20 si castigādu 30, castiga 33 la suta, mai multu adeca de cātu proprietarulu cu 8 la suta; pentru că si capitalulu arendasiului este

mai espusu de câtu alu proprietarului. Cei 10 galbeni de beneficiu netu ai arendasiului, fiind jumetate din valoarea fonciarie a pamântului, arendasiulu dara castiga cu capitalulu seu circulatoru 50 la suta, adeca induoitu mai multu de câtu renta ce aduce proprietarului capitalulu seu fonciaru,

Acestu mare folos s'a realizatu atâtu cu ajutorulu capitalulu circulatoriu, câtu si cu ajutorulu naturei; câci apa este acea care in producerea horticole contribue la marimea castigului, apa face ca se nu se niniceasca munca omului, nici se se primejduiasca capitalulu seu, apa dara merita a se lua pretutindenea in ajutoriulu producerei pamântului. Si rare locuri se voru gasi cari se fia atâtu de bogate in apa ca judetiulu Putna, Bine ar face dara cultivatorii a lua pilda buna de la gradinaria si a intrebuintia si ei apa in producerea semenatureloru si mai alesu a fônului, care este si trebuie se fia obiectulu principale alu producerei abundente si inavutiitoare, si care a facutu pe unu autoru popularu in Francia, Jacques Bujault, se dica : cine voesce se faca grâu trebuie se faca fônu.

Aproposito de arendasiulu de la Batinesci, care este si primarulu communei, trebuie a constatâ faptululu ca arendasii, ba si vechilii proprietariloru, âmbra morti dupe primaria; câci investiti cu aceasta autoritate, ei 'si facu cu muncitorii toate interesele loru si se ajuta intr'unu chipu atâtu de profitabile câtu aru putea servi chearu si fâra a fi platiti. Autoritatea inse aru trebui se nu aiba interese in parte de cautâtu, de acea atâtu arendasii, câtu si proprietarii, si mai alesu vechilii

proprietariloru mari, n'aru trebui se fia investiti cu autoritatea de primaru in communa; fiindu că asiâ fiindu primaria devine unu ce care aduce aminte de faptele ce se petreceau in sate in tîmpulu cându proprietarii sau vechilii sau arendasii loru erau stepânii sateloru, si astu-felu prin primaria se inoescu in presinte lucrările ce constituiau trecutul condamnatu si legale-mintre desfiintiate.

Effectele ingerintiei primariului arendasiu sau proprietaru sau vechilu in interesele seteniloru au inceputu a se simti bine de acei ce observa lucrurile : asiâ pe cându pupusioi arendasiului suntu frumosi, arati si semenati fiindu la tempu, ai sateniloru inca nici n'au resaritu. Este multu de disu in aceasta deturnare a legii comunale in profitulu exploatatoriloru ce prin primaria se constitue stepâni in sate; dara cele dise sunt destule pentru oamenii intielepti, pentru acei ce se intereseaza la aplicarea legilor cu sinceritate.

Arendasiulu-primariu de la Batinesci urmaresce cu o staruintia vrednica de lauda esemplulu bun ce i-a dat si-lu dá la toti proprietarul mosiei ce tiene in arenda. Elu are deja 300 de oi, mielutiele nu le vinde ci le tiene pentru ca se-si creasca turma. O oae se cumpera cu 25 lei; mielulu se vinde cu 12; inse arendasiulu l'a vendutu cu 16; lâna cu 7, inse arendasiulu a vendutu cu 8; branza de la oae se scoate patru oca pe vara, cu toate ca poate fi 6, face 8 lei a 2 lei ocaoa. Mielulu, dara, lâna si branza adducu 30 lei, adeca 5 lei mai multu de câtu a costatu oaea, care se poate ingrasia si taia la salhana si astu-felu se dea capitalul

pusu in cumperarea ei si inca unu profitu. Cheltuelile cu pasciunea oaei si pastoria ei nu se urca de câtu la 5 lei, vrea se dica scadiendu cheltuelile din venitul de 30 lei, remane 25 lei, adeca atâtu in câtu s'a cumperatu oaea, sau cu alte cuvinte unu folosu de suta la suta. Conclusiunea din toate acestea este că din toate vitele oaea este cea mai profitabile, in starea de astadi a agriculturii judetiului, chear si in partea cea de campie.

Si inca nici o imbunatatiere nu s'a facutu oiloru, cari, precum amu spusu in altu locu, potu se ne dea si lâna mai multa si mai buna, lâna care se se venda cu precu indoitu si intreit mai mare de câtu acelu de astadi, si carne multa si chear lapte mai multu de câtu acelu ce se obtiene astadi. Cu imbunatatirile ce s'aru face oiloru se sporescu veniturile loru, care si asiâ cum sunt, inca remunereaza ingrigirea ce are cineva de dênsele.

CAPITOLU II.

PLASSA ZABRĂUTH.

1. **Crucea-de-Jesu** face o comuna cu Satu-nou, Gavanele si Ursoia de 284 contribuitori, proprietari mari si mici si rediesi cu venitu comunale de 9082 lei. Preotii sunt invoiti a lua de la toata lumea câte trei dile de lucru.

Trecându Siusietia se vedea aproape de malulu ei celu naltu, pe care este situatu tîrgulu Panciu, asie-

dierele cumpene a duoi proprietari mari, domnii frati Constantin si Theodoru Gátia. Dupe acea se vede sub dealu si la poalele lui casele locuitorilorloru din Satulu-nou. Esiendu din acestu satu si suindu dealu intra in satulu Crucea-de-josu , situatu pe podisiulu (zâpodulu) formatu de malulu Siusietii si ocupatu cu vii pêne la Bolovanu si cu tiarrine pêne la perêulu Rotunda. Crucea-de-susu se întinde pêne in târgu in Panciu, catuna Ursoia este dincolo de Panciu pe alaturea cu Dumbrava si merge pêne in Crucea-de-susu, situata pe zapodu la dealu de Panciu.

Sub nume de Panciu se intiellegu toate podgoriele de la Crucea-de-susu si Crucea-de-josu si cu toate cele-alte din vecinetatea loru, din Strâoanii-de-josu , Strâoanii-de-josu si Ursoia , care tiene de Crucea-de-Josu. In Crucea-de-Josu viile celle mai renumite sunt pe dealulu Neicului ; în Crucea-de-susu sunt acele de la dumbrava si din pregiurulu târgului Panciu. Dupe acestea vinu podgoriile seperate de la Diocheti, Spârieti, Movilitia, Monastioara si Paunesci, cari se coprindu tote sub numirea de podgoriile de la Panciu.

Dealu Panciu este alcatuitu din petre amestecate cu lutu galbenu si nisipu, prin care se gasescu bucatiele mici de petrismoare de varu cu putiena consistintia. Dealulu este acoperitu cu o pâtura de pamântu argilosu pe une locuri si de terrâmu vegetale (humus) negru, pe alte locuri. Dealulu insusi in unele locuri este la suprafacia lui petrosu si intr'altele argilosu.

In dealu la Panciu nu este apa. Oamenii din Crucea-de-josu, din târgu si din Crucea-de-susu aduceau

apa din fundul rîpei Haulita unde suntutiuri de la unu pîna la 2 stîngeni de adenci. Omenii din Crucea-de-josu s'au unitu cu cei din Panciu si au hotarîtu a pune o contributiune pentru ca se se addune bani, cu cari se adduca apa din padurea de la Muncelu, in departare de duoe oare. In domnia lui Ghica Voda, la 1850, s'au strînsu o contributiune numita *tescovinaritu*, care era de 4 pîna la 7 lei de cada de tescovine, dara n'au isbutitu. Inse nu s'au descuragiatu in scopulu si persistintia lor, si pentru acea le facemu si onoarea de a-i urmari cu totu interesulu, in frumoasa si folositoarea loru intreprindere; căci tienemu multu la scoaterea la lumina a lucrîriloru ce facu si Romîni prin aplicarea la indestularea trebuintieloru loru a marelui principiu de asociatiune. Oamenii dara s'au pusu earesi pe lucru si au infintiatu o alta contributiune, numita *pogonaritul*, căte unu icosaru de pogonu, si de asta data au isbutitu, au addusu duoe mesuri de apa pe olane de lutu arsu si le au impartietu la patru cismcle, dîndu căte jumetate mesura de apa la fie-care: una in capitulu de josu, duoe in tîrgu la capetulu de la valle si alta in Dumbrava.

Gavanele, proprietatea fratiloru C. si T. Ghătia, copriudu căte 450 falci de fie-care frate si 526 falci padure, care se taie spre a se deschide locuri de hrana. Pamîntulu vegetalu are o grosime prodigioasa, pîna la 2 metre, si este asediatu pe unu sub-pamîntu argilosu, s'a sapatu pîna la o adencime de 16 stîngeni [32 metre] si nu s'a dat de apa.

Satulu-nou, proprietate rediesiasca, are 456 fâlci

in care se gasescu 201 fálci via, vra se dica industria principala aici este cultura viei. In totu satulu de 300 de oameni cu greu poate se se gaseasca vre o 10 cari se nu fia datori, toti cei-alti sunt venduti de datori.

Crucea-de-josu este stepánita de Statu cu partea Bogdaniei si a Braditora de 255 falci, de rediesi cari au vii si ogoare si de alti particulari cari cu totii poseda 531 falci cu 9 de padure. Intrebuintiarea economica a acestui teritoriu dá preponderintia viei care ocupa 291 fálci.

Ursoia este proprietatea Statului si a rediesilor cari, in numeru de 35 de familii, s'au dusu incotro au vediutu cu ochii, satulu s'a spartu si abia a mai ramasu 4 case din 58, ce ereau la 1860. Rediesii au perdutu mosia, luându bani cu imprumutu si cu dobândi oneroase pentru ca se se judece pentru mosia; si mosia au dato in dobândi, au perduto fõra ca se fi sfersitu judecata.

Oamenii din aceste sate au avutu in annulu acesta 30 falci grâu de toamna, 3 si jumetate de primavara, 58 secara de toamna, 22 de primavara, 66 ordiu, 16 ovésu, 1 meiu si 453 de popusioi. Cultura popusioiului predomina, ca una ce dá productulu care formeaza baza alimentatiunei publice. In tiarrina amu vediutu mai multe fâsii de o planta furagera numita *paréngu*, proba invederata cá necesitatea de nutretiu pentru vite este atâtu de adêncu simtieta câtu a inceputu oamenii a cautá se o indestuleze, introducêndu in tiarrina cultura de plante furagere. Facu sermanii oameni ce potu, nesciindu nici ce se faca, nici cum

se faca ca se scape din nevoile ce-i apasa. Paréngu este unu feliu de meu rosi, care face spiculu ca gráulu, se seamana primavara, puindu-se cinci baniti la falce, se cosesce la 20 Iulie, se usuca si se face fónu, pre care vitele 'lu manánca bine. Cumu nu l'ar mânca bine, cându ele sunt hámnisite de foame? Nutretiulu de vite inse trebue se adduca in cultura noastra alte plante furagere, si mai alesu trifoiulu, a câruia introducere va pune pe calle pe cultivatori de a'si schimbá sistema vechia, care se vede bine cá nu poate tienea, si luá alta in locu, mai potrivita cu imprejurárele si nevoile de astadi.

2. **Panciu** este unu tégusioru, situatu intre Crucea-de-josu si Crucea-de-susu, ce se tienu in sieru unu de altulu, avéndu 365 de case cu 287 contribuitori, intre cari 117 sunt patentari.

In tégu sunt 70 de case, supuse la darea fonciara, cele-l'alte fiindu pretieluite mai josu de 300 lei, sunt escluse de lege de la plata impositului fonciaru.

In annulu acesta s'au facutu reparatiuni la ciusmele si lucrári pentru a se mai adduce in tégu inca duoe mesuri de apa la o ciusmea nooa si unu havusu, cheltuindu-se ca la 800 galbeni.

In partea din josu a tégului locuescu 225 de Románi si 20 de armeni; ear in partea din susu sunt 40 de jidovi.

Tégulu este mai multu de cátu jumetate proprietate a Statului, data cu embaticu tergovetieloru, cároro s'a datu si ca la 70 pogoane de imasiu imprejurulu tégului, si mai multu in partea despre resa-

ritu. Proprietatea Statului în târgu coprinde 1152 stângeni, 5 palme și 3 palmace. Lungimea ulitiei este de 110 stângeni. Embaticulu ce se platesce Statului este de 6 lei la ulitia mare și de patru lei la mahala. Acestu venitu se dă în arenda cu 400 de galbeni pe annu. În partea despre apusu a târgului, proprietatea este rediesiasca, și n'are imasiu, ceea ce silesc oamenii a lua în arenda ca 8 pogoane de pamântu din domenulu Schitului Bradii, platindu pre annu 25 galbeni; fiindu ca într'aceasta parte este și drumulu vitelor de mersu la adapatoare la Siusietia.

În acestu târgu este misicare mare în tîmpulu cullesului viiloru. Strainii ce vinu de cumpera mustulu, gasescu îndemanări de locuitu în hanuri și chear pe la particulari. Dilele de târgu sunt luna. Aici în târgu locuescu și Domnii C. și T. Gătia, cei mai mari proprietari din plassa Zabráuții, avîndu casele loru facute pe pamântulu luat cu embaticu, precumu și alti proprietari de vii de câte 1, 2, 3 și mai multe pogoane.

Viile sunt împrejurulu târgului; ear acele de pe domenulu Statului platescu otasinica, radicata în cele din urma tempuri, la câte 10 vedre de pogonu, date în natura.

Statulu are și alte vii aici în Panciu. Domnulu Dimitrie Cuza este sub-arendasiu alu viiloru Statului Bogdana și Episcopia de Romanu, ce le au luat de la arendasiulu mosiei Romanulu D. Mihailu Jora și de la arendasiulu mosiei Bogdana, D. Nicolae Meza. Arenda viei Bogdana de 25 pogoane este de 90 galbeni și de 165 galbeni a viei Episcopiei Romanului

de 65 pogoane, ceea ce face aproape câte 3 galbeni pogonulu; eara alu viei Bogdana, fiindu mai buna se platesce cu aproape 4 galbeni pogonulu. Mai radicata arenda de câtu aceasta nu este alta in Podgoria de la Panciu. Lônga târgu, in partea din susu, se afla via D-lui Raducanu Rosettu de 42 pogoane, ce s'au vendutu, cu câti-va anni mai 'nainte domnului George din Galati cu 1400 galbeni, adeca cu câte 33 galbeni pogonulu. Capitalulu, dara, pusu in vii aduce o renta de 10 la suta.

In târgulu Panciu este resiedintia sub-prefectului de plasa Zabráutii si a judecatoriului de pace. In târgu este o scoala de baeti si una de fete, 2 biserici si o sinagoga. Armenii nu si-au facutu inca biserica.

Schituu Bradii este situatu pe coasta dreapta a râpei Haulita, care desparte târgulu Panciu de Schitu. La câte-va minute din susu de Bradî se afla Schitulul Santului Ioan. La Bradî sunt calugari si la Santulu Ioan maice.

Schitulul Bradii este infintiatu de unu calugêru numitu Dimitrie, care a muritu si s'au si ingropatu aici in 1842. Parintele Dimitrie au venitu intr'aceste locuri din Suceava, pe la 1812, fiindu frate, si s'au calugaritu la monastirea Bogdana, unde s'au facutu preotu si egumenu. Parasindu Bogdana, parintele Dimitrie a venitu aici la Bradî si, placându-i locul, a facutu o bisericutia si unu schitu. Dupe aceea, la 1834 a facutu o biserica de peatra si chiliele de peatra si cu duoe rînduri, de la dealu si de la valle de

biserica, unu beciu ca de 4000 de vedre și alte acareturi.

Totu acestu parinte a infintiatu si schitul santului Ioan, schitul Mosienoale de calugari pe apa Zabrăuții si schitul Trotusianu de calugaritie.

Schitul Bradii s'au inzestratu cu vii si pamânturi, parte cumperate de parintele Dimitrie si parte daruite de crestini. Mosia schitului Bradii este acumu data in arenda cu mosia Bogdana dimpreuna domnului A. Gorgosu.

Secularisându-se bunurile schitului, s'au desfiintat si schitul, si au remasu calugarii fora de nici unu ajutoru, si asiá parte s'au imprasciatu si parte se găsescu si astadi la schitu, si anume: 3 preoti, 3 diaconi, 2 cântareti, 1 paracliseru si 1 frate.

Dupre mai multe mizlociri, spre a nu se lassá acesti oameni peritori de foame, li s'au datu, la 1867, incunjuratoarea schitului in intindere de 26 falci 46 prajini, cu livada de pomi roditori si unu ceiru in care sunt pomi. Calugêrii de la Bradi si calugaritiile de la Santulu Ion traescu mai multu cu mila crestiniloru, intre cari se deosibescu mai multu domnii Iosif Boțeanu si Nicolae Boianu. Frumoasele acareturi de la Bradi amenintia ruina. Guvernulu nu dá nici macaru cele de nevoie pentru serviciulu bisericeii si pomenirea ctitoriloru, de a cârora donatiune se folosese. Ctitorii a datu averea, pe a cârue venitu 'lu ié Statulu, pentru pomenirea lor; si apoi nici pomenire se nu se faca cu o mica parte din venitu?

3. **Crucea-de-susu**, situata mai de la dealu de Pan-

ciu si pe acelasiu podisiu, se desparte in duoe de o rîpa in care curge peréulu Haulita, avéndu in partea dreapta dealulu Neicului pe malulu Siusietii si in cea sténga dealu Chicira.

In Crucea de susu sunt proprietari rediesi cu 118 fálci, stráini cu 45 $\frac{2}{3}$ falci si Statulu cu 10 $\frac{7}{8}$ falci, peste totu 174 $\frac{1}{3}$. Intrebuintinrea paméntului este la resiedi 19 falci tiarrina, 15 imasiu, 14 gradini si livedi si 48 vii; la stráini 1 falca tiarrina, 4 gradini si livedi si 39 vii, si la Statu 8 falci vii, 'adeca via este aceea care ocupa cea mai mare intindere din paméntulu cultivabile.

Numerulu contributorilor 'din communa este de 275 si 25 patentari, avéndu unu venitu comunale de 7226 lei, din cari ié notarulu 2400. Preotii se platescu câte cu 6 lei de nume, si o di de claca, adeca cu 5780 lei, afara de plata ce li se da pentru botezu, cununia si inmorméntare.

Locuitorii fiindu lipsiti de paméntu de tiarrina, se ducu si facu plugaria loru pe alte mosii, dándu din trei una pentru araturi si din duoa una pentru fónatiu. Asemine fiindu lipsiti si de imasiu, platescu câte 60 le de parechia de boi, pentru pascutu din primavara pēna in eara. Cultura ce facu oamenii pe mosii stráine au fostu in 1868 de 15 fálci de gráu, 95 de se-cara, 50 de meu si 215 de popusioiu. Pópusioiuulu este cultura principale.

4. **Stráncanii-de-jesu** sunt pe malulu Siusietiei, despartiti in duoe de paréulu numitu Vallea Danii. Ei facu o communa cu Repedea, situata in vallea Siu-

sietii, de 320 contribuitori, ce au unu venitu communal de 9424 lei.

Pamântulu de la Strâoani este alcatuitu din lutu galbenu, neavându humus de câtu in locurile unde au fostu câte o cassa.

Intinderea mosiei rediesieloru din Strâoanii-de-josu este de 360 fâlci si de 242 falci padure in cari sunt ca la 48 falci vëndute la straini. Rediesii intrebuintiaza pamântulu in tiarrin: 108 fâlci, fônatiu 84, imasiu 80, vii 102 si 38 fâlci de gradini si livedi, de pruni mai alesu, pe a cârora roade parte le usuca si parte le prefacu in rachiu; inse de cinci anni pergile nu s'au facutu. Aici cultura viei ocupa o intindere de pamântu mai egala cu aceea a tiarrinei; inse se vede tendintia manifesta către preponderintia plugariei.

Oamenii neavându aici locuri de plugaria cu indetulare, nu potu se tie vite; si pentru cultura se duc la Domnesci si la Marasiesci, cale de 3 ore, si acolo lucreaza ca la 800 fâlci de popusioi, dându dijma din trei una.

Viile n'au pututu cresce de seceta din annii trecuti: si cu toate că n'au roditu multu, inse totu au avutu poama, si aceasta au ajutat foarte multu, si astu-felu putemu dice că via si la seceta totu nu lassa pe oameni in nevoia.

5. **Strâoanii-de-susu**, situati lînga cei de josu spre apusu, pe coasta Râpedei, facu o communa cu Muncelu si Varnitia pe apa Siusietii, de 373 contribuitori, avându unu venitu communal de 9806 lei. La chel-

tueli cei 5 preoti de la 4 biserici, sunt trecuti numai cu 1500 lei, fiindu că contribuitorii le dau deosebitu câte 3 dile de lucra de fia-care, adeca 1119 dile, a 3 si jumetate lei dioa, 4916 lei, sau aproape jumetatea intregului venitu comunale si peste acestu venitu; căci dilele de lucru nu sunt trecute in budgetu.

Venitulu fonciuru alu rediesieloru, in numeru de 359, este estimatu in rolulu impositului cu 14,050 lei. Afara de acesti rediesi, mai sunt in Strâoani ca la 200 de oameni, din care 100 au locuri de casa, ear cei-l'alti nu au nimica.

Proprietatea din Strâoanii-de-susu este a redieloru, cari possu 376 fâlcu padure, 58 tiarrina, 74 fonatiu, 33 imasiu, 49 vii si 30 gradini si livedi, si a particulariloru fratii U. si T. Ghâtia, Pruncu si Nichitachi, cari possu 33 falci tiarrina si 127 falci padure.

Padurea se taie pentru trebuintia oameniloru de haragi, pari, nuele si lemne de focu, pe care le vëndu cu câte 10 lei carulu. Pogonulu de padure, ce se cumpera pentru esplotare, se platesce cu 3 galbeni.

Muncelu asemene este alu rediesieloru si alu particulariloru cari au, pe lângă padure de 120 fâlcu, si 26 fâlcu tiarrina, 51 fônatiu, 37 imasiu, 12 via si 23 gradini. Via ocupa o mica intindere de pamântu si in proportiune cu livedile de pergi, de alte poame si de nuci, ea este mai mica, vinulu nu este bunu si abia se vinde cu 20 parale vadra, cându celu de la Strâoani se platesce cu 120.

Varnitia este parte a Statului ce are 26 fâlcu pa-

mântu cultivabile si 340 padure si parte a fratielor Pruncu cari au 41 falci pamântu cultivabile si 700 padure. La Varnitia nu sunt nici vii, nici livedi de pruni. Si oamenii de la Varnitia se duc de se hrănescu la campia luându pamântu cu dijma din trei una.

La Varnitia au fostu 25 clacasi ai Statului si 7 ai Pruncului. Clacasi Statului au fostu classificati 2 cu 2 boi 22 cu bratiile si 1 cu locul de casa; inse Comitetulu permanentu a hotaritu a se dà numai locul de casa la 15 si la 10 a nu se dà nimicu.

La Varnitia se face varu; inse numai pe mosia Pruncului.

6. **Râcoasa** face communa cu Verdea si Gogoiulu. Verdea este din susu de Varnitia, si pe râulu Repe-dioara, in fundulu unei văi, avendu la gura văi câte-va case pe malulu Siusietii. Dupe acea vine pe dealu Ringhioae, pe din susulu căreia trece perêulu Râcoasa, ce se varsa in Siusietia; si apoi Râcoasa (satulu) pe malulu Siusietii. Din susu de Râcoasa este perêulu Alba, si dincolo de perêu vine totu pe malulu Siusietii. satulu Gogoiu, care merge pênă in perêulu Dracei.

Numerulu contribuitoriloru din communa este de 300, cu unu venitu communalu de 10,153 lei vechi. Toate satele dintr'aceasta communa sunt proprietatea rediesieloru, cari au unu venitu fonciaru de 14,709 lei nooi.

Verdea are 1034 falci, din care 188 sunt cu padure, 300 tiarrina, 180 fonatiu, 163 imasiu, 23 gradini si livedi de pruni. Via nu se face, nici se cultiva in aceste locuri muntenoase. Pamântulu pe dealu este

petrosu, in valle, in lunca Siusietii, nisiposu, loams-nisiposu. In valle se seamena numai popusioiu; ear in dealu popusioi, grâu, secara, ordiu si ovêsu. Padurea se taie si se exploatesza, carrându-se la Focsani lemnele de focu, cari formeaza venitul celu mai importantu alu rediesieloru.

Râcoasa are 832 fâlci de pamântu, din care 355 sunt cu padure, 205 tiarrina, 130 fônatiu, 172 imasiu si 33 gradini si livedi. Pamântulu de cultura este mai multu pe dealu de câtu in valle. Natura pamântulu este la dealu petroasa si nisipoasa si in lunca nisipoasa. In lunca nu se seamena de câtu numai popusioi.

Gogoiulu are 46 padure, 31 tiarrina, 4 fônatiu si 50 oameni, cari se hranescu mai multu pe mosia Câmpurile, a D-lui St. Dascalescu, dându din trei una si câte 7 lei de capulu de vita pentru erbaritu.

Semenaturile din annulu 1868 au fostu 142 falci popusioi, 18 grâu, 41 secara, 14 ordiu, 15 ovêsu, 1 cartofe, peste totu 234 fâlci. In intrebuintiarea economica a pamântulu, descriu mai susu, vedemu, aici in prejma regiunei de munte, principiulu celu mare applicatu si practicatu in toata puterea aceea care contribue la dobândirea de beneficie mari in agricultura. Tiarrina ocupa 234 falci, fonatiulu 314 si imasiulu 335, aceasta arata că pastoria coversieasce plugaria, că pastoria infloresce: si apoi unde pastoria este in floare si plugaria este profitabile.

Carâusia si ducerea lemnelu de vendutu la târgu sunt principalele ocupatiuni ale locuitoriloru.

De la aceasta communa inainte, unde nu se face via, nici agudii, tîmpurile inceptu a se schimba: bruma cade pe la sfîrsietulu lui Augustu, omătulu (zapada) a cadiutu la dioa Crucei (14 Septemvrie), in annulu trecutu si a tienutu vre o duoe septemâne si apoi s'a luat si de la Vinerea mare inainte a inceptu earna. Obicinuitu earna incepte de pe la lasatulu secului de postulu Craciunului (14 Noembrie) si tiene pîna la Blagovesteniî sau chiar si 1 Aprilie. Cultivatorii nu seamena grâu de toamna, ci numai de primavara, ca in toata regiunea de munte, si seamena in mustulu omătului, in Aprilie. Popusioiulu de timpuriu se seamena in septemâna mare, de la jumetatea lui Aprilie inainte, si se continua semenatulu pîna la 21 Maiu. Ordiulu si secara se secera pe la Sant-Ilie (20 Iulie); ear grâulu in August si porumbulu se culege in Septemvrie si Ostomvrie. Lucrările, dar, ale pamîntului se facu pe aici cu o luna mai târdu de cîtu la câmpia.

7. *Mărescii*, situati pe dealu din susu de Râcoasa, este o communa de 102 contribuitori, cu venitu comunale de 4963 lei vechi, in care 4000 lei provinu din tacsă pussa asupra beuturiloru. *Mărescii* aflându-se la jumetate oara de Râcoasa ar putea face communa cu aceasta.

Mosia *Mărescii* este a rediesieloru de aici din satu, in numeru de 148, si a altora in numeru de 200 din alte sate. Intinderea mosiei este de 1309 fâlci, ceea ce face cîte 4 fâlci aproape de omu, unulu cu altulu, cu toate aceste sunt unii care au mai multu pamîntu

si altii mai putienii. Starea inse de proprietate, in divisiunea ei intre devalmasii, este in Măresci aceea care caracteriza astadi proprietatea din mâna rediesielor.

Din 1309 fâlcii sunt 274 cu padure mare si mica. Esentia domnitore in padure este fagul si mestecanul, si dupe densesii vinu bradului, de cari sunt putieni; inse de aici inainte incepu a se inmulti cu câtu inainteaza cine-va in regiunea de munte propriu disa. Padurea se taie si se vinde ca lemnul de focu in tîrgu la Focsiani. Intr'o di se duce omul la padure, taie lemne de fagu, le incarca si vine seara a-casa. Se duce a doua di la Focsiani, a treia di ajunge, vinde lemnele si pornesce spre casa, si a patra di ajunge a-casa, adeca pune patru dile de lucru cu attelagiulu si capeta pentru densesle si pentru valoarea lemnelor 6 pîna la 12 lei, dupe tîmpu. In Măresci sunt rotarii, cari fasonându, lemnul dobîndescu unu pretiu mai bunu pentru dioa de lucru de câtu cu debitarea padurei in lemne de focu.

Intrebuintiarea economica nu dá plugăriei de câtu 121 de fâlcii, eara pastoriei 697 fâlcii fônatiusi 52 de imasiu, livedile ocupa 46 fâlcii cu pergi mai multi, din cari facu, ca si oamenii de la Câmpuri, Sovegea si Vizantia, mai multu perge uscate de câtu rachiul. Pământurile de plugaria sunt putiene si de aceea oamenii de aici se coboara la câmpia, la Bătinesci si la Gavanuri, si lucreaza porumbu, dându din trei una. Jumentate oamenii se ducu de lucreaza si pe bani la proprietarii-cultivatori din câmpia, la care s'au indatoratu cu bani luati cu dobînda de cinci prajini de pra-

siela la galbenu pe annu, care facu 10 lei, adeca platescu o dobênda, si dobênda data in munca, de 33 la suta! Munca se platesce, prasietulu si pusulu in casieru cu 40 de lei, si seceratulu cu 14 lei pogonulu.

Aici popusioii se seamena de la 1 pênã la 21 Maiu; câci frigulu nu permite a se face semenatura mai de timpuriu. Grâulu de primavara se seamena pe la Aprilie. Se seamena cânepa pênã si in satu. Cartofle in a se seamena; inse putiene, abia s'ar gasi o falce in totu satulu. Cultura loru ar trebui latieta; fiindu câ aduce dintr'unu pogonu, de esemplu, de patru ori mai multa roada de câtu grâulu, si aceasta face câ in munti mai alesu, cultura loru este profitabile, numai se se deprinda oamenii ale mânca, ale introduce in alimentatiunea viteloru si cu câtu le voru introduce mai multu cu atâtu voru avea mai putiena trebuintia de cereale, si chiar de popusioi.

Pamêntulu de pe dealuri este pe alocurea argilosu si pe alocurea nisiposu, si nu este negru curatu, nu are adeca multu terrêmu vegetale.

In timpulu lipsei s'au facutu vendiari de veci de pamênturi intre oameni cu câte 80 lei pogonulu de tiarrina (2 si jumetate pogoane in falce) si 150 lei falcea de fônatiu.

8. **Vizantia** monastirei face o communa cu Vizantia rediesieloru de 226 contribuitori, cu unu venitu comunale de 7950 lei, in care intra si duoe diecimi additionali. Preotii iéu câte 5 lei bani si o di de lucru de la fia-care nume. Locuitorii sunt aici jumetate un-

guri, de religiune catolica si jumetate crestini, adoca români si de religiune ortodocsa orientale.

Statulu are proprietatea sa de 2777 falci, deosebita de aceea a rediesiloru.

In proprietatea Statului sunt 930 padure parchetata si 43 tiarrina, 350 fônatiu, 82 imasiu, 2 vii si 8 gradini pe seama proprietătiei, ear 160 falci tiarrina, 126 fônatiu, 158 imasiu, 30 gradini pe seama sateniloru, ce s'au improprietaritu.

Rediesii sunt parte in Vrancea, cu care se megiescesce Vizantia, si parte aici in satu, si au 176 fâlci padure, 123 tiarrina, 34 fonatiu, 97 imasiu si 26 gradini si livedi, Padurea se taie si se vinde la Focsiani, intrebuintiându-se 3 dile in facerea si desfaccerea unui carru de lemne.

Oamenii de aici sciu din esperiintia că pamântulu negunoietu nu produce nimicu; de aceea si gunoescu pamântulu, care produce bine cându este gunoiu. Aici se seamena cartoffi mai multe si pentru mancarea oameniloru si pentru vendiare. Se vinde banitia de cartoffi (12 oca) cu unu leu. Cartoffele se seamana in gradini si printre popusioi la câmpu, puindu-se 2 baniti la 10 pragini, si se recolta duoe chile sau 40 de baniti, cându este timpul bunu.

Pamântulu este nesiposu, usioru, nesipo-argilosu, si se bate de ploae. Popusioii se seamena multi, grâu putienu, secara, meu si hrisca numai din 10 oameni unulu. Popusioiulu se dá 12 oca la pogonu si rapoarta 1 pēna la 2 kile. Grâulu se seamena puindu-se 5 baniti la pogonu (se pune multa sementia) si nu ra-

poarta de câtu o kila (240 oca.) Hrisica se seame-
na puindu-se 3 baniti la pogonu.

Invoiala sateniloru cu arendasiulu este din trei si
din duoe una din tiarrina. Fônulu se vinde cu 3 pêne
la 4 galbeni falcea, si pentru erbaritulu a 500 oi si
a 200 vaci se platesce 70 de galbeni.

In mosia Vizantia unu dealu desparte apele de mergu
unele in Siusietia si altele in Putna, precum ecte Vi-
zantia numita din vechime cu acestu nume alu Con-
stantinopolei moderne. Aici essa de sub peatra unu
parêu numitu Albu ce dá in Vizantia mare si in care
curge si pecura. Totu pe parêulu Albu sunt si duoe
isvoare de pecura, care se exploateaza, vendiându-se
câte cu 3 pêne la 5 lei vadra; ear pecura din isvo-
rulu de la Fontantia este buna de unsu carrele, si
de aceea se vinde pêne la 12 lei vadra. Din josu de
fontânele de pecura sunt duoe isvoare de apa mine-
rale, ce miroase a pucioasa. La Vizantia nu voimu
se scimu cumu s'au facutu, dara s'a allesu primaru,
domnulu Nastasa Macri, unu arendasiu care se dice
că a cumperatu padurea din pamântulu datu sateni-
loru si o va exploata mai bine si mai lesne prin ajuto-
riulu autorității, de câtu acela alu simplei sale posi-
tiuni si asiá se va face si aici agricultura officiale, dupe
cum a cualificat'o Principele Al. Moruzu de la Pechea.
Oamonii sunt venduti de datorii, nici dobendile nu le
mai potu plati cu munca loru. Si muncindu la credi-
tori, lucrulu loru remâne in urma, ba chiar remâne
nefacutu. Dobênda este mare, 12 lei la galbenu, ade-
ca a treia parte din capitalu, sau 33 la suta. Popu-

sioii oameniloru de la tiarrina nu erau prasieti , pre cându cei din gradini erau in matási.

9. **Câmpurile-de-josu** facu o communa cu Câmpurile de susu, Ciurucu si Rotilescii de 423 contribui-tori, cu venitu communale de 11,659 lei, intre cari antreprisa beuturiloru figureaza cu 7500 lei.

Situatiunea sateloru acestora este urmatoare: Ciurucu pe malulu Siusietii, din susu de dânsulu vinu Câmpurile-de-josu, apoi mai in susu Rotilescii despartieti in duoe: o parte dincolo si o parte dincoace de Siusietia si, in fine, mai departe Campurile-de-susu pe malurile Criminetiului, care dâ totu in Siusietia.

Ciurucu este proprietatea domnului G. Ghitescu si C. Plitos.

Campurile - de - josu si Rotilesii suntu proprietatea domnului St. Dascalescu.

Campurile-de-susu suntu proprietatea rediesielor.

Intinderea acestoru proprietati este in Campurile de josu de 5,525 fâlcu, din cari 1,760 padure si 3,265 locu liberu ; in Rotilesci 995 fâlcu cu 165 padure, in Campurile-de-susu 800 falci.

Venitulu fonciaruru a acestoru proprietati se sue la 19,318 lei noiu.

Semenaturile locuitoriloru au fostu in 1868 de 161 fâlcu de grâu de primavara , 5 ordiu , 24 ovâsu, 40 popusioi si 4 secara de toamna. Cu aceste semenaturi, ei nu se potu hrani, de acea se pogoara in campia, ca toti locuitorii din munti, si-si facu acolo semenaturile cele multe, si mai alesu la Marâsiesci, Batinesci si Ivancesci, dându, pentru renta pamântului,

dizma din trei una. Dar daca nu au aici in munte ogoare cu indestulare, apoi au fônatie multe, si cumpera fônuri si de la proprietari, platindu de la 3 pênã la 6 galbeni falcea. Sunt aproape de 1,000 fâlci de fônuri de vendutu.

Locuitorii dintr'aceasta communa scotu lemne de focu si cherestea din padurile proprietariloru, platindu-le jugulu de lemnu de cherestea de bradu cu 20 lei si de lemnu de focu cu 4 lei. Oamenii de aici se duc si facu siendrilla in padurile de la Casienu si Lep-sia platindu câte 3 si jumetate lei lemnulu din care scotu o mia de siendrilla, ce se vinde in Focsiani cu 6 lei.

Cu occasiunea impropietarirei, câti-va locuitori au fostu strembatatieti; inse a :estia nu s'au lassatu, ca multi altii, si asiã au dobenditu cu judecata 39 fâlci de pamânt, au dobenditu putienu, dara nu pentru aceea luaramu nota, ci numai pentru a arata procedarea ce s'a urmatu si care, in genere, a fostu de parte de a fi dreapta si cum o cere legea.

10. **Sovegea** este o communa situata in fundulu Siusietiei intre munti, si alcatuita din duoe cotune, aproape una de alta si despartiete numai prin dealulu bisericeii, vallea Rucurescii pe Suiesietia si Dragomira unde se afla in fundu monastirea Sovegea, pe pereulu Dragomiru. Aceasta monastire de piatra este zidita de Brancovanu, Domnulu tierrei Romanesci, dupe cum se spune in inscriptiunea sepata pe piatra pusa deasupra usiei bisericeii. Acole lónga biserica erau si palaturile domnesci, cari au arsu si s'au surpatu.

Numerulu contributoriloru din communa Sovegea

este de 320; si cu toate aceste la impropietarire s'au classificatu 552, cari s'au si impropietaritu. La luatu se gasescu multi oameni, mai alesu in domenurile Statului, dara la datu, la inscriere intre contribuitori nu se prea indeasa oamenii; căci n'au mintea destulu de luminata, pentru ca se creada o datoriz sacra de implinitu cu venirea loru intr'ajutorulu purtârei sarceniloru Statului. Ei credu că cea ce dau este pierdutu; si de acea numai cându se voru rescumpera prin servicii sacrificiele ce-si impunu, se voru indemna oamenii a se arata si a lua parte la sarcenile Statului, fie-care dupe puterea sa.

Venitulu comunale este de 11,327 lei, in care taxa beuturiloru intra cu 6,000 lei si cele duoe decimi (9 lei si jumetate), comunale cu 3,072 lei. Intr'o communa ca aceasta este tristu lucru a vedea că inca nici scoala nu s'a infintiatu. Si cu toate acestea, scoala este astadi acea ce era, si inca este, biserica. Daca in cheltuelile comunale nu se vede nici o para macar pentru invatiatura, din contra, notarulu figureaza cu 3,200 lei.

Sovegea este proprietatea Statului, care se intinde pëna la hotarulu Transilvaniei si pëna la acelu alu Vrancei. Pamëntulu este ocupatu in trei parti din intinderea lui cu padure de bradu si fagu si numai o parte este liberu.

Intrebuintiarea economica a pamëntului este mai multu pentru pastoria de cătu pentru plugaria. Pastoria se face mai multu vara cu oile; căci eara ducu oamenii vitele la campu de le erneaza-

Pamântulu cultivabile este nesiposu, usioru si petrosu, si alocurea si nesipo-argilosu. Araturile sunt putiene si intr'ensele se pune numai popusioi. La 329 de locuitori nu se gaseau in 1868 de câtu 182 fâlci de popusioi, cari abia dau 1 pêne la 2 kile de pogonu. Oamenii se duc de-si facu semenaturele loru la câmpia; aici mai totu pamântulu 'lu intrebuintiaza in pascutulu oilor. Ei cred mai multu in vite de câtu in semenaturi, si la aceasta nu putienu 'i favoreaza atâtu situatiunea câtu si natura pamântului. Vitele loru sunt caii, boii si oile.

Cu vitele oamenii aru putea se-si imbunatatiasca pamântulu din tiarrina, precum l'a imbunetatietu pre celu din gradini. In sate oamenii punu gunoiu in gradini in cari seamana popusioi si cartofle. Cartoflele ocupa aproape 15 fâlci de pamântu si dau roade multe si bune; fiind câ si pamentulu le convine, si apoi pamântulu se si direge (ingrasia). Cu toate câ popusioiulu se face; inse la Sovegea nu sunt nici macaru aguzi cari se tienu mai aproape de popusioi de câtu via. Earna incepe aici, in munte, la santulu Dimitrie si se sfêrsiesce la santulu Gheorghie. Aproxionarea de fônu pentru vite trebue se se faca pentru siese luni. Annulu trecutu a datu zapada la dioa Crucei si nu s'a mai luat pêne in primavara: cartoflete au remasu peste earna in pamântu ne separte, si nu s'au stricatu.

Din fundulu muntiloru, de aici de la Sovegea, unde este si vama, si trecetoare, si chiaru comanda companiei de granicieri, intorcându-ne inapoi pe Siusietia in josu, pe unde am venitu, luâmu celalalte sate din

plassa Zabráutii incependu de la Diocheti, cari sunt din josu de Panciu.

11. **Diochetii** facu o communa cu Sparietii si cu Balarescii de 229 contribuitori, avându unu venitu comunale de 6370 lei vechi. Preotii sunt invoiti cu câte unu icosaru de cassa, si sunt in satele aceste 321 de casse.

In Diocheti sunt proprietari rediesi pe 344 falci din cari 212 in tiarrina, 30 imasiu, 77 vii si 18 gradini. Viile de aici vinu indata dupe cele de la Cruce. Dealulu pe care sunt viele oameniloru din Diocheti, Sparietii si Movilitia produce unu vinu rosu de o calitate suporioara.

In Sparietii sunt proprietari rediesi de 175 falci, D. Vêrcoliciu pe 64, mai multi străini pe 112, Statulu pe 5; de toate sunt 356 falci, din care 220 tiarrina, 23 imasiu, 63 vii si 29 livedi.

Balarescii, in dreptulu Diochietieloru din josu, pe Zabráuti, sunt proprietatea D-lui Dimitrie Sturdza, ce posseda 850 falci cu 200 falci padure si 380 tiarrina, 40 fônatiu, 60 imasiu, 10 vii si 6 gradini. Mosia aceasta s'au rotundietu si maritu cu paguba rediesieloru din Crucea de susu.

De la dealu de la Cruce, locul incede a se pleca spre resaritu si merge coborându-se pēna in Zabráuti. Apa Zabráutii desparte dealu Crucei de dealulu pe care se afla satele Deochetii, Sparietii, Movilitia cu vii si livedi, cu pomi roditori si cu aguzi multi, a cărora frundia se intrebuintiaza in crescerea gândacieloru de matasa.

Gandacii la unii au muritu, ear la altii nu. Miscarea de suire a pretiului gusieloru a inceputu a se simti: negutietorii de gusie au inceputu a veni in Eocsiani; ei strêngu gusiele platindu-le verdi cu câte 10 pênă la 14 lei ocoa, le usuca, adeca omoara crisalidele, si apoi le incarca pentru a le espedui in strainatate. Mai multe mii de oca de gusi s'au strênsu in annulu acesta in Focsiani. Si s'ar strênge, si mai alesu s'ar plati cu pretiuri mai bune, cându cualitatea loru ar fi mai buna. Pentru acestu sfersietu este de neaparata trebuintia ca cultivatorii se-si procure sementia buna, sementia de rasa milaneza din Italia. Insusi negutiatorii de gusi s'ar insarcinâ cu placere a procurâ oamenilor sementia buna, daca ar cere. Si trebuie se ceara; căci totu acea cheltueala se face cu crescutulu si a gandaciloru esieti din sementia buna ca si acelorlu esieti din sementia indigena; folosulu inse este multu mai mare de la gusiele de rasa buna de câtu de la gusiele de rasa indigena.

12. **Movilitia** face o communa cu Trotusianii de 333 contribuitori, avêndu unu venitu comunale de 7971 lei, in care tacsă beuturiloru intra cu 4470 lei vechi.

In Movilitia sunt proprietari rediesi cu unu venitu fonciaruru de 34,137 lei nooi si Statulu cu schituluru.

Statulu posseda ca la 2342 fâlci, din care 1023 sunt cu padure ce se esploateaza in haragi, 448 fâlci tiarrina, 236 fônatiu, 122 imasiu, 203 vii si 124 gradini si livedi de totu felulu de pomi, intre cari pruni si nuci sunt foarte multi.

Pe apa Zabrăutii sunt mai multe mori si chioe de

la Diocheti in susu , căci de aici in josu pēna in Siretu nu este nici una. Zabrăutii au duoe gârle, cari incepu din susu de Fitionesci, si pe o gârla se dá apa intr'o septemâna si pre cealalta in alta septemâna. Apa din gârla numai la Diocheti si ié pentru ca se se ude si gradinele.

Rediesii de aici au sufferitu mai multu de câtu toti cei-l'alti. In annulu trecutu (1867) a batutu piatra la 29 Iulie si a stricatu si via, care a fostu resursa cea mai mare in tēmpulu de lipsa. Piatra a batutu la Movilitia, la Monăstioara si la Fitionesci. Lipsiti rediesii si de vinu, au fostu siliti a se indatorá mai multu de câtu cei-l'alti, si au luat popusioii pe 8, 9 si 10 galbeni chila. Neputēndu plati la termenu, au platitu dobēnda de 3 si jumetate lei la 10 lei in bani; eara in munda a lucra o firta de prasiela la unu galbenu, vra se dica pentru 4 galbeni a lucra unu pogonu. Pogonulu se platesce cu 40 lei bani, o banitia de faina (6 lei) si o oca de udata (2 lei), ceea ce face peste totu 48 lei dobēnda la 148 capitalu, ceea ce faec aproape câte 33 la suta. In trei anni dobēnda se face câtu capetele! Cei mai multi au remasu si fōra vite si fōra mosia, de nici in 10 anni nu-si mai potu veni in fire.

Pamēntulu de hrana alu oameniloru de la Movilitia incepe din satu si se pogoara incetu si linu către Siretu, dāndu coaste cu Domnescii. Pe dealu, unde este satulu si podgoria; pamēntulu este argilosu, lutu galbenu, ear pe din dosulu viiloru incepe a se face unu pamēntu negru de 2 pēna la 3 palme de grosu si apoi

earesi vine lutulu galbenu. Pamântulu este strêmptu; si de aceea rediesii se ducu de lucreaza in parte, dându din trei una. Semenaturile loru din annulu acesta 1868 in pâni albe, grâu de toamna 15 falci si de primavara 48, au fostu mancate de nisce gândaci rosii, au avutu 160 fâlci popusioi cari s'au facutu bine, numai fruntea, ordiu 52 fâlci, tutunu 1 si jumetate, 35-falci de secara de toamna si 18 de primavara, 8 fâlci de cartofli si 9 de cânepa. Aceste toate arata câ rediesii sunt muncitori, seamena feliurite plante ca asià de nu se voru face unele se voru face altele, si totusi dau de lipsa, de foamete si de saracia.

In podgoria, renumita pentru superioara calitate a vinului rosii ce produce, de la Movilitia, unde au vii si rediesii de la Monástioara si Fitionesci, se afla mai multu poama plavana si galbena de câtu de cele-l'alte neamuri, cari sunt poama neagra numita hulpe si neagra-moale. Unu pogonu dá pēna la 120 de vedre. Cheltueala de cultura pentru munca 2 galbeni, haragii si mlagea alti 2 galbeni, peste totu 4 galbeni. Vinulu se vinde 2 si jumetate pēna la 3 si 3 si jumetate lei vadra, si se prinde pe dēnsulu 8 pēna la 10 galbeni, adeca induoitu de ce costa lucrulu.

Schitulul Trotusianu de calugaritie se afla intr'aceasta communa. Schitiulu acesta este vechiu si mosia lui este formata din daniela crestiniloru. Mosia inse a schitului este intrupata cu mosia schitului Bradii.

Maica Anastasia este de 18 si jumetate anni stari-tia la acestu schitu. Ea a venitu de la Galati si la 1858 au facutu biserica de caramida cu hramulu Is-

vorulu tamaduirei si Santulu Neculai, cheltuindu 1800 galbeni, toata averea ei; ear clopodnitia au facuto lucrându pânza si vendiându-o si puindu la o parte folosulu muncei sale pe care in fine 'lu sacrificara spre infrumusetiarea schitului. La acestu schitu era mai 'nainte 53 de maice; ear acumu au ramasu numai 30, nisce cadîături, betrâne si serace, cari se tienu cu munca loru si cu mila crestiniloru.

Mai 'nainte de secularizare se dau maiciloru 10 kile de popusioi, 4 kile de grâu, 100 vedre de vinu, 6 oca de lumanâri, 5 oca de untu-de-lemnü si 250 lei pentru pomenirea ctitoriloru, ce au daruitu averea loru schitului, locul de case unde sunt chiliile maiciloru cu livada de 2 falci, 3 fâlci tiarrina si 2 fâlci gradinele calugaritielorü din prejurulu schitului, acum nu li se mai dà nimiea, ba inca unu arendasiu au votu se le iée si căsutiele lorü, facute de dênsele, si au bagatu plugulu si in ograda bisericei. Ce focu, ce prigonire pe bieteles femei!

Aici la schitu vinu oamenii bolnavi, neputinciosi, si se vindeca prin inrigirea staritiei, care se pricepe mai alesu la schilentituri si faramâri de mâni si de picioare.

Staritia se ocupa multu cu crescerea gândaciloru de matasa si cu facerea de siacuri, mohairuri de lâna si matasa, etc. Maică aceasta a inceputu a imbunatati rassa gandaciloru de matasa, alegându de sementia numai gusiele cele albe si bune. Toate maicele muncescu si facu panza de inu, de lâna, de matasa, ciorapi si alte lucruri de casa. Ele cumpera lâna pe

7 lei ocaoa, eara cea de la Svorascea pe 18, fiindu aceasta lâna merinoasa, o lucreaza si asia-si scotu pânea de toate dilele. Insasi maica Vitalia, o oarba si neputincioasa, nu stà in nelucrare, toarce si impletesce coltiuni, si astu-felu si ea se sanctifieza prin lucru si rugaciune. Lucrulu maneloru acestoru betrâne si conduita loru cea neprihanita face ca se fia respectate, iubite, si ajutate. Se latiera o intristare profunda intre aceste nefericite retrase din lume, cã guvernulu are se le urmareasca si le ié si rodulu munceloru, precumu le au luat averea; de aceea maica staritia plangându disa: se-i dea banii ce i-au pusu in cladierea bisericeii si se va duce unde va vedea cu ochii; cãci nu va ingadui se i se ié si averea sa, precumu s'au luat averea celoru-l'alti ctitori ai acestui schitu, fõra macaru ca se li se dea unu paharu de apa pentru sufletele loru, pentru pomenirea loru. Si cu toate aceste, maicele se roaga si pentru acei ce le iéu pânea de toate dilele!

13. **Monastioara** face o communa cu Ciolanescii si Ghimicescii de 218 contribuitori, ce au unu venitu comunale de 7613 lei vechi, formatu si din duoe diecimi. Venitulu loru fonciariu este de 13,744 lei nuoi.

Monastioara este proprietatea rediesieloru si a Statului cu pârtiele luate de la Bradi si Bogdana in suma de 194 fâlcii, in cari sunt 57 tiarrina, 18 imasiu, 14 vii si 27 gradini si livedi de nuci, pruni si alte poame.

Ciolânescii sunt situati pe dealulu lui Ciolanu, ce face parte din Dealulu-mare, despartietu prin Zabrá-

uti micu ce trece printre Muncelu si Ciolanesci. Proprietatea este a rediesieloru locali 42 fâlci, a celoru straini 69 fâlci si a D-lui Nichitachi 55 fâlci.

Ghimicescii sunt situati dincolo de Zabrántiulu mare, din josu de Fitionesci si in dreptulu Monastioarei. Pamântulu este alu rediesiloru, cârora nu le ajunge; de aceea se si ducu de se hranescu pe alte mosii mai largi si se specula si cu padurea, taindu lemne de focu si haragi si vendiându-i la târgu la Panciu si la Focsiani.

In toata communa sunt 92 pogoane de via, din cari la Ghimicesci sunt cele mai multe. Viile sunt vechi si aici, ca in toate podgoriile cele renumite ale judeciului, vii nuoe nu mai planteaza locuitorii; căci n'au locuri cu prisosintia.

Aici pe pamântulu Statului este si pamântulu luat cu embaticu alu D-lui Luca Lucavici, care a claditu duoe mori de piatra, o casa de tiarra frumoasa si mai alesu au infintiatu o livada de totu feliulu de pomi din cele mai alese varietâti, precum pere pergamote, gutui mari de Constantinopole, mere domnesci, cretiesci si dulci, visini, ciresi si o cultura foarte bine ingrijita de flori. Casa Domnului Lucavici este indestulata cu de toate si deschisa la totu straiulu si calatoriulu ce trece printr'aceste locuri.

14. **Fitionescii** facu o communa cu Holbanescii de 250 contributori, a cârora venitu communale, este de 6509 lei vechi si venitu fonciariu de 9751 lei nuoi.

Proprietatea este a rediesiloru si a Statului, care posedă partea cea mai mare.

Aici la Fitionesci se exploateaza o padure comunale si se face si varu pe matca Zabráutiului.

De aici înainte, vallea Zabráutiului merge de se infunda la schitu la Mosienoae, si de acolo trecându cine-va dealulu spre apusu, coboara pe la Măresci in vallea Siutietii, ear trecându-lu spre nordu coboara in vallea Trotusiului.

Este pe aici padure multa. Padurea parchetata a Statului se poate vinde la oamenii de prin satele megiesie. Celu din urma parchetu de annu, No. 3, s'a datu la 200 de oameni câte pe 2 carboave de omu, adeca pe 400 carboave, sau 1600 lei nuoi. Unu parchetu are 22 de fâlci, vra se dica falcea de padure adduce 72 lei si 77 de bani, sau ceva mai multu de 6 galbeni.

Piatra de vara se adduna numai din rîpa perêiloru numite Vallea lunga si Glodisiana. Unu omu pune 6 dile pentru ca se strênga peatra din care essa 2000 oca de varu; 8 dile pentru ca se o carre la cuptoru, 4 dile pentru ca se o arda cu 1 si jumetate stêngenu de lemne, 6 dile pentru ca se transporte varulu la Focsiani. Pretiulu varului este de la 3 si jumet. pēna la 4 galbeni mia de oca. Cheltueala pentru producerea a 2000 oca de varu se face in chipulu urmatoru: 12 lei strênsulu petrei, 24 lei caratulu, 16 lei arsulu, 48 lei lemnele, 68 lei transportulu, peste totu 162 lei. Scadiēndu aceasta cheltueala din valo-

rea varului, care pentru 2000 oca este 6 p $\acute{e}$ na la 8 galbeni, sau 224 lei, r $\acute{e}$ mane folosu curatu 62 lei. Dreptulu de esplotare a varului si de luare a lemneloru de focu din padurea communei se platesce communei cu 500 lei vechi pe annu.

Aici se cultiva multu tutunu prin gradinele de la casele locuitorilor; c $\acute{a}$ ci satulu, fiindu situatu in vallea Zabr $\acute{a}$ ntiului, are unu pam $\acute{e}$ ntu nesiposu si nesipos-argilosu, bogatu prin ingrasiarile ce s'au accumulatu, si foarte potrivitu pentru cultura tutunului. Sementia de tutunu se pune la incoltietu, leg $\acute{a}$ ndu-o intr'o petica si muindu-o in apa. C $\acute{a}$ ndu sementia devine alba, se seamena in resadnitia ca curechiulu. Dupe ce cresce tutunulu si se face bunu de resaditu, se resadesce in linii, departe unele de altele de unu pasu si firele se punu in linii la o palma unele de altele; se prasiesce de duoe ori, se reteaza adeca se taie v $\acute{e}$ rfulile planteloru ca se nu dea in floare; se susuoresce adeca se rupu frundiesioarele ce essu la subsuoara frundielloru celoru mari, si c $\acute{a}$ ndu se besieca frundiele se culegu de odata toate, se punu in teancuri de o palma de groasa ca se se ingalbeneasca, si apoi se insiera pe atia si se punu sub streasiena ca se se usuce, si se nu le batta nici ploaea, nici roua, nici soarele.

Cultura tutunului este esemplulu celu mai frapantu de intelligintia practica a cultivatoriloru nostri. Nu vedemu alta sminteala in cultura tutunului de c $\acute{a}$ tu aceea de la culesu, c $\acute{a}$ ndu se amectica frundiele la unu locu cele coapte cu cele necoapte. Aceasta sminteala, care micsioreaza cualitatea tutunului, se poate prea

bine înlăturá culegându-se tutunulu în trei restempuri, si luându în fia-care culesu numai frundiile cele bèsiecate: cele de jos se cullegu cele mai antéiu si fiind mai groasa de cátu cele-l'alte de la mizlocu si de cátu cele din verfu, nu se cuvine se se amestece; fiindu cá sunt de calitate mai proasta, ca unele ce sunt crescute mai aproape de paméntu si mai la umbra de cât cele de la mizlocu si din vârful, care dau tutunulu celu mai bunu.

Tutunulu se mai poate îmbunătăti în calitatea lui si prin întrebuințarea unei sementia mai bune de cât aceea a tutunului indigenu, disu tatarescu, de tare ce este.

Mosienoaie sunt unu schitu în hotarul comunei Fitionesii. Mosia schitului de 1200 pogoane s'a alaturatu cu mosia schitului Bradii. Mai toata mosia este coperita cu padure.

La acestu schitu erau 24 de calugari, dar acumu au ramas numai 5, si acestia nisce betráni. Statulu, luându veniturile, a datu schitulu în ingrigirea comunei, prin care nu dá nici macar cele de nevoia pentru serviciulu bisericeii si pomenirea ctitoriloru cé au înzestratu-o cu mosia. Hramulu bisericeii este isvorulu temaduirei. Vrednicu de însemnatu este si la acestu schitu lucrulu unitu cu rugaciunea. Calugarii s'au deosebitu în totu-deauna prin lucrulu lemnului, ajungându acumu a face si trasuri ca caretasii. Locuitorii de prin prejuru adducu copii la schitu si-i dau la calugeri ca se invetie mestesiugulu lemnáriei. Calugarii dara tienu aici unu feliu de scoala de maestrii

de unde au esietu meseriasi pamânteni foarte distinsi. Lucrul lemnului a fostu aici ajutat si de imprejurarea că schitul se afla situatu in fundulu padurilor, ce n'au inceputu inca a fi exploatate. In aceasta regiune de paduri sunt ursi, capre selbatice, caprioare si totu feliulu de venatu.

15. **Paunescii** facu o communa cu Boulu de 573 contributori, cu venitu communale de 12,810 lei vechi si venitu fonciaru de 27,285 lei nooi.

Paunescii sunt pe dealulu ce incepe de la Diocheti si se desparte de perêulu Caregna. De la Caregna spre satu mai este o valle numita Vallea-cu-apa, si apoi vine vallea Caseloru, care trece prin satulu Paunescii. In tustrele vaile sunt putiuri cu apa la 2 si 3 stângeni de adênci, putiuri cari se strica de viitura apeloru de pe dealuri, ca unele ce sunt in matca perêiloru. Satulu duce lipsa de apa.

Pamântulu este proprietatea rediesieloru si a Statului, coprindiându peste totu 3555 falci cu 980 padure.

Intrebuintiarea economica a pamântului este 639 falci tiarrina, 145 fônatiu, 120 imasiu, 134 vii si 160 gradini, livedi si vii. Livedile sunt de pergi din care se face rachiu si pergie afumate si uscate. Din bataia de piatra din vara annului 1861 au peritu pomii, si nici astadi nu si-au venitu in stare odraslele.

Pamântulu in satu este parte petrosu si parte argilosu galbenu; ear in tiarrina spre Domnesci este negru si argilosu.

Pamântulu nu ajunge pentru hrana rediesieloru,

de acea ei se duc si cultiva pe mosia Domnescii ca la 1,000 de pogoane, dând dizma din trei una, si platindu unii si cu bani renta pamântului, câte 46 pëna la 50 lei pogonulu.

Aici in satu suntu 2,441 de suflete cu 644 capi de familia si au numai 800 de falci de pamântu in care sunt 233 coperite cu padure, asià câtu vine de familia câte 1 $\frac{3}{4}$ falce. Ei aru cumpera bucurosu pamântu din mosia Statului. Numai pentru imasiulu necesariu viteloror loru secera la Domnesci 160 de pogoane.

Boulu se afla din susu de Paunesci, avendu 193 fâlci cu 44 padure. Si locuitorii de aici sunt lipsiti de pamântu. Vinulu de la Bou este mai prostu de câtu celu de la Paunesci.

Locuitorii sunt datori mai cu seama unui judanu din Tergusioru, care le-au dat pe 9 galbeni chila de popusioi si cu dobenda de 12 lei la galbenu, adeca de 33 la suta

CAPITOLU III.

VRANCEA.

Vrancea incepe de la hotarulu Cucuetii-de-sub-Mâgura si Irescii-de-susu cu Putna care pare câ au spart Mâgura spre a'si face locu se eassa din Vrancea, din regiunea de munte, si se intre in campia.

Intrându cineva in Vrancea pe la Iresci, vede in partea dreapta versantulu Magurei coperitu cu padure si cu fônctie si riuratu la poalele lui de Putna, a câ-

reia maluri escarpoase si stancoase sunt inabordabile; ear in partea stînga unu podisiu frumosu ce se intinde pe malulu Putnei. Intr'acestu podisiu sunt semenaturile sateloru Volosicanii, Calimanii si Vidra, cele antêiu sate din gura Vrancei, sate situate pe costa malului Putna in nisce asiedieturi frumoase. Vizîntiulu trece printre Valosicani si Calimanu si se varsa in Putna. Asemine si din susu de Calimanu vine Vidra, care si ea se varsa tot in Putna.

1. **Vidra** este o communa alcatuita din satele Volosicanii, Calimanu, Irescii-de-sub-Mâgura si Vidra, cu 304 contribuitori si cu unu venitu comunale de 14,930 lei vechi dempreuna cu 7,800 lei capitalulu realizatu in 1865 din vendierea popusioiloru de reserva. Scoala dintr'aceasta communa este facuta in Vidra cu cheltuiala tuturor sateloru din Vrancea; dara intretinerea ei cu patru classe primarie se face cu cheltuiala Statului. Aceasta este cea antêiu scoala facuta in Vrancea in domnia lui Mihai Sturdza Voevodu. Legea comunale de astadi cere infiintierea de scoli in fa-care communa, scoala dar din Vidra s'ar putea preface intr'o scoala reala, sau intr'o scoala de meserii si mai cu seama de meseriele relative la lucrulu lemnului, atâtu de abonentu in Vrancea, si care ar deveni unu isvoru de avutia pentru populatiunea dintr'aceasta plassa.

Vendierea popusioiloru de reserva, ceruta prin legea rurala din 1864, spre a se intrebuintia capitalulu formatu prin crutiaru la rescumperarea clâcei, nu era impusa in satele de mosineni, in satele unde nu sunt

clacasi. Si eu toate aceste, s'a effectuat pretutindene, ca si aici, si in toate cele-l-alte sate din Vrancea. Se intiellege ingrigirea legiuitorului de a se dotà casa de licuidare si cu capitalul ce se afla in magazinele de reserva ; dara nu este nici un cuvèntu pentru care se se applice aceasta lege si la satele de mosineni, cari nu au aface nici cu rescumperarea clacei, nici cu casa de licuidare si prin urmare nici cu destrugerea capitalului agonisitu, nici in fine cu incetarea de a se mai formà capitaluri, de a se mai strènge produse in tèm-puri de abundentia pentru a le avea la tèm-puri de lipsa. Desfiintrarea magazinelor de reserva este o lo-vitura data principiului crutiarei si a formàrei de ca-pitaluri communale. Daca au fostu nevoia se se go-leasca odata magazinele de reserva pentru inzestrarea casei de licuidare, este acesta unu cuventu ca se se renuntia la a le umplea la locu? ca se nu mai strèn-ga omulu, cum dice proverbulu, bani albi pentru dile negre? Noi credemu că legiuitoriulu ar trebui se in-demne pe oameni la crutiari si se nu mai abata cru-tiarile facute de la destinatiunea lor.

Toate satele dintr'aceasta communa sunt in gura Vrancei si aproape unele de altele.

Volosicani sunt situati pe coasta malului stèngu alu Putnei, la gura pereului Vizeuti, ce se varsa in Putna. Proprietatea satului are 905 falci, din cari numai 30 sunt cu padure. Numerulu proprietariloru este de 163.

Calimanu este situatu pre coasta ce se lassa spre Putna, avendu Putna in valle. Intinderea proprietatii este de 511 falci cu 202 padure.

Irescii sunt situati dincolo de Putna, pe poalele Măgurii despre Estu, avendu 763 falci cu 387 pădure, ce apartieniu la 145 de rediesi vranceni.

Vidra este situata pe coasta malului stângu alu Putnei despre Nordu, la reversarea in Putna a pe-reulu Vidra. Aici sunt 342 de proprietari pe o intin-dere de pamântu de 1,515 falci cu 269 ocupate cu padure.

Padurea este de stejaru, fagu si alte esencii fores-tiere, pe cari locuitorii le taie fôra nici o rondueala, sau prevedere pentru trebuintiele loru dilnice si pen-tru vendiare.

In toate satele din Vrancea casele sunt încunjurate cu pomi roditori, pruni si nuci mai multi; dara aici la Vidra sunt si vre o 6 pogoane de via care pro-ducu unu vinu prostu. Vranceni au cele mai multe vii la Tiefesci.

Pamentulu dintr'aceasta communa este argilo-nesi-posu, galbenu. Vranceni de aici nu au de câtu nu-mai 50 pogoane semenate cu secara, 25 cu grâu de primavara, 130 cu porumbu, 14 cu ordiu. Multie-mea semenaturiloru o facu la campia, la Batinesci, Bizighesci si Marasiesci unde iéu pamânturi dându dizma din trei una, si unde seamana mai multu po-pusioi. Aici earna cade de timpuriu, semenaturile de toamna nu prespera, si asiá Vranceni facu plugaria numai pentru ca se se hraneasca, partoria este ra-mulu principale alu producerei loru agricole.

3. **Gaurii.** Apucându cineva de la Vidra in susu pre Vizăuti, care curge printr'o rîpa adêna, întêm-

pina pèreulu Gâurii, care vine din Poscera (munte depe mosia Vizantia), si pe acârue rîpa escarpoasa se afla in partea dreapta situatu satulu Gâurii, unu satu disieratu in lungulu perêului intr'o lungieme de mai bine de doue kilometre, avendu casele iucungurate cu livedi de pomi roditori si mai multu de pruni, din a carora roada facu rachiu.

Gâurii se tienu una cu Piscu-Radului. Se spune că la Gâuri ar fi fost, cu vro o dūoe deci de anni mai in urma, nisce gropi de pacura ; intr'adeveru că se si vedu aici gropi, gâuri naruite. Pacura nu lipsesce in Vrancea. Pe perêulu Lepsiuletiu se gasesce pacura la o adencime mica. Asemene se vedu semne de pacura si pe perêulu Vallea-sârei. Pacura din Vrancea este mai subtiere de câtu acea de pe apa Trotusiului, de la Comănesci, Doftiana, Darmanesci, Moinesci, etc.

Gâurii facu o communa cu Piscu-Radului si cu Purceii de 234 contribuitori, avêndu unu venitu comunale de 5,000 lei, scosi mai pe jumetate din venitul crâsimeloru.

Gâurii au 1,200 fâlci pamêntu, in care sunt ca la 334 padure. Impartierea economica a pamêntului cuprindea la 1860, 286 fâlci locu liberu, 232 tiarrina, 153 fônatiu, 139 imasiu si 56 gradini si livedi. De câti-va anni locuitorii au inceputu a planta via, aducêndu cârliche de la Vitanesci si Cruce de poama galbena mai multu. Via nu produce roade bune, din cauza ca toamna o apuca cruda si asiá vinulu ce se face este acru. Fônatiulu este acumu mai totu desfundatu si prefacutu in tiarrina, si fônulu necesariu pentru

vite se face la Pescera, platinduse câte 3 pëna la 4 galbeni falcea. Tiarrenile formate in ponoare si costisie nu tienu de câtu duoi sau trei anni; câci se spala tiarrina de ploi, si de acea se lassa in imasiu câte 10 si 12 anni, ca se-si via pamëntulu earesi in fire. Semenaturile sunt cele mai multe de popusioi, se face si câte putienu grâu de primavara si ordiu. In gradini si in tiarrina se seamana inu si canepa, dara mai multu canepa; pentru ca femeile se aiba din ce face pânza ce se obicinuesce si se intrebuintiaza mai multu. Si de aici locuitorii se ducu la campia, unde lucreaza pamëntulu, dându dizma din trei una, si unde se indatoreseu si cu munca ce o facu pe socoteala celoru ce le dau bani. Oâmenii de aici se ducu dupe munca pëna la Barladu si cosescu falcea de fônatiu cu unu galbenu, duoe demerlii de faina si o oca de brânza. Unu omu nu ié bani pe coasa de câtu pentru o falcea si jumetate. Elu cosesce si mai multu; si de acea elu pune o luna si jumetate la coasa.

Purceii sunt situati pe perêu! Vidra si au 230 fâlci de pamëntu cu 22 padure si 17 livedi.

Livedile si vitele sunt isvoarele de capetenia ale venitureloru. Dara acumu locuitorii au perdutu vitele si s'au indatoritu si cu munca.

Locuitorii de aici se ducu si facu curâturi in padurea de la Vizantia, platindu chiria arendasiului câte un sfantiu de prajina, sau 80 de sfanti de falcea (67 lei 20 bani, adeca induitu si intreitu de câtu s'au vendutu de veci pogonulu de pamëntu in aceasta comuna in tîmpulu lipsei din annii acestia. Oamenii au

vendutu pamântulu unii altora ; dar au vendutu si unui veneticu, anume N. Macri, care l'a luatu mai pe nemica, câte cu 40 sau 50 lei vechi pogonulu, care in tîmpurile ordinare se platea cu 4 galbeni.

Padurile de aici s'au taiatu in mare parte si dintr'aceasta cauza locurile s'au salbatacitu. Locurile de pe dealuri, cari produceau odata fînu, nu mai producu acumu nemica. Locuitorii nu au cea mai mica ingri-gire de crescerea paduriloru, cu toate că vedu bine că nu mai este cine se traga ploile si se scape ogoarele loru de seceta de care sufferu. Padurea ce a mai remasu este de fagu si mesteacânu, din vechime era si bradu; fiind ca se vedu radecini de bradu essiendu la lumina in surpaturi. Repaduraria locuriloru golite este cea mai mare imbunatatiere de facutu in aceste locuri, precumu si in mai toate câte sunt in prejma sateloru din Vrancea.

3. Ticherisia face o'communa cu Rugetu si Perosu de 220 contribuitori, ce au unu venitu communale de 5,000 lei, in care numai taxa beuturiloru intra cu 4,000 lei vechi. Taxa este de 3 lei vadra de rachiu si 2 lei vadra de vinu.

Ticherisiu este situatu pe malulu stîngu alu Putnei in aceasi positiune cu Vidra, de care nu este de parte de câtu ca de $\frac{1}{4}$ de oara. Locurile de hrana sunt intre satulu si dealulu Dumei si Rugetu. Intinderea pamântului de la aceste sate este de 371 falci cu 73 padure mare si 115 mica

Intrebuintiarea economica a pamentului coprinde

60 fâlcii tiarrina, 56 fônatiu, 26 imasiu, 6 vii și 17 livedi de arbori roditori.

Proprietatea aparține la 87 de Vranceni.

Intr'acestu satu locuesce domnu Tudorachi Neagu. Acestu vranceanu, fiulu lui Neagu rotaru. a invatiatu carte, s'a datu pe lînga vorniculu Vrancei (asia se numea autoritatea din vechime, suprefectulu cum ar fi astâdi) și a ajunsu a fi alesu, la rîndulu seu, vornicu, și apoi in urma a fostu și privighitoru adeca subprefectu. Multi annia fostu subprefectu, și intr'acestu intervalu de tîmpu s'a inavutietu, a luat si a cumperatu atâta pamîntu câtu astadi mai jumetate din intinderea pamîntului communei este proprietatea sa. Elu are pamînturi și in alte locuri din Vrancea. Vranceeni s'au temutu de boeri ca se nu-i cotopeasca și se le iée pamîntulu; și eata câ unulu dintre dînsii s'au facutu boeru. Domnulu Tudorachi Neagu are foarte frumoase acareturi, facute pe mosia sa, moara, chioa, hanuri, crêsme. Povarna are trei caldâri și costa 600 galbeni, in care se lucreaza 184 kile de pergie, ce aducu 67 galbeni, din cari scadiendu 38 galbeni cheltuelile, remane 29 folosu. Chioa ambla cu trei roti și in fie-care tesca este câte duoe chiluge. Chioa este data in arenda cu 60 galbeni unui bulgaru din Bolgradu. Pânza de lâna este rara; dar battându-se la chioa se indesesce, se ingroasia și se face aba.

Ca se ne facemu inse o idee de starea agricole a unui vranceanu ce traiesce bine, vomu insemna aici ca d. Nicolae Popa, primariulu din Ticherisiu, are numai 10 fâlcii de pamîntu. Intrebuintiarea acestui pamîntu este

3 fâlci tiarrina, 3 fônatiu si 4 imasiu, vra se dica duoe parti din mosia sunt pentru pastoria si numai a treia parte este data plugariei.

Rugetu se afla situatu pe coasta dealului ce formeaza podisiulu, care merge pëna in apa Putnei. In Rugetu sunt 240 de proprietari, cari posseda 1,004 fâlci de pamëntu cu 415 padure, 242 tiarrina, 22 fônatiu, 140 imasiu, 52 vii si 21 gradini si livedi.

Perosu este situatu in lungulu rëpei prin care vine de la Cerdacu parëulu Ticherisiu. Mosia de 375 falci cu 89 padure este a rediesieloru dintr'acestu satu

4 **Colacu** face o communa cu Podurile de 203 contribuitori, avëndu unu venitu communale de 7,818 lei vechi. Tacsă din beuturi, socotita 4,000 lei, este aruncata pre crasime.

Colacu este situatu pe malulu stëngu alu Putnei in dealu si in fagasiu la $\frac{1}{2}$ oara in susu de Ticherisiu; ear Podurile sunt dincolo de Putna, pe unu podisiu formatu de malulu dreptu alu Putnei. Perëulu Calacu vine din josu de satu. Intre Ticherisiu si Colacu este o valle ce se dice Balta, situata josu lînga apa Putnei, si avendu unu pamëntu nesiposu si fertilu. Celelalte pamënturi de hrana sunt pe dealuri depe cari ploile aducă in valle terrina. In apropiere de Colacu este unu priporu mare numitu alu Mândrei, o fata frumoasa care se dice că aru fi ucisu acolo unu turcu.

Colaculu este proprietatea a 164 de rediesi, ce possiedu 978 falci cu 418 padure mare si mica, 195 tiarrina, 130 fônatiu, 81 imasiu, 15 vii si 29 levedi de pruni, a caroru roada parte se preface in rachiu

si parte se usuca si se afuma la loznitia, si apoi se asiadia in puteni. Suta de oca de prune uscate se vinde cu 20 de lei. Pergile uscate se consuma nu numai din tiarra dara chiaru si in strainatate, formându unu ramu bunu de commerciu.

Podurile posseda 1,368 fâlcii in cari sunt 561 padure. Oamenii au si viii si pruni si semenaturi. Ei au trecutu foarte greu annii de lipsa, s'au indatoratu de nici ei nu mai scitu suma. Este aici omu care n'are nici 200 lei si care datoresce peste 1,000. Cându se va mai plati? Numai Dumnedieu scie! Cultivatorii aici gunoescu pamânturile, si unde punu gunoiu se facu bine semenaturile; dara n'au gunoiu pre câtu ar voi si ar trebui se pue in pamântu. Ei seamana porumbu, grâu de primavara, ordiu si ovêsu, in multe locuri cu sapa, si punu induoitu sementia de câtu trebue; fiind câ nu se ingroapa toata.

Aici se face varu cu piatra ce se gasea odata pe mosia, dara acum nu se mai gasesce, si de acea se ducu oamenii si aducu piatra de la Naruja, de unde o cumpera platindu stângenu cu 8, 10 si 14 lei. Transportulu costa 4 lei de carru. Omulu se duce dime neatia si vine seara. Unu stângenu se radica in siése carre. Transportulu, dara, alu unui stângenu costa 24 de lei. Se pune intr'o groapa de varu duoi stângeni de piatra. Se dá focu petrei intrebuintiendu unu stângenu de lemne, care costa 40 lei, cumperatu in padure si 20 de lei de adusu. Remâne multa piatra ne arsa; câci dintr'o groapa nu se scoate de câtu 1.000 de oca. Varulu se vinde cu 6 pëna la 10 galbeni mia.

Transportulu de suta de oca, de aici pëna la Focsiani, costa 5 lei suta, sau 50 lei mia. Se cheltuesce dara 28 pentru piatra, 48 lei pentru adusulu ei, 60 pentru lemnele de arsu, 50 lei pentru transportulu varului la tËrgu, sau peste totu 186 lei; si vendiëndu varulu pe 6 galbeni sau 222 lei, remanu 36 lei pentru munca omului. Cu cât se va vende varulu mai susu de cât 6 galbeni mia de oca, cu atâtu plata muncii va fi mai mare.

5. Valea-sărei face o communa cu Prisaca de 234 contributori, avendu venitu comunale de 6,160 lei vechi, in cari intra si capitalulu realizatu din vendiirea popusioiloru de reserva, adeca 2,705 lei.

Valea-sărei este pe Putna in susu de Colaculu la $\frac{1}{2}$ oara de acestu satu. Valea-sărei este situata sub dealurile Vêrfulu-Plesieloru, Petroasa si Vêrfulu chilieloru. Vêrfurile aceste de munte au fostu odata accoperite cu padure de gorunu; acum inse sunt goale cu piatra in facia. In dreptulu vêrfulu Galimea se afla muntele Plesia din care se scoate sare. Perêulu cu apa sarata, ce isvoretce din Bahane in hotarulu Bârsciloru, este cu apa dulce la obêrsia lui; inse trecëndu pinte Plesia si Galimea se face sarata si se varsa in Putna din susu de satulu Valea-sărei. Si prin satu trece perêulu Plesia, care asemine se varsa in Putna. Satulu este pe dealu, si in valle este apa Putnei.

In Valea-sărei sunt 139 proprietari mici cu 876 fâlci de pamëntu, din cari numai 67 sunt accoperite cu padure, 520 sunt locu liberu, 44 tiarrina, 98 fônatiu, 83 imasiu, 10 vii, 19 livedi de pruni si nucii.

Prisaca se afla pe Putna in susu, jumatate oara de la Valea-sărei, tot pe malulu stângu, si mai aproape de apa de câtu aceasta. In Prisaca sunt 239 de proprietari cari au 1116 fălci de pamântu, din cari 147 cu padure mare, 76 mica, 500 locu liberu, 80 tiarina, 276 fônatiu, 26 imasiu, 2 vii si 8 gradini.

Dintr'amânduoe satele aceste locuitorii se ducu la campia de facu semenaturele loru, dându dizma diin trei una. Ei se facu si argati si ciobani, tocmindusa din primavara pēna in toamna, si apoi intorcēnduse si ernându in satu cu familiiele loru. Ei sunt renumiti ca pastori buni.

Locuitorii din Vrancea scotu sare pentru dēnsii de aici de lōnga satu din muntele Plesia; inse n'au voia se o duca afara din Vrancea si se o vēnda. Ori cine voiesce se iēe sare, vine si iē biletu de la Primarul din Valea-sărei, se duce cu biletulu la vatafulu sărei, Vasilie Popa, care insamna câti drobi si câte baniti voesce se iēe. Dupe acea se duce cu biletulu la ciocanari, 'lu dá si acestia 'lu insiera pe atia si dau sare. Ciocanarii sunt in numeru de patru, ei taie sare si capeta pentru munca loru de la celu ce iē sare câte 4 parale de banitia de sare marunta (12 oca) si câte 10 parale de drobu (12 pēna la 20 oca). Vatafulu de aici dá socoteala camarasiului de la Têrgulu-Ocnii.

Sarea marunta ce se face taindu drobii nu se perde aici ca la Ocna. Cine vine se iē sare, iē si drobi si sare marunta, si plătesce precum spuseramu pe sarea marunta multa mai putienu de câtu pe cea in drobi. Locuitorii prefera pentru consummationea loru

sarea marunta, car pe cea in drobi o iéu mai multu pentru vite. La Ocna sarea marunta se perde.

Drobii de sare de aici sunt alcatuiti din pături de sare cenusia vrestate cu păturile de sare alba. Asemenea este amestecata si sarea marunta. La ocna de la Têrgulu-Ocnei sarea este cenusia de la olalta, ca si cea de la Reghiu. Mai susu de Plesia, mergêndu inainte pe ogasiulu perêului Valea-sarei, se scoate pacura, si aceasta se duce de se vinde la Focsiani pentru gazu.

Mergêndu de la Vallea-sarei inante spre Bersâsci se dá de locul numitu Scaunele, pe unde mai nainte era celu mai mare pericolu de mersu; inse acum pe aici s'au facutu drumu, pe care póte merge cineva cu carru. Drumurile aceste incepu din gura Vrancei si mergu unu spre Gâuri la Vizantia si in Siusietia si aitulu pe Putna in susu pela Vidra, Thicherisiu, Valeni, Colacu, Bersâsci si resbate pêna in fundulu Lepsii la Ferestâe, si ast-felu acum Vrancenii scotu cherestelele din munti cu carrulu.

C. Pecana este o commua de 93 contribuitori avêndu venitu 4,643 lei, si cheltueli 3,768 lei vechi. Venitulu se formeaza prin o dare pe capu, si se suie de fie-care cu biru cu totu pêna la 25 lei la trimestru sau 100 lei pe annu. Cu aceasta rônduiala cei saraci platescu deopotriva cu cei bogati. Dârile fiind amestecate, prostimea crede câ toate se dau Statului, si asia se descarca pe Statu, se plânge in contra Statului, pe cându dac'ar fi dârile Statului despartiete, s'ar judeca fie-care autoritate dupe cea ce ié si nu s'ar

descarca toata superarea numai asupra Statului.

Venitulu Statului din Poeana se alcatuesce din capitatia 3,744 lei, siosele 1,236, patente 38, fonciara 434, peste totu 5,052 lei.

La Poeana sunt 236 proprietari cu 1,156 fâlcii, fôra nici o falce macaru de padure; câci toata s'a taietu, sunt 600 falci locu liberu, 152 tiarrina, 213 fônatiu, 178 imasiu, si gradini si livedi. Vii nu sunt aici.

Poeana se afla pe malulu dreptu alu Putnei, din susu de Prisaca, la o oara departe de Vallea-sârei. Putna cotesce de la Pocana si pëna la Prisaca; ear din susu de Prisaca se unesce cu Zabala. De la Vallea-sârei la Poeana este drumu de carru si pe valle si pe dealu.

Toate dealurile sunt goale, viiturile de apa le spâla si lâsa pe dênsele lacuri netrebnice. Plantarea cu padure a acestoru dealuri a ajunsu a fi o necesitate; câci oamenii acuma se ducu dupe lemne de focu o di si o noapte, se mâneca la midiulu noptii, âmbila toata dioa si abia la midiulu noptii ajungu earesi acasa cu lemne incarcate pe o cotuga cu duoe roate.

Vitele se tienu la munte, calle de duoe dile de aici. Muntele Poenariloru este Musca si Vetrila. Acolo ducu vitele la Mosi si le aducu la Santa-Maria. Semenaturile le facu toate aici in munte, si nu se ducu ca se lucreze la campia.

7. Bersâscii sunt uniti in communa cu Topescii si numera 186 contribuitori. Bersâscii sunt situati pe coasta si podisiulu malului dreptu alu Putnei sub dealulu numitu Dumbrava. In dreptulu loru mai din josu sunt situati Topescii pe malulu stêngu alu Putnei parte

sub dealulu Curmaturei si parte sub muchea Petri-manului si chiar pe prundisiulu Putnei, sunt despartiti prin perêulu Cociu, ce essă din Vallea-larga.

Sub dealurile aceste se face de o parte si de alta de malulu celu inaltu alu Putnei unu podisiu fertilu in care sunt tiarrenile locuitoriloru.

Numerulu proprietariloru mici din Bersâsci este de 418, avêndu 1,911 fâlci de pamêntu, in cari sunt numai 159 padure, restulu locu liberu si 356 tiarreni, 558 fônatiu, 364 imasiu si 30 gradini si livedi. Aici sunt 5 fâlci de via.

Ca se damu o idee despre intrebuintiarea economica a pamêntului, aratâmu ca in annulu acesta locuitorii au avutu 21 falci grâu de primavara, 1 secara, 1 ordiu, 2 canepa si 202 popusioi. Unulu din fruntasi, anume Ion Mircea, cultiva pe seama sa 3 fâlci grâu de primavara, 1 secara, 8 popusoiu, 1 ordiu, peste totu 13 fâlci.

Locuitorii de aici nu facu semenaturi la campia, ci punu toata sperantia loru in crescerea viteloru, plugaria nefacêndu de câtu le trebuie ca se aiba ce mancă.

De la Bersâsci pëna la Negrilesci se face pe malulu Putnei unu podisiu intinsu, in care sunt tiarrenile satenileru, cu unu pamêntu fertilu, negru lâ surfacia si fiindu asediatu pe unu sub-pamêntu argilosu, galbenu.

8. **Negrilescii**, situati pe podisiulu malului stêngu alu Putnei, sub dealurile Zeica si alu Babei si despartieti prin perêulu Bahna ce se varsa in Putna,

facu o communa de 182 contribuitori, cu venitu comunale de 4,950 lei.

Proprietatea communei este a 381 rediesi si are 1,524 fâłci, din cari 226 padure, 259 tiarrina, 575 fônatiu, 30 gradini si 33 levedi, vii nu sunt aici.

Impartierea aceasta economica a pamântului este esieta din necesitate si imprejurări culturale, pastoria predomnesce plugaria in fônatiu, dar imasiulu este ingustu, din cauza că locuitorii de aici, ca si toti ceełalti Vranceni, ducu vitele loru de vareaza in munti, avându fe-care satu muntii sei, precumu s'a aratatu anume in partea de antéiu a acestui studiu. Locuitorii nu au pamântu cu indestulare pentru tiarrine, de acea se ducu si facu semenaturile loru la Focsiani, dându din trei una. Semenaturile loru de aici de lón-ga satu au fostu in 1868 de 38 fâłci gráu de primavara, celu de toamna nu se seamana nici aici, dar nici intr'altu locu din Vrancea, 9 fâłci ordiu si 53 fâłc popusioi. Pamântulu pe dealuri este petrosu si pe podisiu argilosu.

9. **Talnicii** sunt o communa in care se gasescu 220 case, 300 de familii si numai 132 de contribuitori, acărora venitu comunale este de 6,309 lei.

Podisiulu de la Bersásci se intinde pe malulu dreptu alu Putnei intre apa Putnei, dealurile de deasupra malului si pēna pe la capulu satului Tulnicii si pēna la revarsarea Cozii in Putna, formându unu amfiteatru vastu margenitu de sierulu de munti la acărora poale se afla satele Negrilescii si Talnicii. Departarea de la Bersásci la Negrilesci este de $\frac{1}{2}$.

oara si totu atâta este si acea de la Negrilesci la Tulnici.

Numerulu proprietariloru din Tulnici este de 189. Intinderea proprietatii loru este de 3,428 fâlci, in cari sunt 1,200 padure, 950 locu liberu, 202 tiarrina, 522 fônatiu, 507 imasiu si 29 gradini si livedi. Toate levedile de aici, ca si din toata Vrancea, ca si din toate satele de rediesi din judeciu, sunt in satu si imprejurulu caseloru, cea ce dà sateloru unu aspectu frumosu si încântatoriu.

Venitulu fonciaru alu Tulniciloru este estimatu la 13,752 lei nuoi, in cari intra 6 mori cu venitu de 111 lei de la fie-care, 10 ferestâe cu venitu de 370 lei de la fie-care, 4 driste cu câte 111 lei venitu fie-care, si 4 chioae cu câte 111 lei venitu fie-care. Vranceniî din Tulnici trecu de cei mai instariti din toata Vrancea. Ei se ocupa cu crescerea viteloru, cu cultura pamântului, cu esplotarea padureloru, si cu mori, cu chioe si cu dreste. Se ducu si ei de facu popusioi la campia, si mai alesu la Bizighesci si Marâsiesci.

Esenciele din padure sunt fagulu, bradulu, arinulu si mesteacanulu. Padurea este jumetate mare si jumetate mica.

Padurea se espleteaza scotindu dintr'ênsa che-restea de bradu, ce se lucreaza la 21 de ferestae facute pe apa Putnei si a Lepsii. In statistica facuta la 1859 s'au insemnatu că se produce in Tulnici 1,600 dulapi, 3,600 scânduri, 600 leatiuri, 200 grindi, 40,000 draniti, 400 costoroave, 1,000 pari si 20,000 nuele. Acumu, inse, dupe dece anni, se produce de

dece ori mai multa chereștea de câtu atunci. O falce de padure se vinde de veci cu 6 galbeni. Cumperatorulu celu mai mare si unicu de aici este D. C. Neagu j Vranceanu. Este aici si unu jidanu, numitu Haimu Hersicu, care a resbatutu pēna in crierii muntiloru si posseda duoe pânze de ferestae cu padurea necesarie lucrului loru, le posseda se dice ca luata amanetu. Elu a declaratutu că este pamēnteanu, si cându a venitu recrutarea s'a dusu la Cernauti si a adusu pasaportu cumu că este strainu. Elu voesce se se bucure de drepturele pamēnteniloru; dara când vine tēmpulu ca se-si implineasca si datoriele, atunci dice că este strainu. Tulnicenii a mai adaosu inca unu jidovu, cārue i a datu crasima si tacsă beuturiloru, dara n'a pututu se o scoata in capetu, a perdutu totu si a si fugitu.

In hotarulu Tulnicii se afia pe malulu Lepsii unu schitu de calugari, pe care Vrancenii l'au inzestratu cu pamēnturi. Nacialniculu schitului cauta foarte bine de interesele comunității. Elu are 30 fâlci de grâu de primavare, foarte curatu si foarte frumosu, cea ce este camu raru intr'aceste locuri, 6 fâlci secara, 6 ordiu, 2 ovêsu, 2 cartofle, 1 ¹/₂ canepa si 15 de porumbu, cultura este variata si bine conceputa.

10. **Paulescii** facu o communa cu Cozia si Haulisca de 370 contribuitori, acārora venitu comunale este de 7,800 lei, in care numai tacsă beuturiloru intra cu 5,500 lei.

Paulescii sunt situati intr'unu ogasiu prin care trece perēulu Fondatura ce dá in Leodova, la marginea satulu Spinescii. Cozia este situata jumetate pe apa

Cozia si jumetate pe apa Putna. Cozia in satu este sarata si cându scade essa stânca de sarea cenusia in facia pamântului. Haulisica este situata peste muchia de Paulesci in coasta apei, ce vine de sub Strângi si se impreuna cu Leodova. Intinderea Paulesciloru este de 838 fâlci cu 190 padure, 96 loculiberu, 126 tiarrina, 342 fônatiu si 61 imasiu. Cozia are 867 fâlci cu 42 padure, 182 locu liberu, 37 tiarrina, 223 fônatiu si 372 imasiu. Haulisca are 613 fâlci cu 114 padure, 74 tiarrina, 278 fônatiu si 66 imasiu. Din aceasta impartiere a pamântului se vede curatu că pastoria este ramura principale a esplotârei pamântului. Padurea asemenea se esploateaza; căci sunt pe mosia 22 de ferestâe. Dizma unui ferestâu este de la 1,000 pēna la 2,000 scânduri de rōndu pe annu, a 4 lei noi suta pe locu. In padure este mai multu molidu, dupe dēnsulu vine bradulu si apoi fagulu; chinu este prea putienu.

Locuitorii de aici, ne avendu pamânturi de hrana cu indestulare, se coboara la campia si-si facu semnaturile. Ei a sufferitu foarte multu de lipsa ce a fostu in annii trecuti, s'au indatoritu de s'au cufundatu in datorii de platitu cu munca, cu coasa si cu prasielulu, si pe preciu de unu galbenu falcea de coasa si de 32 lei pogonulu de prasiela.

II. Spinescii sunt din josu de Paulesci, la o fuga de calu de departe, amēnduoi despartieti de Putna printr'unu dealu mare, care desparte apele. Spinescii sunt pe coasta despre resaritu, despartiti prin perēulu Leodova de Paulesci. Comorii, in a cārue malu se afla

sare si ipsosu, vinu despre Dumbrava, trecu pe la marginea satului si dau in Leodova, care strânge toate apele si le duce de se varsa cu dênsele in Vâsuia.

Spinescii facu o communa cu Budescii de 182 contribuitori, cu venitu comunale de 5,600 lei.

Budescii, peste dealu de la Spinesci spre resaritu la $\frac{1}{4}$ de oara, se afla într'unu hartopu. Se povestesc că aici la Dumbrava a fostu locuindu o femeia numita Vrancioae, de la care s'a luat numele de Vrancea, si că aceasta femeia a avutu 7 feciori, intre cari s'au impartietu pamântul Vrancei, si celu antêiu frate a facutu satulu Budescii numitu dupe numele lui Budescu, alu duoilea Paulescii de la numele lui Paulu, etc. Se mai spune că Stefau cel Mare, venindu in locurile aceste, au fost priimitu de feciorii Vrancioai la muntele disu Masa lui Bucuru, unde este scrisu pe piatra numele lui Stefan Voda si Bucuru, si că Stefanu Voda ar fi daruitu pamântulu Vrancei fecioriloru Vrancioai pentru buna priimire ce i s'a facutu.

Spinescii si Budescii ocupa astadi celu mai mare din cele 14 trupuri, in care este impartietu pamântulu Vrancei. Secatura Vasuia, Ferastâu si schitul Vallea-neagra sunt in trupulu Spinesciloru.

Schitul Vallea-neagra este facutu de unu omu din Paulesci si locul schitului este daruitu de unu altulu din Spinesci.

Spinescii au 1,735 fâlci cu 196 padure, 238 tiarrina, 666 fônatiu, 173 imasiu si 35 gradini si livedi. Budescii au 214 fâlci in cari 69 tiarrina, 8 fônatiu, 87 imasiu si 5 gradini. Budescii ne avându locu de

tiarrina cu indestulare se duc la campia si facu semenaturile loru de popusioi. Ei se ajuta si cu carâusia de dulapi, de scânduri, pe cari-i iéu de la ferestâe, i-i duc la târgu, si-i vëndu. Pentru transportulu cherestelei iéu jumetate din pretiulu vendiarei, si astfelu ei se folosescu atâtu câtu si proprietarii de paduri, cari au facutu cherestea cu munca si banii loru. Cu toate aceste, Budescii sunt din toti locuitorii Vrânceni acei cari traescu mai greu : ei n'au nici macar lemne de focu imprejurulu satului, ca toti cielalti, padurile loru sunt la munti si nu se potu esplotá din lipsa de drumuri.

12. Secatura Vasuia, situata in rîpa prin care curge apa Vasuia, face o communa singura de 95 contribuitori, cu venitu communale de 2000 lei, formati din aruncarea cheltueliloru pe capete, o aruncatura egala in care cei bogati platescu câtu si cei saraci.

In facia satului vine perênu Saratulu cu apa sarata si intr'acârue rîpi sunt slatine, ca de o batae de pusica de la satu.

Aici suut 595 fâlcu din cari numai 39 au mai ramasu cu padure, de acea se cumpera lemne de focu de la Nistorescu, plátindu de jugu câte 14 lei pe annu. Padure inse multa si betrâna au la munte, ca si cielalti locuitori pin Vrancea; inse departe si cu greu de esplotatu, restulu este locu liberu, 104, tiarrina, 241 fônatiu, 110 imasiu si 16 livedi de pruni mai cu sea-ma. Prunii nu rodescu in toti annii. De vreo siasse anni n'au roditu pëna in annulu acesta. Copacii ro-

dându odata multu, se betejescu, si apoi nu mai facu roada câti-va anni.

Pamântulu este lutosu si foarte stricatu de rîpi si ponoare, tiarrinele sunt urîte, dealurile goale. Culti-valorii seamena popusioi 4, 5 si chiar 10 anni unulu dupe altulu, pēna cāndu vedu cā nu se mai facu. Si atunci seamena odata grāu, si apoi lassa pamântulu in imasiu. Popusioi ce se producu aici nule ajungu, de acea cumpera agonisāndu banii cu munca ce facu in vile de la Odobesci. Fōnatiele sunt frumoase, intrēn-sele facu tārlele, unde aducu vitele ca se consume earna fōnulu, si apoi primavara se seamena ograda odaiei cu canepa care, puse astfeliu in baligariu, se face foarte bine.

13. Ferestāu face o communa cu cotunele Valleaneagra, Padu-Schiopului, Vetrescii, Dārescii, Podu Tordei si Ungurenii, de 125 contribuitori, avēndu o biserică si unu venitu comunale de 3,805 lei. Veniturile, afara de 2000 lei tacsă beuturilor, se strēngu de la capete, cāte 18 lei pe trimestru, si pentru toate impositiele si eāte duoe dile de lucru.

Ferestāu este celu antēiu satu pe apa Naruja, dupe dēnsulu vine Nistorescii, si apoi Naruja, la reversarea Narujei in Zabala. Ferestāu este situatu pe malulu stēngu si dreptu alu Narujei in coasta dealurilor ce formeaza vallea.

Loculu de la satu are 523 fālci, din cari 46 padure, 132 locu liberu, 28 tiarrina, 119 fōnatiu, 126 masiu si 13 gradini. Tiarrina nu este despartieta de fōnatiu, ogoarele sunt in fōnatiu. Loculu schitului

Vallea-neagra este de 101 fâlci cu 25 padure si 50 fônatiu. Locuitorii nu au destule pamânturi de hrana, de acea se pogoara la campia si cultiva pamânturi in parte, cu dizma intreita.

Pretiurile muncii aici in munti sunt 7 pēna la 9 lei falcea de coasa, care la campia se platesce 37 si 40 lei. Un omu cosesce in trei, multu in patru dile, o falce. Locuitorii se specula carrându cherestea la tēngu la Odobesci, la Panciu si la Focsiani. Se platesce 25 pēna la 30 lei chiria de aici pēna la Odobesci pentru 100 scânduri. Omulu ce face aceasta carausia se duce cu carrulu cu boi si vine in trei dile.

Aici sunt oameni cari se ocupa si cu venatulul pâstravului, ca si de la Cozia in susu pe Putna, si prindu pesci destulu de multi pentru ca se-si scoata o plata buna pentru munca loru. Pâstravulu, care iubescce a se face in apele ce curgu prin locurile cu bradi, ajunge la o marime de 5 litre. Dupe pâstravu vine chesteliva, unu pesce balanu de o palma de lungu, apoi moia, unu pescisioru micu, dupa dēnsa craescu, cleanulu, ce nu trecu de unu podu de mâna de lungi, si in fine garitia si belghitia.

14. **Nistorescii** se alcatuescu din cotunele ce incepu aproape de Ferestâu si tienu unele de altele pēna aproape de Naruja, insierate fiindu pe malulu Narujei si sub poalele dealului.

Aceste cotune sunt Românescii, Coltiarii, Gainarii, Butnarii, Ogoarele, Nistorescii, Rebegarii si Podu-Narujei. Intr'aceste cotune, ce formeaza o communa, sunt 250 case cu 145 contribuitori.

Venitulu communalu este de 4,375 lei vechi; ear venitul fonciaru de 5,888 lei nooi.

Intinderea mosiei Nistoresciloru este de 1265 fâłci, in cari sunt numai 38 padure, restulu este locu liberu adeca rîpi si ponoare, 427 fâłci, 66 tiarrina, 540 fônatiu, 220 imasiu si 24 de gradini si livedi cu prumi, din cari cei mai multi s'au uscatu.

Precumu se vede din intrebuintiarea economica a pamântului, locuitorii nu au locuri cu indestulare pentru plugaria, si de acea se aducu spre Focsiani, in campia, si facu semenaturile loru, Aici, in munti, nu seamana de câtu 16 fâłci de grâu de primavara, 11 de ordiu, 14 de popusioi, 1 de cartofii. Canepa se seamana in fônatie, in ocoalele viteloru de la odâi. Fônulu este productulu celu mai insemnatu alu pamântului; de acea si oamenii se aplica cu precumpanire la pastoria.

Pamântulu este petrosu sau argilosu dupe locuri. Cându se dà pamântulu in arenda, se dà cu jumetate din recolta ce produce; eara cându se vînde de veci, se platesce cu 12 galbeni falcea de fônatiu la frunte, 8 la mizlocu si 4 la coada.

14. **Nuruja**, situată de amendoae pârțile gurei unde se varsa Nuruja in Zabala, este o communa alcătuita din cotunele Lunca in susu pe Zabala, Poenitia lînga Lunca, Stroescii la gura Narujei din partea stînga, peste valle dincolo de Zabala sub muntele Reghiu, Podu Stoicâi lînga Reghiu si cotuna Reghiu, situata in dealulu Reghiului deasupra. In communa aceasta sunt 175 contribuitori cu venitu communalu

de 10,147 lei vechi dempreuna si cu capitululu de 5,551 lei realizatu din vendiarea popusioiloru de reserva.

Intinderea pamântului Narujei este de 1,708 fâłci, din cari 318 snnt padure, 161 locu liberu, 156 tiarrina, 660 fônatiu, 368 imasiu si 45 livedi mai multu de pruni.

In intinderea acestei mosii are si polcovniculu Ionitia Sierbanu 298 fâłci cu 43 padure buna, 62 locu liberu, 11 tiarrina, 98 fônatiu si 82 imasiu. Polcovniculu acesta este fiulu preotului Sierbanu, care a fostu vechilu Vranceniloru, cându s'au judecatu pentru mosia. Terminânduse judecata in favoarea Vranceniloru si impartinduse pamântulu Vrancei, s'au datu spre respaltire preotului Sierbanu jumetate din muntele Reghiu, cealalta jumetate este a mosiei Statului Mera.

Polcovniculu a muritu la 2 Augustu 1868, lasându patru fii si o avere insemnata, in pamântu numai ca la 180 fâłci fônatu, osebitu de bani. Polcovniculu are si jumetate din muntele Misiene.

Locuitorii de aici facu multe semenaturi la campu; aici inse au pre putiene. In annlu acesta 1868 au fostu 15 fâłci de grâu de primavara, 23 de secara, 10 ordiu, 70 popusioi, 7 cartofe. Canepa se seamena mai multu de câtn inulu si tot in târlele de la odâi. Lucrările pamântului se facu aici cu o luna mai in urma de câtu la campia.

15. Paltianulu face o communa cu Prahuda de 212 contribuitori, avându 3,600 lei venitu commniale. In

aceasta communa sunt mai multe cotune. Ghebarii pe de la dealu de Zabala, Valcasiu totu pe dealu mai susu de Ghebari, Prahuda pe valle de aménduoé păr-tiele Zabalei, Tanacu, Borsiaru, Badutiaru si Dro-ganii formeaza Paltinulu dincoace de Zabala pe mar-ginea peréului lui Tiandura, peréu cu apa sarata ce essa din dealulu Paltinului.

Paltinulu are 1,339 fâlei din care 267 padure, 157 locu liberu, 58 tiarrina, 287 fônatiu, 538 imasiu si 31 gradini si livedi. Prahuda are 744 fâlei cu 91 pa-dure, 140 locu liberu, 44 tiarrina, 190 fônatiu, 265 imasiu si 14 livedi. Amenduoé satele, dupe aceasta utilisare a paméntului, sunt dedate la crescerea vite-loru mai mult de câtu la cultura plantelor. Mai toti locuitorii se ducu la campia de facu semenaturile lor.

Si pe aici locuitorii nu siedu eara in sate, ci la odaile din fônatie unde tienu vitele. Fie-care la fôna-tiulu seu are o odae. Obiceiulu este de a essi fie-care cu toata familia sa la cositulu fônului si de a duce si vitele si paserile. In acelu tîmpu nu se gasesce tie-penie de om in sate.

Locuitorii cei ce se ducu la munca, pleaca prima-vara si se intorcu toamna. Lucrulu podgorieloru le este de mare folosu; s'a platitu dioa in annulu acesta 4 si 5 lei. In annutu trecutu, cându era lipsa, era multiamitu omulu se munceasca pe 60 de parale dioa, si nici asiá nu gasea de lucru.

Lipsa de fônu a fostu mare. Stogulu de fônu se vinde cu stêngenulu, mesuranduse imprejuru, si fie-care stêngenu s'a platitu pëna la 80 lei; asia stogulu

de 6 stângeni imprejuru s'a vëndutu cu 480 lei, cându in tîmpuri ordinare stîngenulu se vinde cu 14 lei.

16. Spulberulu se afla pe Zabala din susu de Pal-tenu. Intr'aceasta communa intra patru cotune : To-
janulu , Spulberulu , Carsiuchescii si Tiepâu. Intr'a-
ceasta communa sunt 121 contribuitori cu venitu com-
munale de 4,500 lei.

Mosia Spulberului are 709 fâci cu 36 padure, 277
rîpi, ponoare si locuri goale, stânci, 33 tiarrina, 176
fônatiu, 175 imasiu si 12 livedi.

Locuitorii se ducu de facu popusioi la campia si
numai ca se se hraneasca , nu ca se si vînda. Spe-
cula loru principale este cherestea si vitele. Aici se
facu coveti, cofe, doniti, etc. Earna nu se lucreaza
lemnulu, căci este inghetiatu, ci numai vara. Lemnulu
taietu si facutu doage se aduce din padure incarcatu
pe spatele cailoru, si apoi se lucreaza in satu. Suta de
cofe se vinde de la 25 pîna la 32 lei. Putena de
borsiu se vinde cu unu leu ; cea mai mare de mura-
turi cu 2 lei una, si cea si mai mare de curechiu cu
3 si 4 lei una.

In lipsa ce mare, ce a fostu in annulu trecutu, au
vëndutu oamenii vaca cu vitielu cu 30 lei si au cumpe-
ratu cu acesti bani duoe baniti de popusioi, au datu
dara o vaca cu vitielu pe 24 oca de malaiu ! Oamenii
au perdutu si vitele si s'au inglodatu si in datorii.

17. Neregialu este o communa de 239 contribuitori
cu venitu comunale de 11,670 lei, in care intra si
6,000 capitalulu realizatu din vendiarea popusioiloru

de reserva. Communa aceasta se formeaza din cotunile insierate pe o parte si pe alta a Zabalei : Neregiu-mare, Podurile, Ianarii, Cracusiarii, Barascii si Neregiulu-micu.

Neregiulu este in plina regiune de bradu. Elu este situatu pe apa Zabalei din susu de Spulberu si la departare de o oara de acesta. De la Spulberu se intinde pe malulu Zabalei unu podisiu mare si frumosu, marginitu de o parte de apa Zabalei si de alta de poalele dealului, si merge pēna in perēulu Chinulu, lōnga satulu Neregiu.

In coprinsulu acestei commune se afla muntii de sare numiti Munteoru, Tiepāu si Poenile-sārei, de unde se scoate sare pentru trebuintiele locuitoriloru din Vrancea de susu, precum se scoate de la Vallea-sārei de către cei ce locuescu in Vrancea de josu.

Intinderea pamēntului communei este de 1,579 fălci cu 98 padure, 70 locuri libere, 120 tiarrina, 640 fōnatiu, 610 imasiu si 41 gradini si livedi. Afara de acestu pamēntu, ce se afla imprejurulu satului, locuitorii din Neregiu, ca si toti cielalti din Vrancea, au pamēnturi la munti, unde ducu vitele de vareaza si unde esploateaza si padurile cari sunt mai cu apropiere si mai lesne de apropietu. Cele mai multe paduri secularie se topescu pe locu, din lipsa de căi de comunicare, si din cauza locuriloru foarte cu greu de resbatutu. Si locuitorii din Neregiulu sunt lipsiti de locuri pentru plugaria; si de acea se ducu de facu semenaturile loru de popusioi la campia.

Aici la Neregiu se afla unu harmasaru arabu suru

la pèru si ca de 8 anni, ce s'au daruitu de Maria Sa Domnitorulu. Harmasarulu se intretiene cu cheltueala comunale, si pèna acumu, in cursu de duoi anni, n'a batutu nici macaru o eapa, vra se dica se facu cheltuele pentru dènsul fòra de nici unu folosu; cáci nu sciu oamenii nici se'lu tie bine, nici se'lu intrebuinteze dupe cumu se cuvine.

Pentru a essi din Vrancea de la Neregiu, se trece Zabala, se sue dcalulu Teticu, se trece perèulu Teticu si'se essa in apa Milcovului, pe lónga care este drumulu ce merge prin Mera si Capatanu la Odobesci.

CAPITOLU IV.

PLASSA RACÁCIUNII.

1. Domnescii satulu facu o communa cu tèrgulu Domnescii de 259 contribuitori, din cari de odata s'au scadiutu 100, cei morti de holera, si au remasu numai 178. Venitulu comunale este de 4,350 lei noui, avèndu numai din tacsu de vinu 2,073 lei si din acea de rachiu 1,111.

In tèrgu in Domnesci sunt 100 de case si o biserica; ear in satu 200. In tèrgu pèna acumu s'au adunatu numai vre o 20 de familii de jidani, cei mai multi negutitori sunt románi, cari au dughene si se hranescu cu carausia si cu munca pamèntului. Tergetii platescu proprietáti unu embaticu de câte 8 lei de stèngenu la facia, avèndu dreptu a inchide in lungu 30 de stèngeni si alti 30 pentru islasu si 3 vite

la imasiu, Se mai platesce proprietății câte 2 $\frac{1}{2}$ lei de vadra de rachiu, 1 leu de vadra de vinu și 50 de parale de vadra de pacura. Casapia, pitaria și mungeria sunt monopolulu proprietății. Toate aceste venituri ale târgului se dau în arenda cu 550 galbeni pe anu. Intinderea târgului este de 500 stângeni lungime și 130 curmegisiu, cea ce face peste totu ca la 10 fâci. Tergulu este situatu pe amendoae părțile sioselei; car ca la 70 de stângeni de la tergu spre resaritu și spre Siretu s'au croitu linia drumului de feru, ce trece la Galati prin vallea Siretului.

Satulu Domnescii se afla la 5 minute spre resaritu de la târgu, pe malulu Siretului. În Domnesci este o biserica vechia în genulu arhitecturci celei facute de Logofatulu Teutulu, totu pe malulu Siretului, la Bâlinescii în judeciulu Dorohoiu. Biserica este facuta de Dabija Voda, care au avutu aici palaturi domnesci, de unde au remasu și numele de Domnesci ce'lu poarta satulu acesta. Lônga biserica sunt doi molidi mari și o gradina în care se vedu ruinele unoru zidiri vechi. Aproape de acestea este și locul numitu și pēna astadi *cetatea*, unde de buna seama a fostu odata vre o cetate. Prin satu prin Domnesci trece gârla scoasa din Trotusiu pentru a pune în misicare o moara cu doue petre, care este lônga velnitia, o constructiune mare de peatra.

În satu în Domnesci sunt 144 clacasi improprietariti cu 373 falci, date la 2 cu 4 boi, la 69 cu 2 boi. la 29 cu braciele și la 41 cu locul de casa. Res-

cumperarea clacei se sue la 105,953 lei si plata anuale la 9,280 lei.

Mai 'nainte de legea rurala, la 1862, clacasii din Domnesci au avutu 98 fálci popusioi, $4\frac{1}{2}$ ordiu, $4\frac{1}{2}$ mein, si arendasiulu 250 fálci de grau] de toamna, 250 de primavara, 200 de secara, 250 de popusioi, peste totu 950 fálci, ear de toate cu ale sateniloru impreuna 1,112 fálci. Dupe aplicarea lezei rurale, in 1865, satenii au avutu 1 falce de gráu de toamna, 2 de primavara, 2 de secara, 128 de popusioi, 12 de ordiu, 2 de ovêsu, $1\frac{1}{2}$ de tutunu, peste totu 155; ear arendasiulu a avutu 50 fálci de gráu de toamna, 120 de primavara, 72 de secara, 100 de popusioi, 20 de ordiu, 5 de ovêsu. peste totu 405, cu jumetate mai putinu de câtu in 1862. Restulu pământului cultivabile se dà acumu in cultura-in-parte din 3 una, si poate se se urce la 1,500 de fálci, cea ce aduce numai pentru partea proprietătii 500 fálci. Sistema meteiagiului este mai dreapta de câtu acea a servagiului si aduce proprietătii, sub unu regimu de libertate, totu acelasiu folosu celu avea si cându era munca silita.

Proprietarulu are 14 pluguri ale sale, macina de trieratu, ce se pune in miscare cu apa din gârta Trotusiului, si macina de facutu rachiu, velnitia, care de trei anni nu lucreaza, dar care poate se dea pe annu 40,000 vedre de rachiu.

Mosia Domnescii se cultiva acumu de către insusi proprietariulu ei, si este trecuta in rolulu impositului fonciaru cu unu venitu de 246,540 lei.

Pe Domnesci sunt patru feliuri de pamânturi arabile; natura pamântului contribue foarte multu la producerea roadelor lui, nesiposu si petrosu pe malulu Siretului, talposu, adeca argilosu si negru pe siesulu Siretului, galbenu adeca argilo-nesiposu si galbenu mai in susu si pe dealu si nesipo-argilosu. Pamânturile sunt amestecate unele pintre altele. Cele nesipoase si galbene producu la plointe, cele talpoase negre si galbene argiloase la seceta. Grâulu se seamana in pamânturile cele galbene, popusioiulu in cele talpoase, secara in cele nesipoase. In annulu acesta 1868 s'au facutu si grâulu si popusioiulu; numai semenaturele cele tardii n'au reusietu.

La o falce de grâu se seamana 12 baniti (12 oca banitia) de popusoi 3, de ordiu 13 si de secara 8. Secara se pune mai raru; căci infratiasce si se indesesce.

Grâulu ce se seamana este grâulu rosu si grâulu de vara, precumu si ghirca, totu de vara.

Dintr'o falce essa 4 pēna la 5 kile de grâu, 5 pēna la 6 kile de popusioi, 5 kile de ordiu si pēna la 5 kile de secara.

Cheltueala de cultura a unei fâlei de popusioi se socoate, la Domnesci, a fi de:

100 lei arenda.

54 — aratura.

18 — semēntia.

90 — lucrulu.

---

262 — totalu.

35 — mancarea, 7 baniti de popusioi.

20 — udata.

---

317 totalu cheltuelei sau 8¹/₂ galbeni.

Productulu fiindu de 6 kile, si kila socotinduse 2 galbeni, sau 12 galbeni din totu productulu. Scadiënduse cheltueele 8 galbeni remânu 4 galbani folosu curatu, sau a trea parte din productulu brutu, sau jumetate din cheltueele facute.

La o falce de grâu cheltueala este de :

100 lei arenda.

50 — aratura.

120 — semêntia.

40 — seceratulu.

40 — trieratulu.

40 — mancarea.

16 — udatura.

---

406 lei sau 11 galbeni.

Productulu, fiindu de 5 kile la falce si kila socotindu-se 4 galbeni, este de 20 galbeni, din care scadiëndu cheltueele, remânu 9 galbeni profitu curatu, adeca jumetate din productulu brutu, sau suta la suta din cheltueele facute.

Venitulu mosiei Domnescii se poate calculá aproximativu la 9,750 galbeni pe annu, si anume : 3,000 de la iratulu târgului, mori, crasime, vii, etc., 2,000 de la 1,000 kile de popusioi, 3,600 de la 900 kile de grâu, 1000 de la 400 kile de secara si 150 de la fônu.

2. Adjudulu este situatu in gura luncei Trotusiului ce dá in siesulu Siretului, si nu departe de apa Trotusiului, pëna in care merge imasiulu târgului. Adjudulu este un târgu facutu la 1794 pe mosia domnului Balsiu de către târgovetii, ce s'au stremutatu de la Adjudulu-vechiu depe mosia Statului. Adjudulu este

o communa rurale, cu toate că este unuțergu de 332 contribuitori, din cari duoe parti sunt români si o parte ȓidovi. Venitul communal este de 8,883 lei noi în care intra tacsă rachiului de 3 lei la vadra sau 2481 lei si cantaritulă cãte 1 leu de cõtu, care aduce 1012 lei. Communa cheltuesce 2,700 lei pentru o scoala de baeti si una de feta.

Têrgovetii platescu proprietariului 10 lei de stên-genu în facia ulitii, (sunt 2,000 de stên-geni), 3 lei de vadra de rachiū, 50 parale de vadra de vinu si pacura. Prin judecata s'a desfiintiatu la 1860 venitul proprietãtii din monopolulu casapiei si alu pitariei. Venitul têrgului este datu în arenda cu 1,000 galbeni pe annu. Intinderea têrgului este de 20 fãlci si imasiulu têrgului de 120, peste totu 140 fãlci.

La infintiarea têrgului, dupe hrisovulu din 1795, s'a regulatu ca têrgovetii se plateasca cãte 2 lei de crasima si dugeana; si fiindu că acumu platescu mai multu, s'a trasu în judecata proprietariulu. Têrgovetii sunt decisu a rescumperá cea ce se va allege că sunt datori a plati.

Têrgovetii români se hranescu, cei mai multi, cu lucrulu pamântului, platindu arenda pe annu pëna la 2 galbeni falcea.

Proprietarulu têrgului, domnulu Al. Balsiu, are aici casa sea de tiarra, cu o gradina si o floraria frumoasa. Asemene aici este centrulu administratiunei mosieloru sale, a cãrora intindere se sue la 80,000 fãlci, dupe cum s'a spusu aceasta în Divanulu ad-hoc alu Moldovei la 1857, aproposito de votarea unirei

Moldovei cu Valachia. Am fi doritu se dâmu aici pentru instructiunea si indemnulu cultivatoriloru o mica relatieune despre lucrările agricole ale junelui proprietaru, ce cauta singuru toate mosiele sale, unde am vediatu recolte intinse, abundente si curate, incercări norocite de cultura sfeceleloru pentru hrana viteloru; inse n'amu pututu capetá informatiuni de la acelu ce putea se ne inspire incredere cuvenita, cu toate că ne am presintat chiar la casa sa, la casa acea in care odiniora reposatulu seu parinte ne a priimitu cu atâta cordialitate si cu acea dragoste cu care Romanii betrâni sciau se priimeasca pe strainii ce viniau se-i visitese.

3. Ruginescii facu communa cu Valenii si Desagescii, si sunt situati in vallea Domosietii la $\frac{1}{2}$ oara departe de Adjudu. Communa are 231 contribuitori, a cărora venitu comunale este de 7,000 lei, formati in cea mai mare parte din taxa asupra beuturiloru.

Ruginescii sunt proprietatea rediesieloru din satulu acesta. Ei au padure, ogoare, fônatiu si vii; inse nu au locuri cu indestulare pentru hrana loru, de acea se ducu si cultiva pamântulu pe Domnesci sau dându dizma din trei una, sau platindu câte unu galbenu pogonulu. Imasiu inca cumpera de la Domnescii, dându 120 galbeni, carrându 60 stêngeni lemne la velnitia si lucrându si 100 de dile albe. Imasiulu se alcatuesce din curerile Domnesciloru de pintre rediesii si nu are mai multu de 30 fâlci prundu, spinisiu, padure rara, rîpi si scursuri din Domosietia.

Pamântulu de pe Ruginesci este argilo-nesiposa si galbenu. Intr'acestu pamântu se seamena grâu, po-

pusioi, secara, ordiu, si ovêsu. Pamântulu se lucreaza lesne, se ara indata dupe ploae, si se seamena intr'ênsulu mai multu grâu de primavara de câtu de toamna. Grâulu de tempuriu semenatu, favoritu fiind de ploi, se face bine. Intr'unu pogonu (pogonulu are 36 prajini falesci sau 8 in curmegisiu si 16 in lungu) se pune 5 baniti de grâu, 4 de secara si una de popusioi (banitia are 12 oca). Productulu dintr'unu pogonu este 3 mertia grâu, 4 popusioi. Pamântulu fiindu de munte, rodesce putienu ; la lunca inse rodirea este induoita. La lunca se seamena popusioii cei mai multi.

Satulu este intemeiatu cu casele intre gradini si livedi de pomi roditori de totu feliulu. Sunt patru feluri de pere : varatice, prosade, tomnatice si condisia; trei feluri de mere : domnesci, rosioare si verdi ; pergele mai toate se usuca si se vendu cu 30 pêne la 50 lei suta de oca. Nucele se vându cu 100 de parale mia. Ruginessii sunt renumiti pentru multiemea poameloru, bunatatea si frumusetia loru. Livedile si viele sunt veniturile cele mai insemnate ale rediesieloru dintr'acestu satu. Unu pogonu de via se lucreaza cu 80 lei, dá 150 pêne la 250 vedre de vinu, si vinulu se vinde cu 70 pêne la 120 de parale vadra.

In vii sunt poama plavana, galbena, verde, neagra, coarna alba si rosia. Plavana se coace mai antêiu, apoi galbena si mai tardiu verde. In via, cea mai multa poama este plavana si galbena. Din plavana essa vinulu mai dulce de câtu din galbena si verdea. Rachiului de tescovina inca se face, si essa o oca din vadra, si oca se vinde cu unu leu.

Aici sunt si dudi multi, a cărora frundie se intre-buintiaza la crescutnlu gandaciloru de matasa, sau mai dreptu de burangicu; căci femeile nu sciu se trada din gusi matasa.

Domnulu Ion Savănu, primarele communei, este unulu din cei mai bogati rediesi si din cei cari mai tienu încă datinele cele vechi si bune. Elu a avutu 5 fete, pe care le-au inzestratu si maritatu si, remaindu singuru in casa, continua a munci si a crutia ca si cându ar fi cu o casa de copii, cum a fostu; dara ce se faca, s'a deprinsu a munci si muncesce luându si astadi pamânturi cu arenda de pe Domnesci.

Aici se afla padure ca de 300 făci, cari s'au vendutu cu 7,000 galbeni spre a se taiá in 11 anni. Cumperatorulu vinde padurea cu 2 ruble prajina, adeca pe 50 galbeni falcea, si castiga suta la suta. Padurea este mare, intemciata, stejarulu secularu si fagulu predomina; si cu toate aceste s'a vendutu numai pe 23 galbeni falcea.

Pamântulu intre rediesi se vinde cu pasulu, si pasulu are 6 palme: unu pasu se dà cu unu galbenu. Cu pogonulu pamântulu se vinde de veci cu 4 pēna la 5 galbeni.

4. Angheliescii sunt situati inșsusu de Ruginesci pe Domosietia, care trece prin mizloculu satului si pune in misicare septe morisce. Satulu este incungiuiratu de padure, si elu insusi este intr'o padure de pomi roditori, meri, peri, nuci, pruni, principala resursa a rediesieloru. Merile se vëndu cu chila, si câte unu galbenu chila. Merele domnesci nu potu intra intr'o

banitia mai multe de 20 pâna la 30. Intr'unu annu se facu multe mere, si intr'altulu nu se facu de locu. Locuri inse de hrana nu au aici l nga satu, unde pam ntulu este petrosu si reu, si cu toate acestea si asi  aduce prin fructe venituri mari.

In Angheliesci sunt 94 de case cu 75 contribuitori, a c rora venitu comunale este de 1,261 lei. Ce mai communa! Ei s'ar putea uni cu vecinii lor din Copacesci, dara cine se unesce? rediesiulu? Nici că e de gânditu. Unirea lor nu este chipu a proveni din propria loru initiativa; fiindu că ei cred că daca s'ar uni, ar perde din maretia si din pronomele lor.

Ei au ogoare pe mosia lui Balsiu si imasiu pe Domnesci. Aratura la Balsiu se platesce falcea cu 2 galbeni; ear la Domnesci cu 2 $\frac{3}{4}$; pentru că pam ntulu este mai bunu.

5. Copacescii, situati pe dealulu Trotusiului, facu communa cu Slobodia Copacescii, situata in lunca Trotusiului, peste apa. Numerulu contributilorulu este de 135 si venitululu lor comunale de 1,754 lei noi.

In Copacesci sunt rediesi si fosti clacasi pe mosia lui Balsiu; ear in Slobodia numai fosti clacasi. Si clacasi au vii si levedi ca si rediesii. Pam ntulu de hrana este peste Trotusiu. Semenaturi nu facu de c tu numai de popusioi; c ci popusioiscele se i u de proprietariu si se seamena cu gr u.

Numerulu clacasilorulu este de 88, cari s'au improprietaritu pe 255 f lci, schimb nduse din locurile lor si dandulise altele cu dealuri, r pi si ponoare, cari nu facu nici macaru banii de rescumperare, s'a luat

fânatiile și țiarrenele clacasilor și altele nu le s'au dat, și asiă au ramas și fôra locuri de hrana și cu sarcina de a plăți rescumperarea clacei.

6. **Cornatielu** face o communa cu cotuna Lunca-Dochiei de 77 contribuitori, a cărora venitu communal este de 1,502 lei nooi.

Lunca-Dochiei este a D. Al. Balsiu, Cornatielu și Cotiofanescii sunt a D-lui Burghel. Tustrele satele aceste sunt pe lunca Trotusiului, departe de câte $\frac{1}{2}$, oara unulu de altulu.

În Lunca-Dochiei au fostu 43 clacasi, cărora s'a datu pamântulu celu aveau mai nainte de legea rurala. În Cornatielu au fostu 49 clacasi caroru s'au datu pamântulu cuvenitu; inse nu s'au impartitu între dênșii, și asiă cei mai instariti în vii și levedi de pruni au mai multu pamântu de câtu ce li se cuvine se aiba. Dreptatea cere ca fie-care se posede pamântulu ce i l'a datu legea.

Pretiuurile munciei, statornicite cu arendasiulu, sunt de 80 lei falcea de prasiela, 40 de aratura, 40 de secere, 40 de coasa, lucrulu unui pogonu de via 2 galbeni sau 74 de lei, transportulu la Galati 22 lei pentru cine este datoriu și pentru cine nu 32.

Locnitorii, avându nevoia de pâne, s'au îndatoritu luându kila de popusioi pe 7 galbeni și aducându ei, cea ce o sue la 8 galbeni. Datoria are se se plateasca în cinci ani, lucrându datorniculu pe fie-care anu 80 prajini prasiela, 40 secera, 40 coase și câtu va putea mai multu; căci unii suntu datori cu 12, 16 și chiaru 24 de galbeni.

Afara de datoria pentru pâne, locuitorii muncescu si pentru imasiu, si le vine de fie-care se mai face inca 24 prajini de prasiela, 9 de aratura si 5 dile de lucru, la ori cel lucru se voru cere.

Exploatatorii de mosii au cumparatu kila cu $4\frac{1}{2}$, galbeni si au vendut'o cu $7\frac{1}{2}$. Munca pentru plata datoriei s'a socotitu cu pretiuri mai scadiute de câtu acele obicinuite. Asiá falcea de aratu se platesce cu 60 lei si in datoria se socoate numai 40; falcea de prasietu merge pëna la 120 lei, si in datoria se socoate numai 80; falcea de secere se socoate 60—70 lei, si in datoria numai 40 lei; transportulu la Galati se socoate 37 lei, si in datoria s'a pusu numai 22 lei.

Lucrulu pentru datoria se face celu antëiu, din care pricina popusioi arendasiului sunt foarte frumosi si ai locuitoriloru foarte prosti. Chiaru si omulu ce nu este datoru este chematu se lucreze, ca si cându aru fi datoru. Aceasta s'a intemplatu insusi primarelui din Cotiofanesci.

Natura pamëntului in lunca este argilo-talpoase, pamëntu mare, cumu se dice. Pogonulu de popusioi din lunca aduce 5 kile cându este tëmpulu bunu si lucrulu facutu la tëmpu.

7. **Cotiofanescii** sunt situati pe apa Bâlca din josu de satulu Bâlca. Bâlca, Borsienii si Cotiofanescii sunt sate unu lînga altulu, despartite numai de apa Bâlca. In communa Cotiofanescii sunt cotunele Tamasioa si Satu-nou, tustrele sunt in lunca Trotusiului pe valle sub poalele padurei. Satulu-nou este aproape de Cor-

natielu si Tamasioa lînga Cotiofanesci. In communa aceasta sunt 148 contribuitori.

Commissiunea de constatare au classificatu intr'aceasta communa 172 de clacasi, c rora s'au datu duoe treimi din intinderea mosiei, sau 522 de f lci.

Locuitorii trasporta sare, luandu de la Ocna p na la Galati (12 poste), 12 p na la 14 lei de suta de oca de sare. Unu omu duce 500 de oca cu carrulu cu 2 boi.

Aici este arendasiu domnulu C. Mortiunu, platindu 1,150 galbeni pe annu, cu unu parchetu de padure de 25 de falci, socotita falcea c te 1   galbeni, d  dara, pe padure 300 galbeni si rem ne mosia in 850. Mosia are 261 f lci pam ntu cultivabile, trei ogrădi de via cu 26 pogoane din care se scoate 100 galbeni, cr smele cu morele aducu 200 galbeni, si ast-felu arenda unei falci rem ne in aproape 2 galbeni.

Arendasiulu a infintiatu o velnitia cu o masina de trei mertie, si le au totu sporitu incetu incetu, in cursu de 4 anni, p na ce a ajunsu acumu la 12 mertie. Macini de aceste mici se gasescu de vendiare la Vasiarhei in Ardealu. O macina mica costa 200 gaibeni si cele-lalte accesorii inca 100 galbeni. Binaoa poate fi simpla si putienu costatoare, ca cea de la Cotiofanesci.

La o macina de trei mertie se cere o cheltueala de 146 lei, si anume: trei flec i a 3 lei. . . . 9 lei

Lumanari si altele. . . . 6—

Lemne, o palma . . . . 20—

Popusioi 3 mertie. . . . 111—

Totalu. . . . 146 lei

Din trei mertie essa 9 vedre de rachiu, a 2 carboave vadra face 18 carboave, sau 196 lei. Scadiëndu obeltueala 146 lei, remâne folosu 50 lei, sau 30 la suta, osebitu de braha care face 74 lei. Când cumpera cineva mertia cu 1 galbenu, si o preface in rachiu, scoate dentr'ênsa celu putienu doi galbeni, scoate, cu alte cuvinte, unu venitu de suta la suta.

8. Bâlca se afla din susu de Cotiofanesci pe apa Bâlca, care desparte aceste duoe sate, ce ar trebui se formese o communa; si cu toate aceste formeasa duoe commune. In Bâlca sunt 117 contribuitori, a cârora venitu communale este de 1,750 lei noi, adusi in mare parte numai de taxa pusa asupra rachiului.

Bâlca este domenu alu Statului, care au datu duoe treimi din pamânturile cultivabile pentru improprietaria clacasielor. Clacasi de aici au rînduele ca si rediesii, casele loru sunt incunjurate cu pomi roditori, cu pruni mai alesu, din a cârora roade facu si rachiu si perge afumate si uscate.

9. Borsienii facu o communa ei singuri, cu toate că se tienu una cu Bâlca. In Borsieni sunt 185 contribuitori comunali cu unu venitu de 4,116 lei vechi.

Si Borsienii sunt unu domenu alu Statului, care a datu duoe treimi din intinderea pamântului cultivabile la improprietaria locuitorilor. Satulu este intemeiatu cu livedi frumoase de pomi roditori si mai alesu de pergi.

10. Urichescii-de-susu ai spitalului sântului Spiridonu din lassu facu o communa cu Urichescii-de-josu

si d. Al. Bălsu, de 105 contribuitori cu anu venitu cōmunitate de 4,645 lei vechi.

În Urichesch-de-Susu au fostu 88 de clăcase, din cari 4 cu 4 boi, 17 cu 2 boi, 15 cu brățele si 2 cu loculu de casa. În Urichesch-de-Josu au fostu 94 clăcase din cari 1 cu 4 boi, 88 cu 2 boi, 84 cu brățele si 23 cu loculu de casa. Ce deosebite raporturi între starea satenilor de la o moșia a Statului alături cu una a particularilor.

În tēmpulu lipsei proprietarul a datu satenilor popusioi pe munca, pentru o chila a se lura în cârsu de 4 anni, si în fie-care anu, câte 45 prajini prasiela, 30 secere si 4 dile de lucru. În patru anni se face 180 prajini prasiela, 120 prajini secere si 16 dile de lucru. Dacă amu socoti cu 1 leu prajina de prasiela, si 20 pārale cea de secera, amu avea în bani 180 lei pentru prasiela, 60 lei pentru secera si 40 lei pentru dilele de lucrera, adeca peste totu 280 lei, sau 8 galbeni pentru o kila de popusioi.

Pentru imasiu lucreaza satenii 40 fālci de aratura, 12 secere si 12 coase, si vine de vita câte 25 de lei.

Pentru lemne de focu lucreaza satenii câte 24 prajini de prasiela.

Si asiā cu una cu alta, nu remāne sateanului tēmpu ca se-si lucreze si pamēntulu seu. Si totusi sunt oameni cari cuteaza a dice cā satenii nu muncescu, muncescu sārācii pēne ce nu mai vedu bine.

Pamēnturile de hrana sunt pe mālulu celu înaltu alu Trotusului, unde se întinde unu podisiu frumosu, ce incepe de la marginea dealului si se coboara în-

cetisioru in siesulu Seretului. Acestu podisiu cu putiene ondulatuni insotiesce lunca Siretului in totu lungul cursului acestui riu, avându unu pamântu argilo-nesiposu si fertile.

In satu la Urichesci sunt duoe rîpi pe care venindu apele din dealu aducu prundisiu in valle, unde namolesce casele sateniloru si acopere pamânturile loru cele fertile. prefacëndule in pamânturi sterpe. In contra acestui reu ar trebui luate mesuri energice, mai alesu facere de plantatiuni.

11. Sascutulu este o communa alcatuita din Costiesci si Sascutu de 304 contribuitori, cu venitu comunale de 2,600 lei noi. Sascutulu este situatu pe vallea perêului ce trece prin satu si se duce in siesulu Siretului. Curtea de la Sascutu cu primaria sunt situate pe muchia dealului Seretului, avëndu gradina pe coastele lui si in valle mai sunt si câteva case, grâdinele ce se uda cu apa luata din perêu, care serva si la velnitie, situata aproape de sioseaoa din siesulu Siretului.

La Sascutu au fostu 217 clacasi cari s'au multiamitu cu pamntêulu ce s'au datu, la 16 cu 4 boi, 107 cu 2 boi, 84 cu bratiele si 36 cu loculu de casa.

Costescii sunt situati aproape de Dealulu-mare. a cârue pante sunt accoperite cu vii si in a cârue precepice sunt casele clacasielor si ale rediesiloru de aici.

Sascutulu este alu D-lui Sgardela. Proprietariulu acesta nou in tiarra a ajutatu pe sateni la nevoia ce au avutu de pâne in tîmpulu lipsei, si satenii la rôn-

dulu loru s'au silitu, au muncitu, si multi dintr'ênsii au scapatu de datoria; si acumu muncescu luându pretiuri mai bune de câtu acele ce au luatu pe munca loru facuta pentru plata datoriei. Spiritulu de a scapá de datoria domina între sateni cari voru si scapá de dânsa într'unu annu sau multu in duoi.

12. **Pancescii** sunt situati in vallea ingusta a perêului ce trece prin satu, si pe amênduoe pârtiele apei, intindiênduse casele pe o lungime de aproape $\frac{1}{2}$ oara. Perêulu Pancescii pornesce din isvoarele ce se afla la locurile numite Baba si Petroasa si devine destulu de mare pentru ca se poata pune in miscare optu-spre-diece mori, situate in satu si la dealu de satu. Perêulu nu saca vara, nici inghiatia earna. Din perêulu Pancescii de la marginea satului s'a luatu o gârla, care duce apa la velnitia de la Sascutu pe sub poalele dealului, pre cându C. Aslanu era proprietariulu Sascutului. Cu aceasta gârla se face mare stricaciune la viitura apelor in pamênturile cultivabile ale rediesieloru din Pancesci. Ei au facutu impotriviri, s'au dusu si la judecata; dara au fostu osînditi a plati 70,000 lei, si a remânea si cu apa luata si cu pamênturile espuse la stricaciune.

Pancescii sunt unu satu de rediesi cu 462 case si 361 contribuitori, a cârora venitu comunale este de 3,488 lei; ear venituloru fonciaru este estimatu cu 21,537 lei noi.

Satulu este intemeiatu cu casele între livedile de pomi roditori si cu vii, cari sunt resursa principale a oameniloru saraci. Rediesii s'au inmultietu si au a-

junsu acumu de nu au pamânturi cu indestulare pentru ca se se hraneasca. Ei se megiesiescu cu domenu Statului Mandrisica, de unde ar putea se ie pamânturi.

Pamântulu Pancesciloru este slabu, secatiutu si de natura argilo-nesipoasa. Elu astadi nu dá de câtu 3 kile la falce, cându mai la valle dá induoitu. Ingrasiarea se obicinuesce aici. Pamântulu de pe dealu, unde sunt sadite viele, este petrosu, dá o calitate buna de vinu, a cârue pretiu este de 3 si 3 $\frac{1}{2}$ lei vâdra. Unu pogonu de via costa de lucru 130 pëna la 140 lei, si rapoarta 150 pëna la 200 de vedre.

Viile de la Pancesci sunt cele mai renumite din plassa Racâciunii. Acolo faceau odata vinu monastirele Neamtiu, Varaticu si Agapia, si totu de acolo se aprovizioneaza si astadi. Vinulu de la Pancesci tiene mai multi anni.

In tîmpulu lipsei rediesii atâtu s'au indatoritu pe pâne de nu sciu cei mai multi cum se voru mai plati. Capetele se plateacu in bani si dobëndile in munca, pëna la 9 prajini de prasiela pentru unu galbenu, cea ce face câte 13 lei pentru 37 lei, sau unu galbenu, adeca mai multu de 30 la suta. Datornicii nu sunt in stare se plateasca cu munca loru dobëndile, si astu-feliu dobëndile ce remânu se incarca la capete in fie-care annu. Kila de popusioi s'au luat cu 7 galbeni, vra se dica pentru o kila trebue a munci 63 de dile pe annu. In termine de mizlocu rediesii datoiescu unulu cu altulu câte 3 kile, si trebue se munceasa câte 189

de dile pe annu numai ca se plateasca dobânda. Satenii sunt mai greu indatorati la d. C. Ghâtia. Se baga de seama că datoriele la jidani sunt contractate mai cu usioare conditiuni de câtu la crescini; inse socotelile cu jidanii se facu mai desu si dobândile capitalisate facu se fia foarte grea datoria la jidani. Greulu este pēna ce se pune jidanulu in relatiune cu sateanulu: si pentru ca se se pue se intindu curse destulu de amagitoare, se offera conditiuni favorabile si asiá prinsu odata omulu in datoria, nu mai poate scapá de dēnsa, ēlu manânce si-lu potricalesce ca si rugina pre fer, dupre cum diece Franklin.

In tēmpulu lipsei, rediesii se indatorira fōra se se mai gandeasca la durele conditiuni ce li se impuneau. Unu rediesiu, inse, anume: Gheorghie Diaconu, care nu are de câtu 6 stēngeni de mosia, sau 6 falci, pe care se hranesce, avēndu 2 boi si 2 pogoane de via, au cumperatu pâne cu banii ce avea strēnsi si au dat'o la cei nevoiesi fōra cameta! Satenii, plini de recunoscintia, citeaza cu lauda pre Ion Gheorghie Diaconu, pre care l'au numitu si primarele lor. Acesta este unu omu desceptu si cu multa ingrigire de interesele communale.

In totu satulu numai 234 rediesi au locuri de hrana, cielalti, ca la 100, nu au. Semanaturile din annulu acesta au fostu 40 pogoane de grâu, de primavara mai multu de câtu de toamna, 73 de secara, 496 de popusioi, 223 de ordiu, 95 de ovēsu si 10 de meiu. Rediesii carra toamna gunoiu la ogoare, se ducu la satu incarcati cu productele ce recolteaza si se

intorcii earesi incarcati cu gunoiu; daru mai multu carra gunoiu la via de câtu la ogoare, si invalescu cu gunoiu radecinele butuciloru de via. La vii facu rediesiu si strênsura de vite, ca se poata dobendi mai multa ingrasiare pentru via. La ogoare se punu 30 de carutie de gunoiu la pogonu si se capata cu a-cesta ingrasiare unu sporu de productu de 3 mertie de popusioi, peste cea ce dă pamântulu negunoietu. Se face induoita pâne in pamântulu gunoietu de câtu in celu negunoietu. In facia acestoru rezultate ale gunoiului, cultivatorii aru trebui se se pue cu toata inima pe gunoietu, pe facutu gunoiu; fiindu că in gunoiu este sporirea roadeloru pamântului.

Multi rediesi din Pancesci s'au luptatu pentru a'si aparâ pamântulu loru de incalcarea puterniciloru vecini. Duoe rînduri de betrâni s'au strecuratu in judecâti, si totusi n'au pututu se'si conserve hotarele loru nerisiluite. Li s'au luat ca vre o 200 de stêngeni de mosia din hotarulu Corbanesciloru, de la apa Siretului si pâna in muntele Ciortolomu. Mosia li s'au ingustatu la valle si nu le au remasu de câtu numai 60 stêngeni la sioseea. Acole, pe acestu pamântu, rediesii au infiintiatu unu târgusioru cu dughene si hanuri pe de amenduoae pârtiele sioselei.

12. **Mandrisica**, departe de jumetate oara de la Pancesci, este situata in vallea prin care curge perêlu Vallea-saca, ce isvoresce de sub muntele Buciumenii, trece sioseea si se varsa in Siretu la gura Cohalmu. Pe acestu perêu sunt septe-spre-dece mori. Apa curge primavara si toamna, vara saca si earna

ingheatia. Biserica este facuta pe dealulu Tăurelu, pe care sunt si viele satului.

In Mandrisica sunt 77 contribuitori, ce formeaza o communa, a căreia venitu annuale este de 1,250 lei. Mandrisica ar trebui se se uneasca cu Vallea-Seaca care se tiene de unu satu.

13. **Vallea-Seaca**, alătura cu Mandrisica, de care se desparte numai printr'unu perêu, se intinde pe valle in susu cale de o ora, avêndu casele, cu gradinele si livediile pe amênduoë marginele perêului, dealulu de la dreapta perêului este acoperitu cu padure, si celu de la stênga cu vii. Viile se tienu una de alta peste totu dealulu ruptu numai de vâille prin care trecu apele si in care sunt satele Vallea-Seaca, Cucova si Scurta, fie-care câte situata câte intr'o valle deosebita si fie-care intindiându-se pe valle in susu cu casele incunjurate de livedi de pomi roditori.

Vallea-Seaca este locuita de rediesi in numeru de 349 contribuitori.

In aceasta communa era o scoala ; inse invatiatorulu cadiêndu la sorti s'a dusu la armata si scoala a ramasu inchisa.

Atâtu aici in Vallea-Seaca, câtu si la Pancesci si la Cucuva si la toate celelalte sate de rediesi sunt dudii multi si femeile se ocupa cu crescerea gândaciloru si facerea burungicului ce'lu intrebuintieaza la stergare si camasi.

Rediesii de aici iêu pamêntu cu arenda din domenu Statului Mandrisica, platindu unu leu prajina de tiarrina si câte 3 $\frac{1}{2}$ lei prajina de fônatiu, arenda dara,

a unei fâlcii de tiarrina este de 80 lei si a unei fâlcii de fônatiu 280 lei. Pretiulu acesta mare alu fônatiului arata importantia ce 'i dau cultivatorii, si lipsa lui ; si cu toate aceste, apele nu lipsescu pentru ca se se face fônatiu care se se irrighese si se dea dintr'ea fâlce câtu essa din 3 si 4 fâlci neirragate.

La Vallea-Seaca stângenu de moșia se vinde cu 15 pēna la 20 de galbeni, si intr'unu stângenu sunt 4 pēna la 5 fâlci. Asiá dara fâlcea de pamēntu se vinde 4 sau 5 galbeni, cu bunu cu reu ; ear celu bunu aduce in tiarrina arenda 2 galbeui si in fônatiu 8 galbeni, adeca arenda anuale a fônatiului este mai mare de câtu pretiulu cumparaturei lui de veci. Aceste fapte sunt pline de invatiamēnte si arata câ rutina nu face socoteala ; cu toate câ fōra socoteala nu este chipu de a face producere avantagioasa.

14. **Cucova**, peste dealu de Vallea-Seaca si la 5 minute de aceasta, formeaza singura o communa de 134 contribuitori rediesi, se se potu uni cu cei din Vallea-Seaca. Pe dealu sunt viele, in valle si pēna in apa Siretului ogoarele si in satu toate casele sunt incunjurate cu livedi de pomi roditori si mai alesu de pruni.

15. **Scurta**, peste dealu de Cucova, in susu la 10 minute de aceasta, este situata totu in vallea prin care curge perēulu Scurta, ce se varsa in Siretu, ca si perēulu Cucova. In communa sunt 215 contribuitori cu venitu comunale de 1,714 lei.

In acestu satu sau communa este proprietaru D. N. Lipanu, care a avutu 184 clacasi, clasificati in 39 cu 2 boi, 101 cu brătie si 44 cu locuri de case,

Clacasi s'au improprietaritu schimbându-se din pamânturile lor si dându-li-se altele in care au intratu vicle lor, ripele si ponoarele, care nu se potu lucra. Peréulu care trece prin satu s'au opritu pe sama proprietății, cu toate că este in vatra satului si trece prin satu.

Fonătiulu s'a luat de la clacasi si, in loculu lui, s'au datu tiarrina, lucrulu cu totulu in contra legeri rurale, s'a luat dă de la clacasi pamântu de 7 galbeni falcea si li s'au datu de 2 galbeni, ca asiá se fia applicata mai bine legea, care diece că la asemenea stremutari de clacasi din pamânturile ce posedau se li se dea altele de *accesi calitate*.

Jidovulu arendasiu alu D-lui N. Lipanu au ajutat pe sateni dându-le popusioi cu 7 pēna la 8 galbeni chila si cu dobēnda de 12 lei la galbenulu ce āmbila aici 37 lei, adeca cu 33 la suta. Arendasiulu au facutu invoeala urmatoare cu satenii pentru a le dă lemne de focu :

24 prajini secere si o gâina.

24 prajini prasiela si duoi pui de gâina.

9 prajini de via si 10 oue.

6 dile de lucru.

50 de pari.

900 de nuele.

Aceasta este o plata nepomenita, pe care nici insusi locuitorii din Bucuresci nu o facu cu lemnele de focu ce cumpera, platindule câte cu 4 si 5 galbeni stēngenulu.

15. **Orbenii-de-josu** sunt situati in gura vâii prin care trece paréulu Orbeniloru, pe acărue valle in

susu sunt Orbenii-de-susu. Amenduoe satele sunt lipite unul de altulu; si cu toate aceste ele formeaza duoe commune deosebite, ca si cându n'ar fi pututu se se faca o communa singura.

In Orbenii-de-josu sunt 120 si in cei de susu 220 adeva peste totu 340 de contribuitori cu venitu communal de 1,458 lei in Orbenii-de-josu si de 2,353 in Orbenii-de-susu. Orbenii-de-josu sunt mosia domniloru Petru Buzduganu si N. Negri, ear Orbenii-de-susu sunt ai rediesieloru.

Venitulu fonciaru in Orbenii-de-josu este de 14,474 lei nuoi, din cari 6,294 ai D. P. Buzduganu si 8,178 ai D. N. Negri; ear in Orbenii-de-susu este de 17,604 lei nuoi.

D. P. Buzduganu a avutu 77 clacasi, din cari 17 cu 2 boi, 14 cu bratiele si 47 cu locul de casa; ear D. N. Negri a avutu 54 de clacasi, din cari 16 cu 4 boi, 2 cu 2 boi, 12 cu bratiele si 34 cu locul de casa.

Cascele seteniloru din Orbenii-de-susu si de josu, ca si din toate satele din munti si podgorii, sunt in-cunjurate cu livedi de pomi roditori. Satele din vallea Trotusiului, ca si acele de la poalele dealului ce formeaza malulu celu inaltu alu Siretului, au podgoriele pe dealu si locurile de hrana in lunca Siretului.

Pamântulu in Orbeni este pe dealu nesiposu si nesipo-argilosu si usioru; ear pe valle argilo-nesiposu si greu. Acesta din ce sa apropie de Siretu din acea se face mai bunu, devine negru, loams-argilosu. Dincolo de siosea; pamântulu fiindu mai aproape de Siretu este

mai bunu de câtu celu de dincoace. In pamântulu celu bunu popusioiulu dà pēna la cinci chile de pogonu, fiindu tēmpulu bunu.

Pamântulu cu via are pretiu mare, pogonulu se vinde cu 15 pēna la 30 galbeni; jumetate mai pucieniu de câtu la Odobesci, pe cându pamântulu de la olalta cu silește, cu padure, cu araturi, etc. se vinde cu 20 pēna la 30 galbeni stēngenu. Intr'unu stēngenu platitu ca acestu din urma pretiu s'a gasitu unu pogonu de via, jumetate pogonu silisce, 27 prajini aratura si 9 prajini fōnatiu.

Pamântulu numai cu padure are pretiu mai micu. D. Iorgu Lipanu a vendutu 100 falci de padure cu 14 galbeni falcea de padure si de pamēntu, padurea s'a datu numai cu 7 galbeni falcea si pamēntulu de sub dēnsa s'a datu in alti 7 galbeni falcea.

Nevoia de bani, lipsa de capitaluri puse la indemāna cultivatoriloru cu conditiuni favorabile, si lipsa de pāne au silitu'pe rediesi a se supune la dobendi atātu de grele câtu nici nu le mai potu purta. Se platesce dobēnda la unu galbenu 12 si 14 lei, adeca a treia parte din capitalu. Dobēnda baniloru platita in munca assigura cultura pamēntului in tocmai cumu o asigurá si renta pamēntului data in munca silita si regulamentaria. Munca silita pentru renta s'a desfiintiatu prin emanciparea sateniloru, dara in locul ei s'a pusu alta munca pentru plata dobēndiei baniloru. Capitalulu, fia in pamēntu, fia in bani, cauta a robí munca sateniloru si o robesce. Emanciparea muncei silita de robia baniloru este inse cu multu mai lesne de facutu de

câtu ce n'a fostu emanciparea ei de robia pamântului; căoi aceasta emancipare se poate face prin infintierea de bance rurale pentru cultivatorii sateni. Se cere de unii din proprietarii intelliginti ajutorulu Statului pentru infintierea de banci fonciare in folosulu proprietariloru, si se nu se ceara ajutorulu banescu alu Statului pentru infintierea banciloru rurale in folosulu sateniloru ? Imbunatatirea stărei cultivatoriloru sateni, ceruta prin art. 56 din Conventiunea de la Paris, inchieta in $\frac{7}{1}$, Augustu 1856 intre marele puteri ale Europei, nu se poate face fôra de infintierea banciloru rurale, singure capabele de a emancipa satenii de exploatarea ce se face munciei loru.

La Orbenii-de-josu, d. Buzduganu cultiva peste 600 de pogoane numai cu dobênda in munca a baniloru imprumutati la rediesi. D. Buzduganu seamena 200 pogoane de grâu si 300 de popusioi. Pamântul ce cultiva fiindu bunu, rodesce 5 kile de popusioi la pogonu. Grâulu se face mai putienu, fiind că se pune in locuri mai proaste: locuriie cele bune se intrebuiutiaza pentru popusioi, care sunt recolta principale.

Viele de la Orbeni sunt laudate pentru cualitatea vinului ce produc. Cultura unui pogonu de via costa cu haragi cu totu 3 galbeni. Via se gunoesce câtu se poate mai multu. Rodulu ei este de la 150 pênã la 200 si chiar 300 de vedre. Socotêndu numai 150 vedre, si vendiênduse vadra cu 2 lei, ca in annulu acesta 1868 de mare abundentia, se capeta 300 lei pe vinu. Scadiêndu din acestu productu brutu cheltueala de 100 remânu 200 lei profitu curatu, adeca 66 la suta.

16. Dragusianii sunt situați peste dealul de la Orbeni în valea prin care curge pârâul ce poartă numele satului. Pârâul izvoarește de la dealul din munte din fundul Balanelului, trece prin sat și iese în sicul Siretului, înecându-l pământului și făcându-l stercăciune semenatelor.

Dragusianii se întind pe vale în sus cu casele și livadile pe amândouă marginile pârâului.

În Dragusiani sunt 214 contribuitori cu venit comunale de 2,050 lei noi și cu venit fanciar de 24,570 lei noi.

În Dragusiani sunt rediesi și doi proprietari mari d. Jorgu Lipanu și A. Holbanu.

Aici s'a strecurat între rediesi unu Sava Cerchezu, armeanu, care a cumpărat câți-că stângeni de moșia și a ajuns a fi primar. Elu nu muncese; dară castiga bani, speculându-se cu dobânda banilor ce împrumuta la rediesi, și astu-felu este în sat, în România, acea ce sunt Subasii în satele din Turcia. Primarul sau Subasie din Dragusiani ie în profitul seu toată munca disponibilă a satenilor. Primarele armeanu este aici nu numai sabasie, camataru, împrumutatoriu de bani cu dobânda grea, dară și notar, ba înca și agent al accisului rachiului. Primarul camataru și-a făcut aici unu cuibusioru orientat în care traiesc speculând munca rediesilor, fără ca se fie importanțat de nimene; căci exploatarea prin dobânda a muncii cultivatorilor este de curând introdusă în țară, și mai ales de la aplicarea legii rurale care, nefiind în societate de bănce rurale, a desființat munca silată

data pentru pamântu, si a lassatu a i se substitui, munca silita data pentru dobânda baniloru. Aceasta exploatare neprevădută, fiindu acumu essieta la iveala, cere toata serioasa attentiune a legiutorului.

Rediesii din Pancesci sunt cei mai instariti, dupe dânsii vinu cei din Orbeni, apoi cei din Dragusieni si in fine cei din Parava.

17. **Parava** este situata peste dealu de la Dragusiani intr'o valle prin care trece parêulu Parava, ce isvoresce din Marhotielu. Perêulu acesta se unesce, essiendu din satu, cu perêulu de la Dragusiani si face stricaciune aducându la varsaturile lui nesipu; si inecându cu dânsulu pamânturile cele bune.

Parava este o communa de 204 contribuitori cu venitu comunale de 1,726 lei noui si cu venitu fonciaru de 5,044 lei noui, scosu mai multu din vii si livedi de câtu din semenaturi, care sunt putiene, ne avându rediesii pamânturi pre câtu ar trebui se aiba.

Multi din rediesi se ducu de facu semenaturi de popusioi pe mosia vecina Racâciunii, platindu câte unu unu sfantiu prajina adeca 200 lei arenda unei fâlci de tiarrina. Rediesii de aici n'au locu nici pentru vite; de acea se ducu si se invoeascu pentru pascutul viteloru pe mosia vecina; ear cei ce nu se invoescu lucreaza câte 20 si 25 prajini de prasiela pentru o vita, ce se intêmpla se scape pe alta mosia. Vênatulu de vite este organisatu cum se cade pentru ca se prinda si pre cele ce scapa si pe cele ce nu scapa.

Resursa principale de esistintia si a acestoru rediesi este via si livada, dara mai alesu via. Pergile

nu se facu in toti annii si, dupe unu annu de rodire, urmeaza unulu si mai multi anni de nerodire.

Nu sunt toti rediesii cu vii. Cei ce nu au, se ducu si iéu vii de la cei ce au mai multe, le lucreaza si apoi impartu productulu pe din duoe, luându jumetate proprietarulu si jumetate muncitorulu. Cultura-in-parte este, dara, applicata si la via in judeciulu Putna.

18. **Berescii** sunt pe malulu Siretului spre resaritu de la Sascutu si in dreptulu lui. In Beresci sunt 135 contribuitori, cari au cerutu a face comuna cu cei din Sascutu de cari sunt numai la $\frac{1}{2}$ oara de departe. Venitulu communalu alu Beresciloru este de 3000 lei.

Mosia Berescii este a reposatului Panaite Ianule, si este trecuta in rolulu impositului fonciarulu cu venitu de 19,355 lei noi.

Satenii s'au improprietaritu: 28 cu câte 4 boi, 59 cu 2 boi, 136 cu bratiele si 14 cu locul de casa.

Satenii n'au vii, se ocupa cu cultura si cu chiriele. Ei sunt invoiti cu arendasiulu pe pretiu de 2 lei prajina de prasiela sau 160 lei falcea, 45 lei falcea de secere, 40 de coasa. Lemue nefiind pe mosia satenii s'au invoitu cu proprietarulu Sascutului dândui pentru 10 juguri de lemne 20 prajini de prasiela, adeca 40 de lei. Scumpe sunt lemnele in aceste locuri, in care padurea se vinde cu 7 galbeni falcea; dar nevoia oameniloru le platesce mai scumpu de catu ce facu. In pamentul datu sateniloru s'a întâmplat se fia padure, ca la 40 fâlci, proprietarulu nu o taie si asiá oamenii platescu si pentru unu pamântu de care

nu se folosesc, si plata aceasta tare va ramanea ne veduta de Dumnezeu? Asemine din pamântulu sateniloru antreprenorulu sioselei se prundesiu, strica pamântulu, fôra ca se via cineva se'lu opreasta de a lra averea aflua.

Din trupulu mosiei Berescii s'a despartirtu, dupe moartea proprietariului, o parte de pamântu si s'a datu sotiei sale, D. C. Păscalu. Acestu pamântu este pe malulu apei Siretului, de o calitate superioara, are 400 de fălci; si aceste sunt date in arenda cu 300 galbeni, adeca câte 1 falce și $\frac{1}{2}$, pe unu galbenu, falca de tiarrina si fonatiu. Fonatiulu naturale, fiindu foarte putienu intr'aceste locuri, are unu pretiu de patru ori mai mare de câtu tiarrina.

Esiendu din satu se intinde in josu pe malulu Siretului o padure frumoasa de stejar cu copacii drepti si nalti ca lumanările si crescuti aici in 30 de anni, ca si cându ar fi de 60 de anni. Aceasta este o dovada că pamântulu depe malulu Siretului este foarte priitoru creșterei paduriloru.

Pamântulu este bunu, popusioi se facu foarte bine; si de acea se seamena mai multu papusioi, cari aducu 4 pēna la 5 chile din pogonu. Secara inse se face mai bine de câtu popusioiulu, pamântulu fiindu mai multu nisiposu de câtu argilosu.

Satenii se ocupa foarte multu cu plugaria, suntu muncitori si instariti. Ei n'au vii; dar âmbla si in carausia luand de aici pēna la Galati (8 $\frac{1}{2}$ poste) 35 pēna la 45 lei pe chila. In susu se ducu de aici pēna la Ro-

manu (5 poste) cu 2 lei vadra si pēna la Pascani cu 3 lei vadra. Unu omu duce cu carulu cu 2 boi 50 de vedre de vinu si intrebuinteaza 10 dile, vra se dica cāstiga in 10 dile 100 lei sau cāte 10 lei pe di.

19. **Adjudulu-vechiu** este pe malulu Siretului de la valle de Beresci. Campia intinsa ce se formcaza aici in susulu Siretului merge pēna in apa Siretulu si in apa Trotusiului si nu coprinde de cātu tērgului Adjudu, si satele Adjudulu-vechiu, Sisicanii si Bārcioae. Sisicanii, insemnati, pe carta editata de maiorulu Papazolu, la munte, la marginea plāssei despre judeciulu Bacāu, sunt din contra aici pe malulu Siretului, la marginea plāssei despre judetiulu Tecuciu. Acolo unde se insemneaza pe carta satulu Sisicanii, acolo este satulu Borsienii.

Sisicanii ai D. Al. Balsiu si Adjudulu-vechiu alu Statului sunt duoe sate lipite unulu de altulu, si amēndoe situate pe malulu Siretului, formāndu o singura communa. Lucrāri sunt inaintate pentru ca se se uneasca cu comuna Adjudulu, ce este la $\frac{1}{2}$ oare de la Sisicani.

In Adjudulu-vechiu si Sisicanii sunt 120 contributori cu venitu communale de 1,428 lei nooi.

Pe mosia Sisicanii s'au improprietaritu 26 clācasi cu 2 boi, 14 cu bratiēle si 12 cu locul de casa; ear pe mosia Statului Adjudulu-vechiu 35 cu 2 boi, 13 cu bratiēle si 16 cu locul de casa.

Pamēnturile sunt bune; dar cultivatorii sāteni s'au namolitu in datorii, si asiā, muncindu pentru plata datoriei si a dobēndiloru, au remasu multi dintr'nsii

fôra pâne, chiar in annulu acesta de abundentia; căci numai cei ce au facutu araturi tîmpurii au obtienutu recolte. Si datornicii n'au pututu se le face, din cauza că se scotu a munci mai antîiu de boerescu (asiá se numesca acumu munca ce se face pentru banii luati cu imprumutare) si, muncindu pentru altii in tîmpulu oportunu, au remasu cu ogoarele loru ne lucrate. Astu-feliu cu mesura de a se esecuta invoelele mai nainte de a'si face omulu lucrulu necesariu subsistintiei sale, au remasu fôra subsistintia si asiá n'au ce mancă nici in annulu celu mai bunu!

Ion Chiriacu a luat duoe kile de popusioi, pe care s'a indatoratu ale plati in patru anni cu munca sa, si a lucra in fie-care annu câte 40 prajini prasiela, 80 prajini secere, ear in patru anni 160 prajini prasiela, a 2 lei prajina, cum se platesce la satulu vecinu Berescii, face 320 lei si 320 prajini secere, a 20 parele prajina, 160 lei, peste tot 480 lei, adeca câte 240 lei chila.

Omulu pune 12 diele intr'o falce de prasiela antîia; căci mai multu de 7 pîna la 8 prajini nu poate prasi pe di; totu atîtea diele pune si in prasila a duoa, elu dá dara in prasiela datorita pe annu 24 diele.

Omulu secera pe di 10 pîna la 12 prajini, pune dara in falcea datorita 10 diele de lucru.

Afara de datoria pentru hrana omului, cultivatorulu a mai contractatu una si pentru hrana viteloru. Ion Chiriacu a luat si fônu platindu in bani si in munca câte 80 lei stînjenu. Pentru imasiulu necesariu viteloru, elu platesce sau mai bine dicîpdu muncesce arându o falce de pamîntu si prasiendu inca 10 pra-

jini de perechea de boi. Omulu ara cu plugulu o falce in 4 dile, neputându ara pe di mai multu de 20 prajini, vra se dica dá si patru dile cu boii, dá o munca ce face 50 de lei plus 10 lei in prasiela, peste totu 60 de lei, sau câte 30 de lei pentru varaticulu unui bon.

Muncesce omulu si pentru varaticulu si pentru ernaticulu viteloru sale, muncesce pentru hrana sa, pentru datorii si dobândi, si muncesce pēna numai vede bine, si muncesce de nu-i mai remâne tēmpu cându se face si lucrulu seu.

20. **Bârcioae**, communa de 90 contribuitori, este situata la capetulu pamēntului unde se impreuna Trotsiulu cu Siretulu.

Aici la Bârcioae poposescu si plutasii ce vinu cu plutele din susu, in cete de câte 16 oameni, cari se impartu câte 2 la fia-care pluta si au de toate 8 plute in ceata. Astu-feliu mergu plutasii pēna la Calieni, de unde incepēndu Siretulu a fi mai mare si cu malurile mai aproape, potu se se lege mai multe plute la unu locu, si se leaga câte 4, ce se conducu pēna la Galati numai de câte 2 plutasi. De la Calieni se intorc inapoi la Peatra jumetate din numerulu plutasieloru.

Barcioae este proprietatea D. Al. Balsiu, care o exploateaza singuru. Juncle proprietaru cauta mai bine de interesele esplotării mosiei de câtu repausatulu seu parinte care, ca multi boeri betrâni si cu frica lui Dumnedieu, cautá de punga lor, dar cantau si de subsistintia muncitorilor, se sileau se-i instareasca si nici odata nu-i lasau se moara de foame, ne

cum se profite de aceasta calamitate pentru ca se-si âmple punga.

In Barcioae au fostu 73 de clacasi cu 2 boi, 13 cu bratiile si 32 cu locul de casa. La improprietarea sateniloru li s'au luatu fônatiile si in locul loru li s'au datu tiarrine, adeca altu pamântu, nu de aceasi cualitate dupre cumu prescrie legea; câci arenda fônatiului este de 6 galbeni pe annu, cându a tiarrinei este numai de duoi.

Nedându-se fônatiu cultivatoriloru, s'au pusu pentru totu deanna in necesitate de a priimi ori-ce conditiuni li s'ar impune in invoeli; câci satenii nu potu se renuncie la tienerea viteloru si la ingrijirea de fônulu necesariu nutretiului loru. Cu toate câ satenii au inceputu a semená parêngu pentru nutretiulu viteloru; inse nu potu se remâe fôra fônatiu si nici potu se nu aiba trebuintia de imasiu.

Pentru fônatiulu ce capeta de la proprietate, 50 de sateni cu câte 2 boi arra 80 de fâlci, adeca dau 320 de dile cu plugu sau 4,000 lei a 50 lei falcea de aratura, 30 falci de secere, adeca dau 300 de dile cu mânele, cari facu 1,200 lei a 40 lei falcea de secere, si 28 galbeni bani sau 1,000 de lei cari facu 250 de dile. Intr'unu cuventu 50 de sateni dau in munca 320 dile de aratura, 300 dile de secere, si 250 dile de lucru, cea ce face de fie-care câte $6\frac{2}{5}$ dile de aratura, 6 dile de secere si 5 dile de munca. Munca aceasta este câtu si jumetate din boeresculu de mai 'nainte. In bani, socotcala urcându-se la 6,200 lei, vine de omu câte 125 lei, sau ceva mai multu de trei galbeni, sau ju-

metate boerescu, numai pentru fônatiu ! întregulu boerescu se socotea 6 galbeni de omu.

Pamântulu ce s'a datu sateniloru este între Siretu și Trotusiu. Amenduoaceste ape manânca malurile și micșiureaza pamântulu datu. Afara de aceea, în pamântulu datu a intratu multu prundisiu; căci s'a cuprinsu și scruntăruri din Siretu; astu-feliu dimineatia vitele esiendu din satu sunt silite se treaca Siretulu inotu pentru ca se mearga la imasiu, și seara earesi se'lu treaca pentru ca se via a casa. Vai de capulu viteloru, cându Siretulu vine mare și mai alesu cându apa lui este rece. Mortalitatea ce s'a incuibatu în vite din cauza recelei, au stinsu averea sateniloru. Oamenii din Bârcioae au fostu renumiti pentru mulțimea viteloru lor, laudati pentru frumusetia lor. De câți-va anni, inse, de cându au peritu vitele de boala, s'au imputienatu și tendu a se imputiena, stremtorati fiindu de pamântu și fiindu și grele muncele ce li se ceru pentru nutretiulu lor.

În locurile de hrana ce s'au datu sateniloru, nu le au venitu de omu de câtu 148 prajini din 320 câtu vine unui omu cu 2 boi, adecă pe jumetate numai și ceva din pamântulu ce li se cuvine, ce le dá legea rurale. Pamântulu s'a implinitu la mesuratu; inse ce folosu că nu este bunu de lucru de câtu câte 148 prajini de omu, restulu este netrebnicu, imasiu în prundisiu și în scruntare, pe care apa Siretului nu țe crutia cându vine mare.

Satenii, dara, lipsiti de fônatiu, neavându de câtu unu imasiu reu și fiindu lipsiti și de tiarrina, vêdu bine

că prin neaplicare cu sinceritate a legii rurale, ei continua a lucra claca, o claca noie pusă în locul celei desfiintate, o claca pusă prin învoială disă de bună voie, dară uneltită a fi primită de nevoia. Și această claca, cum o numesc satenii, se face mai înainte de toată munca, și așa cu ajutorul legii făcute pentru escutarea tocmelelor, satenii au rămas fără pâine și în acestu anu bunu; căci n'au putut face lucrările lor la timp, ocupați fiindu cu făcerea lucrului în comptul datoriei după învoiele ce se escută, fără a se lăsa timp omului ca se-și asigure subsistența lui, precum se obicinea precădu era boeresculu celu cu munca silită și regulată. În boeresculu nou, creatu prin datoria, plata datoriei este cerută mai înainte și apoi vine munca omului și astu-feliu rămâne omul fără pâine și chiaru în anii cându se face pâinea.

Aici în satu au fostu mortalitate mare de holera, au muritu multi oameni; și fiindu că murindu au rămasu datori, apoi cei vii sunt puși se platească și pentru cei morti. Învoiele sunt așa făcute că unulu este chezesiu pentru toti și toti pentru unulu. Calamitatea holerei și a foametei continue a bantui pe cei vii în locul celor morti, și a face pe multi se dorească mai bine moartea de câtu viața încărcată și cu datoria celor morti.

Afara de munca ce se face pentru fânatiu, pentru imasiu și pentru țărîna, pentru anualele și ordinarele lor trebuințe, mai facu și alta munca la care s'a îndatoritu în timpul lipsei din anii trecuți, cându

nu s'au facutu bucatele. Pentru o chila de popusioi, luata pe datoria, unu sateanu muncesce pe annu, si are se munceasca in cursu de patru anni, câte 30 prajini prasiela, 40 prajini secere si 4 dile de lucru. Dara cu o chila nu s'a pututu intempina lipsa; omulu ce a luat duoe, face o munca induoita, celu ce a luat trei chile, munca intreita, si unu asemenea muncesce pe annu 90 prajini de prasiela, 120 de prajini de secere si 12 dile. Si muncindu aceste, plus muncel pentru invoieele ordinare, nu'i remâne tîmpu omului ca se mai munceasca si se-si assigure si elu hrana, si asiá dându munca pentru plata trecutului remâne peritoru de foame in presente si in viitoru. Cei ce s'au indatoritu la D. Balsiu au adusu singuri popusioi de la Romanu, si asiá a facutu lucru mai mulu de câtu cei ce s'au indatoritu la arendasi greci, la jidani si la altii cari au speculatu si exploatatu lipsa de pâne a sateniloru. La greci si la jidani satenii din Bârcioae facu pe annu numai 30 de prajini de prasiela pentru o chila de popusioi, cându la D. Al. Balsiu facu si 4 prajini de secere, si dau si 4 dile de lucru.

In satu la Bârcioae, situatu lînga apa Siretului, sunt si câti va sateni cari âmbla cu luntrele pe Siretu si prindu pesce. Pescuitulu a cadiutu, junimea nu se mai applica la aceasta treaba, care formeaza carmacii si luntrasii cei buni. Acumu pescuitulu pe apa curgetoare a Siretului este antravatu de uneltirile proprietariloru de maluri, cari intindu stepanirea si peste apa, ce este de domenu publicu, si ceru a li se da o dizma induoita din pescele ce se prinde. Ce-

rerea acestei dizme indeamna pe oameni a se lasa de pescuitu sau a se invoi a da earesi munca, daca voescu se pescueasca.

In acestu satu este unu pescaru desceptu si omu de omenia, celu mai instaritu din toti satenii. Numele lui este Stanu pescariu. Elu âmbra la pescuitu cu navodulu si cu luntrele. Luntrea este de lemnu de popu de unu stângenu de lunga, avendu intr'ênsa trei despartieturi: una in mizlocu in care stâ pescarulu, alta la capetulu dinaintea lui in care se pune nâvodulu, si alta dinapoi in care se pune pescele. Luntrea este facuta dintr'o bucata de trunchiu de lemnu scobîtu avendu o adencime ca de duoe palme si ceva. Pentru a essi la pescuitu se ceru trei luntre si trei pescari. Unu capetu alu nâvodului se pune intr'o luntre si altulu intr'alta, cându se dâ navodulu in apa. Luntrele se departeaza una de alta si departându-se intinde navodulu si merge putieniu intinsu si in linia dreapta, si apoi se incovoae si se strênge de o parte si de alta de fie-care pescaru, pênâ ce earesi se apropie cu luntrele unulu de altulu. Cându se strênge navodulu unu alu treile pescaru vine cu luntrea si bate apa pênâ ce se sfersiesce de strênsu totu navodulu. La strênsu pescele ce se intempla de cade in navodu se pune in luntre cu navodu cu totu, si apoi se scoate din navodu, si navodulu earesi se intinde. Navodulu se intinde numai la locurile cele line ale Siretului.

21. Pufescii. De la Bârcioae peste Trotusiu incepu Domnescii, communa despre care amu vorbitu intrându in plassa Racâciunii, si de la Domnesci in josu

pe Siretu se afla, totu pe malulu Siretului, satulu Pufescii, se formeaza o communa cu Cioranii. Intre Pufesci si Ciorani trece de se varsa in Siretu Caregna, care la viiturile apeloru ineaca totu locul dintr'aceste duoe sate, locu ca de 7 fâlci, si câte odata dà si printr'unu satu si printr'altulu.

In communa Pufescii sunt 191 contribuitori cu venitu comunale de 3,019 lei nuoi, din care se dà si la scoala 888 lei.

Pufescii se tienu de mosia Domnesci si sunt intr'unu trupu cu dênşii. Commissiunea de constatare au classificatu satenii in 2 cu 4 boi, 227 cu 2 boi, 36 cu bratiile si 43 cu locul de casa. Pamântulu datu clacasiloru este de foarte buna cualitate si li s'au datu si fônatiu, cu toate că numai arenda unei falci de fônatiu este de 6 pênã la 8 galbeni pe annu, adeca intreit si impatritu mai mare de câtu a tiarrinei. Pamânturile date clacasiloru au o valoare mare, 20, 30 si chiar 40 de galbeni falcea.

Pamânturile sâteniloru din Pufesci se tienu una cu pamânturile sâteniloru din Domnesci.

Pamânturile din siesulu Siretului sunt de mai multe feliuri : pe crângu pênã in siosea sunt 1 negre, 2 talpoase, 3 galbene si nesipoase si 4 nesipoase si petroase. 1, Pamântulu negru este usioru, se resbate lesne de caldura, se uda lesne si se lucreaza lesne dupe ploae; este unu pamântu nesipo-argilosu si negru adeca plinu pe remesietiuri organice. In acestu pamântu negru se face grâulu si secara. Popusioi nu se facu bine si mai alesu la seceta. 2, Pa-

mântulu talposu este greu la lucru, tiene umediala, nu se poate lucra indata dupe ploae, se resbate greu de caldura si la seceta crapa, este unu pamântu argilo-nesiposu. Popusioiulu se face bine intr'ênsulu, chiar si la seceta. Unu pogonu de pamântu de acesta dá induoita roada de câtu cele-alte, dá 5 si 6 kile de popusioi când celu negru nu dá nici 3. In acestu pamântu cultivatorii seamena totu-dea-una popusioi. Ordiulu inca se face; dar grâulu nu se face bine. 3, Pamântulu galbenu amestecatu cu nesipu este galbenu; dara de si nu este negru are o putere producetoare mai ca si celu talposu. Se lucreaza lesne, tiene umediala si priesce multu popusioiului, ordiului si ovêsului. 4, Pamântul nesiposu cere ploae, si la ploac se face intr'ênsulu si grâulu si popusioiulu.

Unde este fônatiulu bunu, pamântulu este talposu si pe alocurea baltosu.

In pamântulu datu clacasiloru s'a întemplat se fia si 15 fâlci de padure, crescuta frumosu, dreapta si nalta, ca de 20 de anni, cu garneatia alba de lunca intr'ênsa, căreia 'i priesce pamântulu si se face lemnu tare. Padurea aceasta s'a vendutu de către proprietaru unui armeanu care, la rîndulu seu, au desfacut'o eu 14 pêne la 20 lei prajina, cea ce face falcea de la 33 pêne la 43 de galbeni. Parte din padure s'au taietu si acum cresce la locu si se padiesce de oameni ca se creasca. Parte nu s'au taietu, dar s'au cumperat de oameni, si acum ei gasescu intr'ênsa pêne si grindei de moara. Aceste fapte incurageasa pe oameni a se

ingrigi de facerea si crescerea padurilor, pamântului fiindu-i foarte priitoriu.

Satenii cultiva mai multu popusioi de câtu secara, ordiu si grâu; cu toate că au pamânturile cele mai potrivite pentru fia-care din aceste deosebite plante, ce fia-care iubesc se se face mai bine intr'unu pamântu de câtu intr'altulu. Satenii ar semená bucurosu aceste differite plante, spre a pune pe fie-care in pamântulu ce'i convine, dara cu lipsa ce a fostu nu s'au pututu procura semântia. Intemplânduse inse se li se dea secara, ca ajutoru in tîmpulu lipsei, satenii au prinsu la sementia de secara; si de li s'ar fi datu si grâu, ei prindeau si la semântia de grâu.

Satenii au luat in tîmpulu lipsei popusioi pe 200 lei kila si cu indatorire de a platí banii in munca. Pretiurile muncii au fostu ficsate la 54 lei falcea de aratu, 90 lei falcea de prasiela, 40 lei falcea de secere, 80 lei falcea de coasa si o chiria la Galati in pretiu de 20 lei. Sateni s'au silitu, au muncitu cu aceste pretiuri scadiute, si multi dintrénsii au scapatu de datoria. Cei scapati de datoria, dobêndescu pe munca lor pretiuri mai bune, asiá in locu de 20 lei chiria de kila dusa la Galati, ei capeta 30 pênã la 32 de lei. Unu omu cu carru cu 2 boi duce duoe kile si celu cu boi buni 2 $\frac{1}{2}$ kile, si in 6 dile se duce si vine, dobêndindu astu-felu pe dioa cu carru cu 2 boi câte 6 lei si mai bine.

Aproposito de chirii, gasirâmu aici si chirii officiale, precumu aiure.vediuram agricultura officiale. Sub-prefectulu plássei d. A. Gheorghiu, a datu la pri-

maru banii pe chiria, bani ai unui jidovu din Adjudu, câte pe 32 de lei de chila la Galati. Dara primarele din Pufesti, d. Ion Ignatu, nu poate se dea banii la oameni, fiindu că oamenii au luat chiria pe vinu de dusu câte 3 lei de vadra, omulu cu carrulu cu 2 boi duce 50 de vedre si capeta 150 lei, adeca chiria induoitu de mare de câtu cea oficiale. Legea tocmelilor nu se putura applica; căci oamenii scapara de a cadea in capcana celor ce vana munca lor si ne luandu bani au remasu nefacuta chiria oficiale. Vai de capulu primarelui cându va dá ochi cu sub-prefectulu.

Oamenii de aici se ocupa multu cu cultura tutunului, care se face foarte bine in pamântulu galbenu-nesiposu si in-celu negru. Primarele insusi cultiva mai bine de unu pogonu. Cualitatea este buna, se apropie de cea a tutunului turcescu; inse cea mai buna cualitate de tutunu essa, totu dintr'unu satu depu malulu Siretului, de la Cozmesci, din josu de Marasiesci. Tutunulu este recolta care adduce celu mai mare profitu; de cea, cu toate că cere multa munca si ingrigire, se cultiva, fõra inse ca intinderea cultu-rei lui se preponderesa.

Tutunulu se seamena in resadnitia puinduse jumatate de oca de sementia pentru a dobândi fire cu care se se ample unu pogonu. Sementia este culeasa de pe semincerii ce se lassa inadinsu penfru acestu sfer-sietu. Resadnitia se face ca si cea de curechiu. La 15 Mai se scotu firele de tutunu dintr'ensa, si se resadescu puinduse in linii de unu pasu de late; ear firele din linii departe unele de altele de o palma. La

resaditu se uda firele de 2 si de 3 ori, cându nu este ploae. Se prasiesce odata, si raru de duoe ori. Dupe acea cându dá in floare, se ciuntescse adeca i se rupe vêrfurile si apoi se susuoresce, adeca se rupe sussoara, sau frundiesioarele ce esu la coada frundioloru. Pintre Santa-Marii se culege, cându frundiele incepu a se basiecă. Frundiele culesse se punu in chilinuri mici (gramadiu) câtu poate lua omulu cu unu bratiu, si stau trei dile de se ingalbinescu. Dupe acea se insiera pe sferi de trei stêngeni de lungi si se punu la soare de se usuca; ear cându este ploae sau negura sau roua multa, se punu suptu accoperisiu sau suptu stresiena casei. Dupe ce stau duoe septemâni la uscatu, fiindu soare; ear nefiindu trei septemâni, frundiele se facu papusi, si papusiele násada adeca chita, teancuri, si intr'aceasta stare se vându.

Dintr'unu pogonu de tutunu essa 400 pênã la 500 si chiar 600 de oca. Oca se vinde, dupe cualitatea tutunului, de la 2 pênã la 5 lei. Dintr'unu pogonu poate se eassa a treia parte si chiaru jumetate de prima cualitate. Dara cualitatea cea mai buna de tutunu essa la Marasiesci, si mai alesu in satulu vecinu Cozmesci, unde se platesce 8 lei oca de tutunu frumosu.

La Pufesci mai toti satenii iéu tiarrina cu cultura in-parte, dându din trei una; inse pe aceasta a treia parte nu o dau in producte, ci o lucreaza in deosebitu paméntu, in lanulu proprietarului, unde fie-care lucreaza partea lui pre câtu 'lu ajunge. Este omu in satu care lucreaza proprietarului unu si 2 pogoane,

primarul lucreaza trei, vra se dica ié pe seama sa 6 pogoane si mai are si alte pamênturi luate de la rediesi totu pe intreiala.

2. **Padurenii** sunt uniti in communa cu Calimanescii si cu Huipescii. Padurenii sunt din josu de Pufesci la 10 minute, Calimanescii sunt din josu de Padureni totu la 10 minute, si apoi mai in josu de Calimanesci vinu Huipescii. In communa sunt 170 contribuitori a cărora venitu communale este de 2,260 de lei.

Intr'aceasta communa stepânii pamêntului sunt rediesi si proprietari mari. In Calimanesci si Huipesci sunt rediesi neamestecati cu proprietarii mari; eara in Padureni sunt numai proprietari mari si fostiloru clacasi impropietariiti. Importantia mosiei fie-cârue se poate cunoasce dupe venitul fonciar; asiá in suma de 95,597 lei, venitul fonciar din toata communa, figureaza Pauna Delgurosu cu 2,835 lei, Constantinu Vidrasicu in Calimanesci, Padureni si Huipesci cu 24,550 lei, Zamfira Boroti cu 8,000 lei, Salcanescu Gheorghie cu 3,600, C. Turculetiu cu 6000, T. Vârgoliciu cu 3,150, G. Turculetiu cu 3,500, Bon-tasiu cu 16,000 si G. Gindaru cu 704 lei, rediesii din Huipesci cu 9,278 lei venitu. Aici in Padureni este si Statulu proprietariu pe o curéa de mosia ca de 70 de fâlci ce s'au estimatu cu 800 galbeni, adeca cu 11 galbeni falcea. Aceasta estimatiune este numai pe jumetate de cea ce face pamêntulu intr'aceste locuri.

Dintre proprietari, numai D. C. Vidrasicu a datu in arenda mosia sa D-lui Tufelcicu, cielalti lucreaza

singuri mosiele lor. Intre acestia D. T. Vârcoliciu lucreaza cu 10 pluguri si dobândesce pēna la 5 kile de popusioi din pogonu.

Mosia ce tiene in arenda D. Tufelciu este mare si o exploateaza parte dându pamēntu cu cultura-in-parte din trei una si parte o cultiva singuru, avēndu cinci pluguri ale sale si facēndu araturi si cu bani. D-lu Tufelciu a facutu grâu frumosu de toamna, ceilalti seamana de celu de primavara. Recolta annului acestue poate se sue la 300 kile de grâu si 500 de popusioi Satenii din Calimanesci au luat una imasiu de la D. Tufelciucu platindu'i 1,300 lei, in care intra 18 pogoane prasiela, 30 secere si 850 lei bani. Pe imasiulu acesta satenii tienu 150 de vite, vra se dica se sue varaticulu la 26 lei de capu.

Rediesii de aici au multe prune, ca toti rediesii, si le vēndu jidovului crasimariu cu câte 14 lei kila. Jidovulu face rachiu din ele, si scoate 10 pēna la 15 oca din mertie, adeca 20 pēna la 30 oca din kila. Pretiulu rachiului de perge este 20 pēna la 30 lei vâdra, acumu este de 22 de lei, si astu-feliu elu scoate din materia bruta de 14 lei 44 pēna la 66 de lei.

CAPITULU V.

PLASSA BILLIESCII.

1. **Marasiescii**, se afla pe malulu Siretului la $\frac{1}{2}$ oara in josu de Huipesci, formeaza o communa de 232

contribuitori, a cărora venitu communal este 2,000 lei noi.

D. Costin Catargiu este proprietarul mosiei Marasiescii.

Clacasi, in numeru de 218, au fostu classificati in 16 cu 4 boi, 95 cu 2 boi, 110 cu bratiile si 67 cu loculu de casa.

Pamântulu ce s'a datu clacasieloru, cari au ramasu multiamiti cu dânsulu, are o intindere de 602 fâci, din cari 34 in silisce, 170 in imasiu, 170 fônatiu si 226 tiarrina.

Proprietarul cultiva singuru mosia, are o frumoasa casa de tiarra cu magazine, cosiare si toate cele de nevoie unei ferme, cu unu parcu si o livada de pomi de varietatiile cele mai alese. Semenaturile din annulu acesta 1868 au fostu de 150 fâci de grâu de toamna, 100 fâci de grâu de primavara, ghirca, 10 ordiu, 10 ovêsu si 145 popusioi, peste totu 415 fâci.

Cultura pamântului o face cu 24 de pluguri perfectionate; recoltele sale le triera cu macina pusa in misicare de vaporu.

In tîmpulu lipsei proprietarulu-cultivatoru a datu sateniloru popusioi cu 5 $\frac{1}{2}$ galbeni kila. Datoria s'a platitu de locuitori. Pretiurile muncei sunt 36 lei fâlcea de aratura, 80 de prasiela, 50 de secere si 50 de coasa.

Satenii se ducu de lucreaza pe alte mosii, luându tiarrina pe intreiala. Nici vitele nu le tienu pe

Marasiesci. Oile le țienu la Ciusilea cu 4 lei de varatecu pe capu si earna le aducu in satu.

Satenii, fripti de datoria, fugu ca de focu de dânsa, cu toate cursele ce li se intindû pentru a se indatorâ. Ei cultiva tutunu multu ; inse numai prin gradini, si nu iéu pe dânsulu de câtu pēna la 7 lei oca, pre cându cei de la Cozmesci iéu 8, 12 si chiar 14 lei.

2. Faureii. Parasindu malulu Siretului si mergēndu spre Focsiani intempinâmu la malulu Putnei satulu Faureii, satu amenentiatu de apa Putnei, care manânca malurile pe care este situatu. Prin Faurei trece si gârla din partea dreapta a Putnei, si de la gârla pēna la matca Putnei nu este de câtu ca vre o 25 de stēngeni. Putna amenintia a parasî matca ei si a intrâ pe gârla in satu in dreptulu curtii proprietariului. La Balta-râtii gârla dâ in Putna.

Faureii sunt o communa alcatuita din Faurei, Precistanu, Balta-râtii si Bizighescii cu 199 contributori si cu 2,705 lei nuoi venitu comunale.

Faureii au fostu proprietatea Principelui Nicolae Suti care si-a facutu aici o casa de tiarra si unu parcu prea frumosu. In Faurei au fostu 43 clacasi cu 2 boi, 4 cu bratiele si cu locul de casa cârora s'au datu 109 fâlci de pamēntu.

Precistanu, de la valle de Faurei, peste siosea, au avutu 34 de clacasi, cari s'au impropiaritu.

Balta-râtii, situata pe malulu gârlei din josu de Precistanu, au avutu 47 clacasi ce s'au impropiaritu. De la Balta-râtii Putna se cotesce si se pogoara pēna la Restoaca, unde se unesce cu Milcovulu si a-

poi de aici merge la valle in linia piedesia si dà in Siretu din josu de Callieni. Putna de la Jorêsci incepe a 'si muiea cursulu si devine lina si mai incefisiora, petre nu mai aduce ca pēna aici, matca ei are numai nesipu si prundisiu si malurele sunt mari.

Bizighescii sunt situati pe malulu gârlei din susu de Faurei si dincolo de siosea. Acolo au fostu 34 clacasi. Statulu are mosia si in Precistanu , si in Baltarâtii, si in Bizighesci.

Venitulu proprietâtii fonciare din aceasta communa ne arata atâtu numerulu proprietariloru câtu si importantia loru relativa. Eruditulu principele Nicolae Sutiù are 11,111 lei si C. Dascalescu 4,074 in Faurei. In Precistanu D. Bontasiu are 370, C. Ciorneiu 5,925, N. Dimitriu 5,925 si Statulu. In Baltarâtii Z. Mavrocordatu are 22,518, Murguletiu 1,851, C. C. A. Ghica 2,370 si A. Joria 1,444. La Bizighesci E. Cantacusino are 8,481, I. Langa 9,481, M. 740 si Statulu.

Satenii aici scamana mai numai popusioi pentru subsistintia loru ; ear pentru specula se ocupa cu gradinaria , care este cu deosebire faborata de către apa ce se scoate din gârla Putnei si se intrebuintiaza la udatu. In gradini varza este cea care coprinde cea mai mare intindere de pamēntu.

Pamēntulu de gradina ce se uda are o arenda annuale de 6 lei prajina, cea ce face de falce 240 lei sau 6 $\frac{1}{2}$, galbeni.

3. **Focsianii**, communa urbana, coprindu sî satele

Bahnile, mosia D. B. Stamaștinu, Donea proprietatea Statului si Cerdacu proprietatea tîrgului.

Focsianii au fosu facuti din vechime pe Milcovu, unde pîna mai deunadi se vedeau locurile cu ruine. Tîrgulu s'a intorsu spre Putna, și acumu de vre-o câti-va anni merge spre Odobesci si Vîrtisicoiu.

Tîrgulu Focsianii este situatu in siesulu Putnei pe malulu dreptu alu Milcovului, la 12 kilometre departe de Odobesci, unde se termina cele mai depe urma ramuri ale muntiloru. Celu antîeu lucru de cunoscutu la unu tîrgu este situatiunea lui. Situatiunea Focsianiloru in susulu Siretului si in marginea muntiloru si pe malulu Milcovului, este una din situatiunile cele mai favorabile pentru buna stare si sanetatea locuitoriloru; de aceea se vedu in Focsiani oameni cari ajungu la betranetie adênci. Afara de aceasta, situatiunea tîrgului face din Focsiani cheia muntiloru, locul de intîlnire alu oameniloru din munti si din campia si locul de schimbu alu productelorlu loru. Aceste imprejurari au contribuitu a face din Focsiani unu tîrgu commerciale si nu mai putienu si industriale, si la aceasta nu putienu au ajutat si resursele ce le are in podgoriile si positiunea lui de a nu fi prea departe de Dunarea, callea cea mare a comerçului; câci este, ca si Bucurescii, mai la aceasi departare de Dunarea.

Pe lînga aceasta favorabile situatiune, cea antîeu conditiune de prosperitate a unui tîrgu, prima trebuintia a unui tîrgu, este ca se aiba apa cu indetulare. Apele ce vinu in tîrgulu Focsiani sunt trei gârle, duoe din Milcovu si una din Putna, precum si

unu canalu, care a fostu odata hotaru intre Moldova si Muntenia.

Una din gârle, acea care vine din Putna, este facuta in Domnia lui Mihai Sturdza si trece la Focsiani pe la marginea târgului despre nordu, spre a se versa in Putna. Gârla aceasta a fostu facuta pentru a aduce apa in siesulu Eocsianiloru, lipsitu de apa trebuitoare atâtu oameniloru câtu si vitelor. La luarea apei din Putna din susu de satele Gagescii, se facu in totu deauna lucrâri de intretinere ce se platescu numai de communa Focsiani, cu toate câ apa ce vine pe siantiu serva si locuitoriloru din Podgorii, mai alesu acelora din communele Patiescii, Odobescii si chiar Vârsatura.

A duoa gârla ié apa din Milcovu de la canalulu moriloru de la Floresci, trece dealungulu orasiului din partea nordica pre lónga casa Pruncului si essa de se perde afara din orasiu la Caramidaria.

A treia gârla ié apa din gârla a duoa, trece prin centrulu orasiului si se duce de o dá in siantiulu fostulu hotaru alu tierrei. Hotarulu vine pēna aproape de Focsiani pe cursulu riului Milcovu, a cârui cursu se pare câ s'a schimbatu, lasându numai unu siantiu micu ce, din tēmpu in tēmpu, s'a astupatu, remâindu deschisa numai partea de la jumetatea târgului. Siantiuulu acesta ié apa din gârla a treia si merge prin târgu pre la scoala de baeti No. 1, taie târgulu in duoe dealungulu lui, si esse a fara din târgu. Siantiuulu acesta este parte astupatu de la Unire in coace si parte neastupatu si plinu de murdarii, cari scotu

miasme melfice vatematoare sanetății oamenilor. In interesulu dar alu salubrității si alu curatieniei tîrgului, siantiulu acesta ar trebui cu totul astupatu, de la unu capu pîna la altulu.

In tîrgu mai este inca unu micu canalu alimentatu cu apa ce se aduna din scursura cismeliloru Prorocului Samuilu. Acestu siantiu trece pe din susu di casele Pruncului si se varsa in gârla a dua. Unu siantiu de aceasta natura ar trebui se fie prefacutu in canalu.

Afara de aceste gârle cu apa, mai multu pentru adapatulu viteloru, de câtu pentru trebuintia oameniloru, sunt in Focsiani unu-spre-diece cismele din care patru se afla in partea sudica a orasiului (in Munteni) si siapte in partea nordica (in Moldoveni). Cismecele sunt : 1-a, cu havusu, in piatia Sântului Ion, a 2-a, in strada Robescu, a 3-a, cu havuzu, in suburbia Pastia, a 4-a, la Sântulu Gheorghie, a 5-a, cu havuzu, la Proroculu Samuilu, a 6-a, la piatia Ispirliu, a 7-a, in mihalaoa Armeneasea, a 8-a, la biserica Precista, a 9-a, la podulu de piatra, a 10, Tuduri, si a 11-a, la Suti.

La cismelile din partea sudica a orasiului apa vine multa si foarte buna de beutu din muntele de la Faraoni; ear la cismecele din partea nordica vine din muntele de la Pitulusia trecîndu pre olane asiediate in curmedisiulu matcei Milcovului : si fiind că olanele s'au stricatu, apa ce vine la aceste cismele este mai multa din Milcovu, adeca o apa ce nu este buna de beutu. Astu-felîa fiind lucrurile, tîrgulu Focsianii

nu are apa de beutu cu indestulare ; de acea oameni au facutu putiuri ce sunt, in une locuri, cu apa buna, ear intr'altele cu apa salcia si rea de beutu.

Dorintia communei a fostu a sporl cuantitatea apei buna de beutu ce vine la cismele din muntele de la Pitulusia prin desfundarea isvoareloru. Dar lipsa mizloace, addusa prin stergerea unor venituri create din nou in budgetulu communale, au facutu de nu s'au pututu inca incepe lucrările planuite pentru indestularea tîrgului cu apa.

Proprietatea tîrgului in partea nordica este parte a orasianiloru si parte a communei, care posseda si mosia Ceardacu ce a luat'o cu judecata de la monastirea Sântului Ioan, avîndu pre dînsa 30 de clacasi ce s'au impropriaritu, si unu imasiu intinsu pre care se tienu vitele tîrgovetiloru. Monastirile Sântulu Ioan si Santulu Nicolae posseda inca in tîrgu multe locuri ce sunt date cu embaticu. Communa vinde locuri in tîrgu, in partea sudica, cu 10, 6 si 3 lei stînjenulu patratu dupre situatiune, si face aceasta vendiare in qasa unui jurnalul incheiatu in tîmpulu cîndu s'a castigatu mosia de la Sântulu Ioan (domenu alu Statului).

In partea nordica a tîrgului, proprietatea teritoriului este a monastirei Mira (demenu alu Statului), a Sântului Dimitrie, a Prorocului Sâmuilu si a mai multoru particulari. Embaticulu ce se platesce de tîrgoveti pentru loculu monastirescu variaza, dupe tîmpulu infintiarei lui, de la 1, 2, 3, 4, 5 si pîna la 50 lei stînjenulu. Este unu locu alu schitului Bradji de

lônga Panciu, care s'a sujt pênã la 2,060 lei. Embaticurile se strêngu de câtre cassieria generale a judetului Putna ; de aceea si sunt multi embaticari cari n'au platitu nimicu chiar de la secularizarea monastiriloru. O commisiune cauta se constate locurile cu embaticuri si venitul loru. Imasiulu târgului din aceasta parte nordica a ajunsu a fi ca de 150 fâlci numai, adeca la a patra parte din ceea ce era , si aceasta din cauza impresurariloru. Ar fi de doritu ca eu o ora mai curêndu se se constate embaticurile si se se faca rescumperarea loru spre a remanea fiecare târgovetiu proprietaru pe locul ce posedã si communa pe totu pamêntulu ce nu este inca ocupatu de nimeni, precum si pre imasiulu târgului.

In târgulu Focsianii sunt peste 100 de uliti, cele mai multe ne numite inca ; inse cele mai principali sunt optu : ulitia mare ce incepe de la bariera despre Bucuresci si merge la oboru , in marginea opo- sita a orasiului ; 2 ulitia de la Otelu Timbru, in Tabaci ; 3, ulitia Sapunariloru, 4, ulitia Ovreasca, 5, ulitia Cotestiloru ce dã in siosea, 6, ulitia Sêrbeasca la bariera Brãilei, 7, ulitia Ispirliu ce essa la bariera Odobesciloru si in fine 8, sioseaoa trasa din strada Bucuresciloru , traverseaza orasiulu si essa la bariera Tecucinlui. Sioseaoa este declarata de calle nationale si hotarãta a fi transformata intr'unu bulevardu. In Focsiani suntu cinci pietie : 1, a Sântului Ioanu, piatia cea mare, 2, la Pompic, 3, piatia Stirbei, 4, Ispirliu si 5 Ocolulu de vite.

In Focsiani sunt siente poduri de piatra din care

cinci suntu făcute de comuna si doue de particulari.

Numerulu caselor din târgulu Focsianii este de 2,998, si anume: in despărțirea de roșiu 922, de verde 717, de albastru 600, si de galbenu 759. Numerarea incepe in respânteni la Podulu de piatra si se sfêrsiesce totu acolo. Am dori se scim câte dughene si câte case sunt, precum si care este valoarea lor.

Partea sudica a târgului este mai resfătiata de câtu cea nordica, casele sunt incungiuurate de grădini mai mari si ulitiile sunt mai largi de câtu la partea nordica. Pretutindeni in coprinsulu târgului se afla grădini si livedi de pomi roditori, de dudi, si pe la margini, de vii impregiuurulu caselor. Grădina fratiloru Pompicu se deosebesce dintre toate prin o colectiune din cele mai alese de totu felulu de pomi. Mahalaoa armeneasca este cea mai frumoasa din totu orasiulu, are multe case mari de zidu, si multa curățenie atātu in ogrădi câtu si in ulitie. Stabilimentele de utilitate publica din Focsiani sunt: doue scoli de băieti si doue de fete, unu gimniasiu, o scoala primaria armeană de băieti si fete, o scoala israelita de băieti, doue pensionate private de fete; patru spitaturi, si anume: 1, Prooroculu Samuilu dependinte de spitalulu sfântulu Spiridonu din orasiulu Iassy cu 31 paturi; 2, spitalulu județianu cu 15 paturi; 3, spitalulu penitentiariulu si 4 spitalulu israelitu cu 8 paturi; patru casarme din care doue de pompieri pentru 54 oameni, una de dorobanti si una a județului si alta a Curtii; si in fine doue grădini publice: una in târgu si alta afara la bariera despre Tecuciu. Sunt

in Foosiáni 24 de biserici din care unele merita o deosebita atentiune pentru vechimea si piiosii loru fundatori.

Bisericele Sântulu Ioan, Precista, Profetulu Samuilu si Domneasca sunt fondate de Domnii tierrei.

Inscriptiunea ce figureaza pe piatra din fruntea bisericii Sântului Ioanu dice:

„Acestu sântu locasiu fiind ziditu la annulu 1661 de celu intru fericita adormire Domnu Grigorie Georgiu Ghica, s'au infrumusetiatu acumu de către celu in fîntia nacealnicu Prea santia sa Episcopulu Troadosu Chiru Timoteu Tesaleanulu, in cea mantuitoare pentru principatulu tiarrei Românesci epoha prea bunului si adevaratului urmasiu a ctitorului numitu prea inaltiatulu Domnu si stepanitbru Alecsaudru Dimitrie Ghica VV: annulu 1840. Ear la annulu 1862 s'au zugravitu pe pereti de Egumenulu Damianu.“

Precista, biserica cu patronulu Adormirea Precistii, dupa pomelnicu este facuta de Domnii tierrei. In pomelnicu se vede figurându ca ctitorii Ioan Costandinu Voevod, Antieh VV. Ear data de cine anume s'aru fi fondatu, fiindu că lipsesce inscriptiunea, nu se scie pozitivu.

Profetulu Samuilu este fondatu de Costantinu Michain Racovitia Cehanu VV. între annii 1749—53.

Sântu Nicolai vechiu, fostu metochu alu monastirei Rômnicului Saratu inchinata, este fondatu de Stefanu Vranceanu, capitanu de Cozaci, dupa cumu se vedeşte din Cartea de fondatiune cu annulu 7227 Martie, intarita cu pecetea si cu iscalitura Domnului de

atunci si protocolita de mării Logofeti Iordache Cretiulescu si Costandinu Cretiulescu.

In Focsiani era, mai înainte de Unire, doue prefecturi : una pentru judetiulu Rômniculu-Saratu si alta pentru Putna. Cea de antêiu s'a mutat in târgu la Rômnicu si a doua a ramasu in Focsiani, unde este si tribunalulu judetiului si o Curte de apelu pentru mai multe judetie.

Primăria communei urbane din Focsiani are unu venitu de 256,176 lei. Intre veniturile cele mai importante sunt vinulu cu 27,777 lei, din rachiu 33,704 lei si din jugaritu 21,117 lei. In annulu acesta venitul de la vinu au scădintu cu mai 10,000 lei si celu de la rachiu cu mai 6,000 lei din ceea ce au fostu in annii trecuti. Causa scăderei este coalitiunea antreprenoriloru in contra membriloru consiliului comunale. Cheltuelile communei se sue la 233,031 lei. In totu târgulu sunt 1,270 lampe, ce s'au datu in intreprindere câte cu 4 galbeni lampa pe annu.

Corpulu pompieriloru, comandatu de căpitanulu Dimitrie Petrov si alcătuitu din 54 oameni si 22 cai, se intretiane de primaria intr'o stare cu totul proasta, neavându uneltele necesarie ; căci din cinci pompe, numai una este buna.

Populatiunea orasiului este, dupe recensimântulu făcutu in 1859, de 9,752 suflete, din cari 5,250 parte barbateasca si 4,502 parte femeiasca, avându 294 suflete de tagma bisericneasca, 1,437 suflete cultivatori, 3,237 suflete meseriasi, 1,360 comercianti, 788 supusi straini, 1,164 suflete foaste scutite de dări si

1,472 jidovi. Jidanii s'au imultietu foarte multu de la 1859 pēna acumu in 1868.

La dările Statului sunt insemnati 2,628 majori si 3 minori, cari plateau in annulu 1868 35,842 lei; 3,063 contribuitori de poduri si siosele dându pe annu 13,599 lei. Patentari sunt in Focsiani 806, cari dau 14,823 lei. Venitul fonciaruu este socotitu a fi de 355,721 lei, aducēdu Statului 14,228 lei; in summa totale venitul Statului din tērgulu Focsianii este de 78,551 lei.

Industriile pamēntiene din Focsiani sunt tabacăria, olaria, cismăria, căldararia, argintăria, cojocăria, abageria; in sa cele mai principale sunt blănararia si tabacăria.

In partea tērgului, despre munti, tabacii si olarii ocupa a patra parte din intinderea tērgului. Lucrulu pieloru se face in ograda fie-căruia tabacu; eara spalatululu loru se face in Milcovu. Intre tabaci se deosebescu Nicu Crāngu, Hagi Nicolae Crāngu si altii cari lucreaza cu capitaluri insemnate, pēna la 10,000 galbeni de omu. Unii din tabaci sunt si cirediari, adeca aduna vite si le taie la salhana. Sunt i alti cirediari in Focsiani, cumu este domnulu Ghitia Boiu, Trifan Boiu, Nicolae Gaicu, Stefanu Rainu si altii, cari aduna vite pēna la 8 si 10 ciredi, si lucreaza cu unu capitalu ce trece de fie-care peste 10,000 galbeni.

Abageria se lucreaza foarte multu si foarte bine in Focsiani. Domnu Dimitrie Vasiliu, Fratii Gagiu si

Hadji Symeonu facu lucrări de mai multe mii de galbeni pe annu.

Blânarii tienu inca industria aceasta si lucreaza inca destul de multu. Domnil Eni Bela, Hadji Costachi, Dimitrie Bela si alti facu lucrări de mii de galbeni pe annu.

Luminararii si saponarii esercita cu multa osteneala meseria loru, ce reclama imbunatatieri din di in di mai cu intensitate. Domnulu Ignatu Dimitriu, pe lînga comerciulu ce face cu coloniale, are si o fabrica de luminari de seu si de saponu. Saponulu ce face este de o calitate superioara si face pe annu pîna la 30,000 de ocale, altii inca mai facu ca vre-o 20,000 de ocale, si ast-felu producerea saponului, care dupe unu economistu celebru ee voesce a judeca starea de civilizatiune a unui poporu, se sue in Focsiani la 50,000 de ocale pe annu.

Comerciulu celu mai insemnatu, ce se face in Focsiani, este alu viteloru, alu colonialeloru si alu manufactureloru. Aceste doue ramuri au constituitu in Focsiani punctulu loru intre Galati si Transilvania.

Dilele de tîrgu sunt Mercurea si Daminica.

In Focsiani se face nnu depositu considerabile de spiritu, ca la 400,000 de vedre, destinate pentru Braila si Galati. Asemene totu aici este punctulu unde se coboara cheresteaoa din Vrancea pentru trebuintia mai multoru judetie. Aceste imprejurari constitue din tîrgulu Focsianii unu punctu foarte importante pentru affacerile comerciale.

In Focsiani sunt duoi negutietori armeni foarte bo-

gati si foarte onorati. Ei au o stare ce trece peste 400,000 galbeni, cu cari dau viața comerțului si indatorescu pe toata Iumea. Cassa domnului Altân Adjemu dateasa de la 1813 si se ocupa numai cu manufacturile ce le aduce din strainetate. Cassa fratiloru Ferhati face comerțulu între Transilvania si Romania, importându brasiovenii si esportându lâna si piei. Cei-lalti armeni sunt bogasieri si arendasi, avându multe dispositiuni pentru cultura pamântului.

Dintre negutietorii români, cei mai insemnati sunt: cei ce se ocupa cu coloniale, precumu D. Costachi Lascaru, de asemine si D-nii Hadji Dimitrie Ioan, Constantin Stoenescu, cassa Hadji Pavelu Dimitriu; si cei ce facu comerțu cu cherestea, precumu domnii Hadji Grigorie, Hadji Gheorghe si Ghitia Sêrbu. Este de observatu că din cauza neunirei între negutietorii pamânteni, multi dintr'ênsii au incepu a da inapoi, lasându a se ocupa locul lor de straini, cari se ajuta unii pe altii si cauta prin toate chipurile a face se prospere comerțulu lor.

4. **Jorêscii** facu o communa cu Mandrescii de 105 contribuitori, a căroro venitu comunale este de 2,199 lei.

Jorêscii sunt situati pe malulu Putnei in campia Focsianiloru spre resaritu de la acestu têrgu. Jorêscii sunt ai D-lui G. Mavrocordatu.

Mandrescii sunt in campia Focsianiloru între Jorêsci si Restoaca. Mandrescii sunt ai Statului.

In Jorêsci au fostu 87 clacasi, din cari 30 cu 4 boi 42 cu 2 boi, 4 cu bratiele si 10 cu locul de casa

Pamântulu ce s'a datu sateniloru a fostu mesuratu de D. Calistratu, care a facutu si planulu delimitatoru ; inse arendasiulu a adusu unu altu ingineru care, mesurandu din nou, a luat 37 falci din pamântulu mesuratu de celu de antêiu ingineru. Si acum nu se scie cari din duoi inginerii au mesuratu dreptu. In interesulu veritâtii si a onoarei artei este absoluta necesitate a se face mesuratura de unu altu ingineru competente si a carui cunoscintie se fia mai presusu de ori-ce banueala, ca asiâ inginerulu ce nu va fi mesuratu dreptu se fia pedepsitu si lipsitu de dreptulu de a mai esercitá aceasta professiune. Sunt si alte fapte de ingineri cari in une locuri au favoratu pe sateni , si in altele pe proprietari, si cari din meserie au facutu o uncalta de insielaciune, o specula murdara.

In Mandresci au fostu 43 de clacasi din cari 17 cu 4 boi, 12 cu 2 boi , 10 cu bratiile si 4 cu locul de case. Asemine esemple de clacasi instariti se gasescu mai la toate domeniele Statului ; câci numai acolo au fostu possibile a se classificá oare cum clacasiu câtu se remâe câtu se va putea mai putini cu locul de casa.

Satenii se hranescu cu plugaria , vite avându putine , si cu carausia. Pamântulu se ié aici cu bani, platindu - se falcea de aratura cu 3 galbeni si de fânatiu cu 5.

In tîmpulu lipsei satenii au luat pâne pe care o platescu acum cu munca, socotita pe 42 lei pogonulu de prasiela , 40 lei falcea de secere si 40 lei falcea pe coasa. Cei ce nu sunt datori muncescu diua cu 4

lei si de mancare care face inca unu leu. Cu acestu pretiu socotinda lucrulu unui pogonu de popusioi, in in care se punu 6 dile la prasiela antéiu, 5 la a duoa, 4 la culesu, 1 la caratu, face pogonulu 80 lei, adeca induoitu mai scumpu de câtu s'au platitu oameniloru prin munca luata de la dènsii in tîmpulu lipsei.

Lipsa n'a fostu numai de pâne pentru oameni, dara si de nutretiu pentru vite. Kila de popusioiu se platea 4 pèna la 5 galbeni, si falcea de fônatiu 12 pèna la 16 galbeni. Satenii erau instariti, aveau vite multe si frumoase, de nu era satu ca acesta de bogatu, dar au perdutu vitele in tîmpulu foametei, dându cu 1 galbenu vita ce alta data o vindea cu 5 si 6 galbeni. Lipsa de pâne si de nutretiu s'au intalnit amenduoe si au redusu pe oameni la sapa de lemn.

Grâulu nu se face aici, locul fiind tâlpacu; dara popusioiulu se face bine; si ordiulu asemine se face bine in prasiatura. Se pune la falce 2 $\frac{1}{2}$ baniti si se capeta 8 si 10 kile.

Aspectulu sateloru de clacasi este tristu, casele lor nu sunt incunjurate, ca ale radiasiebor, cu pomi roditori, abia se vedu in Mandresci câte unu sau duoi salcâmi. Lemne de focu n'au oamenii, le aducu de la padurile din munti, platind stèngenulu in padure cu câte 50 de lei. Campia de aici inainte presinta unu aspectu urâtu, mlascinosu si fôra de pomi sau copaci. Necesitatea facerei de livedi si de plantatiuni de arbori forestieri devine din ce in ce mai intensa.

5 **Bestoaca** se afla pe malulu stèngu alu Milcovului, la revarsarea lui in Putna, si nu departe de Rôm-

na, in intinsa campia a Focsianilor, de care este de parte ca de o oara. Hotarul vechiu merge prin mijlocul locului băltii.

Balta de aici se face din isvoare si este intinsa si adênca.

In Restoaca sunt 155 contribuitori cu venitu comunale de 6569 lei vechi. Casele oamenilor sunt incunjurate cu rachiti si cu siantiuri, si in siantiuri se ved si trâstii, Se vede câte unu salcâmu pe ici pe colea. Asemine se vedu prin gradini si câte câti-va butuci de via. Via aici dà roade prodigioase, dar proaste.

Aici au fostu 138 de clacasi, cârora s'au datu 450 de fâlci in Balta, in care nu se poate face aratura. Coasa merge greu in trâstie, vitele pascu numai ca la 150 fâlci, restulu pamântului sateniloru este inecat. Aceasta stêngace aplicare a legeri rurale a nemultiamitu oamenii si i-au pusu pe callea proceselor.

Restoaca este proprietatea D-lui Grigorie Sion, care este trecuta in rolu cu venitu fonciarului de 11,851 lei.

Pamântulu este argilosu, galbenu, baltosu; grâulu nu se face intr'ênsulu; dara popusioiulu se face bine.

Pamântulu acesta baltosu cu o intindere considerabile nu poate fi mai bine utilizatu de câtu cu tine-rea vitelor, pentru cari se si produce aici o mare cuantitate de fônu. In annulu acesta 1868 au remasu peste 200 fâlci de fônu ne cosite.

Varatulu unei vite tiene la Restoaca numai 20 lei.

Satenii se hranescu pe mosii străine, dându din trei una.

In tîmpulu lipsei satenii au luat bani cu impru,

mutare dându câte trei pogoane de prasiela pentru 10 galbeni, dându adeca 240 lei dobânda pentru 370 de lei capitalu sau 65 la 100. Sunt oameni cari s'au îndatoratu câte cu 30 galbeni si prin urmare trebuie se lucreze pe annu, si in cursu de cinci anni, câte 9 pogoane de prasiela ! Si apoi se nu se ceara pēna la ceru infintiarea de bănci rurale, cari se imprumute sateniloru bani cu conditiuni acceptabile !

6 Ciusilea face o communa cu Doaga si Pomii Strejescului de 215 contribuitori cu venitu comunale de 4,166 lei noui.

Ciusilea este situata pre malulu Siretului din josu de revarsarea gârlei in partea dreapta a Putnei. Pomii Strejescului sunt intre gârla mōrei si Siretu. Doaga este mai aproape de Siretu de către Pomii.

Ciusilea si Pomii Strejescului sunt mosii ale Statului cu venitu de 145,216 lei vechi ; ear Doaga este a D. E. Dascaleasca cu venitu de 19,200 lei.

La Pomii au fostu 44 clacasi cărora s'au dat 175 făci ; ear la Ciusilea 145 cărora s'au dat 665 făci. La Doaga au fostu 18 clacasi cari s'au improprietaritu schimbându-se din locurile lor si dându-se altele mai seci si mai proaste pe care le mânâncă Siretulu. Siretulu in Ciusile mânâncă chiar in vatra satului. Mai multe case sunt daramate si luate de apa. Pēna acum s'au perdutu 16 făci din cele date sateniloru.

Satulu are salcii multe si salcâmi, dar pomi roditori sunt foarte putieni.

Gradinaria de verdetiuri ce se irrigēaza ocupa peste

100 de sateni, cari iéu paméntulu cu arenda pe câte 4 lei prajina (320 lei falcea sau 8 galbeni si 24 lei) Gradinile se uda cu apa ce se ié din gârla morei.

Paméntulu este nesipo-argilosu in care se face bine secara, ordiulu si popusioii. De patru anni nu s'au facutu productele aici. Satenii iéu popusioi de la arendasiu cu pretiu urcatu si-i platescu cu munca a câreia pretiu este mai scadiutu de câtu celu obicinuitu. Popusioii s'au luat cu 6 galbeni kila si munca s'au datu cu 30 lei falcea de aratura, ce face 60 de lei, prasiela cu 60 lei falcea ce face 120, secerea cu 30 lei ce face 50 si coasa cu 30 lei ce face 50 de lei, dioa de lucru ca 60 parale in locu de 120, dioa cu carrulu cu boii 4 lei in locu de 6 si 8 lei, chiria la Galati (5 poste de aici) cu 10 lei kila, ce se platesce obicinuitu 20 si 25 de lei. Satenii se mai incarca cu datoria de platitu in munca si pentru imasiulu viteiloru, si asiá se gasescu inamoliti in datorii, câte cu 6 si 800 lei do omu. Celu ce are copii mai multi, acela este mai datoriu, mai nenorocitu, cea ce nu seamena de locu cu rînduelele cele vechi ale tierrei, pe cându oamenii cei ce aveau mai multi copii, aceia erau cei mai norociti si mai inavutieti.

7. **Mircescii** facu o communa cu Radulescii de 166 contributori. Mircescii sunt pe malulu Putnei avédu Radulescii despre resaritu si mai cu apropiere de malulu báltii. Intre Cuisilea si Mircesci au fostu o balta cu apa si cu stuhu; dara cu venirea apeloru Putnei balta s'a málitu, s'a amplutu de nesipu, a secatu si acumu presinta unu paméntu nesiposu cope-

ritu cu cătina rosia. Loculu din josu de drumulu mare de la Mircesci este supusu inondărei Putnei, care malesce si acopere pe celu bunu si fertile cu nesipu ce nu este de nici o treaba. Loculu acestu supusu inondărei si stricaciunii s'au datu sateniloru la aplicarea legei rurale si ei n'au nici unu folosu de la dên-sulu; fiindu că'lu malesce apa Putnei in fie-care annu, odata si de doue ori. Esieria Putnei din matca ei si inondarea locului s'aru putea opri, daca s'aru inaltia malulu pe o lungime ca de 30 de metri.

Mosia Mircescii cu Radulescii sunt a D. Mavro-cordatu care, la improprietare, au facutu ca multi altii, au schimbatu satenii din pamênturile lor, luândule pe cele bune si dândule alte rele, in care intra si acele ce se ineaca de Putna. Aceasta çalcare de lege, aceasta fôra-de-lege nu poate se o manânce lupulu pênã in sfarsietu, dicu si credu satenii.

Si aici satenii au racchiti multe imprejurulu ogrâ-diloru si pomi putieni de totu prin gradini.

Pamêntulu este nesiposu si nu se intrebuintiaza de cătu pentru cultura secărei, ordiului si a popusioilui, si nu au de cătu ca jumătate de falce de omu pe dealu, unde nu ineaca apa. Multi dintr'ênsii se hranescu pe mosii straine, dându dizma din trei una, osebitu de *gitaritu*, ce se dà câte o prajina din 30.

Balta incunjura satulu Radulescii si se intinde pênã la Billiesci. O siosea se lucreaza intre aceste duoe sate.

8. **Billiescii** facu o communa cu Sasu de 215 contributori acărora venitu fonciaru este de 3,169 lei nuoi.

Billiescii sunt pe malulu Siretului; eara Sasulu in campia spre apusu.

Billiescii sunt unu satu cu casele imprasciete in curaturile de paduri pe cari le au sterpitu si din cari au remasu câti va copaci prin satu, cari ne arata disposiunea pamântului de a produce padure. In Billiescii sunt multi pomi roditori de totu neamulu, meri, peri, ciresi, visini si nuci. Roadele pomiloru se vându cu pretiuri bune la Galati (4 poste de aici).

Billiescii si Sasu sunt proprietâti ale D. Ion Fotiadi ce are unu venit fonciar de 18,370 lei nuoi.

Aici au fostu 200 de clacasi cârora, la impropietariere, s'au datu duoe treimi din mosia; fiindu că mosia au fostu mica si clacasi multi, si asiâ au venitu de clacasiulu cu 2 boi 3 fâlci 57 prajini, de celu cu bratiele 2 fâlci 26 prajini in locu de 2 $\frac{1}{2}$ fâlci. Satenii aru lua bucurosu pamântu din domenulu Statului Cuisilea ce le este cu apropiere. Dara cine mai cauta astadi de applicarea legei rurale in cea ce privesce impropietarierea insuratieiloru? Dréptulu insuratieiloru, dreptu care au trecutu de la particulari la Statu, nu moare.

Satenii seamana numai popusioi, locul fiindu de balta, nesiposu, si nu capeta de câtu numai 3 kile de la o falce.

Pentru a cultiva o falce de popusioi se face aici cheltueala urmatoare: 74 lei aratura, 120 lei prasiutulu si culesulu, 10 semântia, peste totu 204 lei. Rodulu fiindu 3 kile, si pretiulu kilei socotindulu pe 3 galbeni sau 111 lei, dà 333 lei. Din acestia sca-

diendu 204 lei cheltueala, rămâne folosu 129 lei; si din acestia scadiendu arenda pamântului, celu putienu de 50 de lei falcea, remane folosu curatn 79 lei sau 2 galbeni si 5 lei.

Pentru banii luati cu dobânda se socotesce falcea de aratura 40 lei si de prasiela 80 lei. Din cauza muncii ce facu oamenii in comptulu datoriei, abia au pututu unii dintr'ensii a'si face in annulu acesta pâne de mancare; cei mai multi inse au remasu fôra pâne, chiaru cându annulu este bunu si merge bine planteloru si nu este lipsa in tiarra, pentru că n'au pututu dovedi cu munca la tîmpu ogoarele loru.

Satenii din Billiesci se ocupa cu facerea rogoGINELORU, avându papura cu indestulare la indamâna. Papura se cumpere cu 40 lei pentru 30, 40 si 50 rogoGINI. O rogoGINA se face intr'o di. O rogoGINA se vinde cu 70 pēna la 120 de parale. Papura taiata se usuca, se aduna in malduri, si acestia se gladescu in gluga. Papura se ié din gluga, se disjoaca, se taie in siuvitia care se resucescu cu mâna si formeaza urdiala. Urdiala se tiese sau mai dreptu se impletesc cu papura ne sucita.

9. **Suroae** face o commua cu Dimanciu si Dumbravitia de 502 contribuitori cu venitu comunale de 3,786 lei nooi.

Suroae este pe malulu Siretului in care aici se varsa balta ce vinc de la Dimanciu. Din josu de Suroae este inca o balta ce se dice Gârta Hlincei, si dà totu in Siretu.

Dimanciu vine la o parte de Siretu si este taiatu de trei ori de gârla.

Dumbravitia vine la coastele satului Suroae.

Intr'aceste trei sate locuescu rediesi ; in Dumbravitia inse sunt si clacasi de ai Statului, si in Dimanciu de ai d-lui Grig.Sion. Venitulu fonciaruru alu rediesieloru din Dimanciu este de 2,083 lei, din Suroae de 5,250 lei. Sunt aici si duoi proprietari d. Avramovici cu 477 lei venitu si rediesii din Dumbravitia cu 277 lei venitu.

In satele aceste rediesii au paduri ingradite, livedi multe de pomi roditori si vii, atâtu prin gradinile de imprejurulu caseloru, câtu si afara din satu la unu locu deosebitu pe malulu Siretului. Rediesii traescu greu, n'au pamântu cu indestulare nici macaru pentru ogoare, de acea se ducu pe alte mosii si iéu pamântu cu intreiala, eara pentru vite platescu imasiulu cu 680 galbeni, vine de capulu de vita 24 de lei.

Se seamana numai popusioi ; câci dicu ei câ alte plântu nu se facu intr'aceste locuri baltoase. Fônatiu este multu si pe balta si pe grindure.

Pamântulu in tiarrina este argilosu, foarte greu de lucru, pe alocurea este ni nesiposu, foarte lesne de lucru. In celu de antéiu popusioiulu dà patru kile la falce, si in celelalte nici duoe le secita, dara la plointe rodescu bine.

10. **Vultarulu-de-susu** face o communa cu Vaduroscâi si Rotilescii de 280 contribuitori, a cârora venitu comunale este de 2,319 lei nooi.

Vulturulu-de-susu este lînga celu de josu ; si cu toate aceste formeaza o communa deosebita.

Vulturulu-de-susu este lînga Putna, Rotilescii sunt pe malulu Putnei si Vadu-Roscâi este pe malulu Siretului.

Vulturulu-de-susu si Vadu-Roscâi sunt ai Statului, Vulturulu-de-josu si Rotilescii sunt ai d-lui P. Avramovici.

Clacasii de la Vulturulu-de-Susu si Vadu-Roscâi au luat duoe treimi din intinderea mosiei. Cei de la Rotilesci au luat pamântulu pe deplinu.

Sâtenii s'au indatoritu foarte multu in tîmpulu lipsei: ei se duc de cultiva pamântu in parte pe alte mosii, dându din trei una.

11. **Vulturulu-de-josu** are 188 contribuitori cu-venitu comunale de 2,562 lei noii.

In Vulturulu-de-josu au fostu 230 clăcasi, cărora s'au datu duoe treimi, si au luat cei cu 4 boi cîte 3 fâlci 20 prajini, cei cu 2 boi cîte 2 fâlci 30 prajini, cei cu bratiile cîte 1 falce 41 prajini. Restulu de mosia 300 fâlci, remasu pe seama proprietății, s'au vendutu cu 4,000 galbeni, adeca cîte cu 13 galbeni falcea.

Din pamântulu datu clacasiloru cea mai mare parte este intrebuintiatu in imasiu; din cauza că tienera viteloru sau pastoria este acea care precumpanesce plugaria. Sâtenii pentru plugaria iéu pamântu cu dizma din trei una de la mosia Hanculescii a d. C. Falcoianu. Tienera viteloru a ajunsu a fi scumpa si grea, se platesce 220 galbeni pentru unu imasiu de 250 boi, aproape unu galbenu de vita. In imasiulu satului vor fi peste 1,000 capete de vite.

Cu întrebuințarea pământului în imasiu, sătenii cei cu vite mai multe se folosesc de pământul celor cu vite mai puține. Acestia doresc să aibă țărâna și fână pentru ca să se hrănească; înseamnă nu-i lasă cei cu vite multe, și pentru aceea le plătesc câte un galben de pârchea de vite. Impărțirea pământului între săteni este indispensabilă ca să nu se asuprească cei săraci de către cei bogati, și ca să se știe fiecare bucată de moșie ce i s'a dat și pentru care și plătește răscumpărarea clăcei.

În lucrul pământului în parte și cu împărțirea rodului său pe din trei, sătenii lucrează deosebită partea cuvenită proprietarului, punându-i și semântia, care devine un obiect important mai ales pentru grâu. Pretutindine unde există meteiagiul, și mai ales pentru semântia care este scumpă, cum este aceea a grâului, se obișnuiesc să scoată semântia mai înainte de a se face împărțirea produsului; căci semântia este capitalul, și apoi nu capitalul ci rodul anual ce produce el este supus la împărțire. Ba încă proprietarii pun ei singuri la mizlocu semântia, cum pun și pământul, se scoată semântia și rodul ei se împarte, și se dă pământului rentă sau plată lui pentru câtă contribuție la producere. Dară nu această împărțire a semântiei dimpreună cu rodul ei este ceea ce ne a frapat mai mult, ci faptul de a se cultiva pentru partea cuvenită proprietarului pământului o bucată de pământ deosebită. În acestu fapt noi nu putem vedea un pas înainte către libertatea muncii și a pământului, un

pasu ce se face înainte prin asociatiunea între pământu și muncă, dăra unu pasu înapoi spre robia, spre boerescu. Sub nume de meteiaگی, de cultura-in-parte, se institue cultura deosebita, cultura de boerescu, o cultura mai asupritoare de câtu acea desfiintata de lege; căci in aceasta cultura se cere de la muncitoriu și semântia, cea ce nu se cerea sub regimelē muncēi silite, cea ce nici poate intra sub regimelē muncēi libere, a culturēi-in-parte.

Se pune la unu pogonu de grâu 5 baniti sau 60 de oca și la falce 11 baniti. Secara se seamena totu in aceasi cuantitate ca și grâulu. Se seamena aici seara toamna și grâulu primavara, grâulu ghirca. Acesta dá cincī kile de falce. Secara dá 6 kile. Popusoiulu se seamena duoe baniti in falce și dá 10 kile.

Pământulu este nesipo-argilosu și argilo-nesiposu și baltosa.

Peste Siretu pământulu este mai bunu de câtu aceasta de dincoace; de acea sâtenii de aici se ducn și facu culturi acolo, fiindu și dizmurile mai usioare, din 4 și din 5 una. Acolo pământurile sunt mai estine, fiind mai putienu locuite de câtu aici.

In tēmpulu lipsei proprietarii și arendasii au datu și pe aici pâne sâteniloru; inse totu cu conditiuni grele. Sâtenii s'au indatoratu câte pe 5 și 6 anni, asiá câtu nici in annii de abundentia se nu poata fi in stăre a întrebuintia o parte din munca și pentru subsistintia lora. In acestu chipu lucrulu este croitu ca nici odata sâteannu sn nu poata scapá de datoria, și astu-felu se fia munca lui pururea robita. Legea va fi silita a

interveni în numele societății și așopri această lovire ce s'au făcutu libertății omului, această exploatare a muncii sale.

Popusioii s'au cumperatu cu 8 galbeni kila, cu induoitu pretiu de ceașce aveau, și plata s'au regulatu a se face cu munca, socotita număr pe jumătate pretiulu ei.

12. **Callienii** facu o communa cu Malurile de 220 de contribuitori, avându unu venitu communale de 2,394 de lei noi.

Malurile sunt pe malulu băltii Leica, care serva de hotaru între județiulu Putna și Râmniculu-Saratu,

Leica se varsa în Putna, și această în Siretu din josu de Callieni.

Callienii sunt pe malulu Siretului. Aici la Călieni se oprescu toate plutele ce vinu din susu, și dupe ce trecu podulu se induoescu, și plutasii cei de la cărma din dareptu se întorcu înapoi. Podulu este statatoru pe siaice. Pêna aici vinu și siaicele de la Galati și încarca popusioi. Cându este apa moale, pluta merge de aici pêna la Galati în 6 dile; ear cându este iute în 3. Plutele vinu de la Piatra pêna aici în 10 pêna în 15 dile.

Mosia Callienii este a d. C. Ecsarcu a căru venitu fonciaru este de 16,355 lei noi.

Sătenii numescu plata datoriei contractate pentru popusioi în tîmpulu lipsei *datoriile muncii*; căci au cadiutu, au devenitu munci, și pentru ori câți bani sunt datori nu se primesce alta plata de cătu cea ce se face cu munca. Pretiulu muncii este de 50 lei fal-

cea de arătura, 100 lei falcea de prasiela, 45 lei o falce si jumetate de secara si 40 lei pentru trei kile de podvada transportate la Galati, peste totu 235 lei. Aceasta munca se dá pentru o datoria de 148 lei sau de 4 galbeni.

La Callieni au fostu 208 clacasi, cárorá s'au datu 909 fálci, schimbándulise paménturile, adeca luánduse cele bune se posedau si dandulise altele rele. Satenii reclamándu in contra acestei urmári oprita de legea rurala au fostu inchisi si batuti, si cu aceasta batae s'a regulatu applicarea legii rurale.

13. **Nânescii**, situati aproape de Siretu, sunt o comuna de rediesi cu 192 contribuitori, avënd unu venitu comunale de 2,057 lei noui.

Nânescii sunt satu imprasciatu cu cassele incunjiurate de gradini, vii si livedi si imprejmuite cu siantiuri si cu alee de salcâmi. Venitulu fonciarú alu rediesieloru este de 6,666 lei noui.

Paméntulu este argilo - nesiposu si de o intindere mica ; de aceea rediesii se ducu la Cállieni si iéu 400 de pogoane cu dizma din 4 una , si de la Namoloasa iéu imasiu pentru vite, platindu 8,000 lei si viindule 20 lei capulu de vita.

In tîmpulu lipsei rediesii din Nânesci s'au indatoritu cu 1,500 galbeni la D. Ghitia Boiu cu dobênda annuale de 160 fálci aratura, 80 prasiela, 80 secere, 4 dile de lucru de nume (sunt 133 nume) 3 pui de gaina de nume (facu 399 de pui) si o podvada la Galati de 40 kile pentru 75 oameni.

Dobênda pentru datoriile munciei estimata cu pre-

ciurile obicinuite de 74 lei falcea de aratura, 90 lei falcea de prasiela, 50 lei falcea de secere, 5 lei dioa de lucru, 50 parale piulul de gaina si podvoada la Galati 28 lei (4 poste), dà in bani :

Pentru aratura a 160 fâci	11,840 lei
— prâsiela a 80 —	7,200
— seceratulul a 80 —	4,000
— dîlele de lucru	2,660
— podvoara 75 a 28 lei	2,100
preste totu	<u>27,800</u>

Acesti bani facu 751 galbeni, si se dau dobînda pe annu. in munca pentru 1,500 galbeni. Dobînda este a se da in patru anni, afara de capete, care se plateste deosebitu. Satenii au voitu se plateasca dupe doi anni totu capitolulu si se scape de datoriile muncii; dara n'au isbutitu se poata scapà din robia banilor.

14. **Costenii** sunt pre malulu Siretului si facu o communa cu Belciugulu de 145 contribuitori si cu venittu communale de 1,622 lei noui.

Clacasi in numeru de 230 au fostu impropietariti dândulise pamânturi de multiamire.

Satenii nu seamêna grâu; pentru că au perdutu semêntia de la 1864, când nu s'a facutu celu semênatu; seamêna inse secara, ordiu si popusioi. Pamântulu este argilo-nesiposu si dá câte 5 kile de grâu si de popusioi din falce. Popusioiulu se prasiesce numai o data, proprietariulu 'i prasiesce de duoe ori si capeta 7, 8 si 10 kile din falce.

15. **Namaleasa târgulu** este o communa rurale de

217 contribuitori cu venitu communal de 4,280 lei, in care intra taxa benturilor cu 3,000 lei.

Têrgovetii capeta loculu de casa cu besmenu si imasiulu pentru trei vite. Besmenulu este de 10 lei stênginulu la fatia si de 5 lei la dosu.

Sunt in têrgu 70 de patentari crâsimari, bogasieri, cojocari si cari dau Statului 2,930 lei. Statulu ie unu impositu fonciaru de 315 lei de la unu venitu de 7,897 lei.

Têrgovetii traescu cu vëndiarea de marfuri in dugheleloru si cu cultura pamântului. De acesti din urma sunt cei mai multi. Si jidanii se ocupa cu agricultura; dara nu muncescu ei singuri, ci punu pe altii se munceasca, ca si fostii boieri.

Venitulu ce'lu are proprietarulu têrgului se sue la 13,000 lei din vinu, rachiu, carne, luminări, pacura si besmenuri.

16. Namoloasa satulu este o communa rurale situatu pe malulu Siretului din josu de têrgulu Namoloasa. Costenii, têrgulu si satulu Namoloasa sunt trei commune ce se tienu una de alta pre malulu Siretului, neavându intre dênsele de câtu numai imasiulu loru.

In satu in Namoloasa, unde sunt 250 contribuitori cu venitu communal de 2,581 lei, s'au datu sateniloru 1,261 de fâlci.

Mosia are o intindere foarte mare, se cultiva de in-susi proprietarulu ei, care dá si pamânturi cu dizma din 3 si 4 una, si vinde si suhaturi pentru vite.

Datoriile se platescu cu munci, sunt dara si aici datoriile munciei.

Satenii din Namoloasa au fostu odata multu mai instariti de câtu rediesii , cu toate că erau clacasi ; inse acum au scapatatu de cându cu lipsa de pâne si de nutretiu pentru vite , de cându s'au emancipatu fôra ca se li se fi asiguratu libertatea prin institutiuni de creditu, care se le tie locul de ingrigirea ce aveau proprietarii de starea lor, pre cându munca le era robita. Satenii au saracitu, lipsiti fiindu si de ocrotirea bine-voitoare a proprietariloru si de institutiunile de creditu, inadinsu create pentru dënsii, ei au perdutu pëna acum jumetate din vitele lor, si cele ce le au mai remasu sunt lovite de epizootia, sunt amenintiate de aceasta boala, in contra căria inca nu s'au luat nuci una din mesurile acele energice care apera avcrea oameniloru.

DOMENIELE STATULUI

CAPITULU I.

RELATIUNI GENERALI.

In judetiulu Putna sunt 25 de domenuri, cari adducu Statului unu venitu anuale de 208,148 lei nooi 44 bani. Din aceste domenuri unele sunt mari si altele mici. In contractele mosiiloru celoru mari sunt anec-sate unele parti ce nu sunt lipite nici cu apropiere de corpulu principale alu mosiei.

Aceste pârti, dimpreuna cu domeniile cele mici, sunt hotarite a se vinde, conformu legei din 31 Martie 1868.

Domeniile mari ce remanu nevendute sunt urm-a toarele :

In plassa **Carlele**.

1. Mera a monastirei Mera arendata
locuitorilor cu 6,537 3

In plassa **Zabrăuții**.

2. Varnitia a M. Neamțiu arendata
D. Dimitrie Zalariu cu 746 66

3. Vizantia a M. Vizantia, arendata
lui Ilie Leibovici 9,274 7

4. Sovejea a M. Soveja arendata lui
Temistocli Djavidi. 9,019 25

In plassa **Bacaciunii**.

5. Bâlca a M. Bârvova, arendata lui
Neculai Boianu 10,074 7

6. Cârăbunestii cu Mandrisca a M. Ca-
sienu, arendata locuitorilor. 8,654 81

7. Adjudu vechiu a M. Mera, aren-
data lui Iordachi Gheorghidi 13,641 48

In plassa **Biliestii**

8. Precistanu a M. Mera, arendata
lui G. I. Stamati ..... 5,000 —

9. Petrestii cu Mandrestii a M. Mera
arendata D-lui Grigorie Balănescu. ... 20,906 66

10. Ciusile a M. Rachitoasa arendata
D-lui Pandelescu Avramovici 53,771 85

11. Dumbrăvitia a Mitropoliei, aren-
data D-lui Ion Oprisianu 8,018 51

145,624 39

Partiele anecșate la aceste mosii, și care au a se
vinde sunt următoarele :

Din contractulu Sovigei Ciurucu in communa Câmpurile, Talapana in communa Straoanii-de-susu, viile de la Tiefesci si hliza din Clipicesci.

Din contractulu Vizantieii Bizighescii, via de la Tiefesci, si hliza din Clipicesci.

Din contractulu Bâlcai se vinde partea de la Păunesci.

Din contractulu Ciusilci ve vându viile de la Panciu, via din Tiefesci, hliza de la Codru Sârbiloru.

Din contractulu Dumbravitiî se vinde hliza din Bătinesci, via din Pantiesci si via din Odobesci.

Mosiele cele mici ce sunt a se vinde sunt :

In plassa Gârlitile.

1. Vitiieghestii a Episcopiei de Husi compusi din urmatoarele hlize: una la Grozesci si alta la Vinisiesci in communa Odobescii, una in Patiesci, una in Bizighesci si 2 in Anghiesci, toate date in arenda D-lui Ghiha Rascu.	2,592 59
2. Cofescii in communa Bolotescii a M. Neamtulu, o singura hliza arendata D-lui Dimitrie Ghinea.	2,145 18
3. Fitiieghescii in communa Bolotescii a M. Bisericianii, arendata D-lui Petrachi Dimitriu	2,370 74
4. Ferbintiî si Haretu in duee hlize de la Bolotesci a M. Bârnova arendata D-lui Costachi Caramlâu.	2,429 62
De transportatu. . .	9,358 13
	29

Transportu . . .	9,538	13
5. Partea Dalhautiului in comuna Bolotescii a schitului Dalhautiu, arendata D-lui Bercu Margulesu	759	45
6. Partea Santului Ion din Focsiani in Bolotesci arendata d-lui Neculai Radovici.	47	—
7. Scanteia in 8 hlize din care una lînga schitu, una in Capotesci, una la Vallea Sioimului, una la Jarisce, una la Angonesti, duoe la Varsatura, una la Odobesci, arendata D-lui Anastasie Macri.	192	59
8. Agapia in Bolotesci a M. Agapia in 5 hlize toate in Bolotesci, arendata D-lui Iancu Nicolaide	258	50
9. Bolotescii Tazlău o singura hliza, arendata D-lui Panaite Cristea	801	48
10. Bolotescii Mirii in dece hlize din care una mare in Găgesci, 2 in Bolotesci, 1 in Clipicesci, 1 in Vitanesci, 1 in Volosicani, 1 in Ticherisii, 1 in Nistoresci, 1 in Racoasa si 2 la Straoanii-de-josu, arendati D-lui Panaite Hriste	6,802	96
11. Grigorescii a M. Răchitoasa in Bătinesci in patru hlize din care una in Bătinesci, 2 in Patrasicani si una in Ivancesci, arendate D-lui Dimitrie Cara . . .	4,882	96
12. Bistritia a M. Bistritia in comuna Gajescii are trei hlize : una in Gagesci, o via in Odobesci si una in Var-		
De transportatu . . .	24,283	7

Transportu. . .	24,283	7
satura. Arendasiu Iancu Nicolaide. . . .	747	44
13. Florescii a Mitropoliei, in comuna Patiescii, duoe hlize din care una in Patiesti si una la Costesci. Arendasiu Dimitrie Mihailu.	138	24
14. Via din Varsatura a M. Golia cu 5 pogoane. Arendasiu Ghitia Petrovu	474	8
15. Via Monastirei Presista din Galati cu 5 pogoane situata in Caragea. Arendasiu Nastasi Macri.	23	50
16. Via de la Caragea a Monastirei Dancu cu o alta via de la Varsatura de 8 pogoane. Arendasiu Gheorghie Popu.	282	—
16. Via din Odobesci a Mitropoliei de 5 $\frac{1}{2}$ pogoane, cu via de la Patiesci 3 $\frac{3}{4}$ pogoane si cu unu locu in Patiesci de 8 pogoane aratura. Arendasiu Dacu Petrovu.	472	—
17. Via Frumoasei in 4 hlize, toate in Varsatura, de 7 $\frac{1}{4}$ pogoane.	350	—
18. Via schitului Scantea in Odobesci in dosulu lui Giurgea de 4 pogoane. Arendasiu Gheorghie Giurge.	141	—
In plassa Zăbrautii.		
19. Mosia schitului Bradii alcatuita din 37 hlize din care una in judetiulu Covurlui la Sardariu, trei la Fitionesci, 6 la Manastioara, 10 la Crucea-de-josu,		
De transportatu. . .	26,911	33

	Transportu . . .	26,911 33
5 la Movilitia, 3 la Straoanii-de-josu, 2 in Crucea-de-susu, 1 in Deocheti, 1 in Racoasa, 3 in Tiefesci si 1 la Odobesci. Arendasiu D. Alecu Gorgosu.		6,758 51
20. Crucea-de-josu a Monastirei Bogdana alcatuita din sese hlize: una in Manastioara, 1 cu Crucea-de-josu, 1 in Bizighesci si 3 in Tiefesci. Arendasiu D. Tache Anastasiu.		5,937 77
21. Via Monastirei Horaitia in Crucea-de-josu 2 ¹ / ₂ pogoane. Arendasiu Neculai Boianu		42 80
22. Via Monastirei Precista in duce hlize in Crucea-de-susu. Arendasiu D. Gheorghie Popu.		82 50
23. Via Monastirei Râsca compusa din 2 hleze: una in Crucea-de-susu si alta in Crucea-de-josu de 11 pogoane. Arendasiu Matosu Mamesicu.		126 67
In plassa Racâciunii.		
24. Padurenii a Monast. Mira, 66 ¹ / ₂ fâlci, din cari 23 fâlci 78 prajini aratura 24 ¹ / ₂ stênjeni, 12 fâlci 12 prajini 8 stênjini fônatiu, 10 fâlci 24 prajini 13 ¹ / ₂ stênjeni imasiu, 19 fâlci 51 prajini 6 ¹ / ₂ stênjeni pamêntu cu padure garneatia in grosime de 3 palmace. In estimatiune s'a evaluatu pamêntulu, (5 pamênturi 3,045		
De transportatu. . .		39,759 58

Transportu. . .	39,859 58
stângeni) cu 3,840 lei, si pentru 5 pa- mânturi 19,200 lei vechi. Padurea s'a evaluat 92 lei vechi falcea, peste totu 23,075 lei vechi. Arenda annuale este 2,880 care imultinduse cu 15 dá 43,200, peste totu 66,275 ear in jumătate 33,137 20 ear in lei noi facu.	12,272 96

In plassa Billiescii.

25. Seminoacele in communa Suraia
compuse din o hliza pamântu la Diman-
ciu si o via la Odobesci, a Monastirei
Precista din Galati. Arendasiu D. Ghe-
orghie Paunu . . . . .

2,085 22

26. Vadu-Roscâi in communa Vul-
turulu-de-susu a M. Adamu compusu din
patru hlize, din care duoe in Vadu-Ros-
câi, i in Vulturulu si 1 la Liesci jude-
tiulu Tecuciu. Arendasiu D. Tache A-
nastasiu . . . . .

8,296 29

62,524 5

Afara de domeniile de mai susu, acâror venaturi
se strângu de cassieria judetiului Putna, mai sunt in
judetiu si alte bunuri cari se tienu de domenii ce nu
sunt in acestu judetiu si a câror venaturi se strângu
de casieriele altoru judetie, unde se afla principalulu
trupu alu domeniului. Aceste sunt urmatoarele:

1. Duoe vii ale Episcopiei de Romanu din trupulu
mosiei Romanulu in intindere de 64 pogoane in Cru-
cea-de-josu.

2. Trei vii ale monastirei Bogdana din contractulu mosiei Bogdana in judetiulu Bacăulu cu intindere de 21 pogorne in Crucea-de-josu.

3. Duoe vii in Crucea-de-josu a Monastirei Berjuntiu de la Bacău cu intindere de 7 pogoane.

4. Cinci vii a Monastirei Agapia in contractulu mosiei Bazga judetiulu Bacăului cu intindere de 19 pogoane aflatoare una in Tiefesci, una in Vitanesci, duoe in Crucea-de-susu si una in Diocheti.

5. O via a Monastirei Agapia dependinte de mosia Clegea in judetiulu Bacău cu intindere de 6 pogoane la Drăgusieni.

6. Viile Monastirei Neamtii dependinte de mosia Nănescii in judetiulu Bacău aflatoare una in Diocheti, una in Străoanii-de-josu, una in Odobesci, una in Varsătura, una la Mihaitia, si alta la Mitocu amenduoe in communa Tiefescii unde mai sunt si 24 pogoane locu de aratu si imasiu. Intinderea acestora vii este de 51 pogoane numai via.

Toate mosiile mici ce s'au scosu in vendiare au :

Aratura 1,627 fâłci, 1,218 prejini.

Fônatiu 281 — 12 —

Imasiu 241 — 25 —

Padure 3,839 — 19 —

Totalu 5,270 fâłci, 8 prajini.

Estimatiunea acestui paměntu s'a suitu la 746,034 lei, earu pretiulu realu la 1,202,038 de lei nooi.

Viile scoase in vendiare au 58 fâłci si 48 pogoane, cari s'au estimatu cu 44,514 lei, venitul pe 15 anni este 59,495 lei si pretiulu realu de 61,568 lei nooi.

CAPITULU II.

Mosiiile ce nu se vându.

§ 1. PLASSA GARLELE.

1. **Mera** este unu domeniu alcatuitu din patru sate, situate pe vallea Milcovului din susu de Odobesci si anume: Mera la Monastire, Sindrilarii-de-josu, Poenitia, Reghiu si Sindrilarii Andriesiu.

Monastirea Mera este fondata de Antiohu Cantemiriu Voevodu si inzestrata de acestu domnu si de alti particulari cu mosiele ce o incunjura si cu altele ce sunt prin differite commune dintr'acestu judetiu. Biserica cu frumoasele asiediari de piatra din ograda ei si cu acareturile de exploatare din afara, se afla pe unu dâmbu in partea stênga a Milcovului si sub coastele muntiloru dintr'aceasta regiune. Biserica are duoe hramuri: Santii Imparati Constantinu si Elena si Santulu Nicolae.

Intinderea mosiei este astadi de 8,299 de fâlci, marginite de o parte de Milcovu si de alta de Vrancea, precumu si de Capâtanu, D. C. Dascalescu si altii.

Hotarele mosiei sunt incepându de la resaritu cursulu perêului Arva in susu pênã in piatra de la gura perêului Arva-seaca; de acoloa apuca plaiulu in susu spre Mâgura numita Piciorulu-Bisericeii pênã la unu locu, de undetaie curmezisii spre resaritu megiesinduse cu rediesii din Odobesci pênã essa in plaiu la Untera. De aici apuca plaiulu in susu spre Mâgura megiesinduse cu rediesii de la Varsatura, Jaresce,

Bolotesci si cu Schitulu Scanteia, tiene scursura apelor pe diaria Măgurei pēna in vērfulu muntelui Reitiu, care este jumetate a Vrancei si jumetate a Merei. Din vērfulu Reitiului hotarulu coboara prin Blāni, trece prin Slatini si essa in muchia la Petroiu, de acole apuca la valle si dà in Reghiu, de aici sue la dealu dreptu in dealulu Văii Boului si apuca plainulu la dealu pe scurgerea apei pēna in vīrfulu Munteorului, la hotarulu tierrei. De aici dá in valle dreptu la fundulu Milcovului, si apoi tiene cursulu apei in josu pēna la Arva. O di intreaga trebuie unui omu bunu de picioru pentru ca se calce hotarulu acestei mosii.

In cuprinsulu acestui hotaru se afla sare in stānca in facia pamēntului in munte la Andresiu la loculu numitu Fatia-spumei, chiar in satu la Reghiu unde sunt si slateni pēna in Reitiu. La Reghiu se afla si pucioasa solida in pamēntulu ce este petrosu, si la Andriesiu sunt si ape minerali.

Pamēntulu mosiei Mera este accoperitu cu 3,514 fālci de padure. Parte dintr'aceasta padure este impartieta in 42 de parcheturi de câte 32 de fālci unulu. Dintr'aceste parchete sunt taiate optu. Padurea parchetate este la unu locu in Măgura, avēndu esentia domnitoare fagulu, dupe dēnsulu vine stejarulu, etc. Padurea este betrāna si intemeiata. Padurea de aci se poate vinde cu copaciulu pentru lemne de focu si pentru doage. In padurea taiata s'au lassatu semincere câte 80 la falce si taietura cresce frumosu. Cea-alta padure se afla la Munteoru, avēndu fagu si câte putini bradi printr'ēnsulu, in alte locuri se afla

267 din tiarrina.

977 din fônatiu.

300 din imasiu.

7 din via.

10 de la moara.

120 crasimele.

849 lemnulu de focu.

2,530, si mosia era data de in arenda cu 2,300 galbeni pe annu.

La 1863 a intratu arendasiu pe mosia D. C. Neagu, si a statu pēna la 1868, platindu pe annu câte 2,475 galbeni. La aplicarea legeri rurali s'au facutu scadere arendasiului cu 42,000 lei, remaindu a plati numai câte 35,000 lei pe annii 1865, 66 si 67.

La 1868 s'a datu mosia in arenda sateniloru cu 551 $\frac{1}{2}$ galbeni, sau 17,648 lei!!!

Commissiunea de constatare a classificatu 706 clacasi si anume :

	cu 4 boi	cu 2 boi	cu bracie	cu casele	total
in Mera	18	71	60	28	177
—Sindrilari	19	47	97	15	178
—Reghiu	15	65	62	13	155
—Andriesi	24	75	90	7	196
peste totu	77	258	279	63	706

Pentru ca se lucreza claca acesti 706 clacasi se dà in arenda impreuna cu mosia Mera si mosia Petrescii si Biliescii, si asiá cerea trebuintia ca se se duca clacasi se lucreze pe alte mosii.

Actele de clasificare si de delimitare nu sunt in cancelaria communei, sunt puse bine undeva ca se nu

se vada de toata lumea spre a se afla cea ce s'a facutu.

Dupa classificarea de susu se cuvine a se dá clasiloru :

Loculu de cassa	88	falci	20	prajini.
La cei cu 4 boi	432	"	40	"
La cei cu 2 boi	1032	"	—	"
La cei cu braciele	697	"	40	"
Peste totu	2250	falci	20	prajini.

Pamântulu s'a datu sateniloru de catre commisiunea ad-hoc; dar satenii neremaindu multiamiti au pornitu procesu si a ajunsu pēna la Curtea de cassatiune. Aceasta inalta curte a hotarātu a se dá sateniloru si imasiu, si fōnatiu, si tiarrina. Hotarērea Curtii nu s'a pusu inca in lucrare, astfeliu cātu acum nu se scie cātu pamēntu cultivabile si cātu fōnatiu a mai remasu pe seama Statului. Dupe spusa sateniloru, Statulu nu remāne de cātu cu o treime din tiarrina si fōnatiu, adeca cam cu 400 de fālci; cāci fōnatiulu si tiarrina de pe mosie are 1186 fālci.

Statulu nu scie ce pamēntu are; si cu toate aceste a datu mosia in arenda acelora ce s'au facutu cā nu scie ce are. Trebue mai antēiu se se limpediasca lucrulu, si apoi se se dea mosia in arenda ca se se scie ce se dá. Mosia s'a datu, satenii a luat-o, si ei voru lassá Statului cea ce voru voi, si asiá va planá asupra loru o banuiala de impresurare, de incalcare a dreptului proprietatii, de uneltire pentru a-si insusi bunulu ce nu este alu loru. Lucru ce nu poate avea o durata lunga, macar cātu de mesteri ar fi oamenii. Nu este nimene, si cu atātu mai putinu noi, in contra

sateniloru; dar eara'si nimene nu trebuie se incurageaza satenii la lucruri nedrepte si se-i sustie in a lua bunulu publicu, bunulu tierrei, bunulu nostru alu tuturoru.

Satenii, ca arendasi, administreaza mosia prin vechili, câte unulu in fie-care satu. Acesti vechili sunt la Mera, Constantinu Musca, primarele communei, la Sindrilari Tudor Gardeanu, la Reghiu Tudor Nastase si la Andriesiu Ion Oproiu. Paza padurii este incredintiata arendasiloru sateni. Vai de padure! Si pristavulu padurei este Vasile Mircea cu 5 padurari sub ordinele lui.

Vechilii au impartitu prisoasele pe pretiu de 2 galbeni falcea, asiá dara ei au realizatu unu venitu de la cele 400 fálci tiarrina si fônatiu de . . 800 gal.

Erbaritulu s'a facutu de 6 lei de vita mare, in locu de 28 lei ce se platesce pe aici, si acesta este folosulu de care se bucura toti satenii ca arendasi, adeca de a tinea vitele loru cu putiena cheltuiala. Satenii au luat erbaritu pentru 1200 capete de vita mare pentru care platescu in locu de 900 galbeni numai 150

Oile sunt socotite câte 50 parale capulu si de la oi inca poate se easa a patra parte din câtu face varaticulu loru, adeca. . . . 150

Sunt trei munti : Mágura, Reitiu si Andriesiu cari se dau pentru pascutulu vite-loru cu 50 galbeni unulu si pentru 3 150

Cele optu crasime s'au sub-arendatu cu. . 90
 car peste totu venitul ce se realizeaza este 1,340

adeca induoitu si aproape intreitu de câtu este câst-
tlu mosiei.

Mosia este data foarte eftinu, cu jumetate mai josu
de câtu o socotu satenii si de câtu ei scotu dintr'ênsa.
La buna socoteala, mosia ar trebui se aduca asta-di,
dupe cum aducu toate mosiile, celu putienu venitul
ce'lu avea mai 'nainte de applicarea legii rurale.

Cu toate că mosia este data in arenda sateniloru,
ei inse nu se folosescu de câtu de pretiulu scadiutu
pêna la 6 lei alu erbaritului de capulu de vita mare,
folosulu celalaltu este alu celoru patru vechili cari in-
tr'adeveru sunt arendasii mosiei dimpreuna cu cei-alti
nevediuți cu cari au trebuitu si trebue se fie in intiel-
legere.

§ 2. PLASSA ZABRAUTII.

2. Varnitia in communa Straoanii-de-susu are mai
multa padure de câtu pamêntu cultivabile.

Hotarele mosiei sunt începêndu de la resaritu din
apa Siusietii la dealu spre apusu pêna in diarea cea
mai inalta a dealului la Bolovanu-vênatu in hotarulu
Iresciloru, de acolea linia dreapta pe diare pêna la
trei bolovani in Stejarulu-mutatu, megiesienduse cu
Motiocu, de aici vinu la valle prin movile pêna in apa
Siusietii la Sacâri, dupe acea trece apa, sue la dealu
pêna la Pâstravu in apa Alunului, apuca apa la valle
si merge pêna la livada lui Isachi, si de aici se co-
boara earesi in Siusietia.

Padurea este impartieta in patru-dieci si duoe de
parcheturi de câte 9 fă'ci fie-care si coprinde 378 de

fâłci, din care 13 parchete sunt in partea stênga si 29 in partea dreapta a Siusietii. Parcheturile s'au inceputu a se taié de la Alunu cu No. 1 si au ajunsu pêna la No. 11. Cinci parcheturi sunt vëndute d-lui D. Ghina cu câte 4,080 lei parchetulu. In fie-care annu se taie câte unulu. Seminceri s'au lassatu câte unulu la prajina. Padurea cresce bine. In padure sunt stejari, fagi, plopi, teii, mesteacâni, si anini. Fagulu si populu este celu mai multu din toate celelalte esen-cii forestiere. Padurea este betrâna, se gasescu in-trênsa copaci frumosi de stejaru ca de duoe palme in rețezu.

La Varnitia au fostu 25 de sateni, cari au lucratu claca câte $\frac{1}{2}$ pogonu de prasiela, $\frac{1}{2}$ pogonu de se-cere si 12 dile, si ne fiindu locu unde se le faca la lucrulu pamêntului le plateau in bani sau le faceau in padure. La improprietarire s'au datu locu de casa numai la 15 oameni, căci nu este pe mosia de cătu 12 fâłci tiarrina, 8 fônatiu si 6 imasiu.

Mosia se dá in arenda cu 2,016 lei si se scotu din tiarrina 28 galbeni, din fônatiu 24, din imasiu 9, din crasima, moara si ferestrau 20, peste totu 81 de galbeni.

3. Vizantia monastireasca este domenu alu Statu-lui, luat de la Sântulu munte, cărue s'a inchinatu cu occasiunea rescumperârei unoru robi. Pentru robii adusi de unu calugeru, ce-i avea cumperati de la Ta-tari cu bani strênsi in tiarra, unu Domnu i-au datu mitoculu Vizantia, ce era pêna atunci mitocu alu mo-nastirei ne inchinata Pangaratii. La Pangarati Vi-

zantia era dania. Unu staroste de Putna, anume Brostiocu a datu unui Domnu patru cai negri si a cerutu se i se dea unu pamentu spre a se hodini. In pamentulu ce i s'a datu, si care este astadi domenu Vizantia, au facutu unu schitu, si murindu Brostiocu, rudele lui voindu se se mentie mostenire au datu mosia la calugerii de la schitu, si acestia au inchinatu schitul la Monastirea Pangaratii.

Biserica schitului este facuta de piatra cioplita din bani calugerului Visarion, dupe ce a muritu elu, la 1854.

Hotarele mosiei se ineamna prin 14 petre, incependu de la piatra din campulu lui Potopu, de la valle de biserica, hotarulu trece peste dealulu Horgescii, dá in parêulu Magura unde este si piatra. De aici apuca dealulu in susu pëna la piatra din groapa Lupiloru, apoi trece de-a-curmezisiu Vizantiu micu in piatra Tisarului si essa in vârfula la Rãdecini, unde este movila. De acolo merge curmegisiu prin gura perêului Ursului si essa prin Varzaria in piatra din vârfulu Ghergheliului, apuca dealulu Chiniloru in susu pëna la movila lui Racovitia, si de aicea urmeaza dealulu in susu pëna la piatra din fundulu Siomului, apoi apuca dreptu la dealu pe diare pëna in vârfulu Rechitosului, coboara in valle pe scurgerea apelor pëna in fundulu Slatinei, merge diarea dealului pëna la Plopu, unde este si piatra. Din aceasta piatra merge de dá in vârfulu Stedjiului la piatra de la fontana Hagiului, apuca de valle perêulu si essa la piatra de la Boboci. De acolo apuca diaria in josu pëna la budiele lui Musteatia, unde este si piatra. De aici apuca pe-

rêulu in josu, essa la piatra de la Budeiulu saratu si de acolo trece dealulu de-a-curmegisiulu la cotulu Lechei, apuca perêulu Rugina si essa in apa Siusietii, Siusietia la valle pëna in gura parêului Cotu, apuca perêulu in susu si essa la Plopu, si de aici apuca diareea dealului Ghergea in susu prin piatra de la mizloculu Campului si dá la piatra din diarea Vizantieii rediesi, diarea in susu pëna la bolovanu la curatura si de aici se coboara in valle la campulu lui Potopu.

Suprafacia acestei mosii este de 2777 de falci, din cari 920 sunt cu padure mare parchetata, si restulu cu locuri de hrana, tufarisiu si ponoare.

Padurea este impartieta in 40 de parchete de câte 23 falci unulu. Padurea este mare, si intrënsa se afla fagu mai multu de câtu alte lemne, se afla si putienu bradu in partea despre Vizantu. Parchetele incepu din vârfulu Ghergheliului cu No. 1 si essu din susu la Fundulu Plopului.

In padurea de la dealulu Rechitosiu presupuinduse ca la locul numitu Comoara lui Bucuru s'ar fi aflându o comoara, au venitu satenii din Câmpuri si au sapatu facëndu stricaciune in padure.

Lemnele din padure se potu scoate pe Siusietia mai cu lesnire. Pretiulu unei falci de padure de veci este de 12 galbeni in cari valoarea lemnelor din padure este de 6 galbeni.

La 1860 erau pamënturi proprietarecesci 43 falci tiarrina, 350 fônatiu, 82 imasiu, 2 vii si 8 gradini peste totu 485 falci; ear clacasiesci 160 falci tiar-

rina, 136 fônatiu, 158 imasiu si 20 gradini, peste totu 464 falci.

La Vizantia au fostu 193 clacasi, din cari 95 cu 2 boi, 46 cu bratiile si 52 cu locul de casa, cârora s'au datu 573 falci, din care s'au scadiutu 32 falci ape, drumuri si rîpi, 4 falci via si locul monastirei.

Mosia ămblă in arenda, mai 'nainte de legea rurale, cu 1601 galbeni, plus tacsă de transmite si impositulu fonciaru care faceau 224 galbeni, adeca peste totu 1825 galbeni pe annu. Dupa aplicarea legii rurale, satenii au tienutu intr'unu annu mosia (1865) si nici pēna astădi nu s'au socotitu cu ingrijitorii lor, cari pentru plata arendei-au vëndutu a munci cāte 6 pogoane prasiela D-lui C. Ghătia. Acumu mosia este data cu arenda cu $782\frac{1}{2}$ galbeni pe annu.

Arendasiulu are	43 falci tiarrina a $1\frac{1}{2}$ galbeni	65
	350 falci fônatiu a $3\frac{1}{2}$ „	1225
	82 falci imasiu a $1\frac{1}{2}$ „	123
	o moara	4
	crăsimele	30
	peste totu	1447

Arendasiulu prinde induoitu cāstulu mosiei, numai subarendāndu pamēntulu ei, cea ce insemneaza cā mosia este foarte eftinu data.

4. **Sovegea** este o manastire facuta in fundulu muntieloru Vrāncei de cātre Matei Bassarabu V.V. la annulu 1645 dupa cum se adeveresce din inscriptiunea sezata in piatra deasupra usiei bisericeii.

Eata aceasta inscriptiune asiă cum a tradus'o din

Isavonesce eruditulu nostru istoricu, domnulu B. P. Hasdău.

Cu ajutorulu lui Dumnedieu si cu cheltuiala pacatosului robu alu lui Dumnedieu Io. Mateiu Basarabu, voda si domnu a toata tieara Ungro-româna si cu sot'a noastra principeasa Elena, s'a claditu acestu divinu templu al Nascerii Domnului si Mântuitorului nostru Is. Chr., afara din hotarele tierrei noastre, si anume in locul moldovenescu Vrancea, zidindu-se cu invoirea si cu dorintia a impreuna cu noi calatorulu prea iubit frate alu nostru domnu moldovenescu Io. Vasilie voda, in annulu de la creatiunea lumii 7153 (1645).

Mosia Sovegea, in cunjuratoare monastirei merge pëna in hotarulu Transilvaniei la poeana numita Capusia, de acolo linia merge la movila in vârfulu muntelui Clabucu, si de aici apuca plaiulu pe diare si vine la capetulu de la Sboina-Verde (munte la hotarulu tierrei) unde lovesce si Casienulu din judeciulu Bacău. De la Sboina-Verde hotarulu merge la Sboina-Neagra, si de aici cãrnesce si merge pe diare la Suci si de aici la Poana Techii unde se lovesce cu Câmpurile. De acolo coboara in apa Criminetiului, urmeaza apa la valle, apoi cãrnesce si sue in dealulu Rucoasei, de unde se pogoara in fundulu perëtului Schiopulu pëna la Poana, si de aici trece Siusietia si si se sue in vârfulu Rechitasiului, apuca diarea spre

ameadi p $\hat{e}$ na in v $\hat{e}$ rfulu Siomului, unde se impreuna cu Vizantia si cu Negrilescii. De aici merge diarea in susu p $\hat{e}$ na in v $\hat{e}$ rfulu Tirdei, diarea pe la scrinciobulu Neculei, de unde apoi coboara in par $\hat{e}$ lu Lepsioletiu trece par $\hat{e}$ lu, se sue la gura par $\hat{e}$ lui Lepsia si de aici i $\hat{e}$ Lepsia mare la dealu p $\hat{e}$ na in poiana Capusia.

Suprafacia mosiei Sovegea este de 11,000 f $\hat{a}$ lci, din cari 7,307 sunt cu padure si 3,693 cu pam $\hat{e}$ ntu liberu.

Padurea este parte mare ca la 4,040 f $\hat{a}$ lci, si parte mica ca la 3,267 f $\hat{a}$ lci neaparata de vite. Padurea s'au impartietu la 1853 in 80 de parchete de c $\hat{a}$ te 50 $\frac{1}{2}$ f $\hat{a}$ lci parchetulu. In padure se afla multu bradu si fagu, a cincea parte sunt copaci seculari ce cadu de betr $\hat{a}$ ni si se prepadescu. Lipsa de drumuri impedita exploatarea padurei. Duoe parcheturi taiete au remasu mai intregi. In aceasta earn $\hat{a}$ s'a taietu unu parchetu, s'a facutu grindu, capriori, leatiuri si siendila cari, c $\hat{a}$ ndu s'aru putea scoate, aru aduce 20 galbeni din falce, dara abia adusa 5 galbeni. Parchetele taiete p $\hat{e}$ na acumu sunt 13, de la No. 1 p $\hat{e}$ na la No. 10. De aici s'au saritu parcheturile si, in locu se se taie parcheturele cu No. 11, 12 si 13, s'au taietu No. 25 si 26, si in annulu trecut $\hat{u}$ s'a intorsu cu taietulu la No. 12, remaindu netaietu No. 11.

In statistica de la 1860 s'a insemnatu la Sovegea 100 f $\hat{a}$ lci tiarrina, 1,065 f $\hat{o}$ natiu, 415 imasiu, 5 gradini, peste totu 1,585 f $\hat{a}$ lci. La 1864, impropriatarinduse satenii li s'au datu 2,295 f $\hat{a}$ lci, mai multu cu 642 f $\hat{a}$ lci de c $\hat{a}$ tu ce aveau cu patru anni mai in urma. Este cu neputintia ca in patru anni se se fi

sporitu cu a patra parte numerulu clacasiloru, si in 552 de clacasi se fia fostu aproape o atreia parte câte cu 4 boi. La classificare dara s'a sfortiatu numerulu clacasiloru cu 4 boi; căci s'au pusu 181, un numeru nepomenitu inca in vre un loc in tiarra, nici chiar la Statu, ne cumu la particulari. Asemene s'au insemnata in clasificare 204 clacasi cu 2 boi. Socotindu numerulu acesta esageratu de boi, adeca de 724 de la cei cu 4 boi si de 408 de la cei cu 2 boi, avemu o summa de 1,132 boi. Numerulu boiloru era in 1859 numai 529 la 75 pluguri. Plugurile nu s'au sporitu, asiá dara cumu s'au gasitu unu numeru de peste induoitu de boi? Lucru este vederatu că s'au sporitu numerulu boiloru spre a se da clacasiloru mai multu paměntu de cătu aru fi avutu dreptulu se iée, dupa clacace au facutu cu vitele loru. Proprietatea a fostu despoiata. Si despoiarea bunului publicu nu o poate mancă lupulu. Va veni dioa dreptătii.

Mosia fiindu de munte si cu multa padure pe dēnsa s'au datu sateniloru si paměntu cu padure, care este aparatu de lege, si s'a facutu si aicea o caleare de lege si mai cu asuprire pentru proprietate. Noi nu suntemu in contra dārei de paměntu la sateni; dara suntemu in contra hotiei ce se uneltescu pentru a se calcá legea si a se demoralisa satenii. Lumina la loculiu liberu nu se afla de cătu imprejurulu satului si in curaturele din paduri. De s'aru fi facutu socoteala loculiu liberu, s'aru fi vediutu că dānduse atāta paměntu sateniloru se attaca treime pe care legea rurale o conserva proprietătii la casurile cându paměntulu este

putinu si satenii clacasi multi. Aici s'au datu si preo-tiloru câte 17 fâlei de fie-care, in locu de 17 pogoane, si in locu de a se da acestu pamântu numai de fie-care biserica; asià dara si preotii au luat parte la cal-carea legeri, la hotia ce s'au facutu. In scurtu, din toata mosia de 11,000 fâlei n'au remasu pentru proprie-tate de câtu 150 pogoane de tiarrina in locurile de la Vadurile si poiana pëna la hotarulu despre Câm-puri, adeca in vallea Siusietii. S'au luat pamântu si de câtre aici ce nu pot se'lu plateasca, si aceasta inadinsu s'a facutu pentru ca se remâe pamântulu alu caloru ce voescu se'lu aiba, si pe care nici ei nu pot se'lu platiasca. Padurea data in pamântulu delimitatu sateniloru este de bradu in partea din susu de satu, si de fagu in partea din josu. Delicetele padureresci sunt necautate, padurarii locali s'au prinsu cu lemne de cherestea date la sateni si au fostu dati afara. Insusu confinistulu specula cu padurea. CREDU OARE satenii câ pentru câ sunt in fundulu muntiloru si la hotarulu tierrei pot se iée bunulu Statului, si se-i iée pa-mântulu si padurea fôra ca se fia vediuti si fôra ca se fie pedepsiti? Se insiala : socoteala gresita se intoar-ce si de la Bagdatu, cumu se dice, si hotia descoper-ita nu remâne nepedepsita.

Numerulu clacasiloru clasificati este de :

181 cu 4 boi.

204 cu 2 boi.

140 cu bratiele.

27 cu locul de cassa. Numai 27 ?

---

552 peste totu.

Acestora s'a datu :

Pamântulu cuvenitu	2,161 f. 40 p.
Vatra satului	86— 20—
Pentru biserica	34— 50—
Pentru acareturile proprietății . .	3— 15—
Peste totu	<u>2,295 f. 45 p.</u>

Arendasiulu mosiei, D. G. Djavidi, a luat mosia cu 700 galbeni pe annu si a sub arendat-o D. Ghitia Sfantiu cu 700 galbeni, si locuitorilor cu 1,200 galbeni, a sub arendato dara la duoe persoane si a datu locu la unu procesu de sub arendasia.

Venitulu mosiei era, mai nainte de aplicarea legei rurale, de 2,006 galbeni pe annu, venitul a scadiutu la 700 galbeni, la a treia parte! Si cumu se nu scada dupa cele ce arataramu mai susu că s'au petrecentu la aplicarea legei rurale?

Cu toate aceste, locurile libere sunt facute in curaturele padurei. In poenile din padure se face fõnu. Arendasiulu dá la sateni curaturele in parte, dara poenile nu le dá in parte, ci le cosesce pe seama sa, de către acei ce lucreaza curaturele, platindule câte unu galbenu falcea de coasa. In annulu trecutu au avutu facute 150 clai de fõnu, cari s'au vendutu cu câte 10 galbeni clai, adeca i-au adusu căstiulu induoitu. Obicinuitu se vinde clai cu 5 galbeni, vra se dica că numai din fõnu, elu scoate căstulu ce platesce. Curaturele nu sunt mesurate, nu se scie căta tiarrina se dà in parte la sateni; eara locurile de la Vaduri fiindu cunoscute, se dau in parte si aducu arendasiulu ro-

dulu a 50 de pogoane, a 2 kile de pogonu si a 2 galbeni kila face	200
Fônulu se sue la 250 clai, a 5 galbeni clai	1,250
Muntii ce se dau la pascutu	120
Morele si crâsimele	30
Peste totu galbeni. . .	1,600

Cea ce arata câtu de eftina s'a datu aceasta mosia ne cautata si atâtu de lassata in prada oameailoru.

§ 3. PLASSA RACĂCIUNII.

5. **Bâlca** si **Borsienii** se afla in lunca Trotusiului in capetulu plassei Racăciunii si a judetiului Putna. Amenduoe satele constitue unu domeniu ce se dá in arenda impreuna cu partea din Paunesci. Arenda-siulu, D. N. Boeanu, platesce pe annu 650 galbeni; ear mai nainte de legea rurala mosiea aceasta amblá cu 1,800 galbeni.

Hotarele mosiei Bâlca si Borsienii, incepându din apa Bâlca, mergu alaturea cu Boiseca prin petre pre matca vechia a Trotusiului pēna in piatra de la Baltarâioasa, de aici apuca la dealu si mergu prin petre pēna in apa Căituiu la Ferestău la Pralea, de acolea prin padure pe copaci mergu in Rotunda megiesinduse cu Caiutiu. Din Rotunda mergu pe diare, megiesinduse cu mosia Bradii, si apuca in valle, si vinu pe Pisculu dintre Bâlci pēna in apa Bâlcei. Nime nu le padiesce, si cei ce le cunosc nu le sciú spune dupe cumu sunt in aevea.

Padurea de la aceasta mosia este impartiatá in 40

de parchete de câte 37 fâlcii parchetulu, sunt dara 1,480 fâlcii padure parchetata. Dintr'aceste parchete sunt taiete septe, cari au si crescutu la locu. Lem-nulu celu mai multu in padure este fagulu, dupe dên-sulu vine mesteacanulu si apoi stejarulu, care este putienu. Padurea este vrasata, cea mare cu cea mica, si numai in pereulu cu Bradii este padure mare de la olalta 15 parchete. Prin padure sunt poeni in care s'au bagatu satenii.

Pe mosia aceasta commissiunea de constatare au classificatu 315 clacasi, din cari 64 cu 4 boi, 142 cu 2 boi, 18 cu bratiile si 91 cu loculu de casa. Acestora s'au datu duoe parti din pamântulu liberu alu moșiei, remaindu a treia parte, sau 399 fâlcii, pe seama proprietâtii. In mesorisce s'au pusu si poenile din padure in suma de 280 fâlcii, din cari s'au datu sateniloru 200 f. dupe hotarêrea judecâtii.

Judecata, dara, a hotarêtu ca se se asiedie satenii in padure. Vai de padure! Pentru pamântulu maritu cupoenile, si datu sateniloru in suma de 799 fâlcii, au venitu ca fruntasulu ce plateasca 103 lei in locu de 133, mizlocasulu 78 in locu de 100 si cadasiulu 55 in locu de 71, adeca cu a patra parte mai putienu, vorbindu in cifre rotunde.

Arendasiulu are pe Bâlca si Borsieni 117 fâlcii aratura, si 282 fônatiu. Fônatiulu se vinde de la 3 pênla la 4 si $\frac{1}{2}$ galbeni falcea si aratura cu $2\frac{1}{2}$ galbeni. Prin urmare arendasiulu are in tiarrina 292 galbeni si in fônatiu 1,128, adeca peste totu 1,420, plus 2 mori si 2 hanuri ce aducu 120 galbeni, adeca peste totu 1,540

galbeni sau induoitu cástulu mosiei, fôra a pune arendasiulu capitalu si munca pentru esplotarea ei si care capitalu si munca trebue se-i dea profitulu profesiunii sale; ear nu profitulu luat din cástulu mosiei. Osebitu arendasiulu are si partea din Paunesci care i este data , cum s'ar dice de sateni , colacu peste pupaza.

6. Mandrisica este unu domenu alu Statului intre Pancesci si Vallea-Saca , aproape de sioseea si ca la $\frac{1}{2}$ oara de apa Siretului.

Mandrisica are o lungime din Siretu si pênã in muntele Ciortolomulu. Horatulu ei este de o parte Siretulu la capetulu despre resaritu. Din Siretu hotarulu incepe la piatra de la Fundulu-sacului, apuca la dealu prin bolovanulu de la tângusiorulu Pancesciloru si merge unu cantonu pe lônga sioseea in susu si apoi apuca Vallea la Gura-mateci si apoi pe lônga Carbunesci merge prin o piatra de la drumulu Mocanului si alta de la Fundulu bolovanului se sue la dealu la piatra de la Recea. Si de aici totu in susu pênã la plaiu la Ciortolomu in diare la piatra din drumu. Dupe aceea apuca diareca spre apusu si merge pênã in piatra de la hotarulu Buciumeniloru la poiana lui Isvoranu. De acoloa apuca matca vechia a peréului si vine pênã la Podulu Orbului in piatra, si de aci la malulu sioselei la marginea Drugana in piatra, si apoi in Siretu la piatra de la stejaru, mancatu asta-vara de apa.

Suprafacia mosiei libere este de 900 fálci, a padurci de 400 fálci , a luncei de 370 , peste totu ca de 1,700 fálci.

Padurea este parte mare si parte mica, mai multa mica de câtu mare. Padurea este impartieta in parcheturi, din cari trei s'au vendutu in annulu acesta, dânduse falcea pe 86 lei noi.

In aceasta mosia commissiunea ad-hoc au constatat 84 de clacasi, din cari 14 cu 4 boi, 44 cu 2 boi, 19 cu bratiile si 7 cu locul de casa. Acestora s'a datu 254 fâlcii si 75 prajini.

Scotiendu pamântulu datu sateniloru, rămâne proprietatii 650 fâlcii. Acestea s'au datu in arenda cu ceva mai multu de câtu unu galbenu falcea, adeca cu pretiulu obicinuitu pe jumetate ; căci o prajina de aratura se platesce unu leu, ceea ce face 80 lei falcea sau mai bine de 2 galbeni , si o prajina de fônatiu se dà cu 3 $\frac{1}{2}$ lei, adeca cu 280 lei sau peste 7 galbeni. Mizlocia arendărei este jumetate din 360 lei, sau aproape 5 galbeni, si satenii o platescu numai cu unu galbenu !

Pamântulu datu sateniloru este din malulu luncei pēna in gardulu tiarrinei imprejurululu satului.

Mosia este data in arenda sateniloru cu 730 galbeni pe annu.

Satenii au impartietu intre dēnsii pamântulu luat in arenda si le-au venitu câte 25 prajini aratura si 50 prajini fônatiu dreptu unu galbenu de căstiu, si astfelu a imbracatu plata căstului mosiei. O falce de fônatiu are 4 galbeni si ei o platescu cu pretiulu jumetate sau mai dreptu dicēndu, si facēndu socoteala cu pretiurile obicinuite, putemu dice că o platescu numai cu a patra parte din pretiu.

7. **Adjudulu-vechiu**, situatu pe malulu Siretului, este unu domennu alu Statului ce se dă in arenda cu mosia de peste Siretu Lespedile, ce sunt intr'unu hotaru cu Adjudulu.

Mosia Adjudulu-vechiu se hotaresce de o parte cu Siretulu pēna in apa, in partea din susu incepe hotarul de la piatra din malulu Siretului si merge pēna in diarea dealului la movila. De acolo la Tufele grase taindu sioseaoa in curmegisu, si de acolo la piatra de la movilele Bosicani si de aici se duce si dă in apa Siretului.

Mosia se megiesiesce pe din toate partiele cu proprietatile D. Al. Balsiu, afara din partea despre resaritu cu care se unesce cu Lespedile.

Suprafacia mosiei de dincoace de Siretu este de 588 fâłci tiarrina, din care s'a datu sateniloru 194, si au remasu pe seama Statului 394 fâłci.

Satenii au fostu classificati precum urmeaza :

35 cu 2 boi si au luat a 4 fâłci . 140 fâłci.

14 cu braciele a $2\frac{1}{2}$ fâłci . . . 35 „

15 cu locul de casa si cu totul 11 „

Loculu bisericescu . . . . . 8 „ 40 praj.

---

54 clacasi. 194 fâłci 40 praj.

Pamēntulu sateniloru s'a datu in vatra satului si din satu spre apusu pe lōnga drumulu Ocnei si siosiaoa.

Arendasiulu mosiei platesce pe amēnduoe mosiele 1100 galbeni. Pretiulu inchirierei unei fâłci de tiarrina este de 60 de lei.

Cāndu s'a datu mosia in arenda s'au presintatu si

satenii cari aveau de scopu a o sub-arenda unui jidanu ce le da 200 galbeni ca se gateasca biserica de piatra ce s'au facutu in satu. Arendasiulu actuale D. Eni Gheorghyadi, unu grecu, le promisa ca daca se voru retrage de la licitatiune le va gati elu biserica. Satenii s'au incrediutu, grecul a luat mosia, a biruitu pe jidanu, si biserica n'a facutu-o. Intre jidanu si grecu este greu de a allege si in casulu de facia greculu a trasu butuculu, cum se esprimau tiarranii, si jidanului si sateniloru. Dara nici greculu cu netienera cuvântului nu poate se o mai duca multu cu insielaciunele. Satenii fugindu de jidanu au datu peste grecu, si asiá li se adeverira inca odata vorba loru cea vechie câ fugându de draculu a datu peste tata-seu.

Mai multa mosia este la Lespedi de câtu la Adjudulu-vechiu; si cu toate aceste Adjudulu-vechiu cu cele 394 falci ale sale si cu 50 de falci de imasiu in lunca dà veniturile urmatoare: A patra parte din intiderea pamântului fiind in secara, câreia i priesce pamântulu, dà 500 de chile, a patra parte fiindu in popusioi aduce 400 kile si a patra parte remâne in batatura; ear a patra parte fundu in fônatiu aduce 300 galbeni. Puindu mosia aceasta in pretiu de 550 galbeni, pe jumetate a celei-lalte de dincolo de Siretu, arendasiulu cãpeta unu câstigu intreitu si inpatritu mai mare de câtu arenda ce platesce. Acestu venitu 'lu scoate muncindu singuru, si muncesce cu 20 de pluguri ale sale cu care poate se faca toamna si primavara 400 de falci. Socotindu numai pamântulu, fôra se'lu lucreze, elu capata a 60 lei falcea de

aratura 24,000 de lei, plus fônatiulu 9600 lei adeca induoitu câstiulu mosiei; dara cultivându singuru, precumu si face, elu scoate intreitu si impatritu câstiulu.

§ 4. PLASSA BILLIESCH.

8. **Precistana** coprinde 40 de falci ce se megiescu cu Faureii si cu D. Bontasiu. Pe partea Statului au fostu 34 de clacasi, cărora s'a datu numai locul de casa.

Mosia este data in arenda D-lui G. Stamati. Mosia are 10 fâlci de gradina care sub-arendeaza cu 6 lei prajina si aducu 150 galbeni, 30 fâlci adducu 90 de galbeni. Pe mosia este o moara cu 6 petre si se mai face inca una nooa. O peatra de moara aduce 20 de kile, cele 6 petre aducu 120 de kile, a 2 galbeni kila facu 240 galbeni. Arendasiulu prinde 240 galbeni de la moara, 150 de la gradini si 90 de la cel-altu pamântu, peste totu 480 galbeni.

9. **Mândrescii** cu **Petrescii** sunt in communa Jorescii. Amenduoe sunt date in arenda cu 78,400 de lei. Mandrescii sunt unu trupu si Petrescii altulu, despartieti prin Jorescii D-lor Mavrocordatu, Nestoru si Avramovici.

Pe Petresci se afla Crângulu, o padurice de stejaru la drumulu vechiu alu Tecuciului. Suprafacia padurei este de 90 de fâlci, impartiete in cinci parcheturi, din cari duoe sunt cu padure mare si trei cu padure mica. In cele mari sunt lenne de stejaru ca piciorulu de groase; ear in cele mici numai de pari.

Nici padurea cea mare, nici cea mica nu este ajunsa in vrâsta de a fi taiata. Cea mai de pe urma taiere s'a facutu, cu 6 anni mai in urma. Taietura cresce bine si desu.

Pe Mandresci se afla o balta cu pescu, stuhu si papura, ca de 80 de fâlci. Se taie stuhulu si papura de către oamenii din Sasu, Billiescîi si Dimancea spre a face rogojini.

Hotarele mosiei Petrescii incepu de la sioseea din susu despre proprietatea D-lui Dascalescu si sunt movile in coltiulu padurei, de acolo mergu la petroiulu din capetulu padurei si de la acesta se ducu la Putna, trecu apa si mergu la balta in fundu la petroiulu de la Budaca, unde se hotarasce cu Ghileasca si de acolo mergu spre Raduleasca la peatra din Blana-reasca si de aici linia dreapta pe drumulu Lumineloru in capetulu de susu alu sioselei. Peatra de aici este remasa in imasiulu tîrgului, care este pe mosia Merei. Din dosulu Amortietului este unu locu deosebitu de 75 pogoane ce se hotarasce cu imasiulu tîrgului si viile, avîndu petre pe lînga gardulu loru.

Suprafacia mosiiloru are 1500 fâlci nelocuite la Petresci si ca la 100 la Mandresci. In Mandresci au fostu 17 clacasi cu 4 boi, 16 cu 2 boi 10 cu locul de casa, cîrora s'au datu 173 fâlci 49 prajini.

Arendasiulu intreuintiaza 1,000 fâlci, din cari 200 in fônatiu si restulu in suhatu si tiarrina. Elu face o cultura ca de 200 fâlci pe seama sa cu 15 pluguri si dă restulu pamîntului la oameni cu dizma si in bani, daru mai multu cu dizma din 3 una.

Grăulul nu se face bine, pamântul fiindu talposu ; dara porumbulu si secara se facu foarte bine.

Fônulu se vinde de la 15 pēna la 20 galbeni claia.

10. **Ciusilea** si **Pomii** alcatuescu unu domeniu pe malulu dreptu alu Siretului cu satele Furcenii si Monelenii de dincolo de Siretu. Aceste sate sunt date in arenda D. P. Avromovici dimpreuna cu trupulu de la Sârbi lōnga Tiefesci si cu viece din Tiefesci, Panciu si Odobesci.

Hotarulu Ciusilei incepe de la Siretu din dealu despre Doaga de la movila, si merge pe movili despartinduse de Doaga pēna dreptu moara Catargiului, si de acolo apuca la stēnga alătura cu Marasiescii si merge pēna in Putna saca, trece Putna si tiene pe muchia pēna la piatra despre Bizighesci. De acolea totu la stēnga linia dreapta pēna in apa Putnei, trece apa si vine inapoi alătura cu Balta-ratii pe movili pēna in Siretu.

Mai este inca o bucata de pamēntu, ca de 60 de fâlcii in cotu, avēndu hotaru unghiu Ursului, matca Baltii si hotarulu Billiesciloru si pēna in Siretu.

La Tiefesci este o curea de mosia cu 25 pogoane de via, cu 70 pogoane pamēntu si cu 40 fâlcii padure.

La Panciu sunt 14 pogoane via lōnga Balsiu.

La Odobesci sunt 5 pogoane vie lōnga Polizu.

Intr'aceasta mosia este o lunca de sâlcii, plopi si arini, la Pomi ca la 60 fâlcii, si la Ciusile ca la 300 impartiete in trei parchete. Peste Siretu este o dumbrava cu garneatia de focu. Padurea din lunca cresce repede. In trei anni se face de haragi si nuele ; si

daca nu se taie se inadusia si se strica. Tainduse la trei anni, se scoate unu folosu de 6 lei la prajina sau 480 lei la falce. Se poate taie in totu annulu câte unu parchetu de 100 fâlci si se scoata unu venitu annuale de 1,000 pêne la 1,500 galbeni.

La aceasta mosia sau datu clacasielor din Ciusi-lea 665 fâlci pentru 41 cu 4 boi, 59 cu 2 boi, 32 cu bratiile si 11 cu locul de cassa. La clacasi din Pomii Strejescului s'au datu 175 fâlci pentru 3 cu 4 boi, 34 cu 2 boi, 1 cu bratiile si 6 cu locul de cassa. Peste totu s'a datu clacasiloru 840 fâlci si an remasu proprietatii 600 fâlci aratura, 160 imasiu si 40 fônatiu, adeca peste totu 800 de fâlci.

Falcea de aratura se dà in arenda cu 80 de lei, de fônatiu cu 160 lei, si de imasiu cu 50 de lei pentru o parchia de boi. Sunt in imasiu ca la 300 de capete de vita.

Arendasiulu n'are pluguri. Elu seamena grâu peste Siretu, unde este pamântulu mai bunu de câtu dincoace, si aici seamena secara, ordiu si popusioi.

Arendasiulu face pe intreaga mosie ca la 1,000 kile de popusioi si ca la 500 kile de pâne alba. Morele adducu pe annu ca la 400 kile de bucate.

Podulu pe Siretu adduce 600 galbeni si crasimele 400.

Arendasiulu platesce pe annu 4,300 de galbeni si scoate 8,000 de galbeni si anume:

4,200 din 1,400 kile popusioi a 3 galbeni kila.

2,000 din 500 kile grâu, secara si ordiu a 4 galbeni kila.

600 podulu de pe Siretu.

400 crâșimele.

300 viile de la Tiefesci.

500 imasiulu si fônatiulu.

8,000 galbeni.

Arendasiulu scoate, dara, unu venitu induoitu mai mare de câtu câstiulu ce platesce.

11. ~~Dumbravița~~ este situata între Putna si Siretu, aproape de Suroaie si merge pênã in Rastoaca.

Peste Putna dincolo are cohalu de pari, nuele si haragi, cari se taie din trei in trei anni.

Aici au fostu 23 de clacasi din cari 16 cu 2 boi si 7 cu brațiele, cărora s'au datu pamântulu cuvenitu, remaindu Statului ca la 300 de fâlci, din cari 80 tiarrina, 120 fônatiu si 100 imasiu.

Arenda mosiei este de 28,000 lei; ear arendasiulu prinde din araturi 120 galbeni, din fônatiu 600 si din imasiu 400 adeca 1,120 galbeni.

CAPITULU II.

Partiele anexate la aceste mosii.

§ 1. ÎN CONTRACTULU SOVEGEI.

1. ~~Cirucea~~ in comuna Campurile tiene de domeniulu Sovegea. Sunt aici duoe sfonicile de pamântu :

una in capetulu Ciurucului de la dealu, si alta in mizloculu Ciurului de la valle. Cea de antéiu se hotarase din apa si pēna in drumu cu C. Plitosu, cea de aduoă pe de la dealu cu C. Plitosu si pe de la valle cu G. Ghitiescu. Capetele se lovescu cu Vizantia si cu Mărescii. Pe aceste bucati de mosia s'au aflatu 13 clacasi, cărora s'au datu pamēntu, remaindu Statului 28 pogoane, cari sunt sub-arendate cu 11 galbeni. Padurea este tufarisiu.

2. Talapanu in communa Stroanii-de-susu, tiene de domenulu Sovejea, are 14 fâlci 44 prajini tiarrina, 2 fâlci fônatiu si 32 fâlci padure, de toate 49 fâlci 4 prajini. Aici au fostu 7 clacasi cari s'au impropritaritu.

3. La Tiefesci se afla 60 pogoane 12 prajini via, 1 pogonu livada, o casa, o cuhnia, unu grajdriu si o crama in buna stare. Aceste sunt date in arenda cu contractulu mosiei Sovegea si se afla in Sêrbi, megiesienduse cu rediesii de acolea.

4. In Clipicesci sunt patru pamēnturi coperite cu padure.

§ 2. DIN CONTRACTULU VIZANTIEI.

1. In Bizighesci sunt 57 fâlci de pamēntu date in arenda D-lui N. Macri.

2. Via de la Tiefesci are cinci pogoane, o casa cu 2 odâi si o crama. Via se megiesiesce cu ulitia Cire-sii si dá capete cu via Prorocului Samuilu. Arendasiulu este D. N. Macri.

3. Trei rezoare in Scortiesci din communa Clipicescii, arendate d-lui N. Macri.

§ 3. DIN CONTRACTULU BĂLCAI.

Partea de la Paunesci se afla in communa Paunescii si este a Bărnovei. Supra-facia este de 2,640 fâlci, din cari 648 sunt in Paunesci si 1,992 in Bălca.

Hotariile părții din Paunesci sunt începându de la resaritu in capetulu mosiei despre Domnesci piatra la Malaiu. Aici sunt 231 fâlci padure mare de stejaru si fagu, 300 tiarrina, 100 locu liberu, 5 fônatiu si 12 imasiu.

§ 3. IN CONTRACTULU CIUSILEI

1. Viile de la Panciu 14 pogoane lóna Balsiu La Odobesci 5 pogoane lóna Polizu.

2. Via de la Tiefesci a M. Rachitoasa are 86 pogoane de via, 2 de livada, 38 fâlci 56 prajini padure, o casa, 2 sioproane, 2 linuri. Din 86 pogoane via sunt 50 date cu otasinica de 10 vedre la pogonu. Partea aceasta de mosia se lovesce cu rediesii Satului nou si cu malulu celu mare; ear la lături pe din josu cu rediesii din Sërbi si pe din susu cu d. C. Dascalescu. Padurea este de mizlocu, are stejaru, cornu si carpen.

§ 5. IN CONTRACTULU DUMBRĂVITH.

1 Hliza de la Batinesci are 41 fâlcii din cari $8\frac{5}{8}$ padure mica si restulu 23 fâlcii tiarrina si imasiu si unu vadu de moara. Hliza se megiesiesce pe de la dealu cu d. Iorgu Pastia, pe de la valle cu d. T. Ghătia. Capetele incepu din Putna saca, trecu Siusietia si mergu pēna in linia d. Catargiu. Hliza aceasta este sub-arendata cu 50 de galbeni.

2. Via de la Patiesci.

3. Via de la Odobesci.

CAPITULU III.

Mosiele ce se vëndu.

Aceste mosii au fostu estimate, conform legei de instrinare a unei părți din domeniile Statului. Unu resumatu din tabelele de estimatiune, poate se intereseze pe cititori; si de acea 'lu si inseramu aici.

TABELA BUNURILOR CE SE VÂNDU

NUMIREA BUNULUI SI A COMUNEI IN CARE SE AFLA	CANTITATEA TOT.		ESTIMATIUNEA BUNULUI		
	in pa- dure	peste totu	valoarea estimata.	venitulu pe 15 ani	pretiulu realu
	falci	falci	lei noi	lei noi	lei noi
Padurenii din Padureni . . .	19	66	28040	43200	31127
Fitinghescii din Bolotesci . .	—	150	51094	52327	52211
Dragotesci idem	160	220	38023	27016	65654
Cofesci idem		70	14899	32177	23538
Moara pe Putna idem		25	11391	16889	14140
Hliza din Ivancesci idem . . .		8	1433	705	1069
— I din Bolotesci idem . . .		82	28787	25725	27256
— II din Capotesci idem . . .		3	893	390	641
— II din Olesiesci idem . . .		1	164	150	157
— IV Sioimul idem		7	987	840	913
— V Chicusioae idem		9	2726	2100	2413
Vadu-Roseai din Vulturulu- de-susu		51	10989	16920	18959
— 2 idem		80	12079	15864	13970
— 3 idem		110	17774	19087	18430
Botescii din Patrasci		:	752	570	661
Siminoacele din Suraia		98	24841	30000	27538
Oceanca din Odobesci		5	4600	2409	2600
Grigorescii I din Batinesci . .		118	73528	51900	62714
— II din Patrasicani		3	705	630	667
— III idem		0	1860	1600	1780
Ferbnții din Bolotesci	7	41	15439	18225	18064
Haretu din Bolotesci		44	15380	18225	16802
Hliza din Găgesci	15	16	1665	1470	2603
Moara cu pamântu din Balo- tesci		1	1949	1875	1912
Hliza II din Bolotesci		14	481	525	503
Hliza III din Bolotesci		3	1269	1245	1257
Hliza IV din Bolotesci	3	4	776	754	1421
Hliza V din Bolotesci		1	223	22	224
Hliza I Scanteia din Bolotesci	40	42	14547	11414	11413
Hliza din Patiesci din Floresci		21	8783	600	7394
Mosia Bradii I de la Biserica Crucea-de-Jos		2	341	37	362
Mosia Bradii II de la Banta- siu idem		4	47	4	46
Mosia Bradii III de la St.-Ioan.		4	670	750	710
Mosia IV de la schitul Bra- dii idem	3	10	7896	7500	8015
De transportatu	247	12921	379200	369000	429244

TABELA BUNURILORU CE SE VĒNDU

(urmare)

NUMIREA BUNULUI SI A COMUNEI IN CARE SE AFLA	INTINDE- REA TOT.		ESTIMATIUNEA BUNULUI		
	in pa- dure	peste totu	valoarea estim.	venitul pe 15 ani	pretiul realu
	falei	falei	lei noi	lei noi	lei noi
Transportu	247	12921	379206	309000	429344
Hliza V de la curatura din Crucea-de-jos.		1	94	105	99
— VI de la Capatanu id.		2	141	150	145
— VII Bisiligesci idem . .		7	846	900	873
— VIII Dorobătiu idem . .		3	70	60	65
— IX Ilescii idem		1	23	30	50
— X Siusitia idem	4	4	305	300	608
— XI Tresca din Racasoa.	3	4	517	525	756
— XII Canepa rea din Mo- nastioara.		2	352	375	363
— XIII Gavanele idem . .		3	470	450	460
— XIV Calale idem		2	387	375	381
— XV Cupomii idem.	1	1	205	210	220
— XVI Paladuta idem . . .	1	1	268	375	321
— XVII Stălpu idem	8	8	2091	2250	2170
— XVIII Dintoarna idem . .	1	1	371	375	373
— XIX Rischitoarele din Fitionesci.	11	27	2702	2700	3476
— XX Chioa Sărbii idem . .		2	528	900	714
— XXI Putiuri din Movilitia.	3	3	969	825	847
— XXII Brosteanca idem . .	1	7	1457	1410	1504
— XXIII Trotusiana	9	75	9081	9750	10123
— XXIV B. de la Tigani id.		2	282	270	276
— XXV Chruta idem		1	35	45	40
— XXVI Coltii din Crucea- de-sus		2	329	375	352
— XXVII Buhaiu idem . . .	1	6	70	60	65
— XXVIII Haraboresci din Diocheti		1	188	180	184
— XXIX Podu Repedii din Straoanii-de-jos		1	141	150	145
— XXX Repedea idem		1	205	210	207
— XXXI Tiarna idem	1	4	705	750	786
Hliza din Paunesci, com. Pau- nescii	220	400	53603	52500	98171
Hliza din Chiura din Crucea- de-jos		33	8709	11590	10349
De transportatu	301	1984	464100	487180	563197

TABELA BUNURILORU CE SE VËNDU

(urmare)

NUMIREA BUNULUI SI A COMUNEI IN CARE SE AFLA	INTINDE- REA TOT.		ESTIMATIUNEA BUNULUI		
	in pa- dure	peste totu	valoarea estimată	venitul pe 15 ani	pretiulu realu
	falei	falei	lei noi	lei noi	lei noi
Transportu	301	1984	464100	487180	563197
Hliza II din Crucea-de-josu idem		72	35.79	67500	51339
Hliza III din Bizighesci Faurei. Vitighesiul din Odobesci . .		11	4595	5250	4992
— II din Vinesiesci . .		19	4700	4500	4600
— III din Patresci . .		6	1880	1870	1877
— IV Hrajdoua din An- ghelesci		7	2820	3000	2910
— V Anglesci idem . .					
— VI Bizigesci din Fau- rei		250	17601	18000	47927
Hliza 1 a Merei din Racoasa	11	14	1188	1200	2744
— 2 Bancila din Bolotesci		31	6815	7050	6932
— 3 Pamântul morii din Bolotesci	14	20	2867	2625	3586
— 4 Bolotescii idem idem.		28	8084	7800	7942
— 5 din Precistanu idem.		5	1351	1500	1425
— 6 Gâgesci din Gâgesci.	900	1100	124667	84000	367533
— 7 Ghiugheaca idem . .		8	183	1485	3257
— 8 Vitanesci idem . . .		23	2132	2070	5494
— 9 Baricaceni idem . .		9	1045	1050	2316
— 10 Lunca idem		5	728	750	1444
— 11 Trei rezoare din lunca idem		17	1551	1500	3064
— 12 Gherghesci din Bo- lotesci		8	728	750	1655
— 13 Volosicani din Vidra.		4	539	525	1020
— 14 Idem idem		39	4124	3750	9436
— 15 Valenii din Tichirisiu		3	1020	975	1209
— 16 Nestoresci din Nesto- resci		30	3100	3000	6550
— 17 Calugaru din Clipi- cesci	150	200	13473	12750	24211
— 18 Corniu idem		3	264	285	337
— 19 Campu Beciului . .		9	1682	1755	1718
— 20 Gâgasca idem . . .		9	2327	2400	3273
— 21 Zapodea idem . . .		6	2068	2100	2089
De transportatu	1	5	778	750	916
	8	14	1560	1410	2645
	1643	3984	715177	70030	807652

TABELA BUNURILORU CE SE VENDU

NUMIREA BUNULUI SI A COMUNEI IN CARE SE AFLA	INTENDE- REA TOT.		ESTIMATIUNEA BUNULUI		
	in pa- cture	peste totu	valoarea estimata	venitulu pe 15 ani	pretiulu realu
	lei	lei	lei anei	lei anei	lei anei
Transportu	1543	3984	715177	730000	807650
Hliza 22 Rosnovanu din Cli- picesci.		1	30	30	30
— 23 Baraceasca idem. . . .		2	261	270	260
— 24 Cerna idem.		2	261	270	260
— 25 Gageasca idem.		13	210	255	230
— 26 Siliscea comunei id.			76	90	80
— 27 Martula din Clipic.	2	2	495	450	650
Sovegea hliza Camp. 1 Curucu	12	20	2867	2625	3680
Hliza 2 Talapanu din Stra- oanii-de-susu.	21	30	5498	5250	8190
— 3 Sărbii din Tieseci		1	94	100	90
— 4 Babele din Găgesci	70	75	5319	4800	15210
— 5 Haonur din Clipicesci. . . .	1	2	250	250	300
— 6 Nucaria idem.		1	141	165	150
Vizantia in Bizigesci I Faurei.		45	14223	17625	17720
Hliza II din Gagesci.	8	10	998	900	2120
— III Nucaria din Clipicesci		3	150	180	160
— IV Scortiescii idem.	3	6	855	900	1130
Dumbravitia din Balinesci. . . .	7	30	9458	9600	11000
Codru Sărbiloru.	45	70	11617	11400	16950
Totalu.	1713	4285	767975	785190	885937

TABELA DE VIELE CE SE VËNDU

NUMELE VIEI SI A COMUNEI IN CARE SE AFLA	INTINDE- REA TOT		ESTIMATIUNEA		
	poş.	praj.	valo- rea viei după es- timat.	venitulu pe 15 ani art. 37	pretulu realu art. 38
Via Precistei in Crucea-de-sus,	2	14	961		
Via M. Rîsca in dealu Neicului in Crucea-de-susu.	1	12	612		
Via M. Rîsca in Crucea-de-josu	9	8	3073	1899	2792
Via Goliei din Varsatura. . .	5	—	4646	7111	5878
Via Frumoasei idem.	3	—	2517	2475	2496
Idem in ograda aproa- pieta.	1	—	881	825	853
Idem in ograda aproa- pieta.	2	25	2250	1875	2062
Idem in ograda aproa- pieta.	—	25	440	375	407
Apatra parte de la Lupascu in Crucea-de-sus.	2	2	642	405	523
Via Dancului la Caragea in Odobesci.	6½	—	3454	1950	2702
Via Dancului din Varsatura. .	2	—	1222	750	986
Via Precistei din Odobesci. . .	5	—	1175	352	763
Via Arapu a Mitropoliei din Odobesci.	5½	—	1008	3975	3740
Via Ciuca a Mitropoliei Pa- tiesci.	3½	—	2514	2625	2569
Via Bistrîtii din Odobesci. . .	9½	—	6535	4590	5552
Idem din Varsatura.	4½	—	3008	1980	2494
Via schitului Scânteiia din Var- satura.	2	—	175	100	737
Idem.	1½	—	705	665	690
Idem la Chiligoiu.	1½	—	528	525	526
Via schit. Bradii din Odobesci	4	—	1810	1300	1840
Idem la beciulu Chetreanului din Tîefesci.	6	—	1692	1500	1740
Idem la Bolovanu idem.	4	—	1128	1200	1164
Idem la Dohina idem.	2	—	564	600	582
Via Bodgdanii Calugaru idem.	5	—	822	75	893
Idem Chilianu idem.	16	—	2632	3240	2936
Idem Bradii idem.	3	—	493	545	519
Via Merei in Straoanii-de-josu	2	9	546	525	585
Via Sovegei. . . . . idem	6	—	2209	2400	2304
Idem la Clîpicesci.	1	—	160	180	170
De transportatu.	116½	75	51770	46551	48458

TABELA DE VIELE CE SE VÎNDU

(urmare)

N U M E L E V I E I S I A C O M U N E I I N C A R E S E A F L A	I N T I N D E - R E A T O T .		E S T I M A T I U N E A		
	poș.	praj.	valoarea viei du pe esti- mation.	venitul pe 15 ani art 37	prețulu realu art. 38
Transportu . . .	116½	35	51170	46551	48533
Via Vizantiei din Tiefesci . .	5	—	1504	1500	1502
Via Mitropoliei din Odobesci .	6	9	2972	3000	2986
Idem din ulitia Rusa idem	2	—	940	900	920
Via Ciusilei in Crucea de josu	11	—	2655	2700	2677
Idem de la Sërbi in Tiefesci	10	—	1495	1410	1452
Idem din Varsatura	1	29	960	1020	990
Via schitului Scantea in O- dobesci.	2	—	1652	1800	1776
Via schitului Scanteia in O- dobesci.	1	—	560	600	580
Totalu . . .	155½	33	63908	59,493	61,568

Inchiumu tabela de estimatiune prin oare-care insemnari ce am facutu asupra acestoru mosii.

In communa Bolotescii, domeniile ce se vîndu alcătuesce 10 părți si anume

1. Ferbintii si Haretu de la valle de Ivancesci despartiete in duoe bucăți, una de 70 si alta de 80 de fâlci.

2. Dalhautiu, totu de la valle de Ivancesci, despartietu prin proprietati streine de Haretu, are 60 de fâlci si o moara.

3. O moara in Ivancesci cu 3½, fâlci a Santului Ioan din Focsiani.

4. Fitienghescii a M. Bisericanii cu 280 fâlci in Capatesci.

5. Fitienghescii a M. Rachitoasa in Capotesci cu 280 fâlci.

6. Cofescii a M. Neamtiului in Capotesci cu 180 fâlci la gârla Cojescu.

7. Dragotescii a M. Tazlâu cu 275 fâlci pamântu si padure.

8. O moara cu 8 fâlci si padure a M. Agapia in Bolotesci.

9. Scanteia, incunjuratoarea schitului, cu 40 fâlci la schitu lînga Bolotesci.

10. In trei locuri sunt resletie 9 pamânturi, adeca 6 in hotarul Purcelescii, 1 totu acolo si 2 in hotarul Ivancescu, peste totu 90 de fâlci

Intinderea acestoru 10 bucati de mosia este de 1296 fâlci. Valoarea acestora s'a insemnatu in statistica de la 1859 cu 25,920 galbeni, adeca câte 20 galbeni falcea. Venitul lor, totu dupa evaluarele din 1859, este de 1073 galbeni, adeca mai putienu de 5 la suta,

Pe aceste bucati de mosii commissiunea de constatare a clasificatu 31 clacasi din cari 6 cu 2 boi, 2 cu bratiere si 23 cu locul de casa.

Padurele de pe aceste parti sunt 262 fâlci pe partea Tazlului, 4 falci pe a Agapiei si 37 pe a Scanteii, peste totu 303 falci. Padurele acestea sunt mici, ele au fostu taiete la 1865 si acum au ajunsu a fi de pari si nuele.

Padurea de pe partea Mera din Bolotesci incepe de la locul disu Branzoae despre Putna si merge pêne in vârfulu Mâgurei, lovinduse cu padurea de pe mosia Mera. Padurea este mica, de pari si nuele.

Într'însă domina garneatia și fagulu, dupe acea vine carpenulu, alunulu, teiulu și lozii.

Intinderea padurei este de 106 pamânturi, a 14 fâlci în pamântu, face 1480 fâlci.

Mai este padure și pîntre rediesii de la Gagesci cu 36 de pamânturi sau 400 fâlci în trei locuri ou fagu, mesteacana și garneatia.

Asemenea sunt $3\frac{1}{2}$ pamânturi coperite cu padure pe partea monastirei Bistritia din Gagesci, padure mare de garneatia, fagu și mesteacanu, ca de o palma în rețezu (diametru).

Padurea maruntieca este aici mai întrebata de câtu acea mare; fiindu ca oamenii au nevoia de pari și nuele, și mai alesu de haragi pentru via. Toata padurea pentru aceasta întrebuintiare se face la locu în siase anni și aduce câte 6 galbeni de falce.

Ast-feliu exploatarea padurei în aceasta stare aduce mai multu folosu de câtu daca s'ar lassa se creasca mare. Pentru a cresce o padure mare se ceru 40 și 50 de anni, și dupe acesti anni, falcea nu aduce mai multu de 12 galbeni; ear dacă se taia din 6 în 6 anni, aduce în 50 de anni de 8 ori câte 6 galbeni, sau 48 de galbeni, unu venitu de patru ori mai mare de câtu din padurea mare. Se poate taia padurea și la 5 anni. Ori câtu de multa padure s'ar pune în vëndiare pe fie-care annu, gasesce cumperatori, fiind în spatele podgoriei Odobesci.

În comuna Gagesci se afla partea de mosia disa Mera-Bolotesci. Arendasiulu platesce 560 galbeni pe annu. Proprietatea aceasta incepe de la apa Put-

nei, si merge pîna in vîrfulu Măgurei megiesinduse cu rediesii din Bolotesci de la valle si cu cei din Gagesci de la dealu.

Afara de acestu trupu, mai sunt in Gagesci si 5 pamînturi din care din locurile de hrana s'au datu clacasiloru si padurea au remasu pîntre rediesi. Dupa acea mai sunt si alte $3\frac{1}{2}$ pamînturi ale Bistritiei, totu numai capetile cu padure. Apoi peste cîteva pamînturi rediesiesci vinu earesi $11\frac{1}{2}$ pamînturi ale Statului. Peste alte cîteva pamînturi rediesiesci vinu $19\frac{1}{2}$ pamînturi ale Statului. Peste totu, Statulu are intre rediesi 36 de pamînturi; ear in partea Merei trupulu celu mai mare este de 90 de pamînturi. Unu pamîntu are 9 stînjeni domnesci curmedisiubu.

Numerulu clacasiloru ce s'au improprietaritu aici este de 38 cu 2 boi, 8 cu bratiele, 20 cu locul de case. Pamîntulu celu de prin rediesi s'au datu clacasieloru si au remasu Statului intregu trupulu Merei fîra 8 falci, adeca ca la 150 pogoane tiarrina, restulu este coperitu cu padure.

In trupulu acestei mosii s'au datu in arenda 9 pamînturi de la valle de Balotesci, 2 pamînturi padure la Vitanesci cu capetele de aratura de la Clipesci, la Volosicani in Vrancea 5 pogoane, la Valeni ou 10 pogoane aratura si 40 fînatu, la Vetresci o falce, la Racosa 5 pogoane aratura si 2 falci fînatu.

Mosia aceasta cu toate partiele intrupate a fostu data in arenda rediesieloru din Gagesci cu 900 de galbeni; insa in annulu 1865 fiindu acceta si hotora n'au pututu strînge venitul si acia au perdutu arenda

si mosia s'au rearendatu D-lui Caramanlău cu 560 galbeni pe annu.

Arendasiulu sub arendeaza partiele din Vrancea si din Clipicesci cu	350 galb.
Partiele dintre Purcelesci si Bolotesci..	150 "
Imasiulu de la Gagesci	180 "
Locuri ce le cultiveaza 40 pogoane a 2	80 "
Locurile cele-alte 100 pogoane a 1.	100 "
Besmenulu de la moara	6 "
Folosulu de la cultura sa a 3 gal. de pog. .	120 "
Adeca peste totu prinde	996 "
Sau induoitu de ce este castiulu mosiei.	

Intinderea padurei este in pamânturile de la Gagesci ca 123 fâlcii, in cele de la Vitanesci ca 223 si in cele de pe partea Merei 400, s'au peste totu 746 fâlcii.

In communa Clipicescii Statulu are 25 pamânturi a M. Mera ce se tienu in arenda de D. N. Macri; si 14 pogoane via cu 2 fâlcii padure a M. Neamtiului ce se tienu de D. C. Ghindaru.

Pamânturile M. Mera sunt la unu locu intre Cucu-eti si Clipicesci, megiesienduse pe de la dealu cu Dasculescu si pe de la valle cu rediesii din Clipicesci.

Aici Statulu au avutu 5 clacasi cârora s'au datu numai locurile de casa.

Sunt 80 pogoane de aratura date in cultura-in-par-te si altele cari au remasu in parloage.

In communa Tiefescii Statulu posseda bunurile mo-nastiriloru Neamtiului, Bradii, Rachitoasa, Sovegea, Agapia, Proroculu Samuilu, Precista si Visantia.

1. Monastirea Neamtiului are 21 pogoane de via , 12³/₈ livada de meri, peri, nuci, gutâi, pruni si o moara cu 2 petre ruinata. Si alte 5 pogoane cu via. Cele 21 pogoane de via si 12 de livada se afla in marginea satului Olisiescii megiesiindu-se cu A. Stamatî pe din susu si pe din josu cu C. I. Tiru. Cele 5 pogoane se afla in Tiefesci alătura cu D. C. Nicolau pe din josu si pe din susu cu G. Murguletîu.

Acareturile, o casa, o kuhne, duoe sioproane, duoe siuri , unu grazdu , etc. au inceputu a se ruina, gardurele s'au stricatu.

2. Bradii au 12 pogoane via ce se megiesiescu pe din josu cu parintele Vasile de la Cucueti si pe din susu cu ulitia ce merge la Putna.

3. Agapia are 8 pogoane, 12 prajini via , o casa , o crama in Sârbi, megiesieadu-se cu rediesii si incepându din ulitia Ciresiu merge pēna in malulu celu mare.

4. Viele Sovegei si a Rechitoasei s'au aratatu la mosia Sovegea si Ciusilea.

5. Proroculu Samuilu are 20 pogoane via, o crama si unu siopronu in Tiefesci, megiesiendu-se pe din susu cu ulitia care merge la Putna si pe din josu cu rediesii.

6. Schitulu Scantea are 3 pogoane aratura in lunca Putnei, megiesiendu-se pe din susu cu cele 21 de pogoane ale M. Neamtiului si pe din josu cu D. N. Anghonescu.

In communa Batinescii sunt domenurile Statului numite Grigorescii cu 4 trupuri : 1 Grigorescii intre

Olisiesei si Batinesei, 2 altula de 4 fâlci la Igesci, 3 totu la Igesci si alu 4 la Fetinghescii Bisericiani din communa Botolescii,

Grigorescii se hotarescu la coastele de la dealu cu proprietatea D. A. Angonescu si pe de la valle cu D. N. Angonescu. Capetele sunt din apa Putna pëna in apa Siusietia, trecëndu apa unu capetu pe din josu pëna in linia proprietatii D. C. Catargiu. Cele 4 fâlci de la Igesei se megiesiescu pe de la dealu cu rediesii si pe de la valle cu D. C. Catargiu. Cele 5 fâlci si 44 prajini in Igesei se megiesiescu cu pamëntulu lui G. Cranu si pe de la valle cu C. Catargiu. Capetele din Putna seaca si pëna in hotaruln Catargiului.

Intinderea mosiei Grigorescii este de 161 fâlci, mesurate de D. Kireoru Iacobu, primarele communei Batinescii, in locu de 126 fâlci ce au fostu din eroare insemnate in statistica facuta la 1859.

Dintr'acestu pamëntu, in care nu este padure, sunt 12 pogoane sau 5 fâlci gradina, data in arenda cu 4 galbeni pogonulu, 26 fâlci imasiu, pe care se tienu 30 de vete ce aducu 30 galbeni, 95 fâlci tiarrina data toata in cultura-in-parte din trei una.

Pamënturile ce posseda Statulu in *Francia* sunt: in *communa Vidra* duoe bucati, si amenduoe in cotunu Volosicanii, una a Vizantie pe Scurta si alta a Merei pe Vallea-rea. Partea pe Scurta are 4 fâlci padure, 1 tiarrina, 4 fônatiu si 8 imasiu, peste totu 17 fâlci. Aceasta parte se megiesiesce pe din susu cu Gaurii, pe din josu cu rediesii din Volosicani, unu capetu are in apa Vidiantului si altulu in diarea

dealului. Aceasta parte este data in arenda locuitorilor cu 28 de galbeni. Partea din Valea-rea are 39 fâlcii padure, 5 tiarrina, 5 fônatiu, 13 imasiu, peste totu 62 de fâlcii. Hotarulu din susu este apa parêului Vallea-rea, din josu Vrancenii din Volosicani, capetele unulu parêulu ce dà in Vizautiu si altulu in dealulu Racoasa. In padurea din aceasta parte s'au facutu curaturi, ce se seamana de preferintia cu popusioiu.

In communa Tichirisiu se afla domenulu Statului Valenii, pe malulu Putnei, intre Tichirisiu si Colacu. Aceasta mosia are 182 fâlcii din care 70 cu padure, 26 cu locu liberu, 12 tiarrina, 41 fonatiu, 5 imasiu, 18 prajini via si 73 prajini gradini.

Aceasta mosia este data in arenda cu partea Merei din Bolotesci si este sub arendata cu 100 galbeni pe annu.

Hotarele mosiei Valenii sunt din sus priporulu Mândrei, din josu de la dealu de gropile Vitei, un capetu vine pëna in drumulu de la balta de pe Rugetu si peste Putna capetulu merge pëna in Boru lovindu in domenulu Mera.

Sunt acareturi de esplotare a mosiei si o moara,

Aici pe Valeni se afla si cladirile facute pentru subprefectura din Vrancea.

In communa Nisterescii se afla 12 fâlcii de pamëntu a monastirei Mera, ce se dau in arenda cu partea din Bolotesci. Aceste 12 fâlcii sunt la unu locu in Hodo-roaba si se hotarascu pe din susu cu Ion Lazaru, pe din jos cu Lazar a Angheloaci, capetele unulu cu Pa-

rosu cu ocele si altulu cu imasiulu satului. Intr'aceste 12 fâlcii sunt 4 cu padure tufarisiu, 1 tiarrina si 7 fônatiu. Arenda annuale a acestora este 8 galb.

In comuna Crucea-de-susu Statulu posseda proprietatile urmatoare :

1. Dealulu Chicira, din trupulu mosiei Bogdana, cu 45 fâlcii de tiarrina si imasiu intr'o singura bucata, ce se hotarasce cu monastirea pe din susu si pe din josu cu D. Sturdza, capetulu de la apusu cu Straoanii-de-josu si capetulu de la resaritu cu Diochetii.

2. Via monastirei Rêsica de 72 prajini in dealulu Neicului, megiesiendu-se pe din susu cu Ion Manea, pe din josu cu M. a Mariutii, capetele cu A. Ghiorghitia si drumulu mare.

3. Via M. Precista din Galati de 1 falce si 3 prajini megiesiendusa pe din giosu cu dascalulu Kirila, pe din susu cu T. Pechin, capetele cu drumurile.

4. O fasia de 2 fâlcii 16 pr. a schit. Bradii i dealulu Chicira meg. pe din sus cu G. Popa, pe din jos cu drum. Panciului, capetele cu D. Postolachi si drum. Panciului.

5. Via M. Agapia de 4 fâlcii 40 prajini in dealu Neicului, megiesienduse pe din susu cu Dr. Ifrim, pe din josu cu St. Spânu, capetele cu Costin Ghindaru si drumulu Dorobatului.

6. Via M. Agapia de 21 prajini aratura la Ursoiu, megiesienduse pe din susu cu S. Gâtia, pe din josu cu Gr. Pricopi, capetele cu D. Sturdza si Pos. Popa.

7. Partea de pamântu a Monastirei Bogdana cu 157 fâlcii, in cari sun t10 aratura, 40 imasiu si 107, via cea mai mare parte data cu otasinica din 10 ve-

dre una, se afla in marginea Crucei-de-josu vecinându-se pe din susu cu Ursoiu, pe din josu cu rediesii din Crucea-de-josu, capetulu despre resaritu cu D. Sturdza si celu despre apusu cu tîrgulu.

8. Bradii au 68 fălci din cari s'au opritu pentru schitu 15 si restulu s'a datu in arenda, adeca 5 fălci arătura, 11 imasiu, 10 via si padure marunta. Partea aceasta de pamēntu se afla in duoe locuri : la schitu din diarea muchei despre resaritu, trece Haulita, trece malulu si rfulu Siusietia pēna in diarea despre Sērbi, la altu locu din diarea vāii Bradii despre resaritu cu $1\frac{1}{2}$ pogoane.

9. Via Berzuntului 2 fălci 60 prajini in duoe locuri: unulu in partea Ursoiului si altulu in Crucea-de-josu. Celu de antēiu se megiesiesce pe din susu si pe din josu cu D. C. Gătia, cu unu capetu totu Gătia si altulu cu drumulu Diochetieloru. Alu duoilea se megiesiesce pe din susu cu D. C. Gătia, din josu cu unu rediesiu, capetele cu drumulu Panciului si via Bodescului.

10. Via monastirei Vorona de 72 prajini se megiesiesce din susu cu ulitia ce esse in drumulu Panciului, din josu cu drumulu ce merge la Crucea-de-susu, unu capetu cu via preotului Fortuna si altulu cu C. Stati.

11. Via monastirei Rēsica de 8 pogoane si unulu de locu liberu se megiesiesce din josu cu ulitia mare, din susu cu ulitia la C. Stati, capetele cu ulitia Sierbanescii si ulitia despre resaritu.

In communa Crucea-de-josu sunt viile urmatoare :

1. Viile episcopiei de Romanu de 67 pogoane in

duoe locuri : una la ciusmeaoa din josu din târgulu Panciu, si alta de la dealu de biserica sântii Apostoli din târgulu Panciu. Cea de antéiu de 16 pogoane se hotarasce la resaritu cu D. Iacovache, la apusu cu drumulu mare de la Panciu la Focsiani, la amiadi cu D. Paulu si alti rediesi si la nordu cu ulitia târgului ce merge spre Dumbrava. Cea de a duoa de 51 pogoane se hotarasce cu drumulu ce merge spre Ursoiu de o parte, si de alta cu ulitia târgului spre drumulu Movilitia.

2: Viile monastirei Bogdana se afla in trei locuri: una de la vale de târgulu Panciu despre schitul Bradii, in dreptulu cismelii si a viei Episcopiei de Romanu, alta numita Movila de la dealu de târgu lînga via D. R. Roseti si a treia in capulu târgului despre apusu.

a). Via Bogdaniei de la valle de târgu de $9\frac{1}{2}$ pogoane se hotarasce cu drumulu spre Bradi de o parte si cu drumulu spre Focsiani de alta, de la dealu cu G. Besileaga si de la valle cu Teohari.

b). Via Bogdaniei de la Movila de 7 pogoane se hotarasce pe de la valle cu Mânzu, pe de la dealu cu drumulu ce merge la Ursoiu, si dà capete cu rediesii.

c). Via Bogdaniei din capulu târgului de $8\frac{1}{2}$ pogoane se hotarasce de la valle cu T. Ghâtia, de la dealu cu preotulu Alesandru si capetele cu drumurile ce mergu spre Cruce.

3. Via schitului Oraila daruita de M. Lupasicu de 9 pogoane se megiesiesce din susu cu ulitia ce merge

in drumulu Panciului , din josu cu Catargiu si capetele cu Boeanu si viile danuitoarei.

In communa Straoani-de-josu sunt duoe ogrădi de via : una a monastirei Neamtii si alta a monastirei Mera, si pamântulu liberu a schitului Bradii la Repedea in trei locuri.

1. Via monastirei Neamtii de 14 pogoane via curata, si altu locu liberu la capete ca de unu pogonu, este situata la capulu dealului Neicu si se hotarasce din josu cu ulitia hotarului Crucea-de-susu, din susu cu rediesii Andrei Jireghiu si G. Mogârca, capetele despre resaritu ulitia Neicului si despre apusu Vâtasnitia Straoanii-de-josu.

2. Via monastirei Mera la Podisioru de 9 pogoane si cu 1 falce 45 pogoane locu de aratura in Bucsianescu. Via se hotarasce pe din josu cu via lui N. Vidrascu, din susu cu via lui L. Tâlpanu , capetele la resaritu Vâtasnitia communei Straoanii-de-josu si la apusu ulitia Podisiorului. Loculu liberu se hotarasce pe din josu cu drumulu care merge pe lînga via Câmpurenilor , pe din susu cu gardulu viiloru lui An. Marescu , capetele despre resaritu ulitia Batiiosii si despre apusu Vâtasnitia communei.

3. Pamântulu schitului Bradii este unu pamântu de lînga parêulu Repedea ca de 2 pogoane locu de aratu, se hotarasce pe din josu cu parêulu Repedea, din susu ulitia de lînga Pentelie Radoaca , capetele cu Stanu Usiurelu si drumulu de lînga gârta morei ; 2, pamântulu de peste Siusietia ca de 4 pogoane, locu de aratu si de imasiu, se hotarasce din susu cu rediesii,

din josu cu C. Ghâția , capetele apa Siusietii despre resaritu si Dascalescu despre apusu ; 3 pamântu, in Podu Rapedii ca 2 pogoane locu de aratu, se hotarase pe din susu cu T. Ghâția , pe din josu cu via Repedieniloru, capetele drumulu Vadului, Repedea si Vâtasnitia de la Valcea-rea.

In communa Racoasa se afla parte din domenulu Mera situatu peste Siusietia, avându capetu in Siusietia si in Vrancea cu satulu Gâureii, din susu cu Neculai Puntu si din josu cu Ciolanescii. Intinderea mosiei este ca de 30 falci, din câri padure 24, aratura 4 si fônatiu 2.

Aceste 6 fâlci sunt date in arenda cu 18 galbeni.

In communa Diochetii se afla 1 falce 17 prajini aratura si 24 prajini via dependinte de schitulu Bradii.

In communa Movilitia se afla partea de mosia a Schitului Bradii in mai multe locuri pintre rediesi in suma de 342 falci, din care 219 sunt cu padure in valle la Trotusianu, 49 tiarrina, 23 imasiu, 37 fônatiu 1 via, 4 gradini si livedi.

In communa Monastioara se afla partea Schitului Bradii in 7 bucâti alcatuindu 67 fâlci tiarrina, 52 fônatiu si 15 imasiu. Osebitu 34 falci imasiu in Ghimicesci, din Caregna spre Zabrauti, $\frac{1}{2}$ pogonu cu pomi perji alaturea cu bucatiele Statului ; 15 pogoane aratura in Ciolanu ce se hotarescu din susu cu Crucea de susu, din josu cu Margaritescii, capetele Zabraucioru micu si Mărgaritesci; 10 pogoane in Gavanelu jumetate aratura si jumetate locu netrebnicu petrisiu, ce se hotarescu din susu si din josu cu D.

Nichitachi, capetele de la valle cu Manastioara si de la dealu cu D. Nichitachi; 5 pogoane la biserica in Manastioara ce se hotarescu pe din susu cu rediesii Manastireni, pe din josu cu biserica, capetele cu imasiulu Statului; 7 pogoane locu silisce mai multu imbracatu cu pomi roditori in mai multe bucati; 25 pogoane de aratura la Stâlpu se hotarescu din susu cu Monastioara, din josu cu Bogdana, capetele din susu cu rediesii si din josu cu Zabrăuti mare.

In communa Fittonescii Statulu are 1067 falci padure in Mosienoac, 30 pogoane aratura la Rischitoare si 11 pogoane padure in Rischitoare. Padurea de la Mosienoac se megiesiesce pe din josu cu Ion Tanasie, din susu cu R. Rosete, despre resaritu cu Bâlca si despre apusu cu Verdea. Padurea este impartita in 40 de parchete de câte 23 fâlci unulu. Lemnulu din padure este fagu si putienu stejaru. Padurea este mare. Pêna acum s'au taeatu trei parchete, No. 1, 2 si 3. Jugulu de lemne se vinde cu 30 de parale, fiind padurea cu departare si loculu reu. In aceasta padure sunt 23 fâlci fônatiu in mai multe poeni.

In Holbanesci sunt patru pogoane aratura totu ale schitului Bradii la Chioa Sêrbului.

In communa Clipcescii Statulu are pamênturile de la Mera, Vezantia, Sovegea si monastirea Neamtiulu.

Mera are 4 fâlci fonatiu, 80 pogoane tiarrina si 12 falci padure marunta de haragi si 18 pogoane via. Pamênturile acestea sunt vrasate cu ale rediesieloru si Dascalescu. Vizantia are 4 falci fonatiu si 1 pogonu aratura. Sovegea are fonatiu si via. Neamtiulu are via.

In comuna Angholescii este o parte de mosia a Episcopiei de Romanu, ce ambla in arenda cu Bizighescii. Aici se afla duoe mori care aducu câte 32 mertia de popusioi pe annu, totu aici suntu si duoe crâsime. Aratura este de duoe falci si fonatiulu este de 40 de falci. Fonatiulu este in padure. Partea cea mai mare este ocupata cu padure. Padurea este impartieta in 40 de parchete de câte $7\frac{1}{2}$ fâlci parchetulu. Sunt 10 parchete taiete si crescú bine. In padure este stejaru mai multu de câtu fagu, mesteacanu si plopú. Padurea este o parte mare si alta mica: cea mare este numai in trei parcheturi. In padure se facu multe taieturi fôra de nici o frica de ispasia.

Aici este si unu schitu, cu o biserică, case si livada de pomi.

La schitu sunt 6 funii de pamântu si din susu 40. O funia are 24 de pasi si unu pasu are 6 palme.

Fâsia de la schitu se hotarasce la capetulu despre ameadu cu satulu prin duoe petre puse la coltiuri, despre nordu cu Balsiu prin alte duoe petre, la resaritu si apusu cu Donnescii. Liniele suntú trase de cându s'au facutu parcheturile.

Fâsia din susu are hotare Bolovanulu vânetu la Laculu cu ragozu, pietra de la Mititelu, Pisculu Lesii Fontânelele Neicului.

Mosia aceasta o tiene in arenda Ilie Leibú cu 120 de galbeni. Cele 40 fâlci de fonatiu aducu 120 galbeni a 3 galbeni falcea, morile aducu 40 de galbeni crâsimele 20.

In comuna Padurenii se afla Padurenii a monasti-

rei Mera cu 23 fâlcii aratura, 12 fônatiu, 7 imasiu si 19 padure. La estimatiune s'a evaluatu 5 pamânturi cu 19,200 lei si 3045 stênjeni cu 3840. Padurea s'a evaluatu 920 lei falcea; ear peste tot 123,075 lei. Arenda este de 2880 lei vechi, cari inmultianduse cu 15, dau 43200 lei, peste totu 66,275 lei, sau in jumetate 33,127 lei, evaluatiunea ei reale e de 12,272 lei nooi. Mosia s'a vëndutu cu unu pretiu mai multu de câtu induoitu de aceasta estimatiune; asia falcea de pamântu evaluatu cu 15¹/₂, galbeni s'a vëndutu cu 30 de galbeni.

1. Mosia Vadu-Roscâi din communa Vulturulu-de-susu a monastirei Adamu :

Hliza I are 31 fâlcii aratura, 20 fâlcii fônatiu, totalu 51. In numerulu de 20 fâlcii fônatiu intra si 3 fâlcii baltisiu pe scursura numita Putna seaca, s'a estimatu in 10,998 lei nooi, venitul pe 15 anni 16,920; pretiulu realu 13,959.

Hliza II are 36 fâlcii aratura, 44 fâlcii fônatiu, peste totu 80 fâlcii. In fônatiu intre 32 fâlcii baltisiu; s'au estimatu 12,079 lei; venitul pe 15 anni 15,862; pretiulu realu 13,970.

Hliza III are 109 fâlcii aratura 78 prajini, totalu 110 fâlcii. In totalulu fâlciloru de tiarrina intra si 5 prajini si lisece imprejurulu crâsimei, s'au estimatu 17,774 lei; venitul pe 15 anni 19,087 lei; pretiulu realu 18,430.

Vadu-roscai si Vulturulu-de-susu sunt duoe sfori dispartiete prin sfoara de la Botârlâu. Vadu-roscai incepe din Siretur de la piatra din malu si merge linia

dreapta spre apus la piatra din malulu Putnei, de aici se duce la piatra Butirlăului in hotarul Rômnicului, de acolo se întoarce prin piatra de la urma si merge in piatra de la valle din malulu Putnei. si de acolo merge la piatra din malulu Siretului.

In aceasta întindere de pamântu sunt duoe sate. Vadulu-roscâi pe malulu Siretului si Vulturulu-de-susu la hotarul Rômnicului, dincolo de Putna.

In Vadu-roscâi au fostu 89 clacasi din cari 54 cu 4 boi, 25 cu 2 boi, 3 cu bratiile si 7 cu locul de casa. Acestora se cuvine a se da 423 de fâlci. Dar fiindu că mosia este strêmptă s'a mesuratu si s'agăsitu 436 fâlci, din care s'au scosu suprafacea Putnei, 5 fâlci, prundisiulu Siretului 20 fâlci, locul a duoi preoti 17 fâlci si au ramasu 393 fâlci, care impartinduse pe din trei s'au datu duoe din trei sateniloru adeca 262 fâlci, si au venitu de celu cu 4 boi 3 fâlci in locu de $5\frac{1}{2}$, de celu cu 2 boi $2\frac{1}{2}$ in locu de 4 si de celu cu bratiile 1 falce 30 prajini; ear proprietăti au ramasu 131 fâlci.

In Vulturulu-de-susu au fostu 103 clacasi, din cari 14 cu 4 boi, 60 cu 2 boi, 11 cu bratiile si 18 cu locul de cassa. Aici sunt duoe hlize, despartiete prin o sfoara a D. Avramovici si amenduoe sforele au 347 de fâlci, din care s'au facutu scaderile 17 falci si au ramas de impartietu 329, si din aceasta s'au datu duoe treimi 219 sateniloru si au ramasu proprietăti 109 fâlci. Satenii au luat cei cu 4 boi câte 3 fâlci 19 prajini, cei cu 2 boi câte 2 fâlci 20 prajini. si cei cu bratiile câte o falce 27 prajini.

Dupe ce s'au datu sateniloru cele doue treimi au remasu la Vulturulu-de-susu 109 fálci si la Vadu-Roscái 131, peste totu 240 fálci. Aceste s'au preticluitu dupe trei categorii, fónatiulu cu 20 galbeni falcea, aratura cu 15, si Balta cu 12, adéca câte 16 galbeni falcea una cu alta.

Mosia aceasta o tiene in arenda D. Ion Opresianu cu 9,007 lei pe annu, o lucreaza singuru. Fónatiulu lu vinde cu 3 pèna la 4 galbeni falcea si aratura cu $1\frac{1}{2}$ pèna la 2, sau o dá din trei unã, si asiá poate capetá pe annu din 60 fálci imasiu. . . . 240 galbeni
din 180 fálci aratura . . . . . 360 —

Adeca indouitu cástulu ce platesce. . . 600 gatbeni

Dara dându tiarrina pe intreiiale are 60 fálci lucrata gata fôra de nici o cheltueala, a 4 kile din falcea esse; 240 kile, a 3 galbeni kila face 720 galbeni, plus fónulu 180 galbeni, adeca peste totu 900, sau cástulu intreitulu.

Seminoacelo in hotarulu communei Suroae a Monastirei Santului Ioanu au 92 fálci fónatiu si 6 fálci balta, sunt dati in arenda cu 170 galbeni si dau indouitu acestu cástiu. S'a estimatu cu 24,841 valoarea paméntului; 30,000 venitululu pe 15 anni si a esietu pretiulu realu de 27,538 lei nuoi.

Eata si o tabela de mosiele si vicle vendute pèna acumur, si in care se arata cu cátu a fostu estimata mosia si cu cátu s'a vendutu la licitatiune :

MOSIILE SI VILE VÂNDUTE

NUMIREA MOSIEI INTINDEREA SI SITUATIUNEA EI	ESTIMATIUN.	SUMA cu care s'au vândutu	OBSERVATIUNE
1. Mosia numita cinci pamânturi, a monastirei Mîra din Padureni, in intindere ca la 66 falei, 6 prajini, comuna Padureni	12880	30000	Arendata singura.
2. Pamântulu scbituului Dalhăuti, situatu in hotaru'lu Ivancesei și moara depe Putna, in intindere ca la 75 pogoane, comuna Bolotesci	14141	18000	idem.
3. Mosia Vadu-Roscai, a monastirii Adam, compusa din trei hlize, in intindere ca la 241 fâlei, 3 prajini, comuna Vulturulu-de-susu, plaiul Billiescii.	46381	94000	Arendata cu alta hliza mai mare din districtulu Tecuciu.
4. Pamântulu Mitropoliei din Botesci, in intindere ca la 8 pogoane, comuna Patescii, plaiul Gârlele	661	780	Arendata impreuna cu alte duce hlize.
5. Mosia Ambicrii Madona din Galati, Siminocele, in duce hlize, in intindere ca la 98 falei, 46 prajini, comuna Suroasia	27538	45000	Arendata impreuna cu o via din Odobesci
6. Hliza din Odobesci, a Precistei din Galati, numita Oceanauca, in intindere ca la 14 pogoane, comuna Odobesci.	3500	2800	idem cu mosia Siminocele.
7. Hliza Monastirei Rachitoasa din Batinesci, din mosia Grigoresci, in intindere ca la 346 pogoane, comuna Bătiniesci	62714	60950	Arendata cu mosia Grigorescii.
8. Hliza Monastirei Rachitosa din Bolotesci, din mosia Grigoresci, in intindere ca la 245 pogoane, comuna Bolotesci, plaiulu Gârlele. . .	27258	29100	idem.
9. Mosia Ferbinti-Haretu a Monastirei Bornava, compusa			

MOSIELE SI VIELE VÂNDUTE

(urmare)

NUMIREA MOSIEI INTINEEREA SI SITUATIUNEA EI.	ESTIMATIA.	SUMMA cu care s-au vândut	OBSERVATIUNI
din două hlize, în întindere ca la 248 pogoane, commu- na Bolotesci, plaiul Gârlele	35868	43200	Arendata singura
10. Hliza din Găgești a Monas- tirii Bistrița, în întindere ca la 49 făci. communa Gă- gești.	2803	4610	Arendata impreu- na cu alte hlize
11. Hliza No. 1 a Monastirii A- gapia, din moșia Moara cu pământul din Bolotesci. în întindere ca la 1 și 1/2 tălec, communa Bolotesci.	1912	3060	Arendata cu mo- șia Moara.
12. Moșia S. Antea a schitului S. Artea, compusa din cinci hlize. în întindere ca la 171 pogoane, communa Bolotesci plaiul Gârlele.	15539	12500	Arendata singura
13. Hliza Episcopiei de Romanu, din Pătești (Cătuna Floresci în întindere ca la 62 pogoane, communa Pătești.	7395	10500	Arendat. cu hliza din communa Cătești, dis- trictul Râm- nicu-Saratu.
14. Hliza Metropoliei, din Bă- tinești, dependente de moșia Lumbrăvița, în întindere ca la 19 pogoane, communa Bă- tinești, plaiul Gârlele.	11010	12900	Arendata cu mo- șia Dumbră- vița.
15. Hliza Monastirii Răchitoasa de la Codru-Sărbiloru, de- pendente de moșia Ciușilea, în întindere ca la 201 po- goane 18 prajini, communa Pufesci.	16953	23700	Arendata cu mo- șia Ciușilea.
16. Via Monastirii Mera, din pod- goria-Straoani-de-Josu, în in- tindere ca la 2 pogoane 9 prajini, communa Straoani- de-Josu.	536	1810	Arendata cu mo- șia Bolotescii.
17. Via Monastirii Sovegea, din Clipicești, în întindere ca la 1 pogoane, communa Clipicești	170	180	Arendata cu mo- șia Sovegea.

MOSIELE SI VIELE VÂNDUTE

(Sumare)

NUMIREA MOSIEI INTINDEREA SI SITUATIUNEA EI.	ESTIMATIA.	SUMMA cu care s-au vândutu.	OBSERVATIUNE.
18. Via Mitropoliei, din Odobesci, în întindere ca la 6 pogoane 9 prajini, comuna Odobesci	2986	4550	Arendata cu moșia Dumbrăvitia.
19. Via Monastirei Rachitoasa, din Crucea-de-josu, în întindere ca la 10 pogoane, comuna Crucea-de-josu. . . .	2678	4800	Arendata cu moșia Ciustilea.
20. Hliza cu Via Monastirei Rachitoasa de la Biserica din Sârbi, în întindere ca la 10 pogoane, comuna Tîefeseli.	1453	2100	idem.
21. Via Monastirei Rachitoasa, din Varsatura, în întindere ca la 1 pogon 29 prajini, comuna Varsatura. . . .	990	1050	idem.

APENDICE

ESPOSITIUNEA REGIONALE

DIN

FOCSIANI.

În anul în care am studiat judeciul Putna, s'a făcut în Focsiani o espositiune regională, la care au luat parte producătorii din judeciile Râmnicul-Saratu, Putna și Tecuciu.

Însarcinat cu organizarea acestei espositiuni, am regulat lucrurile așa ca scopul să se poată atinge cât se va putea mai bine; de aceea pe lângă explicațiile ce am dat cultivatorilor celor din judeciul Putna, parcurând satele lor, am asistat și la concursurile de pluguri, produse, vite și obiecte manufacturate din judeciile Râmnicul-Saratu și Tecuciu.

Espositiunea s'a făcut. Premiile s'au dat în 22 Septembrie, și acum nu rămâne decât să dăm și oare-care notiuni despre cele ce s'au petrecut.

CONCURSULU DE PLUGURI.

Concursulu sau luarea la intrecutu cu plugurile are de scopu sau de a se cunoasce care este plugulu celu mai bunu, sau cari sunt plugarii cei mai iscusiti. Concursulu de pluguri s'a infintiatu in Francia de către Mathieu de Dombasle, arendasiulu mosiei Roville si directoru alu celei antéia infintiata scoala de agricultura in Francia la satulu Roville, totu de către Mathieu de Dombasle.

Acestu ilustru cultivatoru este celu antéiu cares'a apucatu in Francia si de imbunatatirea instrumentelu si a macineloru agricole, pentru a cârora respandire a infintiatu la Roville chiar cea antéia fabrica de macini agricole.

Lucrările agricole intreprise la Roville a avutu o iniriure atâtu de mare asupra imbunatatieriloru agricole din Francia câtu indata dupe moartea lui de Dombasle, care inca in viatia fiindu devenisa dascalulu celu mare alu cultivatoriloru, Camera deputatiloru, Societatile agricole si in genere multiemea cultivatoriloru au pusu mâna de la mâna si i-au redicatu unu monumentu de bronzu in piatia collegiului din Nancy, locul nascerei sale, o statue de marime naturale, pusa pe unu pedestalu pe care s'a asiadiat la picioarele lui de Dombasle si plugulu perfectionatu de dânsulu.

Imbunatatiendu Dombasle plugulu sau mai dreptu dicându raritia, adeca plugulu fôra roate, a datu de scire tuturoru cultivatoriloru ce se via la Roville ca

plugurele loru si se se ié la intrecutu : si acelu care va face cu plugulu seu ó aratura mai buna, o aratura cu mai putiene vite, adeca cu mai putiena putere de trasu de cátu raritia Dombasle, va avea unu premiu de bani. Cultivatorii au venitu si s'au luat la intrecutu. Acesta este inceputulu concursuritoru de pluguri. Se intiellege cá nime n'a intrecutu in bunatate raritia Dombasle, nime n'a luat premeiulu, dar toata lumea, vediendu ca plugulu Dombasle face lucru mai bunu si mai eftinu, s'a grabitu a cumperá pluguri de ale lui, si ast-felu s'au respanditu in Francia plugurile perfectionate, precumu si institutiunea concursuriloru, care a ajunsu acumu péna si prin plasi.

Vediendu imbunatatierea ce aduce concursurile de pluguri amu cercatu a le introduce si in România in scopulu de a da si noi agriculturei tierrei mizloacele de imbunetatiere prin stimularea si onorarea pluguriloru.

Celu antéiu concursu de pluguri ce amu incercatu a face a fostu in dioa distribuirei premiiloru la espositiunea generale din Bucuresci in annulu 1865. La acestu antéiu concursu n'au fostu de cátu 3 pluguri perfectionate de la scoala de agricultura de la Panteliemon si unulu de la domnulu E. Grant, care au infintiatu atunci in Bucuresci o fabrica insemnata de macini si instrumente agricole. Ca la totu lucrulu nou lumea navalira, ogorulu ce implura de amatori si de partisani ai concurentiloru, si concursulu nu se putura effectua in conditiunile cuvenite. Cu toate aceste, lumea s'a incredintiatu ca plugulu Ransoms, adusu de

D. E. Grant, plugulu care este celu mai bunu astadi in Engletera, face aratura cea mai buna.

Alu duoile concursu de pluguri s'au facutu in Jassi cu ocasiunea espositiunei regionale din acelu annu : si acolo s'au luatu din tîmpu toate mesurile cuvenite pentru a se assigura reusietea concursului. Concursulu a reusietu atâtu de bine sâtu lumea numeroasa ce era adunată a vediutu că se premiasa nu numai plugulu celu mai bunu dara si plugarulu celu mai iscusitu. Aceasta lucrare s'a reconoscutu că poate servi nu numai la inzestra tiarra cu plugulu celu mai bunu dar si la astimulâ pe cultivatori ca se se sileasca se devina plugarii cei mai buni; de aceea in sesiune ce a urmatu, Camera deputatiloru, incunosciintiata de rezultate prin unii din deputatii cari au asistatu la concursulu de la Jassy, au votatu fonduri pentru a se premia plugarii si plugurile cele mai bune din fie-care judeciu, a votatu câte 1,000 lei de fie-care judeciu.

Conformu votului Camerei deputatiloru, ministerulu a instituitu concursurile de pluguri si a facutujsi regulamentulu, si chiaru in acelu annu (1866) s'au facutu concursuri de pluguri in toata tiarra. Cu toate că esperientia facuta cere oare imbunatatieri de introdusa in regulamentulu inaltu aprobatu, totusi asia cumu este inca produce o miscare către progresu foarte insemnata.

In urmarea acestui regulamentu s'au facutu in toate judeciurile concursuri de pluguri in annii urmatori 1867, 1868 si 1869.

In 1868 am presidatu noi insine concursurile de

pluguri din judeciile Râmniculu-Saratu, Putna si Tecuciu.

La Râmnicu-Saratu fiind prefectu² D. I. Arion, omu inteliginte si doritoru de a se face imbunatatiri in agricultura, s'au luat toate dispositiunile pentru ca atâtu concursurile câtu si espositiunea la care era chematu judeciulu a lua parte, se fia facute ast-felu câtu se se ajunga scopulu ce se urmaresce. Cu toate ca in dioa concursului D. prefectu n'a venitu se asiste insusi in persoana la facerea concursului si la serbarea plugariloru celoru premiati, la serbarea agriculturii din judeciulu ce administra, noi ne am implinitu datoria presidându juriulu si facându raportulu nostru administratiunei superioare a judeciului, reprezentata la concursu prin D. Ilie Iacovachi, directorulu prefecturei si in urma ajunsu a fi chiar prefectu in loculu D-lui Arion.

Nu avem nici unu progresu in pluguri, cu toate că de la dênsele trebuie se se inceapa toate progresele plugariei, fiindu aratura basa principale a prosperitatii culturiloru. N'a fostu la concursu nici macaru unu plugu perfectionatu. Aceasta ne-a indemnatu a spune cultivatoriloru adunati că aratura ce ei facu poate fi mai buna si că bunatatea ei depinde de la plugulu cu care se esecuta si că, prin urmare, trebuie se caute a si procura pluguri perfectionate. Dara daca nu s'a facutu unu concursu intre pluguri, s'a facutu concursu intre plugari si s'au recompensatu acei mai iscusiti, acei cari au facutu aratura cea mai buna cu plugurile cu cari obicinuescu a se servi, aratura a-

deca care era si mai adênca, si mai maruntieca, si mai dreapta si mai deopotriva de lata si de adênca in toata lungimea brazdei.

Concursulu de pluguri la Tecuciu s'au facutu intre pluguri sau mai dreptu dîcêndu plugari; caci si aici nu a venitu la concursu nici unu plugu perfectionatu. Cu toate aceste, insusi plugurile pamêntene se deosebescu intre dênsele prin o mai nimerita potrivire a partieloru ce le compunu. Dara fiindu cã potrivirea nu este unu resultatu alu sciintiei, ci mai multu alu intamplârei, alu rutinei, n'am crediutu de folosu a intrá in esaminarea constructiunei loru, nici in cercarea puterei loru cu denamometru, ci ne-am marginitu intru a stimulá si recompensa pe plugarii cei mai buni, pe acei ce sciu mai bine regulá plugurile loru, pe acei ce facu aratura cea mai buna fôra a sili si a bate boii.

Si aici am crediutu de datoria noastra a trage a-tentiunea cultivatoriloru asupra necesitâti de a'si procura instrumente bune, daca voescu se faca aratura buna si care se nu le ceara atâta de mare putere, precumu este ácea ce o punu astadi injugându cãte 6 si 8 boi la unu plugu. La sfaturile ce le dãm plugarilor de a se sili se'si procure instrumente bune; caci cine n'are unealta buna nu poate face lucru bunu, si lucrulu celu face costa multu, s'au gasitu cultivatori seteni cari ne-au respunsu cã suntu bune plugurile cu cari se servea ei; fiind cã cu dênsele'si scotu pânea. Acestu simtiemêntu de conservare, arata in chipulu celu mai evidentu cã progresele araturiloru ceru, pentru a se

effectuà, exemple practice, fapte vedute si pipaiate de toata lumea. Asemene exemple sunt rari in tustrele judeciele, la acàroru concursuri de pluguri am asistat. Guvernulu si cultivatorii cei intelligenti sunt de opotriva interesati a dá multiemei cultivatoriloru sateni exemple de aratura buna cu unelte bune, cu pluguri perfectionate. Va veni de buna seama tãmpulu cându lupta va fi serioasa intre plugurile pamãntene si plugurile perfectionate. Aceste au inceputu a intra in domenulu plugariei la unele din esplotatiunele cele mari, si n'aru stricã ca cultivatorii progresisci se vie la concursuri cu plugurile perfectionate, de nu pentru alta macaru pentru invatiatura si luminarea cultivatoriloru sateni; caci concursulu nu are in vedere numai iscusintia plugariloru dara si bunatatea pluguriloru.

La concursulu din judeciulu Putna, care este celu mai de pã urma ce s'au facutu, celu antãiu fiindu facuta la Rãmniculu-Saratu si celu de al duoile la Tecuciu, au venitu 55 de pluguri si anume: 10 din plasa Zabrautii, 18 din Billiesci, 12 din Racãciuni, 7 din Vrancea si 8 din Garle; inse numai 52 au functionatu. Intre aceste pluguri nu era nici unulu din cele perfectionate. Totu odata la acestu concursu au venitu si 31 de pluguri din judeciulu Rãmniculu-Saratu, si anume din satele vecine cu Focsianii.

Cu toate cã judeciulu Rãmnicu-Saratu au avutu concursulu seu de pluguri, juriulu a facutu bine de le-au priimitu a concura, si au facutu si mai bine inca de s'au cotisatu si a formatu banii ce s'au datu

laureatiloru plugari din judeciulu Râmniculu-Saratu.

Precum s'au adusu la espositiunea regionale din Focsiani productele si obiectele din trei judecie, asemenea ar fi trebuitu se vie si plugarii cei mai buni dintr'aceste trei judecie. Institutiunea concursului de pluguri este de natura ei marginita si nu poate fi de câtu localisata. Cu toate aceste, s'a introdusu in tiarra, regulându-se a se face câte un concurs in fie-care judeciu. Premiatii din trei judetie se potu lua la intrecutu cu plugurile loru cu occasiunea espositiuniloru regionale. Esperiantia facuta ne arata că intr'unu judeciu nu vinu la concursu toti plugarii cei mai buni ; de acea acum cându vedemu că institutiunea s'a vulgarisatu prin iniciativa luata de guvernul, amu putea se o punemu pe adeverata ei basa, se chemamu in spriginulu ei iniciativa particularia si chiar se o incredintiamu acesteia, ca astu-fclu toate localitătile se se foloseasca de dënse si guvernului se nu-i remăc de câtu a face ca iniciatiyele particulare se se intruneasca intr'ensulu spre a produce puterea cu care se dà misicare intereselor generalu. Concursurile de pluguri ar trebui se se faca in fie-care plassa prin ingrigirea commicielor agricole. Premiatii din fie-care plassa ar trebui se vie la concursu la judeciu; unde se se iée la intrecutu sub ingrigirea Societatii de agricultura a judeciului. Si, in fine, premiatii din fie-care judeciu se se iée la intrecutu la espositiunile regionale, chiar premiatii din espositiunile regionale se se iée la intrecute la espositiunile genenali, unde vinu producetorii si muncitorii din toata tiarra, concursu-

rile dar de pluguri ar trebui se fia mai antéiu de plasi, apoi de judeciu, dupe aceea de regiune si in fine generale pentru tiarra intreaga.

Regulamentul concursului ar trebui modificatu in sensulu acesta, si atunci de buna-seama institutiunea va fi datátoare de viatia pretutindene; si in totu loculu se va produce effectulu doritu, effectu in imbunatatirea araturiloru, in introducerea de pluguri perfectonate si in desvoltarea iscusintiei in munca a plugariloru. In privirea premiilor se potu infiintia la plassa trei premii : una de 1 galbenu, alta de 2 si a treia de 3, peste totu 6 galbeni de plassa ; ear la judeciu premiile potu fi earasi trei : una de 4 , alta de 5 si alta de 6 galbeni, peste totu 15 galbeni pentru plugari; ear pentru pluguri perfectonate o medalia de argintu insotieta de 10 galbeni si una de bronzu insotieta de 8 galbeni si 7 galbeni banu numai fóra medalii. Premiile toate, atátu pentru plasi cátn si pentru judeciu, ar trebui inscrise in budgetulu consiliului judecianu.

Concursulu de pluguri alu judeciului Putna s'a facutu fiindu membri ai juriului D-nii N. Fleva , deputatu si presiedinte alu consiliului judecianu, Costachi Lascar, Ion Oprisianu, actualulu presiedinte alu consiliului judecianu, N. Cotescu, N. Lipanu, Vasilie Giurgea si satenii Ion Diaconu si Vasilie Staveru. La acestu concursu au fostu facia si delegatii din juriulu judeciului Rómniculu-Saratu si Tecuciu. O deosebita mentiune merita D. Bagdatu care, atátu la concursulu de pluguri din judetiulu Rómniculu-Saratu, cátu si la acestu din judetiulu Putna, s'a aretatu cu unu zelu

vrednicu de toata lauda pentru a se constatá cu esacitate lucrulu facutu si pentru a se da premiele cu dreptate la cei ce intr'adeveru le au merítatu prin munca si iscusintia muncei loru.

Terminându-se concursulu am facutu, in cualitatea noastre de presiedinte alu juriului, darea lui de seama către D. Ales. Varnavu-Liteanu, prefectu alu judeciului Putna, constatandu starea presinta a araturiloru si a pluguriloru ce lassa multu de doritu pēna se ajunga a face lucru bunu si multu cu putiena cheltueala si mai alesu cu putiena putere de intrebuintiatu. Economia puterei este lucrulu la care se gândescu mai putienu cultivatorii nostri cari, in locu se tēnda a cautà se o micșioresa, din contra cauta se o inmultiasca. A pune 2 sau 4 boi la plugu oare este totu atâta câtu si a pune 6, 8 si 10 boi? Oare cu 8 boi, ce tragu asta-di unu plugu, nu s'ar putea trage duoe pluguru? Si astu-felu cu acelasi capitalu se se faea unu lucru iduoitu de mare? Aceasta asià este; si de aceea interesulu cultivatoriloru. cere ca se caute se-si procure pluguri perfectionate.

Domnulu prefectu alu judeciului a ascultatu raportulu ce am facutu si sfaturile ce am datu cultivatoriloru si, mai nainte de a procede la darēa premielloru, a rostitu cuvintele urmatoare :

„Maria Sa Domnitorulu avea dorintia de a assistà in persoana la aceasta di mare de serbatoare nationale pentru toti Romanii; affaceri inse prea importante 'lu-a opritu in capitala.“

„Am autorisare a onora in numele Mariei Sale Dom-

nitorului munca in persoana celoru cari 'si dau oste-neala a face araturile cele mai bune, cari producu vitele cele mai frumoase, cari producu grânele cele mai curate. La lucru, dar, iubitoru sateni, puneti toate silintiele voastre a corespunde la asteptările si ingrijirile Mariei Sale Domnitorului, care tientescu la imbunetatea vietii voastre materiale."

CONCURSULU DE VITE.

Cultivatorii nostri n'au intielesu inca scopulu ce l'a avutu in vedere guvernulu institundu in fie-care judeciu câte unu concursu de vite. Feliurite vorbe s'au respanditu de reu-voitorii sau de ignoranti in contra acestoru concursuri. Cu toate aceste, s'au presintatu la Râmniculu - Saratu unu numeru de vite cari, de si erau departe de a fi totu ce poate aveu judeciulu mai de insemnatu in vite, totusi s'au esaminatu de juriu si s'au premiatu mai multu pentru resuflarea vorbeloru rele, pentru incuragiare, de câtu pentru onoarea si recompensarea cultivatoriloru cari se sileseu si imbunetatiescu acestu ramu de producere.

La Tecuciu concursulu de vite au fostu mai nulu. Cu toate aceste, D. George Giurgea, unulu din cei mai mari cultivatori ai judeciului, renumitu pentru frumusetia viteloru sale, au pornitu la concursu unu numeru de vite, si cu toate că n'a ajunsu la tîmpu, totusi i s'a datu premiulu meritatu, medalia de argintu, celu antîiu premiu ce avea juriulu in dispositiunea sa.

La Focsiani concursulu de vite a fostu ceva mai

seriosu : 49 concurenti cu 138 capete de vite s'au presintatu la concursu si juriulu a datu premiulu antéiu de medalia de argintu D-lui Al. Balsiu, proprietarulu mosiei Adjudulu, cultivatorulu mosiei sale. Acestu proprietaru-cultivatoru se ocupa foarte multu cu crescerea si imbunetatierea viteloru. Din animalele nascute si crescute pe mosia Adjudulu, D. Ales. Balsiu a presintatu la concursu unu buhaiu de 4 anni de rasa de Svitiera, duóe vaci de 6 anni de rasa indigena cu vitiei loru, unulu de 1 annu si altulu de 6 luni produsu cu buhaiulu de Svitiera, duoi boi de 15 luni aseminea esieti din rara bocsiana cu buhaiulu svitieranc. D. Ales. Balsiu a mai adusu inca unu buhaiu de 5 anni de rasa tiroleza, duoe vaci de 3 anni cu vitiei loru, ambe de rasa tiroleza. — In privirea porciloru nu se depune mai putiena sollicitudine de câtu pentru vitele bovine ; câci si imbunefătirea loru se urmaresce cu multa perseverintia. D. Ales. Balsiu a trimisu la concursu un veriu de $2\frac{1}{2}$ anni de rasa anglosârba, o scroafa de $3\frac{1}{2}$ anni cu 4 purcei totu de acea rasa ; duoi veri de rasa curatu engleza câte de 9 luni si o scroafa de 2 anni. — Proprietarulu-cultivatoru de la Adjudu se ocupa si cu imbunetatierea viteloru cavaline, elu a trimisu la concursu o eapa cu duoi mânzi, unulu de 16 luni si altulu de 5 luni.

Nu scimu pēna la ce punctu 'si-au ficsatu lucrările loru, atātu D. Al. Balsiu câtu si D. G. Giurgea, singurii cari se deosebescu intre toti cultivatorii din trei judecie. Lucrările de facutu in imbunetatierea viteloru domestice sunt asta-di destulu de inaintate,

gracia progreselor ce au facutu Zootechnia, pentru ca voindu cineva se se apuce de lucru se nu fia nevoitu a lucra in bobotu. Dupe scopurile ce are cineva in vedere, trebue se intrebuinteze si midiloacele de ale ajunge. Asiá in imbunatatierea vitelor bovine, cultivatorulu n'are de câtu se produca vite cari dau sau laptele celu mai multu si mai bunu, sau cari se ingrasie mai iute si cu cheltueala cea mai mica, sau cari facu lucrulu celu mai multu, cari adeca tienu multu la lucru. D. Al. Balsiu lucreaza la imbunatatierea vitelor bovine prin corcirea rasei indigene bucscane cu rasa de Svitiera si de Tirolu, si cu crescerea acestoru duoe rase curate; pe cându D. Giurcea au luat selectiunea, adeca alegerea reproducitorilor celoru mai buni din rasa de locu, sau creata in locu. Aceste sunt cele trei midiloace de intrebuintiatu in imbunatatierea vitelor, si eata cá se si intrebuintiaza.

Lauda este mare pentru acesti duoi cultivatori cari au luat initiativa si lucreaza cu staruintia la imbunatatierea vitelor, mare va fi dara si recunoscintia tierrei pentru serviciile ce sunt pe calle a-i face.

Esprimându aici in numele agriculturii recunoscintia datorita si aratându guvernului pre acesti duoi cultivatori, dupa indatorirea ce avemu de ai arata pre acei ce se silescu si facu progresuri in economia tierrei, putemu se le attragemu attentiunea asupra celoru mai de antéiu lucrári de facutu, cându se apuca cineva de o treaba asiá de mare, cumu este acea a imbunatatierii vitelor.

Si mai antéiu de toate care este scopulu ce se căuta ? Scopulu trebuie se fia bine determinatu si midiloacele bine potrivite pentru al ajunge. Ei bine ! Ce scopu poate se si ficseze cine-va, cându se apuca de lucrulu de imbunatatiere ? Acestu scopu nu poate fi altulu de cătu sfersietulu pentru care se tienu vitele : si acestu sfersietu este ca se se faca sau vite bune de lapte, sau vite bune de ingrasiatu, sau vite bune de munca.

Mizloacele pentru acestu sfer-situ suntu sau selectiunea, sau corcirea, sau introducerea in tiarra de rase renumite, si cari se caracteriseaza prin una din aptitudinile de mai susu mai multu de cătu prin celelalte. In privirea introducerii raselor nuoe si a intrebuintiarii corciturii avemu inaintea noastra pe D. Al. Balsiu si in privirea selcetiunei pe D. G. Giurgea.

Domnului Al. Balsiu putemu se'i atragenu atentiu-nea asupra raselor celoru mai renumite din Europa pentru aptitudinile loru intr'una din cele trei insusieri ce se cauta la o vita bovina si se-i dicemu că de la allegerea rasei straine, care posseda ingradulu celu mai inaltu insusierea ce voesce a lati in tiarra, de-pinde ajungerea cu succesu a scopului laudabile ce urmaresce.

Rasele cari se deosebescu asta-di in Europa, si cari merita toate sacrificiele de care unu mare proprietaru-cultivatoru cu D. Al. Balsiu este capabile, au genealogia loru, au acea ce numescu englesii Herd-Book pentru vitele bovine si Stud-Book pentru cele cavoline. A'si procura individe reproducetoare, mali pentru corciri, din rasele cele mai ficse, mai auten-

tice si mai distinse prin una din cele trei aptitudini este, credem, cel de al doilea punctu asupra căruie atragemu toata atentiunea D-lui Balsiu, ca asiá sacrificiile sale se fia asigurate că sunt menite a produce imbunatatierile vitelor bovine din tiarra.

Al treilea punctu, cu care avem se terminămu observatiunile ce suntemu datori a face asupra concursurilor si a espositiunelor, este că afara de alegerea rasei din cele mai renumite pentru insusierile lor, din Englitera pentru lapte ca rasa Ayr si carne ca rasa Durham, din Hollanda ca rasa buna de lapte, din Svitiera ca rasa Svietz renumita pentru lapte, si din Francia si pentru lapte si pentru carne si mai alesu pentru munca, ca rasa flandrina, cotantina, normanda si ardeneza, trebuie a se lua in considerare si resursele tierrei din punctulu de vedere al climei si al pamântului, duoi agenti cari modifica rasele, si cari au indemnatu pe D. Al. Balsiu a se ocupa la Adjudu cu producerea materieloru alimentarii si cu intretinerea potrivita cu locul de origina alu rasei.

Selectiunea, la care se aplica in deosebi domnulu G. Giurgea, cere mai antéiu ca rasa indigena sau sub rasa produsa din corcirea ei, se fia bine caracterisata, si cu caracteruri permanente, duoe conditiuni ce reclama oare care studii tioretice si oare care cercări practice, fôra care nici scopulu ce se urmaresce nu poate fi determinatu, nici alegerea si intrebuintiarea mizloacelor celor mai potrivite pentru alu a-junge. De aru lua D. Gurgea rasa bucseana si de ar cautá se o imbunatatiasca prin selectiune, adeca

prin alegerea individelor reproducătoare celor mai destinate prin caracterul ce se caută a se da vitelor pripasiete și prin lucrarea ce o numescu Englesii Breeding in and in, adică îmbunătățirea în sine și prin cîine însași, aru ajunge de siguru la rezultate foarte satisfacitoare, de nu în producerea cărnei, cel puțin în producerea laptelui, și mai ales în producerea lucrului, care cu deosebire caracterizează rasa bucsiană. Sunt Bucseni care nu se lasă mai jos de vitele cele bune de lapte; cu pripasii, dar, ai acestor, și cu pripasii întrebuințați în cursul mai multor generațiuni, poate se ajunga și D. Giurgea, după cum știința și experiența ne probează că au ajuns și alți crescători, la rezultate cu totul satisfacitoare.

Domnul Giurgea, lucrîndu la îmbunătățirea vitelor bovine cu rasa bucsiană sau cu o altă sub-rasă, nu trebuie să scape din vedere că alimentația, cauta, adaptarea contra intemperiilor, sunt mizloacele de îmbunătățire a raselor indigene de o eficacitate sigură și afară de toată îndoeala. Acolo la țienere, ca și la alegere, așteptăm să vedem pe D. G. Giurgea deosebinduse între crescători; fiind că cu aceste lucrări bine aplicate se voru dobîndi și la noi, ca în alte țări, rezultate surprinzătoare și de o folosință practică imediată.

CURSA DE CAL.

Cursa de cai a fostu înființată în Moldova de către marii proprietari-cultivatori ce se ocupau cu îmbunătățirea rasei cavale, prin introducerea sîngelui

arabu in rasa indigena si prin crearea unei rase ameliorate in cursulu mai multoru generatiuni. Inceputulu cursei de cai a purcesu de la o luare la intrecutu intre Balsiu Dumbraveanu si intre Moruzu Svorasteanu, ambii producetori de cai imbunatatieti cu sânge arabu. Mai tardiu a venitu la cursa, ce se tienea la Jassy in fie-care annu, si cai arabi, produsu in Moldova din epe si harmasari arabi, adusi cu mari chel-tueli. Atâtu cursa de cai, câtu si toate cele-lalte rôn-dueli, dupe asemanarea celoru obicinuite in straina-tate, in Englitera si Francia mai alesu, erau intro-duse in Moldova unde, pe lónge premiele societatii pentru imbunatatierea cailoru, venea si guvernulu cu premii in bani destulu de considerabile pentru ca se stimulesa produsulu cailoru alesi si se respplateasca onorându si incuragendu pe cei ce lucreasa la acestu mare ramu de producere a avutiei nationale.

De câtu va anni, inse, nu se mai facu la Jassy fru-moasele curse de cai ce au inceputu in Domnia lui Gr. Ghica Voda si au tienutu pênã la 1865, cându s'a facutu cea mai de pe urma cursa de cai.

Se ceru multe elemente ca se conlucreza pentru ca se se simta necesitatea unoru curse de cai seri-oase, instructive si profitabile tierrei. Cu toate a-ceste, in lipsa de amatori, de proprietari mari, cari au tîmpu si mizloace de a se ocupã cu producerea cailoru alesi, a cailoru de mare pretiu, a cailoru de lucsu, nu este mai putienu necesariu de a se face curse pertru scopuri, de si mai putienu inalte, inse cu multu mai folositoare si de o folosintia mai generale.

Ast-felu de cursa amu voitu se inaugurâmu la es-
positiunea regionale din Focsiani.

Concursurile de vite au in vedere producerea si in
curagiarea producerii si a cailoru; inse elu nu merge
pêna a constatâ cualitatile ecenciale ale calului, nici
n'au in vedere producerea reproductoreloru, cari se
deosebescu prin iutiala si taria loru, duoe insusieri
cu care calulu face omului servicii de o insemnatate
imensa. Cursele de cai sunt chemate a indrepta a-
tentiunea producetoreloru spre desvoltarea iutialei si
a tarriei cailoru.

Cu toate câ serviciile cailoru sunt diferite, si cu
toate câ pentru fie-care serviciu sunt si tipuri deose-
bite de cai; inse in ori ce serviciu iutiala si taria cai-
loru sunt insusierile acele cari deosebescu caili cei buni
de cei rei. De aceea cursa de cai, sau de calaria pen-
tru sateni si pentru armata, sau de hamu pentru greu-
tâti usioare sau grele, sau de trasura pentru cai de
deligentia si pentru telegari de ecuiage, poate contrebui
foarte multu la desvoltarea acestoru diferite a-
plitudeni in caili ce se producu in tiarra. Si cându
prin cursa de cai, cu care se stimuleaza producerea,
crestirea si inmultirea loru, va veni si cerirea de cum-
perarea de cai in tiarra pentru poste si mai alesu pen-
tru armata, atunci de buna seama producetoreii cailoru
se vor sill se respunda la toate trebuintiele consumato-
riloru.

In vederea satisfacerei acestoru trebuintie s'a or-
ganisatu cursa de cai din Focsiani si s'au invitatu la
dênsa producetoreii de cai din cele trei judecie : Rômni-

culu-Saratu, Putna și Focșiani ce luasera parte la espositiunea din Focșiani. Au venit la cursa de cai 84 calareți din judeciul Putna și 24 din judeciul Râmniculu-Saratu, renumitu adineoara pentru caii ce producea și pentru calareții cei iscusiti, adeca de toti 108 calareți, din cari numai 107 s'au presintatu la cursa. Totu o-data au venit din Vrancea, unde femeile ambla calare ca și barbati și sunt renumite pentru infatigabilitatea și desteritatea lor, au venit și 15 fete cari au cerutu se se ié și ele la intre-cut.

Toti calareții, barbati, flacâi și fete aveau cai de rasa indigena. Dar la cursa au venit alergatori și calareți cu cai de rasa streina. Afara de aceasta, a venit și unu concurentu pentru cursa de cai de ham, care s'a și inauguratu în aplausele multimei adunate, fôra a i se da vre unu premiu. Astu-feliu cursa a fostu mai cu osebite între caii de calaria și între calareții cei mai iscusiti.

Cursa de cai s'a facutu la marginea târgului despre Iassi pe imasiulu târgului, lônga sioseoa de la Focșiani la Marasiesci. Loculu de cursa a fostu pregatitu de ingirerii circonscriptiunei din Bacâu. Elipsa avea o lungime de 2000 metre insemnata cu brazda. Acsulu cel mare a elipsei era de 869 și acsulu cel micu de 347^m64. Raportulu acsului micu era de $\frac{2}{5}$; linia interioaria a elipsei era de 1931 metre liniari insemnata și aceasta cu brazda, adeca cu 69 metre mai mica de câtu linia esteroara; pista sau spaciulu dintre cele duoe elipse era de 20 de metre.

Pregatita elipsa, s'a facutu cursa in dioa de 22 Septembrie.

Aici deschidemu unu parantezu spre a spune că venindu juriulu de la concursulu de pluguri, unde urmasa o intercalare sau mai dreptu dicându o apostrofare violenta către presedintele juriului din partea domnului Colonelu Tufelcicu, membru alu juriului, pentru unu premiu datu de juriu domnisioarei Tufelcicu, premiu asupra căruie presedintele juriului au aratatu D-lui N. Fleva, altu membru alu juriului, că n'aru trebui a se dà; fiindu că parintele premiantei facea parte din juriu si fiindu că regulamentul o-presce pe membrii juriului se concure si se se dea loru insusi premiu, adeca se fia si judecatori si im-precinati, D. Tufelcicu s'a lepadatu de a mai face parte din juriu; inse premiulu s'a datu dupe cumu se decisesa cându luasa parte in lucrările juriului: si lepadându-se, presedintele a chematu in juriulu cursei de cai mai multi onorabili asistenti, intre care era si Domnulu Senaturu Grigorie Balsiu, care a presiedatu juriulu si D. D. Frunza, inspectoru generalu de lucrari publice, care a indeplinitu functiunile de secretaru alu juriului.

Juriulu, augmentatu cu totu ce poate inspira mai multa autoritate si confientia in nepartinirea decisiuneloru sale, a procedatu la esecutarea cursei.

Aici mai deschidemu unu parantezu spre a spune că D. I. Arion, prefectulu judeciului Râmniculu-Saratu, care nu bine voisa a veni la concursulu de pluguri ce se facusa la Râmniculu-Saratu, si pentru care

presedintele juriului nu lipsi ai arata abaterea ce facusa de la datoriile sale, cuprinse in regulamentul concursului, acumu venira la cursa de cai cu 24 de calareti si facea feliu de feliu de uneltiri ca se cada cursa, mai alesu dupe ce vediura că au cadiutu caleretii ce'i adusera, nefindu din cei mai iscusiti din judcciu. Gracia Domnului Balsiu, uneltirele rele nu avura nici unu resultatu, Domnulu Arion se trasera din incinsulu juriului, autoritatea superioara era represintata de dreptu si din ordinu superioru de către prefectulu judeciului Putna in unire cu presedintele juriului, care si aici implinea functiunea de raportatoru către prefectu, lucrulu acesta, in locu se scăda autoritatea prefectului si ambitiunea lui, mai tare o releva si o satisfacea.

Ca se se faca cursa de iutiala mai antéiu si apoi cea de taria, de iutiala cu unu turu alu elipsei si de iutiala si taria cu duoe tururi, s'au impartitu caleretii in grupiri câte sese in fie-care grupu, au plecatu fie-care grupu in intervalu de 2 minute, si acelu care facea turulu mai inainte de cătu cielalti, lua premiulu de iutiala de unu galbenu. Siepte-spre-dece caleretii au luat asemenepremii si trei fete.

Aici inca unu parantezu spre a spune că unu Vranceanu avea unu calu arabu, daruitu de Maria Sa si cu toate că i s'au disu că cail de rasa au alta cursa, elu a intratu in cursa de cai indigeni si au luat unu galbenu, si apoi au remasu in urma calului indigenu care a luat medalia pentru cursa de iutiala si taria.

D. Georgie Olarasiu cu unu calu de rasa indigena a

luatu medalia de bronzu si D-lu N. Fleva a luat o medalia de argintu pentru o eapa de rasa.

Eata si procesulu verbalu dresatu de juriu, acârne presiedinte l'a cetitu inaintea prefectului si a lunei adunate, insotindulu si de oare care observatiuni asupra trebuintei ce simtim de a imbunatati rasa de cai.

PROCESU-VERBALE.

Astadi Duminica, 22 Septembrie 1868, juriulu espositiunei regionale din Focsiani, adunându-se la elipsa facuta pentru cursa de cai, au constatatu presintia a 107 calareti si a 15 fete calaretie din Vrancea ; procedându la efectuarea cursei, s'a impartitu toti calaretii in grupe câte de siase, si fetele in grupe câte de 5. Cursele fie-câreia grupe s'a facutu la intervalu de tîmpu de duoe minute una de alta, cei antîiu sositi din fie-care grupa s'au premiatu câte cu unu galbenu si acestia suntu :

Toma Bositioc din communa Vidra-Vrancea.

Sandu Sierban din communa Câmpineanca, plasa Orasiulu-Râmnicu.

George Sirescu din communa Bogza, plasa Orasiulu Râmnicu.

George Burlacu din communa Costieni, Putna.

George Anghel din communa Giorasci, Râmnicu.

Stoica Manolescu din communa Cotesci Râmnicu.

Iacov Motioc din communa Bolotesci, Garlele.

Stefan Enea din communa Herastrau Vrancea.

Toader Matache din commu. Bolotesci, Garlele.

Stoian Cretiu din comuna Neregiu, plasa Vrancea.

Ioan German „ „ Tulnici „ „

Toader Cozma „ „ Paltin „ „

Toader Butuc „ „ Biliesci „ Billiesci.

Ion Serbanescu „ „ Naruja „ Vrancea.

Ion Antonescu „ „ Biliesci „ Billiesci.

G. Vrânceanu „ „ Straoanii-de-jos Zabrautii.

G. Olarasiu „ „ Irescii „ Gârlele.

Maria lui Toader Husca din comuna Poeana, plasa Vrancea.

Arsenia Maxim Rogos din comuna Spinescii, plasa Vrancea judeciulu Putna.

Ileana Radu Radutia din comuna Secatura, plasa Vrancea, Putna.

Ioana lui Neagu Codreanu din comuna Valea-Sărei, plasa Vrancea in Putna.

Dintre premianții de mai sus, acei cari au facutu cursa de 2000 metre in mai pucinu de 4 minute, a concuratu pentru medalia de bronz, barbati in deosebi de fete. Dintre 5 barbati cari au concuratu D. George Olarasiu, din comuna Irescii, plasa Gârlele, a sositu mai anteu cu unu calu suru de cinci ani, de rasa indigena, si juriulu a decisu a i se da medalia de bronzu. Asemenea se dá medalia de bronzu si Mariei lui Toader Husca, din comuna Poeana, care cu unu calu murgu indigenu a intrecutu pe toate cele lalte fete.

Medalia de argintu juriulu a decisu a se dá D-lui Nicolae Fleva, pentru cursa de cai de rasa straina in care eapa D-sale Diditia, de 8 ani, roaiba la peru si essieta din comuna Angelia a principelui Brâncoveanu.

Juriulu decide a se da o mentiune onorabile D-lui Fleva, pentru inaugurarea in tearra a curselor in trapu cu trasuri, pentru că a parcuratu cei 2000 metre cu trasura in 5 minute.

Presedintele juriului espositiunei, ION IONESCU.

Membrii juriului: *D. Frunze, Gr. Balsiu, N. Lipanu, T. Bagdat, I. Penescu, N. Chiritia, Costescu, I. Oprisianu, A. Cincu, I. Anastasescu*

D. N. Fleva, fiindu concurentu la cursa de cai, s'a retrasu din juriu.

D. Al. Varnavu-Liteanu, prefectulu judeciului, a respunsu la raportulu presedintele juriului cu urmatorulu cuvântu, si in facia lumei a distribuitu si premiile in mizloculu celoru mai intusiastice aplaudari.

Eata ce a disu D. prefectu :

Domniloru,

„Crescerea si propagarea cailoru suntu de unu mare interesu pentru Statu. Productiunea cailoru buni importa agriculturii, comerciulu nostru, pentru midiloacele de transportu, puterei noastre nationale, prin remonta cavaleriei, este deci o creanga a economiei publice, care nu putea scapa vigilantiloru ingrijiri ale Măriei Sale Domnitorului.“

„Măria Sa Domnitorulu incurageaza crescerea cailoru ast-feliu ca diversele industrii si cu deosebire armata, se gaseasca pe pamântulu patriei, toti caii de care au necesitate, si de a conserva agriculturii noastre numerariulu intrebuintiatu a face cumparaturi in strainetate, si care aru contribui fôra inducerea la prosperarea acestei bransia a agriculturii.“

CONCURSULU DE PRODUCTE AGRICOLE.

În tustrele judeciile s'au adus pentru concursulu de produse agricole mostre numeroase din recolta anului. Autoritatea administrativă a avut îngrijire, conformu cu regulamentul, de a aduna singura aceste mostre, luându-le din magazine ca se lipsească toată banueala de fraudă din partea producetorelui concurentu. Insistăm cu deosebire asupra acestui punctu esenciale; fiindu că noi însiene ne au văjuitu prin capu banueala, cându am veduitu producetori aducându singuri mostre necontrolate și neverificate de autoritate.

Autoritatea este datoare, dupe ordonanția Domnească, nu numai de a aduce la concursu mostre de cele mai bune produse ce s'au facutu în fiecare plasa, dar și de a prezenta o relațiune agricole despre întinderea ogorului, sementia pusă în câmpu și recolta dobândita.

La apretuirea unei mostre trebuie a se căută. nu numai calitatea ei, dar și cantitatea productului; căci productulu trebuie se fie pe câtu de bunu pe atâtu și de multu.

Regulamentul nu insistă îndestulu nici asupra cantității nici asupra calității. În privirea calității mostra trebuie se fie curată, se nu aiba adeca de câtu numai bobulu grâului, de exemplu, fără de neghină, sau mazariche, sau alte semencii de plante rele; după aceea boabele se fie bine formate și de o uniformitate perfectă, și în fine se aiba și greutatea cea mai mare.

Mostrele ce s'au premiatu, atâtu la concursurile de produse din aceste trei judecie, câtu si la espositiunea loru regionale din Focsiani, n'au fostu cercetate si din punctulu de vedere al greutătii loru ; căci nici in Rômniculu-Saratu, nici in Focsiani, nici in Tecuciu nu s'au gasitu o singura macaru cumpana de mesuratu greutatea productelor. Dara aceasta lipsa de cumpana, care arata că spiritulu producetoriloru nu se occûpa de locu cu imbunatatierea productelor prin sporirea greutătii loru, nu poate fi o scusa, de oare ce Galatiulu sau Braila, cele mai mari porturi ale României, nu suntu peste lume, si de acolo se putea procura cu lesnire o cumpana. Amu gasitu chiar una de vendiare, dara prefectulu de Rômniculu Saratu, D. I. Arionu, n'a consimțietu a o oumpera. Aceasta imprejurare ne indeamna a propune ca toate comitetele permanente se se inzestreze cu câte o cumpana de cantaritu mostrele de produse, ce se adducu la concursurile judeciane.

In privirea cuantitătii, lucrulu este mai greu de constatat ; căci constatarea trebue se se faca la facia locului si se se investeza cu toate formele câte potu servi spre a inspira toata confientia. Afara de aceasta, insusi regulamentulu nu preciseaza nimicu, cu toate că este meritoriu cultivatoriulu care prin buna cultura facuta pamântului si facuta la tîmpu a dobënditu o cuantitate mai mare de produse dintr'o intindere data de pamântu. Se poate ca unu cultivatoru se aiba mii de kile, si aceasta nu putienu contribue la bogatia tierrei ; si miele de kile se le fi dobënditu de

pe o întindere mare de pământu; meritulu inse în privirea cantitatii consista în a dobândi multu din o întindere mica de pământu.

Mai este încă o împrejurare asupra căria tragemu atentiunea cultivatoriloru, profitându de ocasiunea presinta. Este o maxima care dice că secretulu succeseloru este adese ori mai putienu în sciintia de a cruția de câtu în arta de a cheltui la tîmpu. Am putea spera că o metoada de cultura care, fîra a cere vre o cheltueala noua, promite a realiza mai antîeu de toate o economia, poate se fia îmbraciosiata cu caldura de către cultivatori. Aceasta economia se poate dobândi de la cantitatea de semîntia ce se arunca în pământu. Este pre adeveratu că celu ce se va scumpi la samenatu, se va căi la saceratu; dara nu este adeveratu că celu ce va samena multu va dobândi multu. La noi unii seamana desu, adeca multu, si altii raru adeca putienu, si se întîmpla că si unii si altii dobîndescu aceasi cantitate de producte. Aceasta împrejurare luata în considerare de cultivatori, aru putea sei indemne a face cercări ca se se incredintieza câtu de desu sau de raru trebuie se arunce sementia în pământu.

În alte tierri, si mai alesu în Englitterra, samenatu-rele rari au inceputu a resbate pîna si în cultura mare. Domnulu Henri Vilmorin, care se ocupa multu cu introducerea în Francia a semanaturiloru rari, ne spune că unii din arendasi semanându raru adeca numai 64 litre, au dobînditu 40 de hectolitre, si altii semanându desu, 2 hectolitre, n'au dobînditu de câtu

33 de hectolitre. La unu arendasiu de lînga Ormskirk in comitatulu Lancastre din Englittera 21¹/₂, de litre de semîntia au datu 38 de hectolitre. In fine D. Machi, apostolulu semenaturiloru rari in Englittera, constata cã s'au dobînditu 49 hectolitre de grauntia si 6550 kilograme de paie din 21¹/₂, litre de sementia seminata. S'a constatatulu cã grãulu semenatu raru, trage mai multu de cãtu cele lalte, avîndu acelasiu volumu. Este cunoscutu astadi cã cine seamana cu macina de semenatu, pune in pamîntu pe jumetate mai putiena samîntia de cãtu celu ce seamana aruncãndu samîntia cu mîna in ogoru. Se nu creada cineva cã semenãndu raru, remãne locu golu in ogoru, adeca nesemenatu; cãci 50 de litre semenate intr'unu hectaru, in locu de 200, dau cãte 50 pîna la 100 de boabe de metru patratu. Grãulu semenatu raru infratiese si radecinele lui si intindu se tragu sucurile pamîntului, aerulu poate circulã lesne prin grãu si poate intari paile cã se nu se culce de vînturi, si in fine in grãulu semenatu raru se poate face prasiela, care contribue la curatienia pamîntului si la sporirea recoltei. Semenatura rara, cu unu cuvîntu, dã mizloculu de a face economia in cheltuelile de producere si de a se cresce cuantitatea recoltei, duoe lucruri ce facu prosperitatea agriculturii si imbunatatirea starei pamîntului.

Cãta cuantitate de grãu sau alta planta s'a seminatulu, in cãta intindere, si cãtu s'au dobînditu, eata intrebãrile cari merita toata attentiunea acelorlu ce facu concursurile de producte, a cãroru scopu nu este al-

tulu de cătu sporirea cantitatiei si imbunatatierea calitatiei productelor.

CONCURSULU DE OBIECTE MANUFACTURIATE IN TIARRA.

Poporul român, multiimea poporului român, multiimea aceea care locuesce in sate, conserva datinele stremosiesci : ea se imbraca inca cu camăsi de pânza de canepa si de inu si cu strae de sucmanu facute din pânza de lăna ce se tiessa in casa de către femeile ei. Numai locuitorii din târguri se imbraca cu multe obiecte ce se adducu din strainatate. Sunt dara obiecte manufacturiate in tiarra si obiecte manufacturiate in strainaiate. Satenii intrebuintiaza pe cele din anteu; ear târgovetii intrebuintiaza pe cele de alu duoilea, pe lōnga multe din cele ce si ei ieu din tiarra. Satenii continua a'si procura in tiarra ceea ce le trebuie pentru imbracamintea loru ; dar târgovetii de ce nu facu nimicu ? de ce nu se associaza ? de ce nu trimitu tineri dintre dēnsii ca se se duca se invetia cum se facu obiectele ce intrebuintiaza ? si apoi se vie si se le confectioneze in tiarra ? si astu-feliu se-si produca si ei obiectele de cari au trebuintia, si cari se fabrica totu cu produse indigene, cu materii produse in tiarra ?

Respunsulu la aceaste intrebări nu este greu de datu; inse nu 'lu vomu da noi aici. Ne vomu margini numai a dice că avemu materia primaria in tiarra, o vindemu la straini cu 4 lei, de esemplu, oca de lăna, si apoi o cumperămu totu de la dēnsii manufacturiata câte cu 20 si 30 de lei oca ! In târguri ar trebui se se desvolteza industria manufactoriale, care serva la imbracaminte

têrgovetiloru precum in sate esista fabricarea obiectelorulu celoru mai principale, cari serva la imbracamintea sateniloru. Pentru a loru imbracaminte au mai remasu inca in têtguri mai multe industrii pamêntene, pe cari acum numai satenii le sustinu cu intrebuintiarea ce facu din obiectele produse.

In aceasta stare de lucruri, trebuintiele noastre se desvelescu din di in di mai multu si ceru indestularea loru cu obiecte manufacturiate cari, negasindu-se in tiarra, se aducu din strainatate. Dara trebuintia cea mai mare este aceea ce se simte pentru imbracamintea armatei. La inceputu, acestu obiectu a trecutu ne bagatu in seama; inse si acesta desvoltându-se au atrasu attentiunea oameniloru cari, vediendu millioanele ce se dau pe obiecte manufacturiate in strainatate, au luat dispozițiuni ca se se infintieze fabrici de asemenea obiecte in tiarra: si sub Domnia principelui Alesandru Ioan Cuza s'au datu concessiuni D-lui Godillot pentru a produce asemenea obiecte fabricându-le in tiarra. Ori câtu aru fi fostu de oneroase aceste concessiuni, rezultatele loru erau de natura a rescumpera toate sacrificiele. Dar revolutiunea din 11 Fevruarie 1866 advenindu, au spulberatu concessiunile si cele bune pe lînga cele ruinatoare si ne-am gasitu constrênsi a plati despagubiri concesionariiloru si pentru lucruri de cari nu ne-am fostu folositu, cari nu s'au lassatu ca se funcioneza spre a produce rezultatulu loru.

Concessiunile ce aveau de scopu se introduca industria manufactoriala spulberate fiindu, obiectele nece-

sarii armatei au ramas a se aduce totu din strainatate, si continua a se aduce fõra nici o sperantia de a incetava o data, fiindu inlaturate mesurile ce aveau unu asemenea mare scopu. Inse Camera manifestara dorintia ca armata sese aprovizioneza cu obiecte de imbracaminte ce se fabrica in tiarra. Pentru realisarea unei asemenea dorintia, s'au infiintiatu concursurile de obiecte manufactoriate in tiarra, ca astu-feliu se se stimulesa producetorii ale confectioná.

Stimularea inse cea mai efficace este de a le cumperá; si aceasta inca s'a regulatu a se face: si acum cu ocasiunea espositiunei regionale de la Focsiani se decisese a se face commande insemnate in tiarra pentru lucruri ce se fabrica in tiarra, si cari potu se fia luate si intrebuintiate la echuipamentulu armatei.

Lucrãrile de imbunatatiere a industriei manufactoriale si putemu dice de introducerea ei in tiarra fiindu nimicite prin desfiintierea concesiunei D-lui Godillot, intreprinderile industriale ale D-loru Valeanu si Cogalniceanu fiindu cu totul ne spriginite, cádiuramu cu toata staruintia asupra producerei obiectelor manufactoriale de multimea populului, si lucrãramu la stimularea producerei loru prin concursuri, si lucrãramu la aceste trei concursuri astu-feliu cátu din intrunirea loru, in espositiunea regionale din Focsiani, se putemu aduna mostre de totu felulu de obiecte, de cantitatea ce se poate produce si de pretulu cu care se poate cumpera, ca astu-feliu o data cu distribuirea premiilor se se pãata face commande si a-

vansuri chiar de bani ca se fia producatorii si mai siguri de desfacerea obiectelor loro.

Cu acestu mare scopu, am facutu concursurile de obiecte manufactoriale in judeciile Rômnicu-Saratu si Tecuciu, si am luatu toate dispositiunile ca espositiunea regionale se presinte toate elementele necesarii pentru a se dà tierrei o impulsione către producerea obiectelor manufactoriate in tiarra si pentru a se putea pune in lucrare votulu Camerei.

ESPOSITIUNEA REGIONALE DIN FOCSIANI IN 1868.

Nu putem mai bine incepe darea de seama despre espositiunea regionale din Focsiani, de câtu dându unu publicu omagiu zelului luminatu cu care D. Constantinescu, prefectulu judeciului Putna, au lucratu la organisarea espositiunei. Totulu a fostu pusu in miscare pentru reusietea espositiunei, pentru dobândirea scopului ce se urmarea intr'acesta lupta de stimulare, prin onoruri si recompense destribuite cu dreptate la producatorii ce lucreaza si facu progresu in producerea subsistintiei si in avutiei generale. Pecuatu numai că celu ce atâtu de multu ne au secondatu in lucrarile de imbunatatieri intr'adeveru folositoare, n'a pututu se se bucare de rodulu ostenelei sale. Elu era destituitu si pusu la opreala in diua espositiunei, pentru torturile ce s'au întâmplatu la Marasiesci, tocmai cându se pregatea espositiunea, torturi ce au impedicatu si pe insusi Maria Sa de a veni de a destribui singuru premiele esposantiloru.

Ce n'a fostu pregatitu pentru aceasta mare sarba-

toare a agriculturii și a industriei țării? pentru o solemnitate atât de importantă ca aceea în care se onorează și se recompensează munca, travaliul național în toate întinsele și fecundele lui ramificațiuni? Concursuri de pluguri, de vite, de produse și de obiecte manufacturate, cursa de cai, facerea țirului, executarea operațiilor celor mai perfecte ale agriculturii alături cu acele usitate, desfășurarea de lucrările cele mai importante din toate artele și meseriile usitate în țară, economia domestică reprezentată prin specimene de toate lucrările ce se execută în casă și în fine modele în mică lucrându alături cu toate ramurile de producere și care erau urdite se se făcea a se constata în chipul cel mai evident starea prezintă a tuturor mijloacelor de producere obicinuite în țară, în fine și viitorul însuși era reprezentat prin calea judeciana de la Focsiani la Odobesci, executată cu o celeritate nespuse și care era se se inaugureze în aceea zi de serbare, spre a se convinge toată lumea că România ascerne căile pe care voese a merge spre a își îndeplini destinele sale de mărire, de putere și de înăvutiere.

Esposițiunea s'a făcut într'unu pavilionu clădit din scânduri în grădina publică. Obiectele espuse au fost următoarele:

De la Râmniculu-Saratu.

214 mostre de produse trimise de	150	esposanti.
459 obiecte manufacturate . .	400	idem.
47 vite de la	31	idem.
23 mostre de vinuri de la . .	18	idem.

8 mostre de poame de la . . .	4 idem.
1 — rachiu de la . . .	1 idem.
3 — spiritu de la . . .	3 idem.
2 — ape minerale . . .	2 idem.
2 sare din muntii judeciului . . .	2 idem.

759 mostre si obiecte aduse de . . . 607 esposanti.

Osebitu de aceste, s'au adusu mostre pentru a se comanda in judeciu 18,000 coti de pânza, 11,500 coti de aba si 6,000 coti de itiari.

Din judeciulu Tecuciu s'au adusu :

227 mostre de produse de la . . .	198 esposanti.
245 obiecte manufacturiate de la . . .	173 idem.
12 vite de la	3 idem.
30 mostre de vinuri de la	5 idem.
20 mostre de poama de la	4 idem.

534 mostre aduse de către . . . 382 esposanti.

Osebitu de aceste, s'au adusu mostre din toate comunele judeciului pentru a se comanda 12,000 coti de pânza, 8,000 coti de aba si 4,000 coti de itiari.

Din judetiulu Putna s'au adusu :

549 mostre de produse de la . . .	277 esposanti.
793 obiecte de manufactura de la . . .	676 idem.
138 vite de la	49 idem.
24 mostre de vinu de la	11 idem.
30 Specemene si arte usuale de la . . .	30 idem.
83 Specimene de mostre de la . . .	83 idem.
17 mostre de poama de la	17 idem.
6 mostre rachiu de la	6 idem.

1 mostre spiritu de la	1 esposanti.
14 -- ape minerale	8 idem.
4 — sare din muntii Vrancei	4 idem.
<u>1,659</u> mostre si obiecte de la . . .	<u>1,162</u> esposanti.

Osebitu de aceste s'au adusu mostre din toate comunele pentru a se comanda 32,320 coti de pânza, 15,160 coti de aba si 16,830 coti de itiari.

Numerulu totalu alu esposanteloru au fostu de 2,200, din cari 607 din Rômniculu-Saratu, 382 din Tecuciu si 1,162 din Putna cu 49 din Focsiani.

Numerulu mostreloru de produse si a obiecteloru espuse au fostu de 3,283, din care din Rômniculu-Saratu 759, din Tecuciu 534 si din Putna 1,659 cu 331 din Focsiani.

Ear numerulu cotiloru de panza ce se potu face in aceste trei judecie pentru trebuintia armatei se suia la 62,320; de aba la 34,660 si de itiari la 26,830.

Dupe o relatiune amanunta, ce amu datu publicului asupra tuturor lucrurilor espuse si asupra meriteloru aceloru cari au attrasu mai cu deosebire atentiunea juriului, Domnulu Al. Varnavu-Liteanu, prefectulu judeciului, au respunsu la raportulu nostru cu urmatosrele cuvinte:

„Domniloru,

„Altetia sa Serenissime principele Domnitoru care, de la inaltiarea sa pe tronulu Românicu, nu inceteaza a da probele cele mai pipaite de dorintiele sale de a vedea industria inaintându pe calea progresului, s'a

vediutu, aceasta data in facia unoru importante affaceri, privatu de dulcea satisfactiune de a onorá munca, si de vina placere de a se gasi in midiloculu acestei clase laborioase, care astadi desteapta in inima tutuloru mari sperantie pentru viitoriu.“

„Onoare voe cari ve ocupati a perfectiona industria nationale! onoare voe cari sunteti meniti nu numai a mari avutia nationale, dar a si cresce influintia ei asupra dreptului nostru internationale. Cine din cei presinti la aceasta fraterna lupta, poate nega progresulu realizatu? Utilulu se aliaza cu frumosulu, interesele materiale cu ratiunea. Aceste rezultate nu me mira si sperantia noastra in viitoru e basata pe libertatea industriei proclamata de pactulu fundamentalu, pe lucrârile active a cailoru de comunicatiune, pe inceperea cailoru ferate, pe recompensele si onoarea ce primescu cei mai abili manufacturieri de la munificentia prea iubitului nostru Domnitoru.“

Terminânduse aceste cuvinte, s'a inceputu distribuirea premiilor, chemânduse pe rîndu premiantii si luându din mâna D-lui prefectu medaliele si recompensele banesci, dupe cum urmeaza :

PREMIELE JUDECIULUI PUTNA.

Premiele pentru concursulu de vite s'au datu : D-lui Alexandru Balsiu, proprietarulu Adjudului, o medalia de argintu pentru cualitatea superioara a viteloru cornute de rasa svitiera si tirolisa, precumu si a porciloru de rasa englesa si sârba.

D. Costin Catargiu, proprietaru la Marasiesci, o me-

dalia de bronzu pentru calitatea vitelor cornute de rasa indigena.

D. Paraschivu Andreiu din communa Mircescii, o medalia de bronzu pentru calitatea boiloru sei de rasa indigena.

Premiele pentru concursulu de produse agricole s'au datu :

Medalia de argintu D. Dimitrie Theodoru din communa Găurele, pentru grâu de primavara.

Medalia de bronzu D. Chircoru Iacobu din Batinesci, pentru ordioaca (ordiu fôra coaja).

Medalia de bronzu D. Dimitrie Polizu din Odobesci pentru calitatea superioara a vinului seu.

Premiile pentru obiecte manufactoriate in tiarra s'au datu :

Medalia de argintu soticii preotului Ioan Mehedinti din communa Sovegea pentru cea mai buna aba ce au fostu adusa din totu judeciulu.

Medalia de bronzu monahiei Eus'ina, superioara de la schitul Scântea, pentru siaculu presintatu; medalia de bronzu D. Dobrea Latianu din Cotiofanesci pentru pânza de inu.

PREMIILE JUDECIULUI ROMNICULU-SARATU.

Medalia de argintu D-rei Maritia Chioranescu, pentru unu epitafu lucratu de mâna.

Medalia de argintu D-lui Ioan Senescu, pentru o scoartia aleasa de D-sea.

Medalia de argintu Monachiei Vasilikia, pentru segeacuri.

Medalia de argintu D-lui Michai Negru, pentru grâu de toamna.

Medalia de bronzu D-nei Vasilia Protopopeasca, pentru cusaturi de mâna.

Medalia de bronzu D-nei Sitia Ordarescu, pentru o scoartia si unu cearsiafu cusutu în gherghefu.

Medalia de bronzu D-lui Vasilake Pardosu, pentru o bunda.

Medalia de bronzu D-rei Zmaranda Caramlâu, pentru unu cearsiafu cusutu in gherghefu.

Medalia de bronzu D-lui Ioan Ilie, pentru aba de lâna.

Medalia de bronzu D-rei Maria Mihaiu, pentru tiesaturi de lâna.

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni D-lui Dimitrie Neagu, pentru o flanela de lâna.

Mentiune ororabile si recompensa de 2 galbeni monachiei Elisabeta, pentru unu mohairu de lâna.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Maria Davidescu, pentru cusaturi de mâna.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Maria Văduva, pentru unu prosopu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Anica Ioan Gavrilă, pentru o strecatoare aleasa.

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni D-nei Anica G. Maciuca, pentru unu cearsiafu si prosopu cusutu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-rei Maritia Athanasiu, pentru o neframa de borangicu aleasa.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-ei Maria Neagu Balan, pentru o fota aleasa.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-rei Voica G. Dascalu, pentru bete alese.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Ruxandra Radulescu, pentru camasi barbatesci si femeesci cusute.

PREMIELE ESPOSITIUNEI REGIONALE DIN FOCSIANI.

Medalia de argintu D-lui Stan Gaitia, din communa Borsianii, pentru o cerga.

Medalia de argintu D-lui Ilie Ioan, din communa Domnescii, plassa Racáciunii, pentru o cerga lucrata.

Medalia de argintu D-lui Iacob Pompic, d'ın comuna Focsiani, pentru patru tablouri cusute de mâna.

Medalia de argintu D-rei Heleonora Costescu din Focsiani, pentru patru tablouri cusute de mâna.

Medalia de argintu D-rei Tufelcicu, d'ın communa Focsiani, pentru cusuturi de mâna.

Medalia de argintu D-nei Sultana Lascar, din Focsiani, pentru cusuturi de mâna necesarii serviciului divin.

Medalia de argintu D-nei Ecaterina Belea, din Eocsiani, pentru unu covoru cusutu.

Medalia de argintu D-nei Anica Boeanu, din communa Crucea-de-Josu, pentru tiesaturi de lânuri, si matasuri foarte frumoase si altele.

Medalia de argintu D-lui Luca Lucovici, din communa Monastioara pentru fructe.

Medalia de argintu Doannei Catargiu din communa Marasiescii, plassa Billiescii, pentru cusaturi de mâna.

Medalia de argintu D-lui Costin Catargiu, din communa Marasiescii, plassa Billiescii, pentru fructe si producte.

Medalia de argintu D-lui Stefanaki Dimitriu, din communa Paulescii, plassa Vrancea, pentru kerestea.

Medalia de argintu scoalei de fete, din communa Odobesci, pentru cusuturi de mâna.

Medalia de argintu scoalei de fete No. 1, din communa Focsiani, pentru cusuturi si broderii.

Medalia de argintu scoalei No. 2, din Focsiani, idem.

Medalia de argintu maicei Atanasiei Staritia schitului Trotusianu, pentru tiesaturi de matasa si lâna.

Medalia de argintu D-rei Anica Craciuneasca, din communa Focsiani, pentru cusuturi de mâna.

Medalia de bronzu D-rei Ana tamatin, din communa Focsiani, pentru cusuturi de mâna.

Medalia de bronzu D-nei Tufelcicu, din communa Focsiani, pentru fructe.

Medalia de bronzu D-lui Vasile Ivanov, din communa Focsiani, pentru frânghia.

Medalia de bronzu D-rei Agrepina Leontari, din communa Adjudu, pentru duoe tablouri cusute.

Medalia de bronzu D-lui Lumitrachi Vasiliu, din communa Focsiani, pentru lucraturi de aba.

Medalia de bronzu D-lui Tuica Zelar, pentru tiesaturi de scoartia.

Medalia de bronzu D-lui Ghitia Capitanescu, din communa Focsiani, pentru sculptura.

Medalia de bronzu D-lui Geerge Teodor, din comuna Focsiani, pentru unu cojocu lucratu.

Medalia de bronzu D-lui Ioan Manoliu, din comuna Panciu, pentru o caciula.

Medalia de brozu D-lui Boosu Gaspar, din comuna Focsiani, pentru cultivare de tutunu.

Mentiune onorabile si recompensa de trei galbeni scoalei de fete din tîrgulu-Adjudu, pentru cusuturi, spre ai distribui la fete fîra midiloace.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-rei Maritia Nastasache, din communa Jariescea, pentru pînză de borangicu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui George Bucuru, din communa Mera, pentru o bunda.

Mentiune onorabile si recompensa de trei galbeni scoalei de fete din Odobesci, pentru cusuturi, spre a se distribui pe la fete fîra midiloace.

Mentiune onorabile si recompensa de trei galbeni scoalei de fete cu No. 1 din Focsiani, pentru cusuturi si broderii, spre a se distribui pe la fetele lipsite de midiloace.

Mentiune onorabile si recompensa de trei galbeni scoalei de fete cu No. 2 din Focsiani, pentru cusuturi si broderii, spre a se distribui pe la fete lipsite de midiloace.

Mentiune onorabile si recompensa de duoi galbeni iconomului Michail Bocsan, din communa Focsiani, pentru zugravitulu unei icoane.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu

D-lui Grigore Secara, din communa Adjudulu-Vechiu, pentru pânza de inu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Costache Dumitriu, din communa Naruja, pentru unu cojocu lucratu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Costache Stroe, pentru o camasia barbateasca cusuta.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Nicolae Mircea Stegaru, din communa Nâmolasa, pentru prosoape cusute.

Mentiune onorabile si recompensa de 6 galbeni D-lui Stefanache Dimitriu, din communa Paulescii, pentru cherestea.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Dimitrie Vasile, pentru flanele.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Maria Varzaru, din communa Suraia, pentru lucraturi de borangicu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Vasile Stan Râpede, din communa Dancicu, pentru piei lucrate.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Alexandru Stuparu, din communa Jorêscii, pentru stupi si secara.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu ficei preotului Nicolae din communa Marescii, pentru tiesaturi de pânza si broderii.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu

D-nei Ilinca Buleandra, din communa Bolotescii, pentru pârza de borangicu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Paraschiya Iancu Gavriila, din communa Mera, pentru alesaturi de bete.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Totea Grigore Ratvan, din communa Bolotescii, pentru pânza de borangicu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Maria Motiáceiu, din communa Bolotesci, pentru o sçoartia tiesuta.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Manda Nicolae, din communa Bolotesci, pentru o sçoartia.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Magdalena Giurgea, din communa Odobescii, pentru unu prosopu cusutu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Dochia Marin, din communa Mera, pentru tiesaturi de itiari.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Zoitia Musca, din communa Mera, pentru unu sumanu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Simion Dimitrie Bilacu, din communa Billiescii, pentru tiesutu de rogojini.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Apostolu Adam, din communa Mircescii, pentru tiesuturi de rogojini.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu

D-nei Smaranda Filimon, din communa Odobescii, pentru tiesutu de pânza in 5 itie.

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni D-nei Panaghia, din communa Colaculu, pentru tiesatura de stergare alese:

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni D-sioarei Maritia lui Iancu Gavriila, pentru tiesaturi de bete.

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni D-sioarei Maria sin Ion Savelu, din communa Paulescii, pentru tiesaturi de cergi.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Costache Bratu, din communa Vidra, pentru o bunda.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Dragomiru Dantiesi, din communa Nistorescii, pentru brânza.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Grigore Chirciu, din communa Tichirisiu, pentru ceara.

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni D-nei Smaranda Nicolae, din communa Tichirisiu, pentru unu stupu cu albine.

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni Monachiei Agapia, din schitulu Trotusianu, plassa Zăbrautiu, pentru o pareche de ciorapi, fiindu oarba.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu Monachiei Agapia Marinescu, de la schitulu Scanteia, pentru siacu.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu

preotesei Irina, din Crucea-de-josu, pentru o scoartia de lâna.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu ficei d-lui Radu Facăoara, din communa Straoanii-de-susu, pentru unu stergaru.

Mentiune onorabile si recompensa de 5 galbeni D-lui Sandu Schiopu, din communa Paulescii, pentru herestraulu in miniatura si dârsta ce lucrau la gradina.

Mentiune onorabile si recompensa de 2 galbeni D-lui Stoian Moraru, din communa Spulberulu, pentru o chiua in mineatura.

Mentiune onorabile si recompensa de 6 galbeni D-lui George Cruciam, din communa Paulescii, pentru o moara in miniatura.

Mentiune onorabile si recompensa de 4 galbeni D-lui Ionitia Badic, din communa Nereju, pentru unu facau in miniatura.

Mentiune onorabile si recompensa de 1 galbenu D-lui George Tutovanu, din comuna Clipicesci, pentru o casa in miniatura.

Mentiune onorabile si recompensa de 1 galbenu D-lui Nicolae alu Vadanei, din communa Pancesci, pentru o casa de tiarra in miniatura.

Mentiune onorabile si recompensa de 1 galbenu D-lui Constantache Balan, din comuna Irescii, pentru olaria ce o esecuta in gradina.

Mentiune onorabile si recompensa de 1 galbenu D-lui Radu Coman, din communa Iresci, pentru olaria.

Vinurile s'a premiatu dându-se o medalie de ar-

gintu D-lui Alexandru Plagino, pentru superioara calitate a vinului albu de la Cucu, o medalie de argintu D-lui Costin Catargiu, idem o medalie de argintu D-lui Anton Ciuca, pentru vinulu rosiu din Podgoria Nicorescii, o medalie de bronzu D-lui Vasile Giurgea din Odobesci.

PREMIILE JUDECIULUI TECUCIU

Medalie de argintu D-lui Nicolae Motasiu, pentru unu covoru.

Medalie de argintu D-lui George Romano, pentru fotografia.

Medalia de argintu scoalei de fete, pentru lucru de mâna.

Medalia de bronzu D-rei Ecaterina Pacuraru, pentru unu covoru.

Medalia de bronzu D-lui Toma Polânaru, pentru blane.

Medalia de bronzu D-lui Petre Anastasiu, pentru fructe.

Medalia de bronzu D-lui Ferdinand Abraham, pentru roate.

Medalia de bronzu D-lui Toader Diaconul, pentru cisme.

Medalia de bronzu D-lui Ion Gutu, pentru o trasura.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Tuica Radovici, pentru o scoartia.

Mentiune onorabile si recompensa de unu galbenu D-lui Nastase Capusia, pentru o prostire de matasa.

Mentione onorabile si recompensa de unu galbenu D-nei Anica Mihalache, pentru o prostire.

Mentione onorabile si recompensa de duoi galbeni scoalei de fete, pentru lucru de mâna, spre a se distribui pe la fetele lipsite de midiloace.

Pe lînga aceste, juriulu au luat decisiunea a se mai premia D. Alexandru Plagino, din communa Cucu, judeciulu Rîmnicu-Saratu, pentru cultura bumbacului foarte bine reusita si facuta pe unu pogonu.

Solemnitatea impartierei premiilor s'a terminatu prin unu banchetu, datu in onoarea laureatiloru si membriloru juriului din tustrele judeciele, de cître primaria tîrgului Focsiani. Acolo s'au redicatu mai multe toaste, din care acelu redicatu de inspectorulu generalu de agricultura in sanatatea si prosperitatea muncitoriloru, cari facu ca se fia tiarra aceasta bogata si indestulata cu de toate, a fostu celu mai aplaudatu. S'a ridicatu, in fine, si unu toastu in sanatatea aceloru cari luoreaza la desvoltarea si imbunatatierea industriei nationale si aceloru cari au muncitu si au facutu aceasta espositiune.

La desfacerea espositiunei, gasinduse obiecte cari s'au trecutu cu vederea, s'au mai premiātu inca urmatoarele persoane cu medalia de bronzu :

D. Dimitrie Michail pentru superioara calitate de secara de Sant Elena, ce cultiva la mosia Florescii din Putna.

D. Constantin Coroiu din Bolotesci, Putna, pentru grâulu de vara.

Scoala de fete din Adjudu pentru lucrările de mâna ale elevelor.

D. Gheorghe Scântee din Odobesci pentru 6 soiuri de vinu albu.

D. Ghitia Petrov din Odobesci pentru vinulu albu.

1. Gheorghe Giurgea din Odobesci pentru vinulu rosiiu.

D. Ignat din Focsiani pentru buna calitate si efinatate a sapunului ce fabrica.

D. Chostachi Margaritu din Focsiani pentru cismele cele frumoase si bune.

D. Cost. Botezatu din Focsiani pentru o pereche botfori foarte bine lucrati.

D. Horenstain fratii, croitori, pentru buna croire si confectionare de haine.

D. Asfer din Focsiani, fabricantu de palarii, pentru calitatea palariilor ce au espusu.

D. Hadi Costachi Popovici din Focsiani pentru frumoasa si iscusita lucrare si asiediare a blanilor de pretiu.

Iconomulu Michail Borsian pentru zugravirea iconanei Maria Magdalina.

D. Alexandră Hamalu, cofetaru, pentru confectionarea de bomboane de Paris.

D. Maria Vaduva din Chiojdeni (Rômnicu) pentru pânza frumoasa de in ce o tiessa oarba fiind.

Monahia Stavropelea din schitul Cotescii pentru siacu, mohairu, ciorapi de lâna si manusi.

D. Ileana Stoica din Galbeni (Rômnicu) pentru pânza de inu de o calitate superioara.

D. Gheorghe Rosali pentru cultura migdalului ce a reusitu in regiunea Facsaniloru si pentru imbunatatierea poameloru prin altoaie, si mai alesu a persiciloru.

D. Al. Sihleanu pentru cualitatea superioara a vinului ce face in via sa de la Odobesci.

Toate premiile si medaliile date la espositiunea regionala din Focsiani s'au aprobatu de Maria Sa Domnitorulu, prin urmatorulu decretu Domnescu inseratu in No. 59 alu *Monitorului* din 14 Martie 1869.

CAROL I.

*Prin gratia lui Dummedieu si vointia nationale,
Domnu alu Româniloru,*

La toti de facia si viitori sanatate :

Asupra raportulu ministrulu nostru secretaru de Statu la departamentulu agriculturei, comerciulu si lucrariloru publice, cu No. 1,611 ;

Avându in vedere rezultatele dobândite la concursurile de pluguri, producte agricole, vite si obiecte manufacturale, la espositiunea regionala si cursa de cai de la Focsiani si la espositia horticole de aici ;

Avându in vedere incredintiarea ce ne dá ministrulu nostru secretaru de Statu la departamentulu agriculturei, comerciulu si lucrariloru publice, ca in dilele destinate pentru concursuri, espositiuni si curse, s'au si impartitu, in numele nostru, premiile persoaneloru ce le au meritatu, ca semnu de incuragiare ;

Am decretatu si decretamu ce urmeaza :

Art. I. Se exprima domneasca noastra multumire

D-lor membri ai juriului si tuturilor persoanelor cari au conlucratu cu inspectorulu generalu de agricultura la facerea concursurilor si a espositiunei.

Art. II. Autorisam pe ministrulu nostru secretaru de Statu la departamentulu agriculturei, comerciului si lucrarilor publice a libera diplome tuturilor persoanelor cari s'au premiatu cu medalii de argintu si de bronzu.

Art. III. Ministrulu nostru secretaru de Statu la departamentulu agriculturei, comerciului si lucrarilor publice este insarcinatu cu indeplinirea ordonantiei de facia.

Data in Bucuresci, la 7 Martiu 1869.

CAROL.

Ministru secretaru de Statu
la departamentulu agricultu-
turei, comerciului si lucra-
rilor publice.

DIMITRIE GHICA.

No. 524.

F I N E.

TABELA MATERIELORU

	<u>Pagina.</u>
Prefacia	3

PARTEA I.

Studiulu statisticu alu judeciului Putna.

CAPITULU I.

Priviri generale	7
----------------------------	---

CAPITULU II.

TERRITORIULU.

§ 1. Hotarele judeciului	10
2. Intinderea judeciului	17
3. Regiunile judeciului	17
4. Aspectulu judeciului	18
5. Muntii	24
Sarea de la muntele Reghiu	30
6. Sarea ce se ié in Vrancea	35
7. Despre sare in genere	35
8. Apele judeciului	39
9. Padurele	49
10. Paméntulu	50
11. Clima	52
12. Impartierea administrativa a territoriului	56
Lista comuneloru rurale si urbane	61
13. Impartierea economica a territoriului	68
Tiarrenile	70
Viele	72

	<u>Pag.</u>
Gradinele	74
Pastoria	74
Plugaria	76
14. Proprietatea pământului	78
15. Improprietarea clacasiloru	82
16. Puterile lucratoare	93
17. Datoriile sateniloru	101
18. Semenaturele judeciului	102
19. Venitulu fonciaru	107
20. Veditulu generalu alu judeciului	108
21. Venitulu si cheltuelile comunale	110
22. Venitulu si cheltuelile judeciane	118
23. Veniturile Statului	137
24. Darea de dila la drumuri	144
25. Raportu intre producere si dari	147
26. Venitulu Statului de la spirtnase	148

CAPITULU III.

POPULATIUNEA.

§ 1. Observatiuni generale	150
2. Populatiunea judecinlui Putna	167
3. Corpulu electorale din Putna	172
4. Denumerarea strainiloru din 1868	173
5. Mortalitatea din 1866	176
6. Starea sanatatii oameniloru	176
7. Muvementulu populatiunei	178
8. Starea invetiamântului din judeciu	181
9. Starea jideciaru din judeciu	189
10. Oamenii dati la armata	192

PARTEA II.

Studiulu agricole alu judeciului Putna.

Privire generale	193
----------------------------	-----

CAPITULU I.

CONDITIUNILE GENERALE DE PRODUCERE.

	Pag.
§ 1. Starea proprietatii	196
2. Capitalurile	199
3. Munca si salariulu	207
4. Meteiagiulu.	210
5. Ingrasiarile	226

CAPITULU II.

CONDITIUNILE SPECIALE ALE PRODUCEREI.

§ 1. Metodele de cultura.	229
2. Assolementele	230
3. Fonatiurile si imasiurile.	232
4. Vitele	233
5. Plantele ce se cultiva	236
6. Grânu	239
6. Secara.	241
8. Ordiurile	242
9. Ovésulu	242
10. popusioiulu	243
11. Inulu	244
12. Cultura viei	244
13. Viele din judeciulu Putna	263
14. Statistica violoru	265
15. Rachiulu	267

Descrierea agricole a judeciului Putna.

CAPITULU I.

PLASSA CĂRLELE.

• 1. Patiescii : Gagestii, Florescii, obodia-Vi- drascu, Panticestii, Botescii	269
2. Odobescii : Vitauescii, Grozescii, Odobescii	274
3. Mera : Capatanulu-de-josu, Capatanulu-de-susu, Mera	277

	Pag.
4. Varsatura. D. Ion Ionascu	280
5. Jarescea. D. Gheorghe Catârlanu.	282
6. Boltescii. D. Ciornei D. C. Nicolau.	283
7. Gagescii. Ioan Banu.	286
8. Irescii. Facerea oaleloru.	290
9. Clipicescii. D. Dascalescu	295
10. Tiefescii. Cultura viei.	300
11. Batinescii. Irrigarea gradineloru. Autoritatea comunale	303

CAPITULU II.

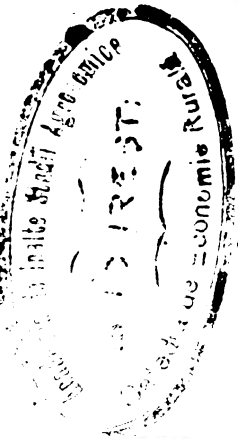
PLASSA ZABRÁUTH.

§ 1. Crucea-de-susu. Lipsa de apa, Gavanele, Satu-nou, Ursoiu, cultura paréngului	310
2. Panciu. Descrierea térgului, arenda si pretiulu viei. Schitulu Bradii, fundatiunea lui	314
3. Crucea-de-josu	317
4. Straoanii-de-josu. Repedea	318
5. Straoanii-de-susu. Muncelu, Varnitia, Legea rurale	319
6. Racoasa, Verdea, Gogoiulu	321
7. Máreacii. Exploatarea padurei. Cartofiele	324
8. Vizantia. Popusioi, Cartofiele, Pécura, Prima- rele, Agricultura oficiale	325
9. Câmpurile. Impropieterirea	328
10. Sovegea. Impropietarirea. Cartofiele	329
11. Diochetii. Gandacii de matasa	332
12. Movilitia. Camata. Podgoriele. Schitulu Tro- tusianu	333
13. Monastioara. D. Luca Lucovici.	337
14. Fitionescii. Facutulul varului. Cultura tutunu- lui. Schitulu Mosienoaele	338
15. Pannescii	342

CAPITULU III.

VRANCEA.

§ 1. Vidra. Popusioiu de reserva	344
2. Gaurile. Pacura. Padurile	346

	Pag.
3. Tichirisiu. D. Theodoru Neagu	349
4. Colacu. Datoria. Facerea varului.	351
5. Valea-Sârei. Prisaca. Sarea ca se scoate. Dru- murile.	353
6. Poeana. Plantarea de paduri	356
7. Barsascii. Pamântulu ce cultiva unu fruntasiu din Vrancea.	356
8. Negrilescii. Impartirea economica	357
9. Tulnicii. Venitulu fonciaru. Exploatarea pa- durei. Unu jidanu	358
10. Paulescii. Sarea de la Cozia	360
11. Spinescii. Vrancioae. Stefan-Voda. Schitulu Valea-neagra.	361
12. Secatura-Vasnia. Pamântulu. Munca	363
13. Ferestrâu. Pretiurile munciei. Vênatulu pastra- vului	364
14. Nistorescii. Pamântulu	365
15. Naruja. Polcovniculu Ionitia	366
16. Paltinulu. Fonatiile. Munca	367
16. Spulberulu: Lucrulu lemnului.	369
17. Neregiulu. Muntii de sare. Harmasarulu	370

CAPITULU IV.

PLASSA RACĂCIUNII.

§ 1. Domnescii. Têrgulu Domnescii, asiediemântulu lui. Satulu Domnescii. Impropietarierea Resul- tatulu ei asupra culturei. Cheltuelile si veni- turile culturei grâului si a popusoiului. Veni- titulu mosiei	371
2. Adjudulu. Asiediemântulu têrgului. Proprieta- rulu têrgului	375
3. Ruginescii. Situatiunea. Cultura de pomi, de via, de dudi. D. Ion Savanu	377
4. Angheliescii. Communa mica	379
5. Copacescii	380
6. Cornatielu. Situatiunea, Datoria	381
7. Cotiofanescii. C. Mortiuru. Facerea rachiului	382
8. Bâlca	384
9. Borsianii	384

	<u>Pag.</u>
10. Urichescii	384
11. Sascutulu. Datoria	386
13. Pancescii. Aperarea proprietatii. Datoriile re- diasiloru. Semenaturile	387
13. Mandrescii	390
14. Valea-seaca	391
14. Cucova	392
15. Scurta	392
15. Orbenii-de-josu : D. Buzduganu	393
16. Dragusianii : D. Sava Cerchezu	397
17. Parava	398
18. Berescii	399
19. Adjudulu-vechiu. Datoriile. Chiriacu	401
20. Bârcioae. Impropropriarirea. Boala de vite. Da- toria. Pescuitulu. Stan Pescaru	403
21. Pufescii. Impropropriarirea. Natura pamântului. Padurea. Cultura. Datoria. Chirii oficiale.	408
22. Padurenii. Venitulul fonciaru. Cultura D. Tu- felcicu.	414

CAPITULU V.

PLASSA BILLIESCII.

§ 1. Marasiescii. Impropropriarirea. Semenaturile	415
2. Faureii. Precistenu, Balta-Ratii, Bizighescii	417
3. Focsianii. Monografia târgului	418
4. Jorescii. Mandrescii. Lipsa si cameta	429
5. Restoaca. Impropropriarirea	431
6. Ciusilea. Doaga. Pomii Stregescului. Datoria	433
7. Mircescii. Radulescii. Impropropriarirea	434
8. Billiescii. Sasu. Impropropriarirea. Datoria. Rogogini	435
9. Suroae. Dimanciu. Dumbravitia	437
10. Vulturulu-de-susu. Vadu-Roscai. Rotilescii	438
11. Vulturulu-de-josu. Meteagulu. Pamântulu.	439
12. Callienii. Malurile. Impropropriarirea, ...	442
13. Nanescii. Lipsa. Socoteala muncei.	443
14. Costescii. Belciugu	443
15. Namoloasa-târgulu. Embaticulu	444
16. Namoloasa-satulu. Starea sateniloru.	445

Domeniile Statului.**CAPITULU I.****OBSERVATIUNI GENERALE.**

Venitul domeniilor ce rămân nevândute	447
Venitul domeniilor ce se vîndu	449
Viile ce se vîndu	453

CAPITOLU II.**MOSIELE CE NU SE VÎNDU.**

1. Mera	455
2. Varnitia	461
3. Vizantia	462
4. Sovegea	465
5. Bălca	471
6. Mandrisica	473
7. Adjudulu-vechiu	475
8. Precistanu	477
9. Mandreșcii cu Petreșcii	479
10. Ciusilea și Pomii	481
11. Dumbraviția	481

CAPITOLU III.**PARTIELE ANEXATE LA ACESTE MOSII.**

§ 1. In contractula Sovegei: 1 Ciurucu, 2 Talapanu 3 la Tiefesci și 4 Clipesci	481
2. In contractulu Visantie: in Bizighesci, via de la Tiefesci, trei resoare la Scortiesci	482
3. In contractulu Balcăi: Partea din Paunesci	483
4. In contractulu Ciusilei: viile de la Pauciu, via din Tiefesci	483
5. In contractulu Dumbraviții: Hliza din Bati- nesei, via de Patiesci și via de la Odobesci.	484

CAPITOLU IV.**MOSIELE CE SE VÎNDU.**

Tabela estimatiunii mosiilor ce se vîndu	485
Tabela estimatiunii viilor ce se vîndu	489

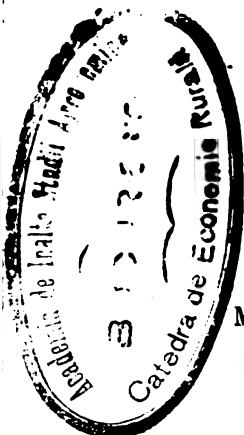
	<u>Pag.</u>
Insemnare asupra acestor bunuri in com Bolotescii.	490
" " Gagescii	492
" " Clipecescii	494
" " Tiefescii	494
" " Batinescii	495
" " Tichirisiu	497
" " Nistorescii.	497
" " Crucea-de-susu	498
" " Crucea-de-josu	499
" " Straoanii-de-josu	501
" " Racoasa, Diochetii, Movilitia	502
" " Etionescii, Clipicescii.	503
" " Angheloesii, Padurenii.	504
" " Vulturulu-de-susu	505
" " Seminoacele	507
Mosiile si vile vândute	508

APENDICELE.

ESPOSITIUNEA REGIONALE DIN FOCSIANI

Concursulu de pluguri	512
Concursulu de vite	521
Cursa de cai	526
Procesulu verbale alu cursei de cai	532
Concursulu de produse agricole	535
Concursulu de obiecte manufacturiate in tiarra	539
Espositiunea regionale din Focsiani	542
Premiele judeciului Putna	546
Premiele judeciului Romniculu-Saratu	547
Premiele espositiunei regionale din Focsiani	549
Premiele judeciului Tecuciu	556
Premiele acordate in urma espositiunei	557
Decretulu Domnescu de incuviintiarea si acordarea diplomeloru pentru medaliele date	559

F i n e.

SCRIERILE AUTORULUI ACESTEI CARTI

CALENDARUL BUNULUI CULTIVATORU, editiunea III din 1861, Bucuresti, unu volum in 8 de 580 facie, adaogatu cu Elemente de agricultura populara, meteorologia, agrolgia si mecanica agricole, si cu 60 de gravure represintandu macinile agricole cele mai insennate.

FERMA MODELA de la Iasi, 1846. Organizarea unei mosii modele si a inventimentului popularu de agricultura.

VITELE ALBE DIN ENGLITERA, traductiune din David Low cu o introducere in agricultura si cu relatii despre vitele de la Ciomra, 1841.

PROCESELE-VERBALE ale comisiunei deputatiloru tierrani si boeri, adunati in Bucuresti la 1848, pentru a desbata cestiunea rurala, publicate in *Monitorulu* din 1848 si in *Tierranulu Românu* din 1863.

ESCURSION AGRICOLE à Brousse, publicata in *Jurnal de Constantinople* 1849.

ESCURSION AGRICOLE DANS LA DOBROGEA, 1850.

LA THESSALIE TELLE QU'ELLE EST ET TELLE QU'ELLE PEUT ETRE cu unu tractatu de institutiunile de creditu, 1851.

COMPTE-RENDU de la premiere année d'exploitation des domaines de son Altesse de grand vezir Réchid Pascha, 1852.

ESCURSION AGRICOLE DANS L'ASIE-MINEURE, suivie de l'étude sur l'adomaine imperial Tehiftiler-tchiftii, sous presse.

RAPPORT AU CONGRES INTERNATIONAL DE STATISTIQUE sur les progres statistiques accomplis en Roumanie depuis la dernier congres de Florence jusqu'à celui de la Haye en 1869.

STUDIULU STATISTICU SI ECONOMICU ALU COLONIILORU DIN BASSARABIA, publicatu in *Jurnalulu de agricultura* din 1859.

STUDIULU OPINIUNELORU EMISE IN CUESTIUNEA RURALE, publicatu in *Jurnalulu de agricultura* din 1860.

STUDII FINANCIARE facutu in 1859, in celu anteuu ministeru din Iasi alu domnului Manolachi Costachi Epureanu si publicatu in *Tribuna Româna*, si in 1861, in celu de alu doilea ministeru din Bucuresti alu domniei sale si publicatu in *Independintia Româna*.

ELEMENTE DE FINANCE de Joseph Garnier, traduse in 1860.

POVATIURI DATE PENTRU FACEREA CATAGRAFIEI MOLDOVEI cu unu resumatu despre cunoscintele statistice si mijloacele de ale adduna in 1869.

TIERRANULU ROMANU din 1862 si 1863 cu studii de Economia politica, Finance, Căi de comunicatiune, Agricultura, Manufactura, Commercia si Mancini agricole.

IMBUNATATIRI IN AGRICULTURA, studii publicate in *Românulu*, 1864.

ARENDA MOSIELORU, sau slaturi pentru proprietarii ce-si dau mosiele in arenda, 1864, Brosiura de 175 facie.

PROIECTU DE CULTURA pentru esploatarea modela a mosiei Pantelaimonului, 1865.

AGRICULTURA FRANCESA la espositiunea universale din Paris, 1867.

STUDIULU AGRICULTUREI din Hollanda si Belgia publicatu in *Gazetulu Sateloru* din 1869.

AGRICULTURA ROMANA DIN JUDETIULU DOROHOIU, 1 volumu de 539 facie, tiparitu in 1866.

AGRICULTURA ROMANA DIN JUDETIULU MEHEDINTI, 1 volumu de 772 facie, tiparitu in 1867.

AGRICULTURA ROMANA DIN JUDETIULU PUTNA, 1 volumu de 570 de facie, tiparitu in 1870.

LECTIUNI ELEMENTARII DE AGRICULTURA facute la Scoala normale primaria din Bucuresti, 1 volumu de 506 facie cu 102 gravuri si 48 tabele de comparabilitate. 1870

L. 40
25

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES

0054565219

